VINDICIAE PLINIANAE.

SCRIPSIT

CAROLUS LUDOVICUS URLICHS.

FASCICULUS ALTER.

Quam gloriosum sit nescio, laboriosissimum esse expertus sum ex depravatis exemplaribus veterem et germanam lectionem addivinare.
BEATUS RHENANUS.

ERLANGAE.
SUMPTIBUS ANDREAE DEICHERTI.
MDCCCLXVI.

Vindiciarum Plinianarum

Pars altera

Plinii librorum XXII. a decimo sexto usque ad tricesimum septimum emendationes continens.

Quod laborem ante hos decem annos intermissum nunc demum resumo, propterea maxime factum est, quoniam editionis, quam a Ludovico Iano, viro doctissimo mihique amicissimo, parari cognoveram, progressum exitumque exspectare statueram. Spem enim conceperam laetissimam, fore ut multi Silligii errores a viro sagacissimo, criticae artis perito, de Plinii naturali historia praeclare merito tollerentur. Nequo haec spes me fefellit. Quamquam enim interdum aut Silligio potius aut vulgatis ante eum exemplaribus assentior, aliquanto tamen pluribus locis salutarem manum ab Iano allatam esse magna cum animi voluptate intellexi. De nonnullis autem ipse quid sentirem, in chrestomathia Pliniana anno MDCCCLVII. edita indicavi. Interea hoc quoque accidit percommode, ut et Grasbergerus a. MDCCCLX. usum Plinianum summa industria illustrare aggrederetur et Detlefsenius v. d. in eleganti quam museo Rhenano a MDCCCLX. inseruit dissertatione de codicum manu scriptorum auctoritate accurate et luculenter disputaret, Felsius in commentatione laboriosissima a. MDCCCLXI. de codicum fatis, fide atque auctoritate sollerter et diligenter ageret, quos nuperrime secuti sunt Michelius in docta dissertatione de codice Luciliburgensi scripta quam in ephemeridibus a me editis (Eos II. 3)

meritis laudibus extuli, et Mayhoffius iuvenis eruditissimus, elegantissimi auctor libelli quem lucubrationum Plinianarum capita tria inscripsit. Utrumque libellum sero ad me allatum esse doleo; neque tamen nihil inde in usum meum convertere licuit. Quibus copiis ut operae chartaeque parcerem ita uti institui ut omnia quae ab Iano emendata viderentur praetermitterem, de iis quoque locis, qui a Silligio vel ab aliis melius constituti essent, liberum lecturis iudicium relinquerem, de iis solis agerem qui aut nondum correcti aut a me ipso in chrestomathia nou satis expediti esse viderentur.

LIBER XVI.

Ad hunc librum a Silligio toti collati sunt Codd. a d, partim T et D. Inter quos prae reliquis eminet D^2 cui soli posthabendus est a. Codex archetypus pluribus mendis laborasse putandus est: nonnullas longiores brevioresque lacunas deprehendemus, verba vel etiam totos versus, qui XXVII litterarum fere numerum explebant, suo ordini restituemus, litteras aut male divisas aut corruptas emendabimus, interpunctionem interdum corrigemus, hic illic glossemata expungemus. §. 1—16. in chrestomathia p. 200 sqq. tractavimus.

255 16 = 5,6.

Theophrastum III. 8. 1. secutus glandiferarum arborum differentiam ita exponit:

distant fructu, situ, sexu, sapore; namque alia fageae glandi figura, quernae et alia ilignae.

Sic codd. a d; ante *quernae* v. *alia* ab editoribus inseritur, ab Iano melius legitur: *quernae alia et ilignae.*

Praeterea sunt aliquae silvestres, aliae placidiores, quae culta obtinent. Iam in montuosis planisque distant, sicut et sexu mares ac feminae, item sapore.

Interpunctionem male ab Iano ita mutatam esse ut post *placidiores* plene distingueret, verbis Theophrasti efficitur: *τὴν μὲν ἥμερον καλοῦσι τὴν δ' ἀγρίαν οὐ τῇ γλυκύτητι τοῦ καρποῦ διαιροῦντες. ἀλλὰ τῷ μᾶλλον ἐν τοῖς ἐργασίμοις φύεσθαι τὴν δὲ φηγὸν ... ἐν τοῖς ὀρεινοῖς.* Eadem genera *montuosorum planorumque* nominibus distinguuntur; itaque huius sensus subiecta sunt *mares ac feminae*, quae sicut sexu, ita etiam sapore distant. Feminarum enim fructum uberiorem et meliorem esse eodem loco Theophrastus tradiderat. Nulla igitur interpunctione legendum est: .. *distant sicut et sexu mares ac feminae item sapore.* Male deinde §. 17. futurum tempus *distinguemus* e codd. a d in praesens a Sill. I. mutatum est.

18 = 6,7. 256

Fagum muribus gratissimam. Est

cod. a, *gratissimum esse* d, unde Sill. veram, ut ait, scripturam composuit: ,fagum muribus gratissimam esse,' unde accusativus cum infinitivo aptus sit, dicere omisit. Melius I. ,fagum — gratissimum est,' vocabulum eo sensu novum effingere ausus. Manifesto prima proximae vocis littera ultima primae corrupta et huic adiectivi casus male accommodatus fuit. Scribendum est:

fagus muribus gratissima est.

Verbo moneo §. 20. *robori* cum cod. d non propter huius codicis auctoritatem, sed propter structurae congruentiam pro *roboris* scribendum esse.

257 22 et 23 = 6,8.

.. hemeris-brevior et in orbem comosa alasque ramorum crebro cavata

Theophrastus III. 8. 4. *περίκομος γὰρ ἡ φυτεία καὶ ἐπεστραμμένη καὶ πολυμάσχαλος ὥστε ὀζώδη καὶ βραχεῖαν γίνεσθαι.* Apparet igitur post ‚ramorum‘ interpungendum esse. *Ἐπεστραμμένη* = cavata.

(Latifolia) minus utilis aedificiis atque carboni; dolata vitiis obnoxia est, quam ob rem solida utuntur; *carbo in* aerariorum tantum officinis compendio, quoniam etc.

carboni a d., unde collato Theophrasti loco §. 7. efficimus: .. *utuntur*, *carbone* in *aer. t. officinis*, *compendio*, q. Quod enim Harduinum secuti S. I. receperunt, *carbo in* non habet quo referatur.

§. 28. vulgatam scripturam *quaedam* (S. I. e codd. a d *quae iam*) probo; *ἔτι δέ* = habet Theophr. III. 7. 4.

258 28 = 7,10.

Fert et aliam inutilem pilulam cum capillo, verno tamen tempore melliginis suci.

Theophr. III. 7. 4. *ἐπίβαπτον χυλῷ μελιτηρῷ;* deest apud Plinium *plenam*, — sicut §. 29. *gallae* et §. 46. *picea repullulat* recte a vv. dd. inseruntur.

259 43 = 10,19.

Quinto generi *et* situs idem, facies eadem; larix vocatur. Materies *praestantior longe incorrupta est usu, mori* contumax.

Locum a Sill. interpolatum partim emendavit Ianus qui e cod. a scriptura *incorrupte visu mori* optime elicuit ‚in-

corrupta ei vis umore,‘ praeterea initio sensus coniecit *est.* Fugit tamen virum praestantissimum ablativus *materie* qui in cod. a reperitur. Itaque eius emendationem ita perficio:

larix vocatur, *materie praestantior*, *longe* (= diu) *incorruptae vis, umore contumax.*

Genetivum enim ‚incorruptae‘ habet D ‚incorrupte‘ d.

47 = 10,19. 260

ipsa materies (laricis) retorrida et nigrior maribus radix. Circa Idam in Troade et alia differentia montanae maritimaeque.

Larices mares radice nigriore a feminis distingui Theophrastus Plinii auctor nusquam tradidit, de materie ipsa i. e. de ligno locutus est quod a lignicidis nigrius deprehendatur. Itaque vox *radix* non est ferenda. Veram scripturam indicat genetivus *radicis* in cod. D, ipsam exhibet D^2 summus in his quidem libris auctor: *laricis.* Manifesto igitur scribendum est:

nigrior maribus. Laricis circa Idam.

τῆς δ'ἀγρίας (πεύκης) δύο γένη· καλοῦσι δὲ τὴν μὲν ἰδαίαν τὴν δὲ παραλίαν. Ita Theophrastus III. 9. 1.

Sensit hoc quidem I. p. VI. ‚*laricis* D^2, quod cum sequentibus esset iungendum‘, deteriores tamen libros sequi maluit.

60 = 12,23. 261

Quidam arbitantrur (picem) in montuosis (laricibus) copia praestantiorem ac colore et dulciorem fieri, odorem quoque gratiorem, dum resina sit.

Theophrastus l. l. 2. *πιττωδέστερον ὅλως τὸ δένδρον, μελαντέρᾳ δὲ πίττῃ καὶ γλυκυτέρᾳ καὶ λεπτοτέρᾳ καὶ εὐωνεστέρᾳ.* Cui loco simulque concinnitati structurae consu-

letur, cum scribemus: *odore gratiorem*, quod exstat in cod. T. Codices a d pravam congruentiam casuum secuti sunt.

262 64 = 13,24.

Experti prodimus, si fronde ea gyroque cludatur ignis et serpens, in ignes potius quam in fraxinum fugere serpentem.

Copulam *et* delendam esse censuit S., delevit I., scilicet gyrum igneum intelligi rati. Tum vero altero loco non idem substantivum repeteretur. Hoc dicit Plinius: si ignis et serpens uno frondis gyro includuntur, serpens frondem tantopere formidat, ut in ignem se coniiciat. Itaque altera copula gyrum*que* e proxima syllaba orta deleatur oportet et *circum* in cod. a omissum e T d restituatur: *gyro circumclaudatur.*

263 68 = 16,27.

Nunc intra pugillares lectorumque silicios aut lamnas raro usu spectatur (molluscum).

Non possum non mirari nec S. neque I. in hoc loco haesisse: equidem me qui sint ‚lectorum silicii' ne divinare quidem fateor. Codex a[1] habet *siblicios aut*, quod litteris duabus additis in *sectiles tantum* mutandum et cum §. 229. ubi eaedem ‚sectiles lamnae' reperiuntur conferendum est.

264 70 = 16,28.

In primis vero materies honorata buxo est raro crispanti nec nisi radice; de cetero lenis quies est materia silenti et quadam duritia ac pallore commendabilis, in ipsa vero arbore topiario opere.

Descriptionem ineptam et fere ridiculam — quid enim est arboris quies et materiae silentium? — e loci sententia

facile corrigemus, cum male in codicibus coniuncta recte distinguemus paucasque litteras mutabimus. Opponuntur autem radix et arbor, deinde materia et arbor, et radici quidem *crispanti* vel potius *crispicanti (crispi.. canti* enim habet cod. a) arbor non *lenis* sed *levis*, arbori materia, quam sic describunt codices:

a quiest materia silenti et quadam duritie.

d quies materiae silentio quodam et duritie.

Iam vero *quiest* vel *quies* nihil aliud est quam *cuius*, *materiasi* vel *materiaesi* quam *materia est*, *lenti et* quam *lentitie*, quibus correctis hanc lectionem nanciscimur:

de cetero levi, cuius materia est lentitie quadam et duritie ac pallore commendabilis.

Ne proxima quidem verba persanata sunt: *oleastrum* enim buxum appellari nequit. Tria genera distinguuntur, Gallicum, nostrate, ut recte ante Sill. legebatur i. e. silvestre satu mitigatum et silvestre non mitigatum, quod Olympium a Theophrasto V. 7. 7. appellatur. Quae igitur in cod. a exstat lectio, *procerior est oleastrum in* ita erit refingenda:

proceriores, silvestre in.

71 = 16,28. 265

Buxus ... crassissima in Corsica, flore non spernendo, quae causa amaritudinis mellis; semen illius cunctis animantibus invisum.

Theophrastum hic quoque Plinius excerpsit ultimis verbis e III. 4. 6, prioribus e III. 15. 5. sumptis. Qui quum semen buxi non in Corsica sola sed ubique ab animalibus sperni narraverit, neque Corsici mellis amaritudinem a floris virtute, sed ab arboris crassitudine repetat, apparet unum versum XXVII litterarum in codice archetypo male collocatum et transponendum esse, ut legatur:

crassissima in Corsica, quae causa amaritudinis mellis; flore non spernendo semen illius rel.

§. 72. barbara vox *siccanas* in *siccaneas* mutetur oportet.

§. 75. causa non est cur a codd. scriptura passivi generis *comitantur* sc. magistratus recedamus, pro *fecerint* autem *fecerunt* scribendum.

266 82 = 22,34.

Verbo moneo pro *his quae iis quae* restituendum esse idque in plurimis locis valere. Neque enim apud Plinium plus quam apud Ciceronem ceterosque scriptores frequentissimo librorum manu scriptorum errori tribuendum est. Ceterum haec et similia velut quod § 84. a Sill. recte constituta ab I. e deterioribus libris rursus corrupta est, futurus editor respiciet, nos in posterum omittemus.

267 94 = 25,39.

pariunt vero cum florent flosque ille ruptis constat utriculis; sed educatio in pomo est.

Interpolatum locum S. I. dederunt; namque codices ita scriptum exhibent:

d: utriculis educatio.

Θ: utriculis edubitatio.

a: utriculi sed dubitatio scr. *utriculis sed dubitatio*, quod recipiendum esse Theophrasti verbis I. 11. 5. *ἥκιστα δ'ἂν δόξειεν τὰ τῶν μήλων* rel. comprobatur.

268 97 = 25,41.

per se autem tardius piri silvestres quam cetera (germinant).

E verbis Theophrasti III. 4. 2. *ἀχρὰς δὲ μικρῷ ὕστερον τῆς ἀπίου* (*βλαστάνει*) sua transtulit Plinius. Itaque scribendum est *ceterae* sc. piri.

101 = 25,41. 269

Sic fit ut prima cacumina impelli secutis appareat geniculato incremento. Tertia est earundem (germinatio) rel.

Participium perfecti cum praesentis infinitivo male coniungi Sill. animadvertit. Nam qui ab Iano laudatur locus XVII. 16. eo differt, quod ibi verbi *excurrere* perfectum participio perfecti praecedit. Hic vero ubi de tripartita arborum quarundam germinatione agitur, inter *primam* et *tertiam* germinationem media est secunda, itaque scribendum: *secundis.*

111 = 26,47. 270

Fit haec differentia et ex sexu, in iisque mares non ferunt;

Verba *in iisque* quippe quae quo referantur non habeant corrupta esse recte Sill. monuit idemque scriptura codicis a mendum orationis indicari intellexit. Quod facili mutatione tollitur. Scilicet haec habent libri:

d: *et ex sexu in iisque.*

D^1 *e* D^2: *et* (quomodo proxima vox scribatur, non constat).

a: *ex vicinis quę.*

i. e. *et sexu in iis quae mares non ferunt*,

sc. in iis arboribus quae cum mares sint non ferunt, *ὅσα καλοῦσιν ἄρρενα τῶν ὁμογενῶν ἄκαρπα*, Theophrastus inquit III. 3. 7. — Paulo ante in *silva cende* quod cod. a habet (cod. d. *cende*) nomen proprium latere Ianus animadvertit, *Canderiam* fuisse putat, propius ad litterarum formam *Candaea* videtur accedere i. e. Martia, Candaeum enim Martem appellat Lycophro 528. 1410.

113 = 26,49. 271

ei (fico) ***demum*** serius folium nascitur quam pomum.

Scribe: *eidem; eidemque* iam in ed. Dalecampii. Ibidem §. 114 *in Ceo insula* e libris a d scribendum est, Cea enim non appellatur.

272 120 = 29.30,52.

Ferunt et abellanae iulos compactili callo ad nihil utiles; plurima vero buxus; nam et semen suum et granum quod crataegum vocant, et a septentrione viscum, a meridie hyphear, de quis plura mox paulo; interdumque pariter res quaternas habent.

Impeditissimum locum iamque in archetypo codice foedis mendis inquinatum violento eodemque certissimo remedio sanabimus. Leve est quod Graecum vocabulum *iulos* in *uvulas* mutandum esse censemus, *τὸ βοτρυῶδες* Theophrasti III. 5. 5, quem sane altero loco III. 7. 3. *ἴουλον* appellat: in iis quae sequuntur gravia vulnera primum erunt detegenda. Falsum enim est, buxum res illas quaternas habere, falsum crataegum granum buxi vocari, neque Plinio tales errores imputare licebit, cum ipse se mox i. e. §. 245. de visco et hypheare plura dicturum esse profiteatur, ibi autem de ilice, quercu, aliis arboribus plura, nihil de buxo narret. Quaerenda est igitur ea, de qua nunc loqui putandus sit, arbor. Quae demonstratur his verbis ex indice libri XVI. ‚In quibus plura rerum genera gignantur. Craetaegum,' nominatur hic quoque verum non suo loco *crataegus* seu crataegon i. e. ilex aquifolia (XXVII. 63). Apparet igitur non buxum, sed crataegum describi. Relinquitur granum crataegi, cuius nomen e §. 32. repetendum erit: coccum vel Hispanorum ut videtur lingua cusculium ibi appellatur. Fatendum quidem est, ne sic quidem Plinii narrationem cum eo quem auctorem sequitur Theophrasto prorsus convenire; namque ille III. 15. 6. primum de cra-

taego egit, deinde cap. 16. ilici (πρίνῳ) quatuor illas res tribuit, verum utramque arborem ilicem aquifoliam et ilicem silvestrem a festinante scriptore facillime permutari potuisse, buxum et ilicem cum praesertim Theophrasti verba legeret, non potuisse confundi apparet. Restat ut originem vitii indagemus. Quae talis videtur fuisse: In archetypo codice cuius singulae lineae viginti quinenis vel septenis litteris constabant haec legebantur:

UTILES PLURIMA UERO CRATAEGON
NAM ET SEMEN SUUM ET GRANUM QUOD
BUXUM
KOKKON UOCANT — —

(nam de cusculio, quoniam Theophrastum Plinius interpretatur, non videtur cogitandum esse), cocci enim Graecum nomen antiquarius superscripto Latino vocabulo emendare conatus erat. Unde factum est ut in superiorem versum reciperetur, altera vox ad finem eiusdem retruderetur et ad verbum *vocant* referretur. — Itaque verbo *habent* in singularem numerum reducto totum locum ita scribendum esse censeo:

plurima vero crataegus; nam et semen suum et granum quod coccum vocant rel. — habet.

§. 122. vulgatam lectionem *aliis* praefero codicum scripturae *alias*.

125 = 30,54. 273

Ramosarum (arborum) cerasus etiam in XL cubitorum trabes aequali per totam duum cubitorum crassitudine reperitur.

Theophrastum interpretatus est Plinius. Qui quum III. 13. 1. εἰς τέτταρας καὶ εἴκοσι πήχεις cerasum excrescere dixerit, numerus *XXXX* in *XXIIII* corrigatur oportet. Item §. 133. e Theophrasti loco IV. 16. 2. pro *quindecim cubito-*

rum i. e. *XV cubitorum* scribendum est *X cubitorum*; §. 134 *debeamus* in indicativum mutandum.

274 135 = 32,59.

Fastidit balsamum alibi nasci ....., Assyria malus alibi ferre, nec non et palma ubique nasci aut nata parere.

Ita Sill. e codd. Gelenii, lacunam addito versu ‚nisi in Iudaea, tura nisi in Arabia' explet. Harduinum secutus Ianus ‚nasci, nata Assyria' scripsit, falso. Nam neque participio eiusdem verbi locus est nisi cum ad idem subiectum pertinet, ut in proximis verbis, neque ‚alibi' per se positum intelligitur. Ego vero non possum non mirari librorum accuratius collatorum, qui facillimam emendationem paene perfectam exhibent, auctoritatem a vv. dd. temere spretam esse. *Θ* T d enim legunt: *nasci natura Syria malus*, a: *nasci natura nisi in Syria.* Hoc enim ipsum constans Plinii auctor Theophrastus IX. 6. 1. disertis verbis tradidit. *τὸ δὲ βάλσαμον*, inquit, *γίνεται μὲν ἐν τῷ αὐλῶνι τῷ περὶ Συρίαν. παραδείσους δ' εἶναί φασι δύο μόνους*; similiter IX. 1. 7. *τὸ ἐν Συρίᾳ βάλσαμον.* Nam quod Plinius XII. 111. duos illos hortos *uni terrarum Iudaeae* concessit, factum quidem est post Vespasiani triumphum sed alteri loco minime refragatur, cum *τῷ αὐλῶνι* Theophrasti ea pars Syriae indicetur, quam Plinius illo loco Iudaeae nomine distinxit.

Quod autem in codice a semel *in Syria* scriptum est, inde iteratis litteris *asyria* haud dubii legimus:

Fastidit balsamum alibi nasci natura nisi in Syria, *Assyria malus* etc.

Arabiam cum codd. neque *Arabia* recte Ianus scripsit, in quam coniecturam ego quoque incideram. Idem §. 137. e cod. a Ianus recte legit *improviso.*

139 et 40 = 33,60. 275

(Cupressus) femina sterilis diu. Metae demum adspectu non repudiata distinguendis tantum pinorum ordinibus, nunc vero tonsilis facta etc.

Sterilem cupressum etiam Theophrastus appellavit II. 2. 2 ,caus. plant. I. 2. 2', diu sterilem quae semper esset ne Plinius quidem appellare potuit. Immo hoc dicit, antea rustico tantum usui destinatam (cf. Varro r. rust. I. 15. 26) nunc etiam parietum elegantiae servire coepisse, quod quo accuratius demonstraret, contrarias posuit voces *diu*-*nunc*, *metae adspectu* — *tonsilis facta*. Interpungendum est igitur:

femina sterilis. Diu metae demum (i. e. tantum) etc. Ceterum verissime Pintianus pro corrupta voce *pinorum* restituerat *vinearum*, cf. Varro l. l., Plin. XVII. 151, ubi in vinearum descriptione haec ipsa verba respiciuntur. — §. 141. recte Sill. I. *plantaria* legunt. Ibidem vulgatam lectionem *in Aenaria* a Sill. I. retineri est quod mireris, cum veram *in Tarra* Bentleius opuscc. p. 476. quem locum Sill. ipse laudavit, e Theophrasti hist. plant. II. 2. 2. restituisset. Nam hunc locum a Plinio translatum esse verbis *ἀπὸ τῆς τομῆς βλαστάνει* et ,succisa regerminat' inter se comparatis efficitur. Scilicet in codice a qui archetypi vitium in reliquis interpolatum servavit, *marenaria* scribitur, quae dittographia nominis corrupti (*in are in aria*) videtur esse.

142 = 33,60. 276

. Sed in Creta — vi naturali haec gignitur.

Sic e libro Dalecampii manu scripto Sill. I. scripserunt. Gronovius e codicum suorum vestigiis *nisi in naturali* elicuit ,*quasi vi naturali*,' ad sensum recte, sed molesta voce admissa. E nostris libris d interpolatam lectio-

nem *ni seratur alia* exhibet, qua ad infelicem coniecturam ‚ni insinuatur alia' Sill. se abripi passus est. Hic quoque librum a adhibitis Gronovianis sequemur, e cuius scriptura *nisi naturalia* sponte emicat

nisu (i. e. partu) *naturali.*

Mendosa etiam extrema eiusdem paragraphi verba sunt:

alibi non nisi in tepore proveniens et nutricem magno opere fastidiens.

Pro nutrice enim cupressi quae qualis sit, ne divinando quidem assequor, vox sententia flagitatur tepori contraria, cui quum in vetusto exemplari duo versus hoc modo se exciperent

nutricem magno opere fastidiens
nec terrae tantum natura circa

primae inferioris vocabuli litterae ‚nect' male assutae pravam correctionem procrearunt. Quibus demptis relinquitur ‚ricem' i. e. *nivem.*

277 143 = 33,61 et 144 = 34,62.

Aquae plerumque semina afferunt et certe fluunt genere aliquando etiam incognito, quod accidit Cyrenaicae regioni, cum primum ibi laserpicium natum est, ut in herbarum natura dicemus. Nata est et silva urbi ei proxima imbre piceo crassoque circiter urbis Romae annum CCCCXXX. Hedera iam dicitur in Asia nasci; negaverat Theophrastus rel.

Leve est mendum in initio huius loci *et certe,* quae vocabula plane otiosa et molesta facili transpositione corriguntur *terrae et,* gravius in proximis verbis eoque minus etiam ferendum, quod Plinius ipse eo loco quem nunc demonstrat XIX. 41. imbrem illum septem annis ante oppidum

Cyrenarum ‚quod conditum est urbis nostrae anno CXLIII.‘ cecidisse refert. Neque eo remedio satis illo quidem violento quo Dalecampius numerum ‚CXXXVI‘ ei qui in libris MSS. reperitur substituit locum nostrum sanari arbitror. Tum enim non ‚circiter annum CXXXVI‘ sed ipso illo anno silva nata esse narraretur. Accedit, ut proxima particula *iam* necessario diversi temporis notationem flagitet. Iam vero Theophrastus ‚circa urbis Romae annum CCCCXL‘ scripsisse XIII. 101 traditur. Quid igitur facilius est quam numero leniter emendato versum XXVII litterarum ita transponere ut legatur:

— *crassoque. Hedera iam dicitur in Asia nasci; circiter urbis Romae annum CCCCXXXX. negaverat Theophrastus.*

146 = 34,62. 278

Fructum quoque candidum ferentium aliis densus acinus et grandior, racemis in orbem circumactis qui vocantur corymbi, item selenitium cuius est minor acinus, sparsior racemus; simili modo in nigra. Alicui et semen nigrum, alii crocatum etc.

Vulgatam hanc hederae descriptionem vitiosam esse e librorum MSS. varietate qui ad unum omnes *sileniricum est* habent, Sill. intellexit, idem coniecturam satis infelicem proposuit *Silenicum, cui*, in qua neutrum genus mihi quidem intolerabile videtur. Ianus scripsit *Silenicis, est*, in annotatione p. VII. *Silenici*, in praef. vol. VI. *Silenici*, *cui est.* Variari orationem apparet, cum *aliis* per attractionem proximi vocabuli nominativus respondeat. Scribendum est enim *item. Silenici* (sc. corymbo), *cum est* rel. Cf. Theophrast. III. 18. 6. Candidae hederae generibus absolutis ad alterum genus transitio a vocibus ‚simili modo‘ incipit, quocirca plenius post ‚racemus‘ distinguendum et sic procedendum est:

racemus. Simili modo in nigra alicui est semen nigrum rel.

Ceterum paene oblitus eram monere in initio huius sectionis *haec* sc. genera quod exstat in libris MSS., ab editoribus temere spretum esse.

279 **152 = 34,62.**

Est et in fructu differentia albae nigraeque hederae, quoniam aliis tanta amaritudo acini ut aves non attingant.

Male Ianus cum codicibus particulam *et* omisit. Nam apud Theophrastum III. 18. 10 legitur *ἔχει δὲ καὶ ἑτέραν διαφορὰν κατὰ τὸν καρπὸν οὐ μικράν.* Necessario autem *aliis* quod non habet quo referatur corrigendum est. Neque *illis* quod Schneiderus ad l. l. proposuit probari proximis Theophrasti verbis demonstratur: *ὁ μὲν γὰρ ἐπίγλυκύς ἐστιν ὁ δὲ σφόδρα πικρὸς καὶ τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ μέλανος.* Vera lectio est *aliquis* dativo casu.

280 **159 = 36,65.**

Calamis orientis populi bella conficiunt, calamis spicula addunt irrevocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinna addita calamis, fitque et ex ipso telum aliud fracto in vulneribus.

Perturbatam esse orationem eo liquido demonstratur, quod vox *ipso* neque ad pinnam neque ad calamos, sed ad hamum pertinet, a quo sensu alieno separatur: viam qua ad medendum aggrediamur vocabulo ‚calamis' ter repetito indicari arbitror, quod librarius dum errorem corrigit novo errore et suo et alieno loco inseruisse putandus est. Quo bis tantum scripto versuque XXVII litterarum, qui legitimus fere archetypi codicis numerus fuit, transposito vera lectio talis emergit:

Calamis orientis populi bella conficiunt, mortem accelerant pinna addita; calamis spicula addunt irrevocabili hamo noxia fitque et ex ipso telum aliud fracto in vulneribus.

Eundem fere numerum §. 161 vitium omnium praeter egregium D² codicum indicat, cum e vocabulo *praecipuus* post XXVIII litteras (*usus* enim, non *visus* lego) sanum verbum *nobilitavit* in *praecipitavit* corruperint.

167 = 36, 66. 281

Est et obliqua harundo — — suavissima in teneritate animalibus; vocatur a quibusdam elegia.

Verbo moneo praepositionem *in* delendam, harundini e Theophrasti loco IV. 11. 13 (*εἰλετιάς* sc. *κάλαμος*) suum nomen *iletia* reddendum esse.

Est et in Italia nascens adarca nomine, palustris, 282
ex cortice tantum sub ipsa coma.

Primum e Dioscoride V. 136 scribatur oportet *in Galatia*, deinde e Plinii ipsius eo loco quo nostrum laudat, XX. 241 *nascens* post *coma* collocandum, denique *palustris* sc. harundinis deleta interpunctione cum proximis vocibus *ex cortice* coniungendum est.

168 = 36, 66. sqq. 283

plotian vero subtiliorem (harundinem vocabant).

Ne hanc quidem vocem correxerunt editores, cum et apud Theophrastum IV. 11. 3 *πλόκιμον* et in codd. a Θ *plocian* reperissent. Quo minus miror graviora menda nondum esse sublata, etsi corruptum mancumque esse locum et Sill. et Ianus animadverterunt. Sic enim lacus Orchomenii harundineta describere pergit Plinius:

tertia est harundo tibialis calami, quem auleticon dicebant; nono hic anno nascebatur. Nam et lacus incrementa hoc temporis spatio servabat, prodi-

giosus si quando amplitudinem biennio extendisset, quod notatum apud Chaeroniam infausto Atheniensium et saepe; Lebaida vocatur influente Cephiso.

Inde a §. 168 ad Orchomeniam harundinem quam iam §. 162 commemorarat Theophrastique descriptionem ita redit, ut simul eum qui sua aetate invaluerat usum attingat. Hinc temporum varietas §. 169 et 171, ubi a praesenti tempore ad imperfectum deflectit, non est sollicitanda, condonanda quoque auctoris festinationi ea orationis obscuritas qua §. 168 et 69 *nono anno* et *hoc temporis spatio* ennaeteridem esse voluit, qua exacta tibiae in usum ludorum colligebantur; quae vero in ipsis Plinii verbis aperte repugnantia et incongrua reperiuntur, non auctori sed librariis tribuenda sunt. Quo maxime pertinet rerum in fine sensus diversarum coniunctio. Quod enim *prodigii* instar habebatur id *saepe* accidere non poterat. Itaque hunc locum corruptum esse apparet et in vocibus *et saepe* mali sedem quaerendam. Hoc senserunt quidem inde a Salmasio viri docti, verum aut quid in illis verbis lateret, se non perspicere confessi sunt, ut prudenter fecit Sill., aut totum locum nescio quot nomina propria inserendo interpolarunt. Nonne enim interpolavit Ianus, cum dubitationem qua *et saepe* in et *peste* mutari posse aiebat, statim abicit Pliniumque sic fere scripsisse videri pronuntiat: ‚Lebadia unde profluit Probatia fluvius profert eam, sed laudatissimam inundatus campus qui Boedria vocatur influente Cephiso.‘ Idem vero praeclare addidit: ‚nisi forte commemoravit etiam Cephisi deverticulum quod vocabatur Ὀξεῖα καμπή.

Scilicet ut brevi absolvam talis in archetypo locus legebatur litteris tum evanidis tum prorsus deletis:

PRAELIO ET . . AE . . . . . . A. PE . . .
PELEBAIDA UOCATUR INFLUENTE.

Vocabulum *praelio* unus D² servavit, reliqua in membranis in v. *saepe* contracta certissima emendatione e Theophrasto supplentur:

praelio et quae oxeia campe prope Lebadiam vocatur influente Cephiso.

169. 170. = 36,65.

Ne ea quidem quae proxime sequuntur, recte vulgo 284
sic eduntur:

Cum igitur anno permansit inundatio, proficiunt in aucupatoriam quoque amplitudinem; vocabantur zeugitae. Contra bombyciae, maturius reciproco, graciles, feminarum latiore folio atque candidiore, modica lanugine aut omnino nulla spadonum nomine insignibus.

Plinius enim cum praeter verba ‚proficiunt — amplitudinem‘ importune ita illata ut ad tempus perfectum referantur, Theophrastum accurate expresserit, ex huius verbis IV. 11. 3 *καὶ γίνεσθαι τὸν μὲν ἀδρυθέντα ζευγίτην, ᾧ δ' ἂν μὴ συμπαραμείνῃ τὸ ὕδωρ βομβυκίαν* colligitur utrumque substantivum cum verbo coniungendum, itaque scribendum esse:

vocabantur zeugitae, contra bombyciae maturius reciproco sc. lacu.

Quae genera a Theophrasto cum feminis comparantur *ὅλως δὲ θῆλυν τῇ προσόψει*; itaque addito quod interciderat vocabulo appellantur

graciles feminarum m o d o, *latiore folio atque candidiore, modica lanugine*,

qua ab iis distinguuntur, quos Theophrastus tradiderat *τινὰς δὲ ὅλως οὐκ ἔχειν οὓς καὶ προσαγορεύουσιν εὐνουχίας*, itaque post v. *lanugine* interpungendum et *aut* in *at* mutandum erit. Sic demum perfecta est loci emendatio.

285 173. 74=37, 67. 68.

Immerito e codicum mendis *salicis* vel *silicis* pluralem *salices* extudit Sill., quem I. sequitur, cum singularis *salicem* et Catonis loco r. rust. 6 qui a Plinio laudatur et relativo *qua* commendetur; similiter §. 174 vulgatam lectionem *aliae* ei quam e codicibus S. I. receperunt praefero. At recte Sill. intellexit, quod vulgo editur,

licet alni — in tutelam ruris excubent in aqua satae caesaeque densius innumero herede prosint

ferri non posse, quoniam *densius* cum participio *satae* nullo modo coniungi possit. Legendum est

satae densius caesaeque rel.

§. 174.

Salicis statim plura genera — candidiores ablato cortice levique tractatu mollioribus vasis, quam ut e corio fiant, atque etiam supinarum in delicias cathedrarum aptissimae.

Statim mutandum est in *autem*; proxima verba codices scribunt *quę* (T d *que) ut ne corio fiant eodem*, unde Ianus effecit *quae ut nec corio fiant eodem* sc. tractatu, quae quomodo explicanda sint nescio: *sine* iam Salmasius invenit, *eodem* post *atque* collocandum est legendumque ‚*quae sine corio fiant*', sc. iis vasis quae cum sint molliora cortice carere debeant, *atque eodem etiam* sc. levi tractatu.

286 178 = 37, 70.

Nec in . . . . alio ullo quam suo genere numerentur iure scirpi fragiles palustresque, ad tegulum tegetesque, e quibus detracto cortice candelae luminibus et funeribus serviunt.

Scirpis levi mendo a d. Iidem non *ad* sed *et tegulum* scribunt quod ab Iano receptum nec tamen explicatum est. Sill.

transponendi periculum fecit laudabili consilio, exitu improspero. Dum enim voces ‚e quibus detracto cortice' proximis ‚et tegulum tegetesque' praemittit, contortula interpretatione tegulum plantam esse vult, quae proprie tegulo et tegetibus sit destinata. At vero vox ‚tegulum' inaudita alias si modo aliquid significat, tegumen tecti vel tegulam significare putanda est: Plinius autem de tectis h. l. propferea non agit, quoniam statim mapalia Maurorum commemorat et quoniam firmiore materia quam fragilibus scirpis ad illa tegenda opus esse ipse affirmat. Itaque litteris ‚et tegulum' simile aliquod tegetum vocabulum contineatur necesse est. Quod quale fuerit e papyri quam dicit similitudine facile colligemus. Nam quum XIII. 72 tegetes et vestem stragulam e papyro texi narraverit, hic quoque stragulam nominasse putandus est. *Et tegulum* igitur omnino mutandum censeo in *stragulum*. Huic quasi fundamento innitor, cum et cum Silligio relativum *e quibus* transponendum et post verbum ‚tegetesque' supplendum esse contendo *texuntur*, quod cum in codice archetypo non reperiret, librarius qui nostrorum librorum auctor fuit relativum suo loco movit. Scribendum est igitur:

palustresque, e quibus stragulum tegetesque texuntur detracto cortice rel.

194 = 39, 75. 287

Tiberius idem et in capillo tondendo servavit interlunia;

Plinius Tiberii quidem §. 190 mentionem fecerat, sed deinde Duellium, Scipionem, Catonem commemoravit. H. l. igitur non *idem*, sed *item* legendum erit.

195 = 39, 71, 288

Communia his (larici et abieti) pinoque ut qua-

dripertitos venarum cursus bifidosque habeant vel omnino simplices.

Theophrast. V. 1. 9: *ἔστι γὰρ ἡ μὲν τετραξόος ἡ δὲ δίξοος*, quocum consentit codd. T d lectio *bifidosve*, haud dubie recipienda.

289 197 = 39, 76. 204. 205 = 40, 76.

Utriusque loci interpunctio emendetur oportet. Et in altero quidem, in quo montes Iura et Vosegus a Gallia male vulgo distinguebantur, coniungendae sunt voces in *Gallia Iuribus ac monte Vosego* (de plurali enim numero *Iures* I. p. 37 non satis circumspecte dubitaveram, quae IV. 15 etiam codicis A auctoritate, III. 31 et h. l. reliquorum codicum consensu defenditur); in altero Theophrasti locus unde Plinius sua sumpsit V. 3. 1 ad restituendam codicum lectionem recte adhiberi videtur. Quae enim apud Plinium leguntur:

290 Celebratur et Thericles nomine calices ex terebintho solitus facere torno: perquam probatur materies

(ita enim codd., non *torno per quem* quod e vulgata lectione S. servavit) cum Theophrasto, qui cum ait *τορνεύεσθαι δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ κύλικας Θηρικλείους, ὥστε μηδένα ἂν διαγνῶναι πρὸς τὰς κεραμέας*, ipsam materiem, non artificem laudat, tam egregie conspirant, ut nihil omnino offensionis remaneat neque Iano assentiendum esse videatur, qui ea quae Plinius ut v. *τορνεύεσθαι* interpretaretur coniunxit post v. ‚*facere*' interpungendo divellit. Contra idem scriptor V. 2. 1 *τὴν αἰνιανικὴν* abietem cum commemoret, recte a Barbaro §. 197 *Aenianica* non *Aeneatica* scriptum esse efficitur, item loco V. 3. 1 certissimam Salmasii emendationem §. 204 *spississima lotos* (*scissima lotos* a) immerito

a S. I. vulgato *siccissima* posthabitam esse. Nam πυκνότατα μὲν οὖν, Theophrastus inquit, δοκεῖ καὶ βαρύτατα πύξος εἶναι καὶ ἔβενος . . . τῶν δ'ἄλλων ὁ λωτός.

209 = 40, 77. 291

— in quo sunt genere fici, salix, rel.

Non συκῆν, sed συκάμινον nominaverat Theophrastus V. 3. 4 i. e. ficum Aegyptiam, cuius materies utilissimis annumeratur a Plinio XIII. 57. In codice archetypo paucae tantum litterae eaeque corruptae reperiebantur *ut haec*, in cod. a egregia fide descriptae, in cod. d, qui *frutex* habet, ingeniose interpolatae. Quibus litteris *ut haec* addita quae perierat syllaba *aeg* ipsum illud quod sententia poscitur emergit *Aegyptiae.*

216 = 40, 79. 292

Nonne simulacrum Veiovis in arce e cupresso durat a condita urbe DCLXI. anno dicatum?

Corruptum numerum appellat Preller. mythol. Rom. p. 136, sc. vulgatum illum quem e codicibus corrigere Sill. Ian. neglexerunt, correctum exhibuit Iahnius in comment. Saxonicis 1847. p. 422. DLXI legitur in Td, levi errore DLI in D, DCLXI in cod. a i. e. falsa nota C expuncta. Annus autem *DLXI.* e fastis Capitolinis idem est qui e Varronis aera fuit DLXII, quo anno dedicatas fuisse aedes duas Iovis in Capitolio, Diiovis et Veiovis haud dubie, Livius retulit XXXV. 41. *urbe* omittunt a d, quod idcirco moneo, ne temere archetypum lacunosum appellasse videar.

220 = 41, 80. 293

Quartum est et e vermiculorum genere, et eorum alii putrescente suco ipsa materie, alii pariuntur sicut in arboribus ex eo qui cerastes vocatur.

De generibus animalium arbores infestantium loquitur, e quibus postquam teredines (*grandissimo* pro *gravissimo* capite recte Dalecampius e Theophr. V. 4. 4 restituit) tineas, thripas commemoravit, quartum describit: *est et e* cod. d habet per dittographiam, *a et a*, unde efficitur *est e*, deinde verbum *pariuntur* ad priorem vocem *alii* ex alterius vicinitate retrahendum est.

294 221 = 41, 80.

Alexandri magni comites prodiderunt in Tylo rubri maris insula arbores esse, ex quibus naves fierent quas CC annis durantes inventas et si mergerentur incorruptas; in eadem esse fruticem rel.

Theophrastus V. 4. 7: *ἐν Τύλῳ . . . εἶναί τί φασι ξύλον ἐξ οὗ τὰ πλοῖα ναυπηγοῦνται· τοῦτο δὲ ἐν μὲν τῇ θαλάττῃ σχεδὸν ἄσηπτον εἶναι· διαμένει γὰρ ἔτη πλείω ἢ διακόσια καταβυθιζόμενον.* Apparet non naves sed arbores incorruptas esse, itaque sic interpungatur oportet: *arbores esse ex quibus naves fierent*, *quas* rel. De ellipsi verbi cf. Grasberger de usu Pliniano p. 12. — §. 222 subiunctivum *rumpantur* S. I. superstitiosius quam religiosius e codicibus receperunt. Falsum esse et proximis indicativis et Theophrasti loco V. 6. 1 comprobatur, cuius verba *ἀντωθοῦσι*, *ῥήγνυνται*, *σήπονται* Plinianis *renituntur*, *rumpuntur*, *carie deficiunt* accurate respondent. Ceterum errorem archetypi repetivit a, interpolando correxerunt T d qui *ne — rumpantur* exhibent.

295 226 = 43, 83.

Magna autem et glutini ratio — Stamineam in hoc usu probant venam et vocant feruleam argumento similitudinis, quoniam lacunosa et crispa. In omni genere glutinum abdicant quaedam et

inter se et cum aliis insociabilia glutino, sicut robur, nec fere cohaerent nisi similia natura, ut si quis lapidem lignumque coniungit.

Vexatissimum locum Ianus partim interpunctione mutata correxit, nam rectissime a v. *quaedam* novum sensum instituit, partim corruptum reliquit. Primum enim causa non est, cur codicum MSS. lectio *glutinatio* deseratur, deinde in fine pro *nisi similia* scribendum est *dissimilia* ut concinnitati structurae consulatur simulque Theophrasti V. 7. 2 verba *δεῖ δὲ ὁμοιοπαθῆ εἶναι τὰ μέλλοντα συμφύεσθαι καὶ μὴ ἐναντία καθαπερανεὶ λίθον καὶ ξύλον* accuratius exprimantur. Ne sic quidem persanatus est locus. Nam voces *et crispa* quas Ianus ita divulsit ut pro *et* scriberet *est*, *crispa* autem ad alterum sensum referret, pariter ac *lacunosa stamineae* venae opponuntur. Itaque scribendum erit: *quoniam lacunosa et crispa in omni genere glutinum abdicant. Quaedam* rel.

§. 228 vulgatam lectionem *flexibilis* probo, proximas codicum litteras *uita* Sill. probabili coniectura in *cui* mutavit, nisi forte e praecedentium repetitione ortae sunt. §. 231 *secentur* malim.

233 = 43, 84. 296

Modo luxuria non fuerat contenta ligno; iam lignum emi testudine facit.

Ita e codice a Sill., *enim e* Ian. e codd. T d. Harduinum secutus, cui tamen ipsa ea lectio displicuit, ut *etiam* coniceret. At vero aut nulla aut adversativa particula requiritur quae magnam morum commutationem factam esse declaret. Praeterea cum modo Plinius narraverit, Neronis aetate testudinem quae lignum imitaretur *pluris venire*, aegre voce contraria *emi* caremus. Neque tamen testudine sed *in testudine* lignum emebatur, quae praepositio ultima verbi littera absorpta est.

297 **238 = 44, 88.**

Sunt auctores et Delphicam platanum Agamemnonis manu satam et alteram in Caphyis Arcadiae luco.

Non lucus sed oppidum fuerunt Caphyae, scribendum est igitur: *loco*, cf. Theophr. IV. 13. 2.

298 **239 = 44, 89.**

Argis olea etiamnunc durare dicitur, ad quam Io in taurum mutatam Argus alligaverit.

Sic Ianus e codicibus, melius utique quam Sill. qui e vulgata lectione *vaccam* retinuit, callide tamen *bovem* a Plinio scriptum esse coniecit. Quod autem Ianus non sexum sed cornua respici ait, ferrem fortasse, si *bovem* legerem, *taurum* feminam dici non fero. Pro *taurum* scribendum est *tauram*, cuius ipsa sterilitas, nam mihi quoque argutari licebit, Iunoni placebat. In eodem loco tumulus Amyci *a supremo die* i. e. statim post eius mortem lauro tegi dicitur, quibus verbis nescio quid vitii inesse O. Iahnius in libro quo de cista Ficoronia egit p. 4 sibi et Silligio persuasit.

299 **241 = 44, 90.**

Brevissima vita est — — malis et ex his praecocibus brevior quam serotinis, dulcibus quam acutis — — item in vitibus praecipueque fertilioribus.

Acutis mendosum esse e Theophrasti IV. 13. 2 verbis ἡ γλυκεία τῆς ὀξείας recte collegit Pintianus; quod autem eidem substituit *acidis*, usui Plinii repugnat. Nam dulcia mala contraria sunt *acerbis*, cf. XV. 52, XXIII. 100, 104, 108, quod hic quoque reponendum est. In archetypo una syllaba omissa ACUIS videtur scriptum fuisse, male deinceps

in ACUTIS pro ACERUIS suppletum. Eodem loco Theophrasti levius in proximis verbis mendum demonstratur. Quod enim ille tradiderat *βραχύβια δὲ καὶ ἀμπέλων ἔνια γένη καὶ μάλιστα τὰ πολύκαρπα*, id Plinius dativo expressit a vv. ‚brevissima vita est' apto. Delenda igitur est praepositio *in*, e proxima littera *m* repetita.

245 = 44, 93. 300

in abiete, larice stelin dicit Euboea nasci — — Copiosissimum in quercu adasphear vocant.

ἐν ταῖς ἐλάταις καὶ πεύκαις Theophrast. caus. pl. II. 17. 1, unde apud Plinium copula *et* e fine vocis praecedentis videtur repetenda esse; v. *adasphear* eodem loco et altero hist. plant. III. 16. 1 comparatis in *Arcades hyphear* corrigitur, restitutis quae in codice archetypo exciderant litteris *arc*. Ceterum recte Harduinus v. *piro* e cod. a scriptura *primo* vulgatae *pruno* quae a Sill. et Ian. etiamnum servatur, substituit. Sic enim loquitur Dioscorides III. 93: *γίνεται δὲ καὶ ἐκ μηλέας καὶ ἀπίου* rel. Finem libri proximique initium in chrestomathia tractavi.

LIB. XVII.

3 = 1, 1. 301

Nobilissimarum gentium ambo, Crassus atque Domitius, censuram post consulatus simul gessere.

De Crassi et Domitio iurgio se narraturum esse Plinius iam §. 1 professus erat. Dum autem domus quam in Palatio Crassus possidebat, mentionem facit, obiter pulchriores Catuli Aquiliique domus fuisse tradidit, ad Crassum his verbis rediit: ‚cum tamen obiecta Crasso sua est.' Quinam igitur ‚ambo' illi essent, minime fieri poterat ut quemquam legentium lateret. Aliter tamen is iudicavit qui me-

moriae legentium succurrendum esse putavit, doctus librarius. Cuius glossema in verbo *est* manifesto deprehenditur, quod in cod. D ante *atque* inseritur.

302 14 = 2, 2.

quando nix aquarum caelestium spuma est.

Vulgatam hanc lectionem a Sill. Ian. recipi potuisse est quod mireris, quum cod. a eam quae sententia flagitatur, *pruina* exhibeat. Nix est enim ‚acri concreta pruina' secundum Lucretium III. 20 atque ipsa pruina a Vergilio Georg. III. 364 appellatur. Eo tantum a pruina differt, quod non rore gelido sed imbre gignitur, optime igitur imbrium pruina i. e. imber conglaciatus vocatur, quae autem spuma imbrium dicitur ea minus etiam quam ipsi imbres conglaciat. At contra §. 18 iniuria iidem viri docti vulgatam *fruuntur aquis* neglexerunt atque e levi codicum corruptela (*fruitura quas* a, *fruitur aquis* d) novam lectionem *fruitura aquis* extuderunt, quae cum verbis praecedentibus minime conciliatur. Neutra enim illa ‚mediterranea, montuosa' sunt *πνεύματα* (cf. Theophr. caus. pl. II. 3), novum autem subiectum *sata* verbum finitum requirit, ut ab illis nominibus eiusdem generis distinguatur.

303 20 = 2, 2.

In Africa meridiem vineas spectare et viti inutile, colono insalubre est.

Recte quidem lacunae signa, quae ante v. *viti* Silligius apposuit, ab Iano sublata sunt, verum quid vox *et* ab Harduino deleta h. l. sibi velit, non est exploratum. Scilicet hoc loco *et* in *est* mutandum, altero omittendum *est*; omittit enim cod. *Θ* neque facilius quidquam fieri potuit, quam ut, cum semel altera vox corrupta esset, altera insereretur.

31 = 4, 3. 304

Contra §. 30 lacunam a Pintiano rectissime statui Theophrasti loco caus. plant. V. 14. 3 evincitur. Qui cum vites prope Larisam iam frigore aduri, Aenum autem calidiorem factam esse narraverit, apparet verba recte a Pintiano distingui. Totum igitur locum ita constituendum esse arbitror: ***In Thessalia circa Larisam emisso lacu frigidior facta ea regio est oleaeque desierunt quae prius fuerant, item vites aduri, quod non antea, c o e p e r u n t, c o n t r a c a l o r e m a u g e r i Aenos sensit admoto Hebro*** rel. Scilicet unus versus in archetypo exciderat.

Facilius proximus locus emendatur: 305

At in Syracusano agro advena cultor elapidato solo perdidit fruges luto, donec regessit lapides.

Pintianus hic quoque vitium detexit, medendo impar. *ἐξεπήγνυτο γοῦν ὁ σῖτος* ait Theophrastus Plinii auctor caus. plant. III. 20. 5. Itaque non delendum est vocabulum *luto* cum Pintiano, sed corrigendum. In archetypo una syllaba tantum legebatur *lu*, male a librario e proximo vocabulo in *luto* mutata. Scribendum est *gelu*, *donec* rel. §. 32 pro *dicimus* codd. T d habent *dicemus*, quod sententia requiritur.

41 — 5, 3. 306

Contra in Byzacio Africae illum centena quinquagena fruge fertilem campum nullis, cum siccus est, arabilem tauris post imbres vili asello et a parte altera iugi anu vomerem trahente vidimus scindi.

Vulgatam scripturam omnibus codicibus refragantibus Silligius retinuit, Ianus eatenus mutavit ut *iniugi* scriberet;

nempe ,iniugem anum' vaccam esse statuit, qua sane coniectura nullam omnino novi infeliciorem. Neque enim vox ,iniugis' usquam apud Plinium reperitur, neque ,anus' vacca appellatur, neque iniugis vacca in iugo esse potest. Codices summa concordia habent *iungi anum vomerem trahentem.* At ,per eandem, Sill. inquit, codicum lectionem cardo rei, ,asello et anu campum scindi, prorsus tollitur; nimium tum ,tribuitur asello, et iuncta anus vomerem trahens fere su-,pervacua videtur.' Audirem, si anus cum asello aratrum trahere diceretur. Scilicet obliti erant viri docti etiam bubulco ad arandum opus esse. Hoc enim dicit Plinius: quae alibi duorum bovum partes sunt, iis in Africa unus asellus defungitur, anus autem ,vilissima opera' (XIII. 132) ei labori par est qui alibi a bubulco suscipitur (cf. Columella II. 2). Quae ratio apertissima propterea viros doctos fugit, quod non animadverterant unum versum XXVII litterarum librarii negligentia loco motum et tum pravae congruentiae causa ablativum *trahente* in accusativum esse mutatum. Quibus correctis haec Plinium scripsisse contendo:

— post imbres vili asello vomerem trahente vidimus scindi et a parte altera iungi anum.

307 **42 = 6, 4.**

Alia est ratio quam Britanniae et Galliae invenere alendi eam ipsa, genusque quod vocant margam. Spissior etc.

Recte sic Ianus, nisi quod verbum post copulam desideratur. Quod cum e lectione codd. D a *ipsae* facile eruatur, deleta copula *que* quae e relativo originem duxerat legendum est:

ipsa. Est genus quod vocant margam: spissior rel.

44 = 7,4. 308

(Marga) Fruges alit tofacea, albaque, si inter fontes reperta, est ad infinitum fertilis, verum aspera tractatu, si nimia iniecta est, exurit solum.

Talem Sill. e codicum vestigiis locum emendavit, male tamen distinxit, haud dubie sic interpungendum:

Fr. a. tofacea albaque, si int. f. reperta est, ad infinitum fertilis verum aspera tractatu; si nimia rel.

§. 46 fortasse rectius *glaesomargam* scribitur, a glaeso scilicet appellatam.

48 = 8,4. 309

Omnis autem marga arato inicienda est ut medicamentum rapiatur, et fimi desiderat aliquantulum quae primo plus aspera et quae in herbas non effunditur.

Sic Sill. cum edd. vet. Ian. *quaeque primo*, rel. Quid ‚*primo*' significet, neuter explicuit: annum esse proximis verbis ‚ne sic quidem primo anno fertilis' indicatur. Codd. a d habent *quantulum quae;* scribe:

aliquantulum anno quaeque primo, *plus* rel.

49 = 9,5. 310

Transpadanis cineris usus adeo placet ut anteponant fimo iumentorum, quod quia levissimum est, ob id exurunt; rel.

Ian. *exarant* scripsit (codd. a d *exurant*) coll. §. 127. At ibi radices exarantur, nostro loco nescio quid exarari possit, fimo autem exusto cinerem relinqui scio. Cod. a, quem prae reliquis in hoc quidem libro sequi par est, voce *quia* omissa *iumentorumque* scribit, quo facto rectissime iumentorum fimum utpote levissimum a reliquis duobus ster-

coris generibus quae Columella II. 15 et Plinius infra 50 sq. enumerat, ab iis scilicet quae ex avibus et ex hominibus confiunt distinguitur. Scribendum est igitur:

— *fimo, iumentorumque (sc. fimum) quod levissimum est ob id exurunt.*

Ibidem.

311 Sunt qui pulvere quoque uvas ali iudicent pubescentesque pulverent et vitium arborumque radicibus adspergant. Quod certum est Narbonensi provinciae et vindemias certius sic coqui, plusque pulvis ibi quam sol confert.

‚*certius*' quod e vicino vocabulo ‚*certum*' intrusum videtur Schneiderus ad Columellam IV. 28 in *citius* correxit; e *sicco quod* quod in cod. a legitur *sic coquunt* efficio.

52 = 9,6.

312 Haec sunt certamina invicemque ad tellurem alendam quoque utuntur homines.

quo tandem remedio? nempe stercore et urina hominum, quae ante ‚hominis' nomine appellantur. Itaque hic quoque scribendum est *homine.*

53 = 9,6.

313 Hae fuere apud priscos differentiae, simulque praecepta non invenio rettuli utendi, quando et hic vetustas utilior.

Memorabilem locum talem exhibent codices ad unum omnes, ita tamen ut cod. d *invenior ettuli*, D *invenior et tali*, T *invenio re tali* scripserint. Quem quum non intelligerent, certatim viri docti curarunt ut interpolarent. Ingeniose Barbarus, quem omnes ante Silligium secuti sunt, *ut invenio, re tali* edidit, Silligius *non* retinendum esse perspexit, reliqua corrupit; nam *inventa ingeniorum* scripsit magnoque

hiatu v. *utendi* ad remotius substantivum ,praecepta' referri posse sibi persuasit. Postremo Ianus elegantiori iudicio, consilio non minus temerario usus v. *plura* inculcavit, otiosum et, nisi fallor, a Plinii consuetudine alienum. Neque enim locum me legere memini, ubi scriptor se plura non invenisse quam quae retulit, confiteatur. Scilicet operam omnes perdiderunt, dum scriptoris et grammatici manum non distinguunt. Plinius ipse scripserat:

,*Hae fuere apud priscos differentiae, simulque praecepta retuli utendi*';

praeter modum enim quo lotio humano utendum videretur, ipso ordine quo singula stercoris genera enumeravit utendi praecepta comprehendit, quae ab agricolis observarentur. Aliter visum est docto illi grammatico, Iunio, ut videtur, Laurentio, cuius annotationes n. 39 et 121 indicavimus, frequentiores etiam in libro primo, in indice librorum XVIII et XX reperimus. Qui quum, ut florum genera a medicinis separantur, item stercoris genera et stercorandi praecepta separatim a scriptore tradi opinaretur, prudens animadvertit, se praecepta non invenire. Quae grammatici observatio e margine, ut fit, inter ipsa scriptoris verba postea recepta est. Paulo post recte Sill. e codicibus *alendi* scripsit: ,praeceptum' enim e dativo ,praeceptis' admirabili brachylogia cogitatione supplendum Plinius reliquit.

58 = 10,9. 314

Et abunde praedicta ratione caeli ac terrae nunc de his arboribus dicimus quae cura hominum atque arte proveniunt.

Et recte I. e codd. a T inseruit, cf. §. 216, quo loco Plinius ,indicanda, ait, natura est.' Itaque hic quoque quod in cod d exstat *dicemus* legendum est, *iis* pro *his* linguae legibus postulatur, neque in talibus rebus codicum habenda

ratio est. In transcursu praeterea moneo §. 61 post *madefaciunt* levius interpungendum esse, ut voci *quidam* altera *alii* respondeat; §. 65 *paucarum* sc. arborum legendum videri.

73 = 10,14.

315 area aequata cylindris aut volgiolis

Vocabulum alias inauditum instrumentum significare putandum est cylindri prorsus simile; altera igitur ratio, qua area paviendo aequatur, non commemoratur. Atqui illa vox ne reperitur quidem in codicibus MSS., quorum haec varietas est: a *ualgivalis* (priore *a* ex *u* facto), D Θ *vulvoulis*, T d *vulgo alis*, in qua codex a ut solet proxime ad veram lectionem accedit. Terminatio enim *giualis* nihil aliud est quam *iculis*, prima igitur syllaba correcta notissima vox eaque aptissima emerget: *paviculis*. Statim §. 74 cum Pintiano non *differuntur*, sed *deferuntur* lego, fretus similitudine §. 76, ubi *differendae* in d, vera scriptura *deferendae* in reliquis codicibus exstat; cum Schneidero §. 76 *in area facta*, manifesto enim Columellam V. 6 imitatur Plinius.

316 77 = 11,15.

Maritas ulmos autumno serere utilius, quia carent semine; nam ut e plantis seruntur.

Silligius vulgata lectione *nam eae e* relicta rediit quidem ad codices MSS. sed quid in iis lateret non odoratus est. Nullam enim vocis *ut* h. l. vim esse apparet. Aliquid Ianus vidit, cum inde a v. *quia* unum sensum incepit eumque usque ad v. *seruntur* continuavit, verum quod vv. *nam ut* in *non nisi* mutavit, ingeniosius videtur fecisse quam verius. In omnibus libris MSS. non *carent* sed *carente* vel plenius etiam in T legitur *carentes*, unde in reliquis ultimam litteram s initio proximi vocabuli haustam esse efficitur. Quaerendum est igitur substantivum, ad quod participium

illud referatur, idque in litteris *nam ut e* inesse putandum est; maior est enim codicis a etiam in corruptelis auctoritas quam ceterorum qui *non ut* e exhibent. Quid multa? In archetypo codice scriptum erat uncialibus litteris quod in a accurate expressum legitur NAMVTE, quod deleta N quae e proxima voce adhaeserat, in ATINIE i. e. *Atiniae* mutetur necesse est. Duo erant ulmorum genera vitibus apta, Gallicum quam Columella V. 6. Atiniam et quod nostras appellat. Prius erant quidem qui in tali usu damnarent, cf. Plin. §. 200, sed in illis neque ipse Plinius fuit (cf. §. 208), qui diversos diversis locis auctores sequitur, neque Columella, quem hic ante oculos habuit. Qui ‚possunt etiam, ait, collectae cum stirpibus plantae eadem ratione disponi, quod in Atinia ulmo fieri necesse est, quae non seritur e samera. Sed haec ulmus autumni tempore melius quam vere disponitur.'

80 = 11,16. 317

Graeci auctores consentiunt (scrobes) non altiores quino semisquipede (semipede Ian.) esse debere — - quoniam in umido solo ad vicina aquae perveniat.

Xenophontem interpretatus est Plinius, in cuius oeconom. 19. 7 legitur *ἐπεὶ ἔν γε τῇ ὑγρᾷ ὀρύττων βαθὺν ὕδωρ ἂν εὑρίσκοις*: itaque scribendum est *pervenias*. Quae §. 81 de Papirii Cursoris ioco narrantur, cum Pintiano et Lipsio ab hoc certe loco aliena esse censeo, quae ubi omiseris, reliqua inde a v. *ceteris* usque ad v. *nudaverint* apte coniungi animadvertes. Neque tamen Plinio prorsus abiudicaverim, cum Papirii etiam alibi XIV. 91 mentionem fecerit, sed margini libri adscripta putaverim sua postea loco inserenda. Quod ne faceret, morte impeditus est.

318 **88 = 12,17.**

Breves sunt (umhrae) quamvis magnarum arborum, quae ramos in orbem circinant, ut in malis.

quae abest a codd., *cercineat* a, *circinat* d Scribe: *arborum ramos in orbem circinantium*, *ut* rel.

319 **90 = 12,18.**

Iucunda et platani (umbra), quamquam crassa; licet gramini credere non soli, haud alia laetius operiente toros.

Cur soli non credendum sit, equidem non intelligo: hoc dicit Plinius, platani umbram non sicut iuglandis et pinus nocere graminibus sed prodesse. Iam vero *haud* abest a codd., *gramina* reperitur in cod. a. Levi igitur transpositione facta locus sic emendabitur:

licet gramina credere soli, *non alia laetius operiente toros.*

i. e. gramina soli platani umbrae committere licet.

320 **95 = 13,20.**

Ex his lentissima est pirus. Ocissima omnium cypirus rel.

est nescio cur Ianus omiserit: scribendum est — *pirus*, *ocisima* rel.

321 **100 = 14,23.**

In ficis autem et malis haec fuit inoculatio antiqua; Vergiliana quaerit sinum in nodo gemmae expulsi corticis gemmamque ex alia arbore includit.

Prima verba quomodo in reliquis codicibus quibus vulgata lectio innititur, scripta sint nescio: in iis quos diligentius collatos apud Silligium reperimus, a d dico, non *autem* sed *hoc* legitur, quod quum vel librarii vel viri docti

non intelligerent, molestam particulam ei substituerunt. Nec potuit intelligi cum proximo pronomine *haec* copulatum. Antiquitus *hoc* scribebatur in codice archetypo, correctum postea, unde factum est ut utrumque pronomen in posteriores codices transmigraret. Altera quoque vox *gemmae* correctori nescio cui debetur male illi quidem sedulo, namque quae in codd. a d reperitur *germine* ablativum praebet ad verborum structuram necessarium. Cortex enim ubi germine expellitur nodum efficit. Quid quod a Vergilio Georg. II. 76 idem vocabulum eodem prorsus sensu usurpatur, quo v. 74 ‚gemmae' dixerat? Apud Plinium haud dubie restituendum est. §. 116 Ianus recte lacunam detexit eamque probabiliter explevit. §. 120 idem et Silligius egregiam emendationem neglexerunt, qua O. Iahnius in ephemeridibus instituti archaeologici (bullet. dell' instit. arch. 1840 p. 12) *Tiburtes tullios* e codicum lectione *Tib. Thulias* vel *Tullias* restituit. Ibidem Sillígii coniecturam *per omnia* probo, §. 122 liberti nomen *Hetereius* fuisse et pro *haec Etereiana* legendum esse *Hetereiana* putaverim.

129 = 18,30. 322

Africae peculiare, quod in oleastro inserit.

Quod vulgo legebatur *A. p. quidem in oleastro est inserere*, e codicibus Sill. emendavit, ita tamen ut verbum *est* quod in codd. a d ante *inserit* scribitur omitteret. At vero non delendum est sed ita transponendum:

Africae peculiare est, quod in ol. inserit.

152 = 21,35. 323

— quamdiu nodi pervia patet fistula. Cum vero concreti ademere transitum rel.

Idem subiectum *nodi* ad utrumque verbum pertinet, itaque prius in *patent* mutetur oportet. §. 164 *pedatae erit* rectissime a Strackio in eo libro quo Plinium in nostram

linguam convertit II. p. V conicitur, *intellegetur* ab Iano restituitur, §. 168 male idem *alae* scripsit, quod sane in codd. T d exstat, sed loco Catonis cap. 43 refellitur; neque illud probare possum, quod §. 170 lectione egregii codicis D[2] spreta non *transtris*, ut Sill., sed *talis* edidit. Verum paene oblitus eram me non librorum, qui adhuc prodierunt, censuram agere sed eos tantum locos tractandos elegisse, quorum veram lectionem primam reperisse mihi videar. Itaque ad id quod mihi proposueram redeo.

324 176 = 22,35.

Id utrumque fructum tardum, praeterea retorridum et nodosum reddit pumilionum incremento.

Vitium in hac lectione inesse putarem, etiamsi codicum Mss. auctoritate confirmaretur; neque enim fructus retorridus et nodosus est, sed arbor, et pronomina coniuncta displicent. Iam vero longe alia codices praebent, qui verbum *reddit* omittunt et *utrimque* scribunt, rectissime haud dubie. *Id* sc. ratio eorum qui aut proximo anno vitem tangere vetant aut quarto demum ad iugum perducunt, *utrimque* i. e. cum ab his vel illis fit (ad usum adverbii cf. VIII. 187, ,*fructu tardum*' (ut §. 59 tardum proventu) sc. est, *praeterea pumilionum incremento* i. e. cum arboris pumiliones accrescunt *retorridum et nodosum* sc. est. Neutrum autem adiectivi absolute ponitur, ut statim ,nec tutum est quod cicatricosum.' Eodem modo §. 178 lectionem codicis a *in ea est natura* non esse spernendam existimo, quum praepositionem *in* cum ablativo saepissime a Plinio ibi etiam coniungi meminerim, ubi a vulgari fere consuetudine abhorreat, de quo genere egit Grasberger p. 59 sqq.

325 187 = 22,35.

Genera separari ac singulis conseri tractibus utilissimum.

tractum cod. a, unde facilius fit *tractus* sc. singulos. §. 192 recte Pintianus *exacta* in *exacuta* mutavit, cf. Columella V. 6. §. 193 Ianus rectius *hos* quam Sill. *eos de his*, malim tamen *eos* scribere. §. 200 *eligantur* scribo, codd. *religantur*, Sill. Ian. e Schneideri coniectura *eliguntur*. Praecepta enim Columellae V. 6 repetuntur.

201 = 23,35. 326

Et ulmus detruncata media in ramorum scamna digeritur, nulla fere XX pedum altiore arbore.

Numerum alterum XX e Columellae loco V. 7 iam Pintianus emendavit XV, alterum e codicibus Mss. eliciendum reliquit. Sic enim illi: *intramorum* a, *intra ramorum* T d i. e. *in trium ramorum*. ‚Plerumque', Columella inquit, ‚ea arbor in tres ramos dividitur.'

211 = 23,35. 327

Traducem bimum praecidere solebant; oneratis enim vetustate melius donare tempus, ut transilem faciant, ni largiatur crassitudo; alias utile toros futuri draconis pasci.

Talem locum Sill. et Ianus dederunt, hic tamen contra codices vulgatam lectionem *si* servavit. In quo plura displicent: primum imperfectum, cui inde a v. *melius* alia quaedam ratio eademque probabilior opponi videtur, deinde vocabulum *transilem* nec bene formatum neque usu comprobatum, quibus accedit et codicum varietas, ubi non *oneratis* sed *onerat* legitur, et Columellae praeceptum V. 6 pag. 220 ed. Bipont. Cuius verba ‚cum deinde annis et robore vitis ‚convaluit, traduces in proximam quamque arborem mit‚tendae, easque post biennium amputare, simul atque (fort. ‚simulque) alias teneriores transmittere convenit, nam ve‚tustate vitem fatigant' haud dubie a Plinio respiciuntur.

Itaque ante omnia vox *onerat* sc. vitem recipiatur oportet interpunctione, ut par est, mutata. Tum id praecipitur, quod alteri rationi praeferendum videatur, ut quandam draconis similitudinem efficiant traduces; numerorum enim varietas tantum abest ut improbetur, ut usui Pliniano quam maxime apta esse videatur. Quod ubi primam vocis *transilem* litteram e proxima *ut* male irrepsisse concesseris, sponte prodibit: *rasilem*, cf. §. 206. Nisi palmitis crassitudo draconem ipsa largitur, arte ad eius speciem conformandus est. Exigua igitur illa mutatione facta talem locum scribemus:

Traducem bimum praecidere solebant (onerat enim vetustate): melius donare tempus ut rasilem faciant, ni rel.

Obiter moneo, paulo ante *utraque pars* legendum esse, prior enim vox vicina *utrimque* absorpta est; cf. Columella V. 7.

328 213 = 23,35.

Medium temperamentum in Carseolano sequuntur cariosasque tantum vitis partes incipientesque inarescere deputando.

Primum e codicibus restituatur *Carsulano*, quod Umbriae oppidum III. 113 commemoratur *), deinde deleta copula, quae e vicino participio *incipientesque* huc irrepsit, scribatur *cariosas*. Simile mendum *serendasque* in §. 215 dudum sublatum est.

329 214 = 23,35.

Arbusta arari quam altissime desiderant tanta etsi frumenti ratio non exigit.

Expulsa dittographia (*desiderantant*) lego *desiderant etsi*. Pintianus *tametsi*, Sill. *tamen etsi* coniecerant. Ibidem vo-

---

*) Antea pro *iuxta urbem Varracinis* scribendum videtur esse *iuxta urbem in Aricinis*.

cabula *quae in arbustis* quae neque in codicibus reperiuntur neque sententia loci requiruntur, immerito a viris doctis retinentur.

225 = 24,37. 330

Scabies gignitur roribus lentis post vergilias; nam si largiores fuere, perfundunt arborem, non scalpunt. Scabie et grossi cadunt, si vel imbres nimii fuere; alio modo ficus laborat radicibus madidis.

Talem locum apud Silligium legimus, eundem aliter Ianus constituit, qui, nisi Theophrasti descriptionem IV. 14. 5 Plinius imitatus esset, e codicum Mss. sordibus vix expediri posset. Tribus autem modis ficum imbribus vexari Theophrastus narraverat: aquae penuria, unde scabies oreretur, largis imbribus, quibus arbor perfunderetur, nimiis denique, quibus radices maderent. Quorum morborum primum ille sic descripsit: *ἡ δὲ ψώρα μάλιστα γίνεται ὅταν ὕδωρ ἐπὶ Πλειάδι γένηται μὴ πολύ*, Plinius inde a voce ‚Scabies‘ usque ad ‚vergilias‘, alterum his verbis *ἐὰν δὲ πολὺ, ἀποκλύζεται· συμβαίνει δὲ τότε καὶ τὰ ἐρινὰ ἀπορρεῖν καὶ τοὺς ὀλύνθους*, quibus apud Plinium proxima usque ad vocem *cadunt* respondeant necesse est. Apparet igitur *largiores* rectissime a Dalecampio scribi, licet codices *rariores* habeant, deinde nihili faciendam esse dittographiam *perfundunt ne*, e codicis archetypi vitio PERFVNDVNTNT repetendam; tum *scabie et grossi* egregie ab Harduino e corruptelis codicum *scabie eteros si*, si Silligio credimus (*scabiterossi* in Parisinis legi Harduinus retulit), restitutum esse; postremo *scabie* quod Harduinus recte ad *scalpunt* applicuerat, a Silligio male cum vv. *et grossi* coniungi. Quamquam vocem *scabie* haud scio an docto potius librario quam Plinio tribuam, qua insolitam verbi *scalpunt* vim ex-

planare studuerit. Tertium radicum morbum his verbis Theophrastus addit: *νοσεῖ δὲ συκῆ καὶ ἐὰν ἐπομβρία γένηται· τά τε γὰρ πρὸς τὴν ῥίζαν καὶ αὐτὴν τὴν ῥίζαν ὥσπερ μαδᾷ.* Quae codicum scriptura *sive* recepta accurate a Plinio exprimuntur. Totum igitur locum sic refingo:

Scabies gignitur roribus lentis post vergilias; nam si largiores fuere, perfundunt arborem, non scalpunt [scabie] et grossi cadunt. Sive imbres nimii fuere, alio modo ficus laborat radicibus madidis. —

§. 227. Ianus emendavit, §. 229 verba ita transponantur oportet: *eroduntque frondem, aliae florem quoque olivarum,* cf. Theophr. l. l. 9.

331 231 = 24,37.

Sunt et culicum genera aliquis molesta — — qui videntur ex umore nasci, tum dulci subdito corticibus.

Viam qua molesta et otiosa illa vox *tum* emendetur, Theophrastus IV. 14. 10 monstrabit: *καὶ δοκοῦσιν ἐκ τῆς ὑγρότητος συνίστασθαι τῆς ὑπὸ τὸν φλοιὸν συνισταμένης· αὕτη δέ ἐστι γλυκεῖα γενομένοις.* Manifestum est enim in codice archetypo paucas litterulas excidisse, quibus suppletis legemus:

— *ex umore nasci ad gustum dulci*

Ceterum hiic quoque intelligitur, quanto codex a reliquis praestet: ille enim *tum*, cod. d *tunc* praebet.

331 232 = 24,37.

hic enim (Olympias) si flavit circa brumam, frigore exurit arefaciens ut nullis postea solibus recreari possint.

Theophr. l. l. §. 11 *ἀποκάει γὰρ τὰ δένδρα καὶ οὕτως*

αὖα ποιεῖ καὶ ξηρά κ. τὲ. Plinio igitur repetitis tribus quae semel scribuntur litteris restituitur:

— *exurit ita arefaciens* —

Simile vitium §. 233 *inter* pro *in terris* Harduinus emendavit.

233 = 24,37. 332

Aliae in terris septentrionalibus, ut Ponto, Phrygia, frigore aut gelu laborant —

in Ponto Sill. quod e cod. a Ianus correxit. Vellem eiusdem etiam in proximo vocabulo quam par erat rationem habuisset ut Phrygiam terris septentrionalibus eximeret. Cod. enim a praebet *fragia* i. e. *Thracia*, quam Theophrastus §. 13, disertius etiam caus. plant. V. 13. 11 nominavit.

235 = 24,37. 333

— similiter ilex et robur et quercus. Quae si angusta decorticatio fuit rel.

Hic quoque auctoritati codicis a, in quo reperitur: ‚robur quercus. Quae' obtempero, cum scribo: *s. i. e. robur quercusque. Si angusta* rel.

238 = 24,37. 334

Intereunt pleraque et fissa stirpe, exceptis vite, malo, fico, punica, quaedam vel ab ulcere tantum. Ficus hanc iniuriam spernit et omnia quae resinam gignunt.

Vitiatum locum esse Budaeus et Schneiderus ad Theophr. IV. 16. 1 animadverterunt, sedem vitii non invenerunt. Scilicet non *fico* sed *ficus* corruptum est corrigendumque e Theophrasti narratione: *τὰ δ᾽οὐδὲν πάσχει καθάπερ ἡ πεύκη δᾳδουργουμένη καὶ ἐξ ὧν δὴ τὰς ῥητίνας συλλέγουσιν*, itaque reponendum est: *Pinus hanc ini. spernit* rel.

Pinum enim et hic et §. 235 dicit *πεύκην*, quam alibi laricem appellat.

335 **241 = 25,38.**

— et oliva in totum ambusta revixit et in Boeotia derosae locustis fici regerminavere.

Quae paulo ante leguntur verba Ianus e Theophr. II. 3. 1 egregie sic correxit ‚ficus sub foliis‘ (*eos sub foliis* a d). Eodem loco etiam ad ea quae modo adscripsi verba emendanda uti poterat. Quum enim Theophrastus §. 3 haec narraverit: *οἷον ἐλάα ποτ᾽ ἀποκαυθεῖσα τελέως ἀνεβλάστησεν ὅλη, καὶ αὐτὴ καὶ ἡ θαλία. ἐν δὲ τῇ Βοιωτίᾳ καταβρωθέντων τῶν ἐρνῶν ὑπ᾽ ἀττελέβων πάλιν ἀνεβλάστησε,* Plinius quoque non de ficis sed de oliva loqui putandus est. Quid quod fici nomen ne in codicibus quidem Mss. reperitur, qui ita variant: *fici* | | | | *regerminavere* D.
ficis ire germinavere a
interpolatam enim codicum T d lectionem *cytisi regerminavere* citare nihil attinet. In *ficisi* igitur vocem aliquam latere consentaneum est qua Graecam *ἔρνος* Plinius expresserit, eamque talem quae prope ad corruptos illos litterarum ductus accedat. Neque ea difficilis inventu est: quodsi enim magnam litterarum c et t similitudinem reputaveris *), nulla fere mutatione e *ficisi* fieri intelliges *fetus*, quo vocabulo cum vites describit, inde a §. 173 saepius usus est.

335 **251 = 27,42.**

exactam falcis aciem utraque manu imprimentes.

Scribe: *exacutam*, ut §. 265. Ceterum quae initio §. 252. leguntur usque ad v. *ossa* in hac sectione arte cum *expletae* cohaerent levique tantum signo distinguenda sunt.

---

*) Ita statim §. 245 in cod. a legitur *Vecti*, in d *Vettii*, sicut II. 194 in R *Vecti*, in a d *Vectii*, in A *Veti*, recte autem *Vettii* scribi ex inscriptione apud Gruter. p. M. 8 colligitur.

261 = 28,47. 336

— si vero fertiles non sunt (vites, iubent) aceto acri subacto cinere rigari —

Quum post particulam subiunctivi positi sint et in iis quae praecedunt et quae statim sequuntur, hic quoque *sint* scribendum est. *ficis* et *rutaeque* recte coniecit Dalecampius, quorum alterum etiam codicibus confirmatur.

LIBER XVIII.

3 = 1,1. 337

Nos et sagittas unguimus ac ferro ipsi nocentius aliquid damus, nos et flumina inficimus et rerum naturae elementa; ipsum quoque quo vivitur aerem in perniciem vertimus.

Iam saepius significavi, codices T d eorumque similes, a quibus vulgata fere lectio orta est, ab homine non indocto correctos nonnumquam, saepius interpolatos esse, codicem a cum quo cod. D et Θ aliqua cognatione coniuncti esse videntur, antiquae probaeque scripturae vestigia in his certe libris, ubi altera eaque antiquiore codicum familia destituimur, ipsis illis mendis, quibus scatet, conservasse. Cuius rationis memorabile h. l. exemplum reperitur. Aer enim neque ad victum sufficit, quod vel proverbio docemur, neque quomodo in perniciem convertatur, constat. Immo quae sint ea quibus vivamus Plinius ipse XXIV. 4 explicuit, ‚inventu facilia ac sine impendio et quibus vivimus', quibus hominum fraudes cum ad medicinam tum ad venena abusi sunt. Venena hoc quoque loco cibis, qui ab ipsa natura innoxii sumministrentur, opponi animalium exemplo efficitur. Atqui molesta illa vox abest a codicibus a D, itaque in cod. d ab interprete adscriptam esse sequitur, qui ‚ipsum

illud quo vivitur' ad ‚rerum naturae elementa' retulerit. Neque tamen nihil glossemati substituitur, sed e vestigiis reliquorum codicum, quorum a *in se*, D *ipse in* scriptum habet, gravis sententia refingitur:

ipsum quoque quo vivitur ipsi in perniciem vertimus.

In proximo sensu verba *quae quidem* ne in T d quidem leguntur, haud dubie igitur delenda sunt.

4, 5 = 1,1.

338 Quid? non et hominis quidem ut venena nascuntur? — — Verum et in hoc eadem naturae maiestas quanto plures bonos genuit ac frugi rel.

Interpolatum obscurumque locum (quid enim significant particulae *quidem ut*?) exhibuit Sill., Ianus emendare conatus est, dum *ut* in *e mente* mutat: una tantum vel altera littera corruptum codices praestant. Paucos homines veneni instar esse, aliquanto plures ad bonam frugem natos esse Plinius dicit, atque hoc ipsum in codicibus legitur, nisi quod in a T *e hominis*, in omnibus *quidem* reperitur:

Quin et homines quidam ut venena nascuntur — — Verum et in hoc eadem naturae maiestas quanto plures bonos genuit ut fruges rel.

Quae sequuntur inde a §. 6 usque ad 21, a §. 35 usque ad 43, in chrestomathia Pliniana p. 220 sqq. tractavi.

339 44 = 6,8.

(praeceptum) in primis Catonis humanissimum utilissimumque, id agendum ut diligant vicini; causas reddit ille rel.

Catonis locus exstat cap. 4: ‚Si te libenter vicinitas videbit' rel. Obiectum apud Plinium vulgo omissum e scripturae varietate (*diligant* 'd, *se vicini* Θ, *vicinis* a) restituitur:

ut diligant te vicini.

Supra §. 29 *cavit*, quum ubique praesens tempus reperiatur, in *cavet* mutandum esse arbitror.

47 = 6,8. 340

Umidiorem agrum fossis concidi atque siccari utilissimum est, fossas autem cretosis locis apertas relinqui, in solutiore terra saepibus firmari, declives imbricibus aut supinis lateribus procumbere, quasdam occaecari rel.

Ita Silligius vulgatam lectionem *firmari ne procidant aut* rel. mutavit, e Columellae loco II. 2. 9 quem Plinio obversari constat, vocibus *declives imbricibus* desumptis, cui eatenus assensus est Ianus, ut alteram vocem omitteret eius autem quam servavit *imbricibus* in codicibus ultimas litteras superesse statueret, lacuna quam deprehendisse sibi visus est, ingeniosissime sic expleta: ‚ne pro*cidant*, *aut imbricibus*.' At vero imbrices nec Plinius neque is quem fere sequitur Columella ut fossis adderentur suasit quippe quas ‚imbricibus supinis *similes*' esse voluerint.

Codicum varietas haec est: *ne procibus* a.
ine procibus D.
in eprocibus T d.,

eos codices dico, quos e Silligii libro accurate novimus, ceteros nihil moror *). Et corrupta quidem esse illa vocabula manifestum est, sed ante quam emendandi periculum faciamus, altera corruptela opus est ut indagetur, quam in voce *procumbere* deprehendo. Tantum enim abest ut fossa procumbere debeat ut ne procumbat omni opera cavendum

*) De Chiffletiano Θ fateor me dubitare. Qui lectionem *in eprocibus* cum T d communem habere eique vocem *diris* praemittere dicitur, qua quid indicetur nescio.

sit. Qua voce cum altera manifesto corrupta comparata tanta utriusque similitudo intelligitur ut alteram alteri substitutam esse appareat. Scilicet quum *procibus* in archetypo male scriptum reperiret librarius, in margine legendum esse *procumbere* annotaverat, quae coniectura ita postea in ipsa Plinii verba irrepsit, ut ipsum illud *procibus* intactum remaneret. Itaque vocem *procumbere* missam faciamus, eam autem quae reliqua est, *procibus* in *procumbant* mutemus. Iam igitur omnia optime sic procedunt:

— *in solutiore terra saepibus firmari ne procumbant aut supinis lateribus, quasdam* rel.

341 52 = 7,10.

Omnium satorum rel.

Solus codex d *satorum* habet, *saturorum* a, *sativorum* Θ T, haud dubie recipiendum.

342 56 = 7,10.

Varro quater novenis diebus fruges absolvi tradit et mense nono meti.

‚In libris deperditis', Harduinus inquit, scilicet ne numeros corruptos esse fateatur. At neque Varro sibi ipse contradixisse, neque Plinius cum de rebus rusticis agit alios Varronis libros quam qui de re rustica scripti sunt, laudasse putandus est. In illis autem cum Varro I. 27 et 32 tempora ita ut res et ratio fert, descripserit, rectissime Pintianus priorem numerum in *quinquies novenis* mutavit, ter quindecim qui a Varrone numerantur diebus consentaneum. Gravius etiam alterum vitium Varrone duce tollitur. Qui quoniam c. 27 tempora subtilius ita discerni retulit ut in VIII sesquimenses dividerentur atque quae in agri cultura fieri deberent, in haec intervalla distribuerit, apparet in Plinii codicibus duas syllabas periisse legendumque esse:

et sesquimense nono.

57 = 7,10. 343

Quorundam caules sparguntur in terram, si non habeant adminiculum, ut pisorum; quod si non habuere, deteriora fiunt.

Codices a D: *piscandum nisi*, d *piscandunt n*, deinde a d: *deteriora aut* (quid D T habeant, non constat). Unde vulgatam interpolatam esse Sill. intellexit, quae ipse coniecit: *ut apiscantur*; *nisi habuere.... aut deteriora fiunt* propterea maxime displicent, quia vox *scandunt* verbo *ἀναβαίνει* apud Theophrastum VIII. 3. 2, quem non satis accurate (phasiolos enim omisit) Plinius imitatus est, confirmatur. Melius Ianus *ut pisi. ubi scandant nisi habuere . . . aut deteriora fiunt*, verum ille quoque lacunam Plinii verbis inesse praeter necessitatem statuit. Legendum est: *ut pisa scandunt, aut nisi habuere, deteriora fiunt.*

63 = 7,12. 344

Tertium pondus (tritici) erat Thracio, Syrio, deinde et Aegyptio, athletarum cum decreto, quorum capacitas iumentis similis quem diximus ordinem fecerat.

Theophrastum VIII. 4. 3 sqq. sequitur Plinius, quod vel temporibus perfectis, quibus utitur, declaratur. Quare primum *Syrio* e l. l. mutandum est in *Assyrio*, deinde collata §. 5 scribendum *athletarum tum decreto.*

64 = 7,12. 345

ex omni eadem (Graecia) genere grani praetulit dracontion et strangiam et Selinusium.

Ita sane Plinius cum Theophrasto caus. pl. III. 21. 2 consentit, verum aliud nomen suppeditant codices (*istelepant* Θ a d, *stelepan* ; D), unde necessario efficitur *stlengian*,

ortum, ut recte ab Iano p. XVI annotatum est e *στλεγγύς*, quod in hist. plant. VIII. 4. 3 legitur. Quum autem non hoc loco solo a Theophrasti descriptione Plinius recesserit (genus enim speudian, egregie a Sill. restitutum apud Theophrastum non magis legitur quam Sophoclis versus e Triptolemo fabula repetitus), a codicibus standum legendumque est *stlengian*. At contra inde a §. 69 Theophrasti vestigia legit, itaque §. 70 *sitanion* (a *σῖτος* ductum) ex hist. plant. VIII. 2. 3 scripturae codicum *setanion* vel *setamon* substituatur oportet.

346 66 = 7,12.

Inter ea tritici genera, quae Romam invehuntur, commemoratur etiam *Boeoticum*, male, neque enim Boeotia Plinii aetate frugibus abundabat: *Baeticum* reponendum est e §. 95, quod in cod a *Boeticum* scribitur levi vitio eodemque ad interpolationem proclivi.

347 67 = 7,12.

Lex certe naturae ut rel.

In cod. a post v. *naturae* spatium duarum litterarum vacuum relinquitur, quod verbo *est* explendum esse e proximo vocabulo intelligitur. §. 68 ex eodem cod. a scribo *Hispania*. §. 71 *quidam*, quod dedit Sill. servavit Ianus, operarum vitio tribuendum esse existimo. Vulgatam enim lectionem *quidem*, ad quam nullam scripturae discrepantiam afferri video, particula, qua Theophrastus IV. 4. 10 utitur, *μάλιστα δέ* defenditur.

348 75 = 7,15.

Hippocrates e clarissimis medicinae scientia.

Cod. a[1] *scientiae*, quem genetivum qualitatis equidem vulgatae praetulerim; inter exempla enim a Grasbergero p. 29 allata etiam duplex genetivus XI. 86 reperitur.

78 = 7,18.

Grano (hordei) ipsi aliquot differentiae; longius leviusque aut brevius aut rotundius, candidius nigriusque vel cui purpura est; ultimo ad polentam, contra tempestates candido maxima infirmitas. 349

Rerum generumque quae h. l. cumulantur copia librarios perturbatos esse non est quod miremur, at viros doctos post Dalecampium et Pintianum Theophrastum VIII. 4. 2 ad emendandum Plinium non adhibuisse, Silligium vero Ianumque interpunctionem ita mutasse ut vel maior inde oreretur verborum confusio satis mirari nequeo. Atque Theophrastus hordei grana bifariam forma et colore ita distribuit: *καὶ αὐτῶν δὲ τῶν κριθῶν αἱ μὲν στρογγυλότεραι καὶ ἐλάττους αἱ δὲ προμηκέστεραι καὶ μείζους καὶ μανότεραι κατὰ τὸν στάχυν. ἔτι δὲ αἱ μὲν λευκαὶ αἱ δὲ μέλαιναι καὶ ἐπιπορφυρίζουσαι, αἵπερ καὶ πολυάλφιτοι δοκοῦσιν εἶναι καὶ πρὸς τοὺς χειμῶνας δὲ καὶ τὰ πνεύματα καὶ ὅλως τὸν ἀέρα τῶν λευκῶν ἰσχυρότεραι.* Sequitur, apud Plinium alteram particulam *aut* in copulam *et* mutandam esse; nam adiectivo *longius* Graeca *προμηκέστεραι καὶ μείζους*, voce *leviusque* quam male Strackius voce Germanica ‚glaetter' interpretatus est, proxima *καὶ μανότεραι κατὰ τὸν στάχυν* transferuntur: contra in iis quae sequuntur copulam *que* vitiosam esse quae in codice D solo reperitur, deinde proximas voces ita corrigendas esse ut sublato tertio illo colore alter purpurascere dicatur, quod facili et nulla fere mutatione efficitur, si legimus: *nigriusve velut purpura.* Postremo nigrius hordeum candido duabus rebus praestat, utilitate et firmitate. Alteram Theophrastus voce *πολυάλφιτοι* indicavit, Plinius proximis verbis definivit, quae sic erunt scribenda: *est utilissimum ad polentam*, alteram codices recte describunt. Quibus comprehensis ecce talia Plinii verba prodeunt:

— *longius leviusque aut brevius et rotundius, candidius nigriusve velut purpura: est utilissimum ad polentam, contra tempestates* etc.

350 80 = 7,18.

— quod in Hispaniae Carthagine — collectum est; *in Hispania* cod. a rectissime scribit, qua lectione recepta alter ablativus in appositione accedere putandus est, cuius generis exempla Grasbergeri p. 56 industria collecta reperies.

351 89 = 9,20.

panis vero e modio similaginis CXXII, e floris modio CXVII (iustum est redire).

Ridiculam fere mensuram iis quae praecedunt quaeque sequuntur comparatis corrige in *P* (*i. e.* pondo) *XXII* et *P XVII.* Ceterum quae statim exponitur ,distinctio tempore L. Pauli nata' ad legem Scriboniam alimentariam a. DCCIV pertinet.

352 99 = 10,23.

Et ipsa autem quae evalluntur variam pisturarum rationem habent. Acus vocatur, cum per se pisitur spica, tantum aurificum ad usus.

Nescio cur codicum lectio *pistrinarum* (*pristinarum* a Θ) a viris doctis spreta sit, liberiorem enim genetivi usum Plinium adamasse constat; deinde *tantum*, ut XV. 18 cum vv. *per se* coniungendum est.

353 108 = 11,28.

Cribrorum genera Galli e saetis equorum invenere, Hispani e lino — Aegyptus e papyro rel.

Recte Ianus regionum nomina populis substituit, codicibus obtemperans simulque concinnitati orationis consulens.

Neque tamen pluralem *Galliae* et *Hispaniae* probaverim, cum in re dubia (utrumque enim numerum reperiri constat) meliorum codicum auctoritas valeat: e quibus a *Gallię setis* et *Hispanię lino* praebet, clarius etiam Θ *Galliae setis* et *Hispaniae lino* exhibebat. §. 114 cum Harduino *annua ducena* legere malo, quo codicum vestigia ducunt; §. 117 vulgatam scripturam *venalis fabae* probo, ut nimia dativorum multitudo evitetur. Littera enim *s* proxima *f* intercepta esse videtur.

129 = 13,34. (de rapis sermo est) 354

Genera eorum Graeci duo prima fecere, masculinum femininumque, et ea serendi modi ex eodem semine; densiore enim satu masculescere rel.

Quae hac sectione continentur, e Theophrasti libro VII. 4. 3 sumpta sunt omnia atque propterea aliter interpungenda quam vulgo fit. In quibus neque id quod Sill. e cod. a dedit *modi* neque vulgata scriptura *modo* quam e cod. d Ianus servavit, intelligitur. Restituendum est *modum*, qui casus vicino genetivo in archetypo et in a corruptus, in d deinde male correctus est. Item ultima §. 130 verba male vulgo sic distinguuntur: *Palma in Nursino agro nascentibus; taxatio in libros sestertii singuli et in paenuria bini, proxima in Algido natis.* Namque adiectivum *proxima* non ad substantivum *taxatio* sed ad *palma* pertinet, ut XXXIV. 145 *secunda palma* legitur. Sic igitur interpungendum est: *Palma — nascentibus* (*taxatio — bini*), *proxima rel.*

133 = 14,36. (de lupino loquitur) 355

Nec ullius quae seratur natura adsensu terrae mirabilior est.

terraeque a, *terraque* T d, unde Sill. vulgatam *terrae*, quae

Pintiani coniectura est, corruptam esse recte intellexit et *caeli* excidisse ingeniose suspicatus est. Oblocutus est Strackius p. VI codicesque T d sequi maluit, Ianus vulgatam scripturam tuetur. At quid scripserit Plinius, e simili codicis a corruptela qua §. 136 *hominique* habet, facile colligitur, scilicet legendum esse: *adsensu terrae quoque.* Non sua tantum natura sed etiam terrae facilitate insigne est.

356 139 = 15,38. (de ervo agit)

— quippe cum divum Augustum curatum epistolis ipsius memoria exstet.

Ianus inseruit *eo* post *curatum*, eleganter sane et ad sensum recte. Sed facilius *cum* proximorum vocabulorum terminationi deberi existimatur et mutatur in *quo*. Vicinum *sati* Strackius p. VII recte in *dati* mutandum esse censet; idem locum corruptum §. 143 egregia patris coniectura sanari animadvertit. Cui in universum assentior. Namque Varronis locum de re rust. I. 31 qui ocinum secari ait ‚antequam genat siliquas' haud dubie Plinius in animo habebat cum scriberet quod nunc ‚antequam gelaret' legitur: ‚generaret' optime Strackius coniecit, neque tamen verbum absolute poni putaverim, quam ob rem vocem *‚siliquam'* post v. *antequam* quod in eandem syllabam desinit, addi debere arbitror.

357 145. 46 = 16,43. (de medica loquitur)

Opus est densitate seminis omnia occupari internascentesque herbas excludi; id praestant in iugera modia vicena. Movendum ne aduratur rel.

Locum foede corruptum Harduinus, cum probam lectionem *cavendum* quam apud Dalecampium invenerat, contemneret et e MSS. scilicet e cod. a *movendum* scriberet, magis etiam corrupit. Et recte quidem Strackius Ianusque

ad priorem illam scripturam redierunt, nec tamen nihil falsi reliquerunt. Et primum quidem iam in eo libro, unde nostri originem duxerunt, peccatum esse pluribus argumentis demonstratur: *vicena* enim habuit quem numerum absurdum et in *bina vel bini* mutandum esse Schneiderus ad Varr. de re rust. I. 42 monuit. Varro sesquimodium opus esse tradidit, accuratius Columella II. 10. 27, quem Plinius auctorem sequitur tantum seri iussit, ,ut singuli cyathi seminis locum occup(ar)ent decem pedum longum et quinque latum.' Quum autem singuli modii quadragenis octonis cyathis constent, non vicenos sed binos modios a Plinio numerari consentaneum est. Deinde activum *adurat* quod in codicibus a e legitur, quodque Dalecampius etiam in cod. Θ reperisse putandus est, recte ab Harduino emendatum*) in archetypo scriptum fuisse, interpolata voce *dura* quam T d exhibent, efficitur. Denique aliquot litteras inter numerum et gerundium medias exstitisse quae sensu carerent, et interpolatorum et reliquorum praeter D librorum varietate indicatur. D[1] enim habet *avendum* litteris quae non intelligebantur omissis, D[2] recte *cavendum*. Haec igitur sunt, partim iam correcta, partim corrigenda codicum MSS. monstra: *vicena inmovendam* a, *vicena in movendum* cod. Turnebi qui nescio num ab a diversus fuerit, *vicina vindemia dura* codd. T d foede interpolati. In quibus *avendum* quod in cod. D exstat, fere integrum reperimus; quae praecedunt *vicena inm* orta sunt e mendo codicis archetypi et primum transponendo corriguntur; nam *vina* i. e. *bina* syllaba *ce* inserta discerptum fuit. Iam vero quas sic nanciscimur litteras *vinacenm* e duobus vocibus constant, *vina* seu *bina* et *semen*. Itaque ultima verba sic constituo, neque enim cur neutrum genus *modia bina*, quod ne in codd. T d quidem

*) Etiam §. 150 recte *roboratur* in vett. editt. legitur.

totum mutatur, cum frequentiore masculino commutemus, causa est:

— *in iugera modia bina; semen cavendum ne aduratur* rel. §. 155 non *tritico* sed *in tritico* legi malim, cf. Theophr. VIII. 8. 3 *ἐν ταῖς κριθαῖς* rel.

358 **159 = 17,45.**

Democritus suco herbae quae vocatur aizoum, in tegulis nascens tabulisve, Latine vero sedum aut digitellum, medicata seri iubet omnia semina.

Vocem *tabulisve* bene emendare aggressus est Sill. Qui e codicum scriptura *tabulis aesum* D, *tabulis aesum Θ* a, *caballis esum* T d, egregie refinxit *ab aliis*, cui a Strackio et Iano e prima littera copula *et* additur, nomen ipsum emendandum reliquit. Quod e XXV. 160 *hypogeson, quoniam in suggrundiis fere nascitur*, suppletur *hypogaeson.— digitillum* recte ab Iano scribitur.

§. 162 codices non *quinquagesimo*, quod recte in edd. legitur, habent sed *quinto decimo*, deinde iidem non *centesimo* sed *centesimo quinquagesimo*. Apparet igitur in archetypo *quinto decimo* in margine correctum indeque v. *quinquagesimo* in alienum locum receptum esse.

§. 169 nescio cur non cum codd. a T legatur: *hoc fit.*

359 **172 = 18,48.**

Non pridem inventum in Raetia Galliae ut duas adderent tali rotulas, quod genus vocant plaumorati.

Vocem nescio quam Raeticam a Plinio afferri Sill. putavit, Iani assensum nactus. Verum in ea quae h. l. commemoratur Raetia i. e. in agro Veronensi (cf. III. 130) Plinii aetate Latine omnes loquebantur, Latinum igitur nomen quaerendum est. Quod ab aratri plaustro du-

cendum esse Harduinus egregie animadvertit. ‚Currus‘ enim ‚imos‘ Vergilius Georg. I. 173 dixerat, ‚propter morem ‚provinciae suae, in qua aratra habent rotas quibus iuvan‚tur‘, ut Servius annotat. Neque tamen ipsam quam protulit coniecturam *plaustrarati* (nam *plaustraratri* proponi falso Sill. Ian. retulerunt) probaverim, quum Plinius non de terrae aratione sed de aratri genere agat. Atque genetivum quem quaerimus, duabus litterulis mutatis

plaustrati

esse reperiemus.

176 = 19,49². 360

Sunt et hic suae leges.

Terrae generum varietatem in arando respici debere ait, *suae* autem quo referatur non habet. Itaque scribendum est: *sunt et his suae leges*, item §. 192 e codice a non *et hic leges sunt propriae* sed *et huic l. s. p.*

188 = 22,51. 361

— — fons abundat largus quidem sed et certis horarum spatiis dispensatur inter incolas.

Dittographia expulsa scribe: *sed certis* rel. §. 190 e cod. a *Orge* lego *Orgae*, (nomine) ut fons Orga appellari videatur. §. 191 Strackio assentior *saritur* scribenti loco vulgatae *seritur*.

193 = 23,54. 362

Autumno aliquid saturus Septembri mense fimum inaret post imbrem rel.

Non de inarando sed de disponendo fimo agitur, itaque cum codd. legendum est *inarcuet* i. e. acervatim ponat (*inarguet* litteris c et g, ut fit, permutatis).

Iustum est vehes octodecim iugero tribui, di-

spergere autem prius quam arescat aut iacto semine; si haec omissa sit stercoratio, sequens est, priusquam sariat, aviarii pulvere.

E Columellae loco II. 16 Plinium emendandum esse et Harduinus et nuper Ianus bene intellexerunt, quorum alter quae ad sententiam necessaria sibi videbantur, violento impetu infarsit, alter unum vidit egregie, ab Harduini interpolatione non cavit. Columella auctore Plinius et tempestivam stercorationem et satione iam facta secundam rationem commendat, ‚ante quam sarias more seminantis ex aviariis pulverem stercoris per segetem spargendi.‘ Priorem rationem codicum lectione *ares* significari Ianus optime animadvertit: quae sequuntur ad alteram spectant: *aut* (quod non opus est ut cum Iano in *at* mutetur) *iacto semine*, *si h. o. s. s. s. e. priusquam sariat* (*seriat* a) *ante pulverem*. His ultimis verbis Hard. ad sensum recte (cf. XVII. 50) *aviarii pulvere* substituit, quod ubi admiseris, cum Iano *sarias* scribas oportet. Verum quomodo haec verba construantur nescio, neque quidquam dissimilius reperio vocibus *ante* et *aviarii*. Scilicet eo peccarunt viri docti quod mutarunt, quae supplenda erant. Desideratur enim infinitivus verbi aptus a v. *sequens est*, quo accusativus *pulverem* regatur, intercidit autem uno versu XXVII litterarum omisso. Quem si non vere at probabiliter certe sic restituisse video, cum scribo:

aut i. s. s. h. o. s. s. s. e. priusquam sariatur ex a v i a r i i s s e m i n a r e p a r a t u m ante pulverem.

363 194 = 23,53.

Iustum est singulas vehes fimi denario ire in singulas pecudes minores.

Tricenos dies Columella II. 15 numerat, itaque Pintianus *die triceno* coniecit, Ianus ante v. *singulas* inserere

maluit *singulis mensibus*, *denario ire* autem quasi suppleta v. ‚digito‘ idem quod *computari* esse putat quod idoneis exemplis probari vellem. Interim haec verba ita dividere praestat ut ultimae prioris litterae ad alterum referantur expletaque lacuna scribatur:

diebus terdenis redire.

Contra §. 195 codicum scriptura *et in uno omnium definita generatio est* vulgatae *et — genere ratio est* haud dubie praeferenda est, quippe quae Theophrasti verba VIII. 11. 5 *βίος γάρ ἐστιν ἑκάστοις ὡρισμένος πρὸς γονήν* accurate exprimat. Num tamen omnino sincera sit, dubito et *uno omnium* in *universum omnium* mutari velim.

213. 14. = 25,57. 364

— occasum matutinum vergiliarum — Anaximander vigesimo nono (die ab aequinoctio tradidit fieri), Euctemon XLVIII.

X. XX. a, *XXXI.* schol. German., qui cum optimo codice (si tamen in libro plurimis vitiis contaminato de bonis codicibus loqui licet) nulla fere transpositione facta consentit: itaque numerus *XXXI* vulgata lectione praestat. Ultimorum verborum lacunam Boeckhius in libro doctissimo quo de universo hoc genere egit (über die vierjährigen Sonnenkreise der Alten) p. 86 recte sic explevit: *Euctemon XLIV*, *Eudoxus XLVIII.* §. 220 cum codd. a d *nocte* habeant, singularem *noctem* praefero itemque paulo ante *noctibus* in *nocti* mutandum esse arbitror, depravatum scilicet pluralium vicinitate.

231 = 26,62. 365

Democritus talem futuram hiemem arbitratur, qualis fuerit brumae dies — — item solstitio aestatem.

Verbum post *aestatem* puto excidisse, *declarari* vel *indicari.*

366 **233 = 26,63.**

— in lucubratione vespertina ridicas V, palos X, totidem antelucana.

antelucanum a, recte *antelucano* d, v. ‚tempore' omissa, (cf. §. 236) ut §. 207 e codd. Ianus scripsit *intercalario*. §. 234 cum schol. German. *quando* ante *Aegypto* legi oportet; nam *quo* quod in codd. a d scriptum exstat, ortum est e compendio *quō*, cf. var. lectt. ad §. 239; §. 235 cum codd. vulgata scriptura restituatur *et cum*, item *sentitur* e schol. German. §. 240 *platani* iam a Pintiano correctum est in *fraxini*, cf. XVII. 78, Columella XI. 2. 19 p. 426 ed. Bip. Ex eodem loco p. 426 idem recte §. 241 *trium foliorum* in *quatuor digitorum* mutavit (scriptum erat in arch. [illegible] *decorum* unde prava correctione factum est III *foliorum*).

367 **243 = 26,65.**

Cato verna opera sic definit: scrobes fieri in seminaria, vites propagari, in locis crassis et umidis ulmos, ficos, poma, oleas seri, prata stercorari luna sitiente, quae rigua non erunt a flatu favonii defendi, purgari, herbas malas radicitus erui, ficus interpurgari, seminaria fieri et vetera sarciri; haec antequam vineam fodere incipias, itemque piro florente arare incipias marca harenosaque. Postea uti quaeque gravissima et aquosissima, ita postremo arato.

Talem locum exhibuit Sill. e Schneideri, Pintiani aliorum coniecturis quae tribus Catonis locis cap. 40, 50, 131 nituntur, eumque Ianus in universum secutus est, melius tamen e Catone *seminariis* (codd. *seminaria*) scripsit. Quibus cum in ceteris assentior, tres locos aliter constituendos esse ar-

bitror. Et primum quidem codicum lectionem *interpurgari* servari miror, optime a Pintiano correctam. Quod enim Cato cp. 50 ‚ficos' ait ‚interputato', Plinio necessaria emendatione *interputari* redditur. Tum non a flatu favonio defenduntur, sed ‚ubi favonius flare coepit, stercorantur.' Postremo mutata structura *incipias* et *arato*, ita ut Sill. Plinii verba refinxit, quo referantur non habent, recepta codicis a lectione *idemque* sc. ‚Cato ait' optime intelliguntur. Nihil enim saepius fere fit, quam ut insequente auctoris alicuius sententia verba dicendi omittantur, cf. Grasberger p. 17. Legendum est igitur:

Cato v. o. s. d: s. f. seminariis, v. p., i. l. c. e. u. u. f. p. o. s., prata stercorari luna sitiente quae rigua non erunt a flatu favonii, defendi, p., h. m. r. e., f. interputari, s. f. e. v. s; h. a. v. f. incipias; idemque.

247 = 26,66. 368

XIV. kalend. Maias Aegypto suculae occidunt vesperi, sidus vehemens et terra marique turbidum, XVI. Atticae, XV. Caesari, continuo quatriduo significant, Assyriae autem XII. kalend. Mai.

Ultima verba aeque ad praedicatum *occidunt* referri particula *autem* demonstrat. Itaque quae legitimum verborum ordinem interrumpit linea XXVII litterarum suo loco reddetur, cum legetur:

s. v. et terra marique turbidum continuo quatriduo significat singulari numero e codd. recepto, atque re vera XI. kal. Mai. serenitas reddi dicitur proxima sententia, haud dubie a Iano e codd. recte constituta.

249 = 26,66. 369

dedecus — habetur opprobriumque meritum falcem ab illa volucre (cuculum dicit) in vite de-

prehendi, ut ob id petulantiae sales etiam cum primo vere ludantur; auspicio tamen detestabiles videntur.

Nequaquam intelligo cur codicum lectio etiam a Sill. et Iano spreta sit, namque ,sales qui luduntur' mihi quidem tantopere displicent ut si scriptum in codicibus reperirem, de coniectura cogitarem. At nihil tale in codicibus exstat: ad unum omnes *laudantur*, atque *et ob id* omnes praeter d praebent: idque verissime. Omnis enim vitae lepos et summa hilaritas laborumque requies sales appellantur (XXXI. 88); itaque mirum non est eos statim a primo vere laudari, cum praesertim industriam diligentiamque agricolarum opprobrio merito excitent, quo qui iusto tardius opera faciunt cumulantur. Accedit quod sic tantum adversativa particula in proximo sensu locum habet. Cuculi enim in re rustica laudabiles, iu auspiciis detestabiles videntur. Restituta igitur codicum scriptura legimus:

et ob id pet. sal. etiam c. pr. v. laudantur.

370 258 = 28,67.

Prata — — relinqui debent in laeto solo vel umido vel riguo, eaque aqua pluvia rigari via publica.

Via publica aquam pluviam non uti constat, neque ea sola prata rigari, itaque alterum genus aquae ultimis vocabulis describi consentaneum est. Iam vero prata aut siccanea aut rigua esse Columella docuit II. 17, cf. Cato cp. 8. Et siccanea quidem idcirco appellantur, quoniam praeter pluviam nulla aqua opus habent, rigua autem influentes rivos desiderant. Illa Plinius in umido solo collocat i. e. in sucoso, haec in riguo, ubi fenum irrigatum aquis eliciatur: sequitur, ut ad prius genus aqua pluvia referatur,

ad alterum rivi qui ex aquarum ductibus influunt, e castellis privatis, in quibus iure aquae impetratae a privatis colligebantur, de quo iure multa apud Frontinum reperies, ab Iordansio in libello, quo de publicis urbium Romae et Constantinopolis aquaeductibus egit, anno MDCCCXLIV diligenter explicatae. Itaque apud Plinium vitio quod e vicina voce *pluvia* irrepserat sublato legatur oportet:

— *eaque aqua pluvia rigari* v e l *publica.*

259 = 28,67. 371

Herba — — pessima nummuli — invisa et equisaetis est.

Nostrum locum Plinius XXVI. 132 his verbis respicit: ,equisaetum hippuris Graecis dicta et in pratis vituperata nobis'; itaque neutrius generis genetivus *equisaeti* restituendus est.

261 = 28,67. 372

Falcium ipsarum duo genera: Italicum brevius — Galliarum latifundia maioris compendii; quippe medias caedunt herbas.

In vulgata lectione et verbum desideratur et genetivus displicet, corruptumque locum esse codicis a scriptura *maioribus conpendia* efficitur. Neque tamen cum Silligio nonnulla verba excidisse putaverim, cum una littera mutata scribi praestet:

Galliarum latifundia maioribus, *compend* i o *quippe*, *medias caedunt herbas.*

Particula enim *quippe* Plinius eodem modo utitur quo fere *scilicet* adhibetur.

262 = 28,67. 373

Itali feniseces una manu secant.

Italii fenum ex dextra una manu secant a, *Italus fenisex*

dextra una manu secat T d quod Ianus recepit, melius Sill., qui glossam verbis inesse vidit, at hanc in substantivo potius quam in adiectivo quaesiverim. *Italii* in cod. a a Plinio *Italici* scriptum esse indicat. Deinde ultima littera *e* vocis *exhalare* emendata scribo *exhalari matutino nebulam — certum est.*

374 263 = 28,67.

— in ipso pabulo non minus emolumenti est quam a feno. Armentorum id cura, iumentorumque progeneratio suum cuique consilium dabit, optimo maxime quadrigarum quaestu.

Verba *id cura* nullam omnino explicationem admittere Sill. animadvertit: quod vero ipse coniecit *fetura* cum praecedente sensu non satis apte coniunctum est. Durius etiam Ianus *armamentariorum id cura* nec satis concinne, quum hi vocabulis ‚suum cuique consilium' comprehendantur et de pecudibus, non de pecuariis agatur. Praestat leni remedio scribere:

armentorum *ideo* *cura* rel.

§. 265 et 266 Ianus videtur emendasse.

375 288 = 29,69.

Equidem et solstitium VIII. kal. Iulias simili causa duxerim.

Cum a et schol. German. legendum est *in simili*, quo modo eadem praepositio XVII. 222 usurpatur. Alia eius usus exempla Grasberger. p. 60 attulit.

376 295 = 29,71.

Opera rustica huius intervalli . . . . aream ad messem creta praeparare, Catonis sententia amurca temperatam, Vergilii operosius.

ad om. in codd. a d (reliqui quid habeant non constat) de-

est, bene igitur Sill. Ian. *in messem* scribunt. Deinde in cod. a *creta* omittitur, quo errore ad fidem scriptoris vindicandam uti licet. Quum enim Cato cp. 129 amurca ut adhibeatur suadeat, Vergilius Georg. I. 179 cretam quae apud illum ne commemoratur quidem, commendet, apparet vocem *creta* in a omissam, in d et qui eius similes sunt codicibus e margine in praeposterum locum receptam esse. Legendum est igitur:

aream in messem praeparare, Catonis sent. am. temp., Vergilii operosius creta.

296 = 30,72. 377

Galliarum latifundiis valli praegrandes dentibus in margine infestis duabus rotis per segetem impelluntur.

Ablativum loci apud quemvis alium scriptorem corrigerem, Plinio relinquo, cf. Grasberger. p. 54, at v. *infestis* minime huic loco aptum et facillima emendatione in *insertis* mutandam esse censeo.

330 = 33,76. 378

Qui feminas concipi voles in hunc ventum spectantes iniri cogito.

De septentrione loquitur ita ut sibi ipse contradicere videatur. Nam VIII. 189 ,aquilonis flatu mares concipi dixerat, austri feminas' idemque §. 336 Aristotele auctore repetit. Quae cum consentiens antiquitatis fama sit (cf. Aristot. hist. anim. VI. 19, generat. anim. IV. 2, Columella VII. 4, Aelian. h. a. VII. 27), hoc quidem loco contrarium adseverari non potuit. Itaque Pintianus et Schneiderus ad Columellae locum *mares* scribi volunt: mihi alia ratio magis arridet. Vix enim mihi persuadere possum, locis tam propinquis eadem a Plinio bis proferri, quae hic leguntur cum iis quae mox sequuntur optime coniungi video. Itaque trans-

positione utendum esse arbitror duosque versus e margine praepostero loco in aliud ac par erat folium transmigrasse. Ita §. 336 de africo dicetur:

Qui feminas c. v. i. h. v. s. i. cogito, in hunc a coitu cum se pecus circumegerit, feminas conceptas esse scito.

379 334 = 34,77.

Praedoctus esto: alia robustis prosunt, alia infantibus.

Praedictos a, *Praedictus* T d. i. e. *praedictum* quod vocabulum non raro apud Plinium reperitur, cum alterum nusquam, nisi fallor, legatur.

380 341 = 35,78.

quamobrem et haec breviter attingimus — primumque a sole capiemus praesagia.

Orationis concinnitas postulat ut scribatur *attingemus.*

381 351 = 35,80.

Si ver et aestas non sine riguo aliquo transierint, autumnum serenum ac densum — facient.

Pro v. *densum* Hoffius in diurn. antiq. 1854 p. 701 recte *tersum* coniecit, *riguo* quod corruptum esse Sill. viderat, Ian. in *rigore* correxit, facilius mutabitur in *frigore*, cuius vocis prima littera ultima proximae *sine* absorpta est, finis in similitudinem in sequentis terminationis abiit. Supra cum ed. Dalec. *quarum* e cod. a lego, §. 337 vulgatam lectionem *etiam*, cod. d confirmatam, probo.

LIB. XIX.

Aliquanto locupletiore et meliore ad hunc librum emendandum instrumento uti licebit. Nam praeter cod. c non parvi faciendum insigni auctoritate Pseudo-Apuleii frag-

mentum de *remediis salutaribus* praecellit, quod litteris uncialibus saec. fere septimo scriptum a Salmasio primum adhibitum, nuper a Silligio vol. V. p. XXII accurate descriptum editum est. Eo autem gravis eius auctoritas constat quod ad alteram codicum Plinianorum familiam pertinet, cuius eximia specimina in Monii palimpsesto et in codice Bambergensi et in cod. A et in D² servata sunt. Maiore tamen cautione opus est, cum et alia interdum quam Plinius epitomator structura verborum utatur et foedissima a librario menda admissa sint. Itaque hoc fragmento in lib. XIX et XX ita innitemur, ut gravissima quae ibi reperiuntur vitia non curemus, ea autem quae a ceteris prorsus diversa praebet, fere praeferenda esse intelligamus, quae in chrestomathia p. 230 excerpta sunt ibi tantum respiciamus, cum meliora nos afferre pntemus, quae vel a Sill. vel ab Iano emendata videantur, praetereamus. Ita §. 2 *aliquos* recte a Sill. scribi cod. D² comprobatur, ibidem §. 3 *Marinus* scribendum videri chrestom. p. 230 ego annotavi, numerum *post XV.* vulgatae *proxima* ideo praetuli, quod Valerius Marinus a. DCCCXXII. a Tacito hist. II. 71 commemoratur, itaque quindecim annis post Balbillum, praefectum anni DCCCVIII. i. e. anno DCCCXXIII. (ad Vespasianum) in Aegyptum profectus esse videtur. §. 4 Ianus e codd. c (*procellas ut*) et e T d bene scripsit *procellasve.* At §. 4 ex Apnleio corrigenda est. Legitur ibi

4 = 1,1.

herbam esse quae Gades ad Herculis columnas 382
septimo die Ostiam afferat;

ab Herculis columnis Apuleius multo elegantius habet.

10 = 1,2.

Sed Hispania citerior habet splendorem lini prae- 383
cipuum torrentis in quo politur natura.

Sic Sill. *Et ab his Hisp.* cum T d Ian. Apud Apuleium legitur *Sed in Hispania*, *Et Hisp.* in a, *Et ad Hisp.* in c; scribendum est: *Sed et Hispania* rel. In proximis codices aeque variant: *praecipuam* a c d, *praecipua* Thuan. Apul. legunt, *praecipuum* nullus. Apparet igitur *praecipua* cum *natura* coniungi.

19 = 1,4.

384 (asbestinum) nascitur in desertis adustisque sole Indiae.

Ita vulgo satis inconcinne, cum genetivus ab eo vocabulo quo pertinet altero ablativo separetur. Facilius et melius (glossa expulsa) Apuleius *adustisque Indiae locis.* §. 25 vellem in chrestom. p. 232 scripturam *candore* servassem.

27 = 2,7.

385 (spartum) laboriose evellitur ocreatis cruribus manu textisque manicis convolutum osseis iligneisve conamentis.

Recte Sill. hanc scripturam aperte interpolatam esse pronunciavit, nam quod *manu* cum verbo *vellitur* iungi monuit Ianus, nihil ad rem. Id ipsum est quod merito Silligio displicuit, neque enim opus erat ut manibus herba evelli traderetur neque commode fieri poterat ut inter duos ablativos eiusdem generis tertius diversissimus medius collocaretur. Neque tamen Silligio assentior qui v. *manu* delevit, et quia cruribus manus opponi puto, et quia in proxima voce *convolutum* novum mendum deprehendi opinor. Transposita igitur copula lego: *manuque textis manicis convoluta* (cf. XXV. 48) *in osseis* rel. Quae sint *conamenta* nescio: a

coni forma nomen habere videntur. *evellitur* Sill. recte e cod. a recepit.

§. 32 e codd. inserendum est *spatium* cum vulgata, namque apud Apuleium post ‚temporis' punctum ponitur, substantivum propter vicinam vocem ‚spartum' omissum est. §. 37 recte Pint. scripsit *accepta tantum riguis*, quod *οὐ πρότερον πρὶν ἢ γενομένης ἐπομβρίας* Theophrastus apud Athenaeum epit. II. p. 62 dixerat. Vox enim *tantum* in codicum varietate *acceptam turriguis* vel *accepta turriguis* latet.

38 = 3,14. 386

Sunt et in fungorum genere Graecis dicti pezicae —

πέζις a Theophr. I. 6. 5 cll. Athen. epit. II. p. 61 appellatur, accusativus *πέζιας* apud Athenaeum vulgo legitur, in codicibus *πέζικας* et *πεζικάς* scribitur. E nostro loco apparet *) fungum a nominativo *πέζιξ πέζικα* vocari, itaque apud Plinium *pezices* restituendum erit.

41 = 3,15. 387

(laserpicium) apud auctores Graeciae evidentissimos invenimus natum imbre rel.

Theophrastum III. 1. 6 dicit, qui vetustissimus auctor fuit, evidens appellari nequit. Evidens enim est qui intelligitur non qui intelligit. Itaque *vetustissimos* littera *e* e proxima voce adsumpta corruptum esse affirmarem, etiamsi nulla codicum auctoritas accederet. Quod quum in codd. T d integrum legatur, eo certius recipiendum erit.

---

*) E §. 37 ‚tonitrua crebra, tunc nasci' colligitur, apud Athenaeum ll. vulgatam lectionem *βρονταὶ* p. 62 b *σκληραί, τότε γίνεσθαι* perperam a Schneidero et Dindorflo in *βρονταὶ, σκληρὰ τότε γίνεσθαι* mntatam esse.

388 43 = 3,15. (de eodem laserpicio loquitur)

Post folia amissa caule ipso et homines vescebantur decocto assoque et elixo, eorum quoque corpora XL primis diebus purgante; vitia his omnibus.

Tribus rebus laserpicium utile esse praedicatur, foliis, caule et liquore qui et e radice et e caule capiebatur. Atque de foliis iam locutus erat Plinius Theophrastum VI. 3. 1 secutus, itaque ad caulem liquoremque describendum transit. Illo homines vesci ait ,decocto assoque', ἑφθὸν ὀπτόν Theophrastus dixerat: consequens est ut proximis verbis de liquore agere videatur. Quod fit copula quae in codicibus non legitur expulsa, *elixo* enim ipse liquor indicatur. Adverbium *quoque* tertio loco movere nolim, quum insolitam verborum collocationem a Plinio adamari cognoverim. Hactenus vindicanda fuit codicum scriptura, in fine sensus corrigatur necesse est. Scilicet ultima vocabula hoc modo scripta exhibentur:

purgant eum his omnibus c.
purgante vitiis omnibus d.
purgante vitia his omnibus a.

Quae vitia inde orta sunt quod in archetypo semel scripta erat syllaba, quum duo inter se similes scribendae essent: *in* et *ui*; qua restituta correctisque iis qui inde ducti sunt errores laudum denique quae laseri in medicina summae XXII. 101 tribuuntur, memores totum locum ita restituemus:

Post f. a c. i. e. h. v. d. assoque, elixo eorum quoque c. XL p. d. purgante in vitiis omnibus.

Proximos sensus Ianus recte sic interpunxit, ut ante Sill. distinguebantur. Vellem etiam §. 44 vulgatam lectio-

nem *color* restituisset, in codd. Θ c e prima sequentis vocabuli littera corruptam.

47 = 3,17. (de rubia sermo est) 389

Spinosus ei caulis — — semen eius rubrum est. Quos in medicina usus habeat, dicemus suo loco.

rubrum Hermolai Barbari est coniectura, codices ad unum omnes habent *rubia*. Magnam autem Sill. collata Dioscoridis III. 150 descriptione corruptelam se reperisse putavit, quam ita fere correxit: *semen eius viride, tum rubrum, postremo nigrum est. Rubia quos* rel. At vero hoc est interpolare, non emendare. Modestius Ianus *rubrum est. Rubia quos* coniecit. At vero non rubrum sed nigrum fructum rubiae perfectum esse traditur a Dioscoride: itaque ante v. *rubia* nonnulla excidisse apparet, quae ad semen i. e. fructum pertineant. Deinde voce *rubia* color diversus contineri putandus est. Neque qualis fuerit difficile inventu erit, cum reputaveris, apud Dioscoridem legi *καρπὸν... πεπαινόμενον μέλανα· ῥίζα.. ἐρυθρὰ κ. τ. λ.* Haud dubie igitur Plinius scripsit:

semen eius nigrum est, radix rubra. Quos rel.

48 = 3,18. 390

(radicula) nascitur sativa ubique sed sponte praecipua in Asia rel.

Contraria sunt verba *sativa — sponte*, *ubique — in Asia*. Itaque scribendum est *praecipue*. — Finem sensus Ianus emendavit.

49 = 4,19. 391

— antiquitas nihil prius mirata est quam Hesperidum hortos ac regum Adonis et Alcinoi, item pensiles, sive illos Semiramis sive Assyriae rex Cyrus fecit.

Quaerentibus nobis, quomodo Plinium ab incredibili errore, quo Cyrus Assyriae rex dicitur, liberemus, unus Apuleius viam monstrat, codices enim nostros e libro hoc quidem loco interpolato descriptos esse sponte intelligitur. Ex his igitur Apuleii verbis:

silue illossemiramis sive assyria ereagin syriis fecit

Sill. egregie quidem elicuit *Assyriae regina*, sed dum codicum et Apuleii lectiones temere contaminare studet, v. *sive* pone v. *regina* transposuit et v. *alius* excidisse ratus *Cyrus* in *Syrus* mutavit. Ianus autem Apuleium neglexit, in codicibus *Cyrus* e *Syrus* corruptum esse arbitratus est, credo, cum Assyriae regem nescio quem Syrum imperasse sibi persuasisset. Nos vero Apuleium summa fide sequemur. Assyriae i. e. Babyloniorum reginam nominasse putandus est (Assyriae enim nomine Babyloniam comprehendi vel VI. 117 et 121 efficitur), eamque nomine appellat, cuius ultima syllaba *ris* etiamnum exstat: reliquum est ut primas indagemus. Itaque neque de Aroite neque de Amuhia cogitari licet, quam e Syncello et ex Armeniaca Eusebii interpretatione novimus (cf. Niebuhr. opusc. I. p. 208), etsi eandem fuisse apparet, quae e Media Babylonem advenerat, Nebucadnezaris uxorem. Nam sive ab illa sive a marito hortos pensiles exstructos esse et Berosus apud Iosephum X. 11 et Diodorus II. 10 Pliniique aequalis Curtius V. 1. 35 tradiderunt. Aliud igitur nomen circumspiciendum erit, quod is qui in indice auctorum enumeratur, Herodotus I. 185 suppeditat, cuiusque prima littera cum praecedente vocabulo confusa exstat. Quid multa? legendum est:

sive illos Semiramis sive Assyriae regina N i t o c r i s *fecit.*

Ceterum Plinius promissis non stetit, namque XXXVI. 94 de Babyloniorum hortis nihil retulit, scilicet praematura morte quominus opus absolveret praepeditus. Magno igitur argumento Apuleii excerptis, utut corruptis, maiorem in

re dubia fidem habendam esse demonstravimus, neque dubitabimus quin §. 50 *ex horto remisit* et *saturica* legamus. §. 52 Pintianus recte voculam *ne* ante *fabuloso* inseruit. §. 53. Ianus bene *medulla* scripsit.

55 = 4,19. 392

Servatur algor aestibus excogitaturque ut alienis mensibus nix algeat.

Ferenda videretur molesta eiusdem fere vocis repetitio, si in codicibus reperiretur. Quum vero a *ligur*, c *ligura* d *ligora* exhibeant, necessario scribendum est:
servatur *liquor* *aestibus* rel.

56 = 4,19. 393

Nemo sacros Aventinosque montes et iratae plebis secessus circumspexerit: mox enim certe aequabit quos pecunia separaverit. Itaque, Hercules, nullum macelli vectigal maius fuit Romae clamore plebis incusantis apud omnes principes, donec remissum est portorium mercis huius compertumque non aliter quaestuosius censum haberi aut tutius ac minore fortunae iure, cum credatur pensio ea pauperum; is in solo sponsor est et sub dio reditus superficiesque caelo quocumque gaudens.

Sill. bene de loco difficillimo meruit, cum corruptum esse demonstraret eaque verba quae emendatione indigerent, designaret; nam Ianus qui verbi *aequabit* subiectum quod in sensu proximo superiore legitur *herba* esse voluit, quid tandem dixisse ei videretur Plinius, non declaravit. Id quoque praeclare a Sill. factum est quod ante *cum* voculam *quam* excidisse vidit. Cetera quae tentavit, bene a

Strackio refutata sunt. Et Strackio quidem omnino assentior cum *is* in *iis quibus* (seu potius *quis*) mutavit: illud improbo, quod voci *mox* audaci coniectura alteram *lex* substituit. Toto enim loco Plinius Vespasiani censuram laudavit, qua constitutum videtur esse ut levato vel sublato edulium vectigali (cf. Marquardt. antiq. III. 2 p. 208) certum quoddam tributum a soli possessoribus exigeretur, quod quale fuerit et quo usque permanserit ignoramus. Hoc enim tributo effectum est ut ea pensio quae pauperum in macello fuerat ab iis exigieretur in quorum agris olera macelli provenirent. ‚Tutius' enim tum census habebatur, cum ‚in solo sponsor' esset, ‚minore fortunae iure', cum non incerta navigatione sed ‚superficie' contineretur, ‚quaestuosius', cum eorum ‚reditus sub dio' i. e. palam et certo constaret. Quae quum omnia ad censum referantur, illa quoque quae plebei promittitur aequalitas ad censum spectare putanda est. Perficietur igitur huius loci emendatio a Sillgio et Strackio inchoata, cum verbo *aequabit* suum subiectum reddideris et scripseris:

mox enim census aequabit rel.

394 58 = 4,19.

Horti maxime placebant, quia non egerent igni — — unde et acetaria appellantur, facilia concoqui nec oneratura sensum cibo et quae minime accenderent desiderium panis. Pars eorum rel.

In initio vocem *horti* genetivum esse Strackius recte animadvertit, ceterum praeter necessitatem *quia* in *quae* mutavit, quum ille genetivus ad v. *caules*, quae in superiore sensu legitur, referatur. Gravius mendum in fine sententiae ab uno Pintiano deprehensum est. Fieri enim non potuit, ut a panis desiderio prisci Romani cave-

rent: nam etsi pulte non pane diu utebantur, cf. Varro L. L. V. 105 et Plinius XVIII. 83, ad compendium quidem nihil intererat, utrum panis an pultis desiderium oreretur. At magnum inter ea olerum genera discrimen intercedebat quae Venerem stimulant, asparagos, raphanos, rapa dico, quaeque eam aut inhibent aut non concitant. Audaciore tamen Pintiani coniectura *veneris* est quam quae probetur: facilius et, nisi fallor, elegantius *desiderium* per se positum intelligetur, ut apud Horatium epod. 17. 80, quod dittographia proximi vocabuli corruptum, tum prava correctione interpolatum est. Legendum igitur esse censeo:

et quae minime accenderent desiderium. Pars rel.

61 = 4,22. 395

Quaedam iacent crescuntque, ut cucurbitae et cucumis; eadem pendent rel.

Recte Apuleius singularem *cucuruita* i. e. cucurbita scripsit, qui altero vocabulo confirmatur. Pluralis ex initio vocis *et* prodiit. §. 64 Ianus bene *olitoribus* non *olitoriis* legit e codicibus, quibuscum consentit Apuleius, cf. Columella XI. 3 p. 461 ed. Bip. In proximo sensu cum Pintiano et Schneidero legendum est *aut mulsa.*

67 = 5,23. (de cucumi loquitur) 396

— nova forma eorum in Campania provenit mali cotonei effigie —

Infra *colorem* commemorat, quare ex Apuleio inserenda videntur verba *colore aureo.*

71 = 5,24. (de cucurbitis agit) 397

Cortex viridi tener; deraditur nihilominus in cibis. Cibus saluber ac levis pluribus modis, ex his tamen qui perfici humano ventre non queant sed intumescant.

Ita Sill. e codice T, quem tamen in fine *sed non* scriptum habere putaverim. Ceterorum magna est varietas. Habent enim *cibus saluber ac lenis* c d, *saluber hic lenis* Apuleius, *cibos salubres* a c *lenes* a

existimant a c, *sed sexis* Apuleius

non queant a c d, *nequeant* Apul.

sed c *sed non* a d Apul.

Atque vetustum vitium iam in primis exemplaribus fuisse reapse intelligitur: quomodo enim cibus, ‚qui perfici nequeat' saluber appellatur? Quem a Chrysippo medico damnari XX. 17 traditur, hoc quoque loco improbari particula *tamen* evincitur. Atque id quidem levius quod v. *non* in plerisque codicibus male inseritur. Nam quae non concoquuntur, intumescunt in alvo' (cf. XXII. 136). Maius autem illud quod relinquitur mendum inde ortum est quod verborum ordinem librarii perturbarunt perturbatumque variis modis restituerunt. Distinguatur enim oportet cortex in re medica utilissimus (cf. Dioscorides II. 161, IV. 185) et cibus ad vescendum plerumque noxius, in medicina non spernendus, cf. XXII. 14. Itaque deleta voce *cibus* vel *cibos* reliqua sic ordinanda erunt:

Cortex viridi tener deraditur (τὸ ξέσμα apud Dioscoridem) *saluber ac lenis pluribus modis; nihilominus in cibis tamen existimant qui perfici — intumescant.*

tamen retinui ex Apuleio, quod cum v. *nihilominus* etiam XVII. 118 coniungitur, *existimant* e melioribus codd. recepi, cum praepositione *in* eodem modo iunctam, quo X. 133 legitur ‚existimatus inter raras aves.' Cuius usus similia exempla a Grasbergero p. 12 collecta invenies.

398 82 = 5,26. (de raphanis sermo est)

Etiamnum unum silvestre Graeci agrion vocant, rel.

Ita vulgo legitur e Dioscoride II. 138: at vero longe aliud nomen in codicum corruptela *cherain* a c, *cheram* Θ, *ceram* T d latet, non *cherian* i. e. *χηρείαν,* quod Ianus dubitanter proposuit, sed *cerain*. Quippe disertis verbis Theophrastus IX. 15. 5 nominat *ἣν ἐκεῖνοι μὲν ῥάφανον ἀγρίαν καλοῦσι τῶν δ' ἰατρῶν τινες κεραΐν.*

87 = 5,26. 399

— Manium Curium imperatorem quem, Samnitium legatis aurum repudiaturo afferentibus, rapa torrentem in foco inventum annales nostri prodidere.

Prorsus non intelligo, quid Silligium impulerit ut optimam vocem quam in margine annotavit, in Plinii narrationem non reciperet: *hospitium* dico, quam ipsam Θ D[1] c exhibent, leviter T d in *hospitum*, a in *hospitio*, gravius quod mireris D[2] in *ab hostium* corruperunt. Illa enim voce, quam etiam Ianus neglexit, ante v. *repudiaturo* inserta ad rerum quoque memoriam aliquid addere licebit. Apparet enim Curius quum Samnitium quondam hostium tum iam clientium, ut Ciceronis de re publ. III. 28. 40 verbis utar, legatos exciperet in eo fuisse ut hospitium iis renunciaret: propter offensionem, opinor, quam Pyrrhi socii contraxerant. Ceterum paulo post §. 88 verba *staphylinos Graece dicitur* ut in omnibus libris editis reperiuntur, ita in quatuor illis codicibus quos ad hunc librum corrigendum adhiberi licet, desunt. Iidem v. *Graece* vel *Graeciae* alieno loco ante v. *seritur* conservarunt, quo insigni documento edocemur omnes ad unum exemplar idque a lacunis non immune referri. Unde vulgata lectio derivata sit, nescio.

95 = 5,30. 400

Genera Graeci haec fecere: bulbinen — aegilipa —

bolbinen e Theophrasto VII. 13. 9 atque ex eodem capite §. 5 *aegilopa*, quam vulgatam lectionem Sill. Ian. temere contempserunt, restituenda sunt.

401 98 = 6,31.

amplissima autem (radix) lapatho, ut quae descendat ad tria cubita; silvestri minor et umida, effossa quoque diu vivit.

Numerum corrigere non ausim, quoniam fieri potuit ut librarii, quibus scriptor ipse utebatur, numerum *τριῶν ἡμιποδίων* qui apud Theophrastum VII. 2. 7 exstat, perperam interpretarentur aut notarent (de quo errorum genere in chrestomathia p. XVIII verba feci)*), alterum tamen errorem eodem Theophrasto auctore interpungendo tollam, ut omnia praeter duas voces recte ad lapathum referantur:

a. a. l. u. q. d. a. t. cubita — silvestri minor — et umida rel.

402 100 = 6,31.

Folia —— maxime concava sunt cepae, gethyo.

Non *γήθυον* sed *γήτειον* nominatur a Theophrasto I. 10. 8 et VII. 4. 10, itaque scribendum est *getio* (*getyo* Apul. p. XXXII. ed. Sill. et d); idem valet de §. 105 et 107, ubi *getin* et *Genium* in a, *getyn* et *Gentium* in c d legitur.

101 = 6,31.

403 Cepae genera apud Graecos — Samothracia, Alsidena rel.

*) Ita §. 124 Plinius apud Theophrastum VII. 6. 3 non *μανόφυλλον* sed *μονόφυλλον*, §. 125 apud eundem VII. 4. 5 non *ὀπῶδες* sed *ποῶδες* transtulit, item §. 104. VII. 4. 9 non *οἶον* sed *ἴον*. At §. 120 lacuna codicum VII. 3. 3 simili modo expletur, quo Gaza in libro suo suppletam reperisse putandus est.

Alsidena, quod nomen Schneiderus ad Theophr. VII. 4. 7 recte corruptum esse dixit, deleta quae e proximo vocabulo arrepserat littera *a*, altera *n* in suum locum reposita, *l s* correcta in *Cnidia* mutabitur. Ibidem quod vulgo editur *corpus totum pinguitudinis earum cartilagine* praeeunte Sabellico Pintianus, Dalecampius, Schneiderus corrigere coeperunt, nos hisce Theophrasti verbis V. 1. 6: *ἔστι δὲ καὶ πολύλοπον ἡ ἐλάτη καθάπερ καὶ τὸ κρόμυον· ἀεὶ γὰρ ἔχει τινὰ ὑποκάτω τοῦ φαινομένου καὶ ἐκ τοιούτων ἡ ὅλη* comparatis ita restituimus:

corpus totum pingui tunicarum cartilagine.

§. 108. *panem* legere malim.

119 = 7,36. 404

Nudum semen apii, coriandri, aneti, feniculi, cumini.

Translata haec sunt e Theophr. VII. 3. 2 *κορίαννον δὲ καὶ μάραθον καὶ ἄνηθον καὶ κύμινον γυμνοσπέρματα,* ubi nullam apii mentionem fieri apparet. Atqui idem vocabulum ne reperitur quidem in Plinii codicibus uno fortasse Toletano excepto: plane omittitur in d, in c *et fi*, in a *et fit* exstat, quod facillime in *est* mutatur.

120 = 7,36. 405

Nihil ocimo fecundius; cum maledictis et probris serere praecipiunt, ut laetius proveniat; sato pavitur terra, precantibus ne exeat.

Verba Plinii iam in antiquissimis exemplaribus corrupta esse memorabili quae inter Apuleium, qui ita incipit: *ocimū cum*, et codices intercedit differentia comprobatur. Illum Sill. secutus est, ita tamen, ut quod apud eum invenerat, *pręcipium* corrigeret: codices a c d *ut* omittunt, vocis *precantibus* loco integrum sensum, *ad cacuminum qui serunt*,

precantur a d, *ad cauminum* rel. c, exhibent. Ad quos Ianus rediens vocem *ut* et ante v. *laetius* inseruit et ante *cuminum* litteris *ad ca* substituit. Ego vero Sill. eatenus assentior, quod quae in codicibus leguntur, interpolationi deberi arbitror, neque tamen cuminum a Plinio non commemorari putaverim. Scilicet Plinius duos auctores uno sensu imitatus est: Theophrastum qui VII. 3. 3 de cumino et Columellam qui XI. 3 p. 456 ed. Bip. de ocimo egit. Et ille quidem de cumino haec dixerat: *ἴδιον δὲ καὶ ὃ λέγουσι κατὰ τούτου· φασὶ γὰρ δεῖν καταρᾶσθαί τε καὶ βλασφημεῖν σπείροντας εἰ μέλλει καλὸν ἔσεσθαι καὶ πολύ.* Quae verbis Plinianis *cum — proveniat*, tam accurate respondent, ut his translata esse videantur. Itaque frequentissimo errore accidisse suspicor, ut propter utriusque vocis similitudinem *cuminum* ante alteram excideret. Columella autem de ocimorum satione haec praecipit: ‚quorum cum semen obrutum est, diligenter inculcatur pavicula‘ etc., quae Plinius ita expressit: *sato pavitur terra* simulque superstitiosa carmina quae in hac quoque satione cantari solita esse a Persio IV. 22 docemur, commemorat. Quibus verbis eo quo pertinent transpositis ita cum utroque auctore scriptor conciliabitur:

Nihil ocimo fecundius; sato pavitur terra, precantibus ne exeat. Cuminum cum maledictis — proveniat.

§. 124. Brotierius *latiore* recte scripsit, §. 126 Ianus cum codd. *intubis.*

406 129 = 8,39. (de intubis loquitur) seruntur verno plantae eorum, ultimo vere transferuntur.

Aliquot menses ‚inter lactucae semen plantamque‘ intercedere §. 130 traditur, quod quum etiam de intubo valeat, interpungendum erit:

seruntur verno, plantae eorum ultimo vere transferuntur.

132 = 8,40. 407

Eius (betae) quoque a colore duo genera Graeci faciunt, nigrum et candidius quod praeferunt.

A Theophrasto VII. 4. 4 *εὐχυλότερον τῶν τευτλίων τὸ λευκὸν τοῦ μέλανος* vocatur, itemque a Dioscoride II. 149, itaque quod apud Apuleium scribitur *candidum* recipiatur oportet.

135 = 8,40. 408

Sunt qui betas punica malo florente optime seri existiment — — Mira differentia — cum brassica corrumpatur in dolio vini sapor, odorem betae foliis demersis restitui.

Nihil aliud h. l. nobis agendum est quam ut codicum lectionem restituamus. Nam primum *punico* cum c d legendum est, quum et Plinius ‚punicum malum' semper appellet et Columella XI. 3 p. 458 ed. Bip., quem auctorem sequitur, de punico malo loquatur. Deinde manifesto non *odorem* sed cum Apuleio et c d *eodem* recte scribitur: neque enim sapore corrupto odor restituitur, sed sapor corruptus, cum *eodem* i. e. in idem dolium betae folia demerguntur.

137 = 8,41. 409

cyma a prima sectione praestat proximo vere.

cymam scribe cum Columella XI. 3 p. 453 et ipso Plinio §. 138, deinde ex iisdem locis *satione* quod apud Dalecampium incerta nota K affertur, leviter corruptum in *statione* in a exstat. 410

141 = 8,41. (de brassicae caulibus agit)

Nuper subiere Lacuturres ex convalle Aricina, ubi quondam fuit lacus turrisque quae remanet, capite praegrandes, folio innumeri rel.

Doctiorem quam ingeniosiorem Plinium fuisse non negaverim neque tam subacto elegantique quam probo et gravi iudicio eum polluisse ipse in chrestomathia p. XV sqq. declaravi: at vero tam inepte doctum eum fuisse, ut inter cauliculos turrim cum lacu exstrueret, tam confuse locutum esse ut turrim et fuisse et esse traderet, tam denique illitteratum fuisse ut verbi vim non perspiceret, etiamsi ad hunc diem nemo dubitavit, ego numquam ut credam adducar. Scilicet, ut ab eo, quod ultimum posui disputandi initium faciam, non *Lacuturrenses* (ita enim nomen e corruptela cod. c *Lacuturreses* restituatur necesse est) proprie dicebantur caules sed *Lacuturnenses* a Turni lacu, quem Columella X. 137 nominat, appellabantur. Quis enim a nescio qua turri lacum nominatum esse fando audivit, quis autem Turni nomen, Veniliae filii fratrisque Iuturnae cum ad illam regionem tum ad aquas pertinuisse ignorat? Inspiciatur modo, si tanti est, Prelleri liber de mythol. Rom. p. 684. Quod nomen quum vulgi imperitia usuque loquendi in ‚Lacuturrenses' abiisset, quo corruptionis genere etiam Columellae versus in nonnullis libris laborat, a grammatico aliquo male docto ad turres prope convallem Aricinam sitas relatum est, unde mons duarum turrium hodieque appellatur, de quo Nibbius in eo libro egit quem de suburbicariis regionibus scripsit (Analisi.. de' dintorni di Roma I. p. 554). Atque idem videtur fuisse, quem saeculo p. Ch. n. quarto Plinium emendasse et illustrasse subinde indicavimus (cf. n. 42. 116). Minime igitur mirum quod quae ille in margine adscripserat, a librariis in librum ipsum translata sunt. Idem §. 155 in eo codice factum est, quem Apuleius excerpsit. Ubi proverbium, cuius a Plinio mentio fit, hoc exemplo illustratur: *ut puta sic acris est nasturcio* (nam ita corrigi oportet menda librarii *putas* et *acrio*) dimidiato, ut videtur, versu e comoedia petito. Aliud glossema §. 167

ab Iano recte expungitur. Ceterum in fine §. 142 Ianus egregiam Sill. coniecturam *excedentibus* merito probavit. §. 151 ὅρμινον non ὄρμινον scribendum est. §. 153 Ianus emendavit.

156 = 8,45. (de ruta sermo est) 411

Auctoritas ei [et] peculiaris apud antiquos fuit; invenio mulsum rutatum populo datum a Cornelio Cethego in consulatu [collega Quintii Flaminini], comitiis peractis.

Sic. Sill. vulgatam lectionem *etiam* — *ei fuit* e codd. emendasse sibi visus est. Qui quum aut *et* (ita a d) aut *et et* (ut c) habeant, hic quoque Apuleii maior auctoritas valebit et dittographia spreta recte scribetur: *ei peculiaris*. Graviore vitio proxima laborant. Cethegi enim a. DLVII collega non T. Quinctius Flamininus fuit anni proximi superioris magistratus, sed Q. Minucius Rufus. Idem igitur h. l. accidit, quod iam n. 36, 58, 160 factum esse monuimus, ut unus consul a scriptore nominaretur, alter ab interpolatore adderetur, qui in illo genere non satis cautum se praestaret.

157 = 8,45. 412

Seritur surculo, — — — serit et se ipsa; — — Eadem et ocimo natura, nisi quod difficilius arescit; sed durata runcatur non sine difficultate, pruritivis ulceribus — — —

Nisi loci Theophrasti VII. 2. 1 et Columellae XI. 3 p. 457 quos Plinius his verbis reddidit, etiamnum exstarent, vix puto nos corrigendis pares futuros fuisse: nunc Sill. et Ianum ne e vulgata quidem ea retinuisse miror, quae cum Graeco auctore egregie consentiunt. Et in initio quidem *et* quod post v. *surculo* unus d omittit, recte ab Iano restitutum est,

tum *seri*, neque enim quod editur *serit* in codicibus reperitur, quippe quod quo referatur non habeat, delendum est; postremo rectissime vulgo ante Sill. edebatur *crescit*, nam *βλαστάνει* — *βραδέως* legitur apud Theophrastum. Gravissimum vero vitium unus Pintianus animadvertit et inemendatum reliquit: quae enim sequuntur non ad ocimum sed ad rutam pertinere hoc Columellae praecepto docemur: ,Rutam — oportet runcari — — sed velata manu debebit ,runcari: quam nisi contexeris, perniciosa nascuntur ulcera. ,Si tamen per ignorantiam nuda manu runcaveris et pru- ,rigo atque tumor incesserit, oleo subinde perungito.' Itaque in archetypo *rata* scriptum videtur fuisse, quod cum in *ruta* corrigendum esset in *durata* mutatum est. In fine denique quod Harduinus e coniectura novum vocabulum finxit *pruritivis* propterea non probandum videtur, quoniam a Columella inter pruritum, advenientis morbi indicium, et ulcera distinguitur, quae nisi statim ubi pruritum senseris, oleum adhibeas, superventura sint. Itaque hic ut in §. 162 a Sill. recte factum est, lacunam in archetypo fuisse suspicor, eamque e scriptura meliorum codicum *prorituus* suppleri. Totum igitur locum ita restituo:

Seritur et surculo — — et se ipsa — — Eadem e. o. n. n. q. d. crescit, sed ruta r. n. s. difficultate, pruritu nascentibus ulceribus. —

In §. 159 versus XXVII litterarum, qui ab uno Apuleio servatur, merito a Sill. receptus est.

413 160 = 8,47.

condimentorum tamen omnium fastidiis cuminum amicissimum.

Locum ita mutilatum et corruptum esse pronuntiat Sill., ut ex nostris subsidiis restitui non possit. Scilicet codices habent *omnia quę*, unde non id quod Ianus scripsit,

omnium aquae (neque enim aquam fere fastidit nisi qui morbo regio captus fuerit), sed una voce inserta efficitur: ***omnium quae fastidiis medentur.*** Interciderat enim in codice archetypo verbum, uti in §. 161 v. ***prodest*** in a c d deest. — §. 163 e variis coniecturis, quae a Strackio proponuntur, eam probo, qua ante v. ***post*** v. ***et*** inseri iubet.

166 = 8,51. (lepidium esse dicitur) 414
foliis lauri sed mollius; usus rel.

In a c d legitur ***lauribus sed mollius***, unde, quia folia comparantur, conicio ***lauri sed mollioribus.*** §. 171 editores Harduini emendationem contemnere non debebant, qui ***thapsi*** e XXVII. 140 rectissime in ***thlaspi*** mutavit. Idem enim nomen et apud Dioscoridem II. 185 et apud Hesychium reperitur, qui etiam saurium nominat, Pamphilo auctore, ut videtur. Quem Menandri libro ***βιόχρηστα*** inscripto, inter auctores libri XXVII. commemorato, usum esse putaverim.

174 = 9,56. (de cannabi loquitur) 415
Optima Alabandica, plagarum praecipue usibus; tria eius ibi genera; improbatur cortici proximum aut medullae, laudatissima est e medio quae mesa vocatur, secunda Mylasea.

Mylasea cannabis post Alabandicam secunda est, cuius tria genera mese absolvuntur. Apparet igitur ante v. ***secunda*** plenius interpungendum esse.

175 = 9,56. 416
Ferulae duo genera in peregrinis fruticibus diximus; semen eius in Italia cibus est; conditur quippe duratque in urceis vel anni spatio. [Duo ea genera caules et racemi]. Corymbiam hanc vocant corymbosque quos condiunt.

Quo pronomen *hanc* referatur, nescio, neque enim ad caules neque ad racemos pertinet et ne ferulam quidem indicare potest, quippe cuius duo genera esse dicantur. Tum illa genera XIII. 123 *nartheca* et *narthecyam* vocaverat, itaque neque caules nec racemi commode appellarentur, etiamsi non absurde unum genus caulium, racemorum alterum distingueretur. Quae cum ita sint, si quid video, importuna scioli grammatici annotatione Plinius liberatur, cum verba illa eieceris. Tum enim Italicam ferulam corymbiam appellat eiusque semina corymbos. De qua ferula cf. Columella XII. 7.

417 176 = 10,57.

et ocimum senectute degenerat in serpyllum, et sisymbrium in mentam, et ex semine brassicae veteris rapa fiunt — et necatur cuminum ab haemodoro.

Prima verba ab Iano egregie e corruptela codicum *senec degenerat lute* a vel *senec degenerati uti* c d, qua omnes ex uno exemplari descriptos esse luce clarius redditur, restituta sunt; *mentam* Sill. e V. D. coniecturis scripsit, sicuti Theophr. II. 4. 1 *εἰς μίνθαν* dixerat, Ianus ea verba cum in a omitti, in c *zonnintam*, in d *zmintham* scribi animadverteret, hanc formam servare maluit, recte ut puto: fortasse enim ab eo librario, quem Plinius ipse adhibebat in Theophrasti libro aut legebatur aut audiebatur *εἰς σμίνθαν*. Proxima verba a Varrone repetita sunt, apud quem Plinius quum I. 40 ‚semen vetus' et ‚ex semine brassicae vetere' repperisset, et ipse *ex semine brassicae vetere* scripsisse putandus est. Denique *haemodoro* quod Sill. e codicum corruptela *imo dorso* et *uno dorso* sagaciter elicuit, codice Theophrasti VIII. 8. 5 Urbinate qui solus verba a Plinio translata integra vocemque illam bis scriptam exhibet, tam fir-

miter sustinetur, ut nesciam quid Ianum moverit, ut ad vulgatam lectionem *limodoro* rediret, cum rursus alter locus Theophr. de caus. pl. V. 15. 5 ex illo corrigendus esse videatur.

179 = 10,58. 418

remedium est apsinthi sucus decocti inspersus vel sedi [quam ἀείζωον vocant]; genus hoc herbae diximus.

Ex Apuleio, quem codicibus utut vitiosum eo praestare arbitror, quoniam melioris familiae instar est, reponendum est *in remedio est*, quae lectio hic Silligii diligentiam fugit, deinde videndum relativum *quam* quo referatur, nempe ad v. *herbae*, femininum enim genus nusquam praeterea reperitur. Haec igitur verba *quam — vocant* olim super voce *herbae* scripta praepostero loco inserta sunt. Quae quum ad sententiam prorsus sint supervacanea, glossae interlineari deberi videntur, quam librarius non indoctus e XVIII. 159 repetiverit. Vitia proximae sectionis iam Pintianus emendavit.

185 = 12,60. 419

Quae sunt et silvestria, eadem in sativis sicciora intelleguntur et acriora.

Ita Sill. ex a c (et Gelenii codicibus); Ianus ad vulgatam codd. T d confirmatam tacitus rediit voculamque *et* recte omisit. Scilicet virorum doctorum nemo, si illum nescio quem exceperis, qui apud Dalecampium *iisdem* coniecit*), Plinii mentem perspexit. Hoc enim dicit Plinius, cum eiusdem generis et sativae et silvestres exstent, has sicciores et acriores esse. Quod e verbis Theophrasti VII. 6. 1 quae

*) *Veterem* enim Dalecampii codicem qui a Sill. K. nominatur, nullum esse iam I. p. 148 pronuntiavi. *et* autem in *M.* i. e. in cod. Cuiacii (Eos II. p. 356) defuit.

ab Harduino ita laudantur quasi cum eius lectione optime concilientur, manifesto elucet. *πάντα δὲ καὶ ξηρότερα*, inquit, *τῶν ἡμέρων καὶ ἴσως αὐτῷ τούτῳ τά γε πολλὰ καὶ δριμύτερα καὶ ἰσχυρότερα.* Quid igitur fieri oportet ne Plinius illius loci plane contraria dicere videatur? Una littera quae cum semel scribenda esset, levi errore repetita in praepositionem corrupta est, deleta scribatur:

Q. s. silvestria, eadem sativis s. i. e. a.

420 186 = 12,61.

Namque et sucorum saporumque dicenda differentia est vel maior in his quam in pomis.

Qui tandem maior differentia dici poterit quae aliquanto minor est? XIII enim saporum genera dum de pomis agit, XV. 106 enumeraverat, hic V tantum commemorat. Scilicet Plinius non haec scripserat quae vulgo e codicibus leguntur, sed ea quae apud Apuleium, non quem h. l. interpolari a Sill. video, sed verum integrumque vol. V. p. XXXI leguntur:

dicenda differentia est in his sicut in pomis.

421 Sunt autem acres cunilae, origani, nasturtii sinapis — — acuti thymi, cunilae, acuti et odorati rel.

Cunilae nomen alterutro loco corruptum esse apparet: iniuria tamen priore Sill. sollicitavit qui nomen herbae ignotae latere suspicatur. Nam quae Theophrastus I. 12. 1 dixerat *οἱ δὲ δριμεῖς οἷον ὀριγάνου θύμβρας καρδάμου νάπυος* ea Plinius ad verbum transtulit ita ut thymbram cunilam appellaret, cf. XIX. 165. Contra altero loco non *cunilae* legendum est (*cuniculae* d), sed *cunilaginis*, cuius vocis ultimae litterae cum primis vocabuli *acuti* coaluerunt. Conyzam enim feminam XXI. 58 acutiorem vocat, eandemque cunilaginem esse XIX. 165 tradit. In proximo sensu Apu-

leium cum Sill. seqni malo qnam cum Iano codices, item §. 187 *semine* ab Apnleio et Sill. recte omitti censeo.

LIBER XX.

Ad hunc librum emendandum praeter Apuleii excerpta, Θ a Dalecampio, T ab Hispanis collatum, et a d inde a §. 186 codice Vossiano uti licet, de cuius auctoritate Detlefsenius in museo Rhen. XV. p. 273, 373 sqq. accurate egit.

2 = 1. 422

— adamanta opum gaudium —

adamatarum Θ a d, *adamantarum* T, i. e. *adamanta*, *rarum opum gaudium.*

Rarum enim adamantem fuisse Plinius XXXVII. 55 refert. §. 3 Ianus praeclare emendavit *conditur*, nam *τιθέασι* est apud Theophr. IX. 14. 2.

8 = 1,3. 423

Aliqui etiam scorpionium cucumim vocant, efficacissimo contra scorpionum ictus et semine et elaterio. Ad purgandam utrique alvum modus portione virium — — —; illitum anginas et arterias cum melle aut oleo vetere sanat.

scorpionum a idem sc. vocabulum quod paulo supra legitur, *scorpionem* recte d; illa enim herba *scorpio* appellatur XXII. 39 et apnd Theophr. VI. 4. 2. Proxima verba Ianus recte distinxit copulamqne e codd. restituit. Vellem etiam adverbium *utrimque* ex Apuleii scriptura *utrīq*; recepisset. Elaterium enim a Dioscoride IV. 152 *τὴν κάτω καὶ τὴν ἄνω κάθαρσιν* excitare dicitur. Sequitur, melius cum d et vulgata scribi *efficacissimum.* Ex eodem Apuleio (*proporcionem* habet) praepositio *pro* repetenda est; deni-

que Ianum male ad vulgatam *et oleo* rediisse, quam Sill. Apuleio auctore in *aut oleo* mutaverat, eodem Dioscoridis loco efficitur, ubi *συναγχικοῖς διάχρισμα πρακτικὸν μετ' ἐλαίου παλαιοῦ ἢ μέλιτος* appellatur. Quum igitur ubique Apuleius codicibus nostris praecellere videatur, etiam in iis quae ferri poterant sequendus erit: itaque non *scorpionum ictus* sed *scorpionis ictum* eo magis scribo, quod Plinius l. l. singulari *animal* usus est. Quae cum ita sint, haec a Plinio scripta esse censeo:

Aliqui e. scorpionem cuc. v., efficacissimum c. scorpionis ictum et semine et elaterio et a. p. utrimque alv; m. pro portione v. — i. a. e. a. c. m. aut o. v. s.

Ceterum leviorem minoremque differentiam, quae tum verborum ordine tum particulis vel casuum terminationibus continetur, futuro editori relinquam: equidem non omnem commemorabo, ne mihi et lecturis taedium minutiarum oboriatur: ne in iis quidem locis immorabor, quos Sill. Apuleium secutus emendavit saniore, opinor, sententia quam Ianus, hic enim severius quam par erat de illis excerptis iudicavit. §. 14 e margine codex a inscriptionem capitis ‚de eius medicina‘ recepit. §. 17 *recentes podagras* cum Sill. etiam invitis codicibus scribendum esse censeo, primus enim impetus morbi indicari videtur, cf. XXVI. 101. §. 21 vulgatam probo. §. 26 *autem et* legi malim. §. 34 cum Brunnio scribo *Ophion*, §. 37 *morbis contritum* e codd. varietate *morbis sit tritum, morbis sic tritum, morbis et contritum* (r) effici suspicor. §. 47 *ebrietatem* cum Apuleio vulgatae *ebrietates* praefero.

424 48 = 6,22.

Capitato (porro) maior est ad eadem effectus.

Ita Sill. e vulgata lectione. Codd. autem a d (nam de reliquis non constat) *maiores* et *effectu* legunt. Quae cum

aperte corrupta sint, quidni Apuleium potius sequamur qui scribit *c. p. maiora de eadem vis est.* atque scribamus:
c. maior a d e a d e m v i s est.

51 = 6,23. (de alio loquitur). 425
Quin et suffitu [eo] evocari secundas partus existimat Hippocrates.

Alium potu cibo illitu vomitu prodesse tradiderat, nunc etiam suffitu utile esse narratur. Molesto igitur pronomine, quo duplices diversi generis ablativi cumulantur, eo facilius caremus, quoniam non alio sed suffitu alii secundae evocari dicuntur. Quod quum apud Apuleium non legatur atque e proximis litteris *euo* in codd. repetitum videatur, omnino delendum erit. Eodem auctore §. 52 passivum *gargarizari* vulgatae activo praefero, item §. 58 *eius* omitto, nam Plinius sicut §. 59 *genus est quod — vocant* scripsit, ita hic *genus quam caprinam vocant* dixisse putandus est.

65 = 7,26. (de lactucis sativis sermo est). 426
Stomachis dissolutis utilissime adiuvantur in eo usu et oxypori obolis.

Ita Silligius vulgatam lectionem *stomachi dissoluti utilissime adiuvantur: in eo usu* rel. e codicibus correxit, unum neglexit. Subiectum enim verbi ‚homines' esse ratus structuram sensus valde impeditam reddidit. Homines enim aegroti nusquam commemorantur, neque ‚utiliter adiuvari' bene dicuntur neque ‚is usus' qui sit intelligitur, contra optime et ipsae lactucae stomachis utiles hic ut §. 67 appellantur et in eo usu oxyporo adiuvari dicuntur. Scribendum est igitur:
Stoma c h i s dissolu t i s utilissi m a e rel.

69 = 8,27. 427
candida beta cocta et cum alio crudo sumpta

contra taenias (efficax esse dicitur); nigrae radices ita in aqua coctae porriginem tollunt.

Quomodo tandem? scilicet ita ut candida, in aqua: at hoc non erat cur addita particula declararetur. Itaque in cod. d omittitur, melius in *item* mutatur.

428 Sucus eius capitis dolores veteres et vertigines — sedat.

Cur veteres tantum capitis dolores sedari dicantur, non intelligo neque apud Dioscoridem II. 149 aliud quidquam praeter hoc *καθαίρει κεφαλήν* reperio. Hic quoque cum Apuleio *capitis dolorem et vert.* scribo, dittographia, ad quam substantivi numerus accommodatus est, deleta.

429 72 = 8,28.

Est et beta silvestris quam limonion vocant, alii neuroides, multum minoribus foliis tenuioribusque ac densioribus, undecim saepe, caule lilii.

Talem locum corruptissimum Sill. Ian. dederunt. Et minor quidem ea diversitas est quae nominibus Graecis continetur, etsi equidem non video, cur non e lectione Apuleii et cod. Θ *leumonium limonium* potius quam *limonion* legamus atque e magna omnium corruptela litteram *m* retineamus et *neuroidem* scribamus. Verum multo gravior in proximis verbis error occurrit. Quum enim Dioscorides IV. 16 de eadem herba haec tradiderit: *τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια τεύτλῳ, λεπτότερα δὲ καὶ μακρότερα καὶ πλείω* (sive potius, ut est in Aldina editione, *δέκα ἢ πλείω*), Plinius eadem folia non potuit *multum minora* appellare. Accusativo enim non offendor simili loco XV. 68 comparato. Atqui apud Apuleium *longe minorib*; scribitur, syllaba *mi* tam obscure ut a Dübnero legi nequiverit, unde *longioribus* efficitur. Deinde idem non *saepe* sed *ſe* scripsit cum syllaba iisdem

sordibus oblita, i. e. *fere*. Ultimum vocabulum e codice Murbacensi, de quo cf. Sillig. vol. I. p. XXIV, restitutum est a Cornario, nostri codices *caulium* habent. Legendum igitur esse censeo:

E. e. b. s. q. limonium v., a. neuroidem, longioribus f. t. a. d., u. fere, c. l.

§. 73 haud dubie non *ambulam* sed *ambubaiam* cum Rigaltio scribi oportebat, quum idem nomen et apud Celsum II. 30 et in indice libri nostri leviter corruptum reperiretur.

90 = 9,35. 430

Ex omnibus brassicae generibus suavissima est cyma, etsi inutilis habetur, difficilis in coquendo et renibus contraria.

De usu medicinae, non de culina loquitur Plinius cymamque non propterea vituperat, quod coctu, sed quod concoctu difficilis sit, *κακοστόμαχον καὶ κοιλίας ταρακτικόν* appellatur a Dioscoride II. 146. Sicut igitur XXIII. 151 fructum ‚difficilem concoctioni', vocat, ita hic brassicae cyma est

difficilis concoquendo.

Ibidem:

in vicem psilotri evulsis illitus pilis nasci alios 431 prohibet.

Non *in vicem* sed *inter* codd. a d habent, itaque scribendum videtur *instar psilotri.*

93 = 9,36. 432

Folia habet una, rotunda, parva, levia etc.

Ianus *ima* legit, verum omnia brassicae silvestris folia eiusdem generis sunt. Hard., quem Sill. sequitur, vocabulum *una* pluralem numerum esse arbitratur et unius generis esse

vult, de quo pluralis usu dubito. Equidem interpunctione deleta folia una i. e. simul rotunda, parva levia appellari puto.

433 95 = 9,36.

Virium brassicae unum et magnum argumentum addemus ac mirabile.

Codd. T d *ammirabile*, a *admirabile*, quod ab Iano recipitur asyndeto non ferendo; vulgatam scripturam et a codd. MSS. alienam et propter verborum collocationem relinquendam esse apparet. Scilicet voc. *admirabile* nihil aliud est quam vocis *magnum* interpretatio, a sedulo scriba addita. Lacunam §. 97 Ianus bene explevit.

434 98 = 9,39.

Hoc fit ante solstitium diebus XLVIII; gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis totius diei solem accipientibus; post eum numerum dierum tollitur vas etc.

Etiam omnibus codicibus refragantibus ordinem verborum res ipsa flagitaret ita restituendum esse, ut dierum numerus qui in fine sensus commemoratur, cum initio coniungeretur. Nunc ipsum cod. Θ secutus lego:

gypso — accipientibus; hoc fit — vas.

435 103 = 9,40.

Lentiginem cum vino aut cum cucumi cocto (illiti emendant bulbi).

Neque cum cucumi neque cum cumino, quod Iano placuit, quidquam illinitur, nisi liquore aliquo adhibito. Cuius nomen e codicum vitiis *cum cucumi cocto* Θ, *cucumi cocto* a, *cum cumino*, *cumino cocto* d tum eruitur, cum deletis quae bis scribuntur litteris eas quae in melioribus corruptae, in deterioribus interpolatae sunt *cumicocto* consideraveris et cum Dioscoridis loco II. 200 comparaveris.

Qui sic scribit: φακοῦς σὺν μέλιτι ἢ ὄξει (καθαίρουσι). Pro melle vinum Plinius nominavit, alterum nomen haud dubie restituendum est, et pro *cum icocto* legendum

cum aceto.

In §. 109 neutrius editoris sententiam totam probo et ab Iano eatenus tantum dissentio, ut *radice — pota* coniungam libero illo ablativi absoluti usu quo Plinius in primis delectatur.

113 = 11,42. 436

non aliud — in maiore sententiarum varietate est. Distinguitur sexu etc.

Ita Sill. Gelenii codices secutus scripsit. Cod. a habet: *auctoritas est distinguitur*, cod. d *varietas distinguitur*. In utroque libro unum vocabulum excidit, nam lacunosos esse codices etiam §. 117 comprobatur, ubi *palmum* in T a d deest. Scribendum erit:

varietate est. Auctoritas distinguitur —
marem enim innocentiorem esse paulo infra legimus.

113 = 11,44. 437

De apio duorum medicorum, Chrysippi et Dionysii, sententiae exponuntur, quorum alter feminam *vermiculos gignentem* appellaverit. Tum ita pergitur:

ambo neutrum ad cibos admittendum, immo omnino nefas; nam id defunctorum epulis feralibus dicatum esse, visus quoque claritati inimicum; caule feminae vermiculos gigni ideoque eos qui ederint sterilescere etc.

Non idcirco sterilescunt, quia vermiculi gignuntur caule feminae, sed quia eo vesci nefas est. Itaque quae hanc sententiam impediunt verba *caule — gigni*, prorsus illa quidem supervacanea, quippe quae idem repetant quod

iam antea dictum erat, delenda sunt manifesto, e margine olim indicis loco adscripta.

438 120 = 12,48.

De ocimo medici inter se dissentire traduntur, inter quos *Diodorus* in Θ a d r nominatur, idem ut videtur qui XXIX. 142 laudatur. Quem nescio cur vv. dd. *Diodotum* appellent, qui §. 77 commemoratur. Ceterum §. 119 cum Θ *censens* legere malim. §. 122 interpunctione sublata scribendum est: *choleris destillationes stomachi inhiberi*, nam eae cholerae propriae sunt, §. 123 *destillationes capitis* (nec *capiti*) cum a Dioscoride II. 170 *ῥεύματα* vocentur, ut XXII. 35 *destillationes ventris* legimus.

439 127 = 13,50. (de nasturtio). alvum purgat . . . visum compurgat, commotas mentes sedat.

Insolitum vocabulum e proximi initio huc irrepsit, quomodo v. *strumis* paulo supra in a male repetitum erat, et scribendum erit: *purgat.* Contra alterum vocabulum alterius similitudine absorptum est, quo restituto legendum erit: *album alvum purgat.* §. 129 S. l. scripserunt *capitis dolori contra ire*, codices interpolatos T d secuti: *dolore contrite* a exhibet, i. e. *dolorem contrito.* §. 138 *ante successiones quarum frigus intolerabile est* in cod. a legitur, quae *ῥίγη περιοδικά* apud Dioscoridem III. 45 appellantur; male vulgo *accessiones.* Ibidem *et crudam* et *ad cerebrum* e codd. recipiendum erat. §. 148 in corrupta codd. scriptura *impetu* vel *impetum siratione* vel *siriationem* medici nomen latere Hard. intellexit, qui de Serapione cogitavit, Sill. Dalion coniecit; fortasse Erasistrati nomen restituendum est. §. 149 codd. habent *et convulsa eius intus per se*, quae Ian. acute mutavit in *convulsae ius.* Verum *sucus* quod totius enuntiati subiectum est, idem est quod *ius*; tum non de lingua convulsa, sed de convulsis loquitur Plinius. Itaque dativo casu (cf. §. 168) scribatur oportet: *et convulsis intus per se.* §. 158 *qualia* quae

est codd. a d lectio et ad nepetam et ad puleium referri videtur, cf. Diosc. III. 30 et 37; itaque nihil mutandum est. Ceterum haec et similia taedii plena si quandoque praetermittentur, non tam negligentiae cuidam meae tribui quam futuro editori relinqui velim. §. 169 Pintiano assentior.

177 = 17,69. 440

Optimum (Heraclium) Creticum; nam et iucunde olet; proximum Zmyrnaeum odorius etc.

Quum odore Creticum praestare dicatur, alterum non *odorius* sed *inodorius* esse sequitur, vocabuli autem initium fine proximi oblitteratum est. Inde a §. 186 magno auxilio cod. Vossianus erit, quo Gronovius optime usus est. §. 193 non *prenderit* sed temporum consecutioni accommodatus *prenderet* legendum esse arbitror.

207 = 19,72. 441

Alterum (papaveris) e silvestribus genus heraclion vocatur, ab aliis aphron, foliis, si procul intuearis, specimen passerum praebentibus, radice in summa terrae cute, semine spumeo. Ex hoc lina splendorem trahunt aestate. Tunditur in pila rel.

Theophrastum IX. 12. 4 et Dioscoridem IV. 67 auctores secutum esse Plinium e vitio apparet quo herbam lanariam *στρούθιον* (cf. XIX. 48) cum passeribus permutavit: reliqua igitur iisdem libris, e quibus sumpta sunt, emendantur. Et primum quidem non *aphron* sed *aphrodes* appellatur, ultima syllaba scripturae codd. V d *aphro* addita. Tum lina non aestate solum lavari constat, neque quidquam nisi haec *ᾧ τὰ ὀθόνια λευκαίνουσι* retulit Theophrastus: itaque post v. *trahunt* distinguendum erit. Nam aestate non lana lavatur, sed papaveris semen colligitur:

ταύτης, Dioscorides inquit, *ὁ καρπὸς συλλέγεται, ὅταν τελείως ἁδρυνθῇ θέρους, καὶ ξηρανθεὶς ἀποτίθεται*; accuratius collectum tundi Plinius narrat. Scribendum est igitur:

— *semine spumeo. Ex hoc lina splendorem trahunt; aestate tunditur in pila* rel.

442 **209 = 19,80.**

Tertium genus est tithymalon — mecona vocant, alii paralion, — folio lini, albo, capite magnitudinis fabae.

Folia flos caput a Dioscoride IV. 162 plenius describuntur: eadem a Plinio enumerantur omnia. Nam quae *ἄνθη λευκά* Graecus auctor commemoravit, ea in codd. V T d vocabulo *folio* male repetito obscurantur, quo correcto legatur oportet:

folio lini, *flore albo* rel.

§. 210 non *peplin*, sed, ut ante Harduinum legebatur, *peplion* Plinius nominaverat. §. 219 *Pythagorae*, §. 222 cum Salmasio *molochen*, §. 223 fortasse *at aculeos* scribendum est, Apuleius enim, qui paulo ante recte *seruntur* habebat, hic *ad ac.* exhibet. §. 227 vulgatam lectionem *ut — tradat* probo, voc. corruptum *curationis* cum editione Parisiensi vetere quam Gronovius inspexit in *cubitali* mutandum esse censeo.

443 231 = 21,85. (de lapatho loquitur)

est autem et silvestre quod alii oxalida appellant, sapore proximum, foliis acutis, colore betae candidae, radice minima, [nostri vero rumicem,] alii lapathum cantherinum, ad strumas — efficacissimum. Est et alterum genus fere, — oxylapathon vocant, — sativo id quidem similius, — sed acutiora folia ac rubriora rel.

Ut a minoribus huius loci vitiis ordiar, bene Ianus v. *fere* interpunctione mutata cum proximis verbis coniunxit; vellem Latinam terminationem Plinio e codicibus reddidisset. Nihil enim inter lapathum et oxylapathum in hoc quidem genere interest. Hoc quoque levius est quod Silligius animadvertit, ex Apuleii loco v. *sativo* restitui debere. Qui quum *saporem sativu proximum* commemoraverit, haud dubie scribendum est *sapore sativo proximum.* Graviora menda partim idem Apuleius prodit. Meliorem enim ordinem hunc dedit ille: *lappatum siluestre oxallida a* (ppυ) *nostri rumicem. alicant herinam.* Necessario enim quae post v. *minima* sequuntur post v. *appellant* collocanda sunt. Verum ne sic quidem recte procedit oratio, molesta rumicis appellatione interrupta. Rumicem autem non silvestre lapathum sed sativum vocari Plinius ipse XIX. 184 tradiderat. Quod nomen quum a grammatico illo semidocto, quem iam saepius interpretem non criticum solum egisse vidimus, in margine adscriptum esset, in eo exemplo, unde codices nostri alterius familiae originem duxerunt, loco praepostero, in eo, quod Apuleius secutus est, recto inter scriptoris verba receptum est. Sequitur aliud vitium, in codice personato K ea quam Sill. et Ianus probarunt, interpolatione tectum, quod quomodo tollendum sit, iam Dioscoridis verbis indicatur. Qui quum II. 140 hortense lapathum a palustri oxylapatho diversum esse tradiderit his verbis *τὸ δέ τι κηπευτὸν οὐχ ὅμοιον τῷ πρώτῳ,* qui tandem fieri potest ut idem a Plinio oxalide etiam similius appelletur? *Sativo idem similius* in cod. a, *sativo item similius* in codd. V T d dicitur, dicendum erat *sativi dissimilius.* Denique ultima verba idem K corrupit: *et acutiora folia ac rubriore* cod. V, — *rudiore* Apuleius habet, unde recte Silligius quid Plinius scripsisse videatur collegit. Locum igitur misere habitum sic restituo:

e. a. e. s. q. a. o. appellant, alii lapathum cantherinum,

salivo sapore proximum, f. a. c. b. c. r. m. a. s. — e. E. e. a. genus, — fere oxylapathum vocant, — sativi dissimilius et acutiore folio ac rubriore rel.

§. 232 Apuleius fortasse recte ante v. *silvestria* addidit *sed omnia*. §. 242 idem non *viridis semen* sed *viridem semen* legit, quod cum contritis seminibus §. 241 opponatur, in *viride semen* mutandum itaque recipiendum est. *Nam* §.245 recte ibidem inseritur. §. 252 pro *inlini item*, quo concinnitati consulatur, scribere malim *illitum*.

444 253 = 23,94. (de meo).

nobilius Athamanticum vocant, illi tamquam ab Athamante inventum, hi, quoniam laudatissimum in Athamante reperiatur.

Macedoniam Dioscorides I. 3 nominat, Athamaniae finitimam. Hanc igitur Plinius commemorasse putandus est. Quodsi Apuleium, qui primum nomen ita scripsit: *adamant. hic cum velata manichu*, ultimum *athamanta* (cf. Sill. V. p. XLI) presse sequimur, legendum esse intelligemus:

n. Athamanticum vel Athamanicum v. i. t. a. A. i. h. q. l. in Athamania r.

Finem sectionis a Silligio mirum in modum corruptum Ianus emendavit, unum praetermisit. Quum enim mei radices a Dioscoride ὑστερικαῖς τε διαθέσεσι καὶ ἄρθρων πόνοις prodesse dicantur, apparet apud Plinium non post v. *vitia*, ut vulgo fit, sed post v. *vulvarumque* sic distinguendum esse:

tormina et vesicae vitia vulvarumque, articulis cum melle rel.

445 254 = 23,95. (de feniculi suco).

Colligitur hic caule turgescente et in sole siccatur inunguiturque ex melle; [— ubique hoc est —]; laudatissimus in Iberia e lacrimis fit et

e semine recenti; fit et e radicibus prima germinatione incisis.

Primum insulsum descriptionis additamentum non a Plinio profectum esse vel grammatica necessitate evincitur. Namque neutrum genus quo referatur non habet, nisi forte de melle cogitaveris, quod a plantae descriptione alienissimum esse quis non intelligit? Tum a molesta verbi *fit* repetitione unus Apuleius cavit. Reliqua ex hoc Dioscoridis loco III. 74 non tam emendanda quam distinguenda sunt: *χυλίζεται δὲ καὶ τὸ σπέρμα — χλωρὸν ἔτι —— καὶ ἡ ῥίζα κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν. Ἐν δὲ τῇ πρὸς ἑσπέραν Ἰβηρίᾳ καὶ ὀπὸν ἀνίησιν ὅμοιον κόμμι.* Eodem Graeco auctore (nam Iberiam nominat) usus Plinius haec scripserat:

— — — *ex melle*, *laudatissimus in l. e lacrimis; fit et e s. r. et e radicibus* rel.

De proxima sectione Ianus bene meruit, in duobus tamen locis viri doctissimi iudicium probare nequeo. §. 256 ex Apuleii lectione *totu* restituo *potu*, §. 257 putidum glossema *venerem stimulant* quo proxima verba explicantur a Sillígio ex Apuleio receptum Ianus delere debebat.

263 = 23,99. 446

ita enim Glaucias scripsit rel.

ita enim cereae Glaucias adscripsit V.

ita et cerea Glatias adscripsit a.

Finem sententiae Sill. correxit dittographia *as ascripsit* deleta, initium facili mutatione emendare poterat:

ita certe Gl. a. (cf. XIX. 184, XXV. 9).

LIBER XXI.

In hoc libro cod. a destituti codice R denuo nos uti posse laetamur, cuius cum Vossiano excellentia ita certat,

ut neuter alteri praestare videatur nobisque e re ipsa liberum iudicium relinquat.

447 §. 1 et 2 mala vulgo interpunctione laborant. Quum enim cola *inenarrabili florum — subtilitate* et *sed ne pictura quidem sufficiente* rel. responsione cohaereant, sequitur quae media intericiuntur parenthesis loco prolata et uncinis includenda esse. §. 3 nescio cur S. I. bonam codd. optimorum scripturam *stroppos* reliquerint. — §§. 3—13 in chrestomathia p. 209 sqq. tractavi. Quod ibi omisi §. 12 initium ante Sill. emendatius scribebatur: unum addo, e cod. R. lectione *scripserem et* (*scripsere et* V) restituendum esse *scripserunt* *).

448 28 = 6,15.

Proxima ei (Calatinae violae) caltha est concolori amplitudine, vincit numero foliorum marinam rel.

concolori R., *et conculcari* V, unde Gronovius *et cochleari amplitudine*, quasi de remedio medicorum ageretur, Ianus novo vocabulo *conchulari amplitudine* elicuerunt, obliti scilicet coloris, qui praeter amplitudinem et folia ad comparationem pertinet. Deleta dittographia *cocolori* legendum esse apparet:

colore, amplitudine.

449 29 = 6,16. (de baccare).

quidam errore falso barbaricam eam appellabant.

Cur quaeso? quoniam apud Aristophanem tale unguentum commemoratur. At idcirco *barbarica* non est baccaris radix, *baccharica* esse potest, *βάκχαρις* enim a Dioscoride III. 44 vocatur.

---

*) Eandem coniecturam Mayhoffius p. 110 ann. 64 paulo dubitantius protulit.

30 = 6,16. 450

Simillimum ei combretum appellatur,

quod *brentum* appellandum erat, *βρενθίου* enim Athenaeus XV. 690 mentionem fecit. Scribe: *eidem brentum.*

haec sunt tantum; 451

Inter vocabula *sunt* et *tantum* litterae nonnullae propter similitudinem exciderunt, quibus restitutis scribendum est: *haec sunt unguenta tantum.*

36 = 7,18. (de rosis). 452

Acerrimus tamen odor omnium aestate media.

Post novellas vetustasque rosas non aestatem, sed aetatem mediam commemoravit Plinius; quod Sill., si Theophrasti quem laudat locum caus. pl. VI. 17 perlegisset, haud dubie intellexisset. *ἐν ταῖς ἀκμαῖς εὐοσμότατα* appellantur §. 3.

37 = 7,18. 453

— — ut buceros quod est fenum Graecum. Acutus odor non omnium sine suco est, ut violae, rosae, croco; quae vero ex acutis carent suco rel.

Emendationem huius sententiae Ianus inchoavit, codicibus et Theophrasti loco caus. pl. VI. 14 diligentius usus. Recte enim non de acutis sed de aquatis floribus Plinium loqui animadvertit. Tamen uterque editor quaedam praetermisit, satis inventu illa quidem facilia. Namque quod XXIV. 184 *buceras* nominatur, a Theophrasto §. 10 *βούκερας*, hic quoque restituatur oportet. Deinde vocabula *non omnium sine suco* proximis *quae carent suco* contraria esse apparet: itaque transpositione corrigenda sunt. Casuum varietate delectatus, ut solet, Plinius scripsit:

u. buceras q. e. f. g. Aquatis odor omnium non sine suco est, u. v. r. c. q. v. e. aquatis c. s.

Leve vitium §. 38 codd. R V sanatur, qui non *ut* sed *sicut cotonea* habent, ut paulo post *sicut tura.* Item §. 40 cum V scribendum est *odoratorum* sc. florum, cf. §. 45.

454 42 = 7,19. (de iride).

Effossuri tribus ante mensibus mulsa aqua circumfusa hoc veluti placamento terrae blandiuntur: circumscriptam mucrone gladii orbe triplici, cum legerunt eam, protinus in caelum attollunt.

Recte Ianus vulgatam lectionem *et fossuri* quae optimis codd. fulcitur retinuit, recte idem particulam *et* quae in codd. ante *cum* legitur, alteri respondere intellexit vocemque *eam* a codd. alienam expulit. Male tamen *circumscriptam* quae codicum lectio est cum ablativo commutavit. Nam et obiectum desideratur et necessaria cum Theophrasto congruentia. Scilicet ille IX. 8. 7 non terram sed iridem circumscribi dixerat: *τέμνειν δὲ ἀμφήκει ξίφει περιγράψαντα εἰς τρίς.* Quid multa? non mutatione sed transpositione verborum opus est hunc in modum:

Et fossuri t. a. m. m. a. c. h. v. p. t. b., et circumscriptam m. g. o. t. cum legerunt p. i. c. a.

In loco difficillimo §. 45 pro v. *nihil*, quod inutili coniectura in *mire* a Strackio mutatum est, syllaba quae in proximo vocabulo *cocco* latet, addita *conchylii* scribo. Conchylii gratia quem conchylii fucum Catullus appellat, omnino color purpureus est, a quo quod ‚proprie conchylium' dicitur §. 46 ut species a genere differt.

455 51 = 9,27.

Et fere peractis colorum quoque celeberrimis transit ratio ad eas coronas.

Non *ratio* transit sed *oratio*, quae XXVIII. 87 ‚festinat ab homine fugere'.

§. 57 *docuimus* et *cum* scribendum esse conicio.

62 = 11,36. 456

(Nyctegreton — Democritus) praecipuam in Gedrosia narrat, erui post aequinoctium.

Plenius etiam interpunxit Ianus, puncto post v. *narrat* posito. At Plinius continua oratione dixerat:

p. i. G. narrat erui p. a.

64 = 11,38. (de violis). 457

proxime flammeum quod phlox vocatur, silvestre dumtaxat.

flox sos R (Omitt. V d). Loco XXVII. 44 ,flos quem Iovis flammam appellavimus' (sic recte vulgo legitur) collato scribendum est: *phlox Dios.*

65 = ibidem. 458

e ceteris hyacinthus maxime durat et viola alba et oenanthe, sed haec ita si devulsa crebro prohibeatur in seminibus; renascitur locis tepidis.

Ita Sill. Ianus post v. *semine*, quod e codd. V d recepit, leviore signo apposito *haec* cum v. *renascitur* coniunxit. De oenanthe Theophrastus ita locutus est: *ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ οἰνάνθη — ἐάν τις ἀποκνίζῃ καὶ ἀφαιρῇ τὸ ἄνθος καὶ μὴ ἐᾷ σπερματοῦσθαι καὶ ἔτι τόπον εὔειλον ἔχῃ*, de renascente flore loqui neque ille potuit, quoniam non durat qui renascitur, neque qui eum ad verbum fere expressit Plinius quidquam dixisse putandus est. Immo contrarium protulit quod uno eoque facillimo errore correcto e cod. V restituere licet. In archetypo enim infinitivus verbi quo Graecum *σπερματοῦσθαι* circumscriptum erat, cum praepositione proxima ita coaluerat ut tertia praesentis persona existeret. Nam ita haud dubie Plinius scripsit:

— s. h. i. s. d. c prohibeatur in semine renasci, in locis tepidis.

eodem verbo in re simili usus XIII. 42, XVII. 149. §. 66 cum cod. R. *coronari* legendum est.

459 67 = 11,39. (de potho).

duo genera huius: unum cui flos hyacinthi est; alteri candidus qui fere nascitur in tumulis, quoniam fortius durat.

Recte Ianus e codd. *alter* scripsit, ita enim Theophrastus VI. 8. 3 loquitur *ὁ δὲ ἕτερος ἄχρους λευκός* sc. pothos. Acute idem voc. *in* delevit, faciliore tamen et verbi quo Theophrastus utitur *χρῶνται* similiore coniectura *noscitur in* lego, quo sensu infra §. 92 *urtica maxime noscitur* reperitur idque eo confidentius, quod ibi quoque cod. V *nascitur*
460 habet. §. 68 vulgatam *liniae* corruptum esse librorum MSS. lectione *liliae* comprobatur: legendum est *laureae*; chamaedaphnes enim folia cum lauro comparantur XXIV. 132.

461 79 = 14,46.

(In Creta) mons est Carma VIIII M passuum ambitu.

Carma R d *Carina* Θ V, quod Ianus probavit. At vero talem montem eumque amplissimum aliunde non novimus, in orientali parte e Ptolemaeo III. 17. 5 et Stephano Byzantio urbem Camaram, in Geoponicis XV. 7 montem melle nobilem eumque alio modo *ἀκραμαμμωρίον* corruptum invenimus. Legendum est igitur:

mons est Camara

Chersonesi ut videtur vicinus.

462 80 = 14,47.

Alvos optimas e cortice, secundas ferula, tertias vimine, multi et e speculari lapide fecere etc.

Ita S. I. e Gronovii coniectura: at perfecto in descriptione alvorum locus non est, cum bene de rebus usurpetur

quae nonnumquam factae sint. Quidni igitur v. *est* suppleamus et in re universa singularem numerum e codicibus recipiamus:

Alvus optima e (*optime* codd.) *cortice, secunda f., tertia vimine; multi* rel.

90 = 15,53. (de cneco). 463

Differentia prima silvestris et mitior. Silvestrium duae species, una mitiore, simili caule, tamen rigido.. semen eius candidum,

mitiore S. I. e cod. R recepere, vulgo ut in cod. V legebatur *mitior est*: utrumque falso. Theophrastus enim, quem Plinius hic quoque interpretatus est, VI. 4. 5 *τὸ μὲν προσεμφερὲς σφόδρα τῷ ἡμέρῳ πλὴν εὐθυκαυλότερον* appellavit. Itaque perlevi aut nulla, si Salmasius e codicibus suis vera retulit, mutatione facta scribatur oportet:

— *una mitiori similis, caule tamen rigido.*

Candidum semen etiam Dioscorides IV. 187 vocavit, apud Theophrastum *μέλανα* legitur.

102 = 17,62. (de perdicio). 464

Crassas plurimasque habet radices, item ornithogale caule tenero, candido, semipedali radice, bulbosa, molli, tribus aut quatuor agnatis; coquitur in pulte.

Turpia aliquot vitia quae nullo negotio e Dioscoridis descriptione corrigi poterant, S. I. in hoc loco reliquerunt. Et Dioscorides quidem II. 173 haec habet: *ὀρνιθόγαλον καυλίον ἐστὶ τρυφερὸν, λεπτὸν, ὑπόλευκον, ὡς δισπιθαμιαῖον, ἄνω παραφυάδας ἔχον τρεῖς ἢ τέσσαρας* — — — *ῥίζα δὲ βολβώδης, ἐσθιομένη κ. τ. λ.* Vides igitur non radicis, sed caulis mensuram indicari, eamque trium dodrantium (cf. VII. 26) modum explere; tum eundem caulem

mollem dici ad eundemque *παραφυάδας* illas pertinere. Itaque triplici mutatione opus est: interpunctione correcta, emendato numero et unius versus XXVIII litterarum, quo fere ambitu archetypi singulae lineae continebantur, transpositione:

— *item o. caule tenero*, *candido*, *sesquipedali*, *molli tribus aut quatuor agnatis; radice bulbosa* etc.

120 = 18,72.

465 Obiter et odorati iunci medicinae dicentur, quoniam et in Syria Coele, ut suo loco retulimus (XII. 104), nascitur. Laudatissimus ex Nabataea cognomine teuchitis, proximus Babylonius, pessimus ex Africa ac sine odore, est autem rotundus, vinosae mordacitatis ad linguam. Sincerus in confricando odorem rosae emittit, rubentibus fragmentis.

Argumentationem merito a Sill. reprehensam neque quam idem proposuit coniectura emendari apparet — nam dum ut *qui in India et in Syria Coele* legatur suadet, novum errorem Plinio, qui calamum utrique regioni, iuncum uni Syriae attribuit, obtrusit — neque vocabulo *unguentis* quod Ianus inseri voluit — nam non de unguentis sed de medicina agitur. Immo ordine verborum restituto et hoc et quae praeterea huic loco vitia insunt corrigentur: quem mire perturbatum esse Dioscoridis descriptione comprobatur. Ille enim I. 16 *σχοῖνος*, ait, *ἡ μέν τις γίνεται ἐν Λιβύῃ, ἡ δὲ ἐν Ἀραβίᾳ, ἑτέρα δὲ ἐν τῇ Ναβαταίᾳ λεγομένῃ, ἥτις ἐστὶ κρατίστη· δευτερεύει δὲ ἡ ἀραβικὴ, ἣν ἔνιοι βαβυλώνιον καλοῦσιν, οἱ δὲ τευχῖτιν. Ἡ δὲ λιβυκὴ ἄχρηστος· ἐκλέγου δὲ τὴν πρόσφατον, ἔμπυρρον, πολυανθῆ, σχιζομένην δὲ ἐμπόρφυρον καὶ λευκὴν, καὶ ῥοδίζουσαν τῇ εὐωδίᾳ, ἐπειδὰν τρίβηται ταῖς χερσὶ, καὶ δάκνουσαν τὴν γλῶσσαν*

μετὰ πολλῆς πυρώσεως κ. τ. λ. Qua cum Plinii verbis comparata primum Syriacum iuncum non commemorari, deinde non Nabataeum sed Babylonium teuchitin vocari intelliges. Syria autem latiore sensu priore Plinii loco intelligitur, ubi Theophrastum IX. 7 auctorem sequitur, nostro loco Nabataeorum finitimae gentis nomen ei substituitur. Itaque eundem utrumque iuncum non diversum esse sententia illa quae post Nabataeorum nomen inserenda est, significatur. Deinde teuchitis necessario cum Babylonio iunco coniungitur. Postremo Plinius sinceri signa sapore odore colore contineri monuit: itaque quae apud Dioscoridem commemoratur mordacitas, apud Plinium vinosa non est sed acerrima i. e. virosa. Totum igitur locum in archetypo sententia quae ad v. *Nabataeam* pertinebat e margine ad v. *dicentur* male translata corruptum sic restituendum esse censeo:

— *dicentur. Laudatissimus ex Nabataea, quoniam — nascitur, proximus Babylonius cognomine teuchitis, pessimus — odore: e. a. rotundus, virosae mord. a. l.* rel.

In proximo sensu verba *et sanguinem* a codd. aliena e Dioscoride interpolata sunt.

139 = 20,82. (de crocomagmate). 466

— Magis excalfacit quam crocum ipsum; optimum quod gustatu salivam dentesque inficit.

Codicum scripturam qui voci postremae *magis* (VTd) vel *maxime* (R) praemittunt, immerito a Sill. spretam Ianus recte secutus est: eatenus ab eo dissentio quod non idem quod paulo supra legitur vocabulum *magis*, sed *maxime* (*ἰσχυρῶς* apud Diosc. I. 26) recipio.

145 = 20,84. (de polio). 467

Polio Musaeus et Hesiodus perungui iubent; — polium tractari — — portari, in vino decoqui

recens vel aridum illinique. Medici vel splenicis propinant ex aceto etc.

Ita Sill. voce *medici* e cod. R. recepta sed suo loco mota: illic enim ante v. *in vino* legitur. Ianus ad vulgatam rediit vocemque *vel* ante *splenicis* quae in omnibus codd. reperitur, omisit. At rectissime a Sill. intellectum est, medicos post poetas nominandos fuisse. Id quoque recte egit quod novum inde sensum incepit, at voce *vel* etiamsi id quod *adeo* significet inepte gradationem fieri ab insolito herbae usum ad vulgarem i. e. a maiori ad minus quis est qui neget. Scilicet quum vox *medici* in archetypi margine ad v. *vel* adscripta esset, a plerisque omissa, a cod. R librario pravo ordine addita est. Scribendum est igitur: *vel recens vel aridum illinique. Medici splenicis.*

468 146 = ibidem.

— Stomacho tamen inutile esse — — aliqui negant. Et religionem addunt etc.

Lacunam a Sill. deprehensam ita expleo:
allegant, aliqui negant et rel.

Ceterum in fine huius sensus *attingant* optime omnes libri MSS. habent de iis intelligendum qui polium invenerunt.

469 151 = 20,87. (de meliloto).

Idem effectus et ad vulvas; testes vero et sedem prociduam quaeque et alia ibi sint vitia recens ex aqua decocta vel ex passo.

Ut structurae labanti succurreret, Sill. varia mutavit, Ianus eum e parte secutus *ad testes* et *recente — decocta* scripsit. At vero codd. et accusativum praebent, utrumque V, priorem R, et vocem *ad* ignorant. Itaque multo tutius erit verba quae excidisse putanda sunt, tali fere modo supplere:

— *testes vero — vitia recentem — decoctam — sanare aiunt.*

§. 156 cum V² *olfactu* scribendum est (*olfactus* R d, *olfacto* V¹), ibidem *anhelatoribus* cum Pintiano; cf. Diosc. III. 38. §. 166 non *eo* quod fateor me non intelligere sed *in* scripserim, et Gronovio auctore *quiddam* e codicibus recipio.

179 = 31,105. 470

Innocentissimi auctores simpliciter dorycnion appellavere —; quo parcius insectabantur, manicon cognominavere; qui nequiter occultabant, erythron.

Primum cum Barbaro *qui* lego, cum nescio cur codicum lectionem *parcius*, cui Gronovius egregiam verbi proximi emendationem *insectabantur* accommodavit, S. I. spreverint. Et Sill. quidem gradationem quae Plinii verbis inest, omnino non comprehendit, quod autem Ianus acute coniecit *opertius* quodque corruptela pronominis *quo* commendatur, ferri quidem potest sed est librorum MSS. scriptura aliquanto debilius. Innocentes auctores strychnum simpliciter dorycnion i. e. venenum aliquod appellant, itaque nihil occultant; qui erythron vocarunt omnia celant; qui manicon nominant, insectantur quidem vim veneni, sed non satis acerbe, quum insaniam fateantur, mortem sileant.

Sed haec minora sunt, gravius corrupta aut interpolata quae proxime sequuntur: §. 180 medici vituperantur qui quum alterum strychni genus halicacabum, quo dentes colluerentur, commendarent,

180 = 31,105. 471

exceptionem addidere ne diutius id fieret, delirationem enim gigni eodem; monstranda remedia quorum medicina maioris mali periculum afferat.

Ita Sill. e T d; facillima mutatione e codd. R V qui *eodemonstranda* habent fiet via ab Iano monstrata:

— *gigni eo, demonstrando remedia* etc.

Quod quum improbet Plinius, ne de eo quidem genere loqui se velle profitetur quem innocentissimum et salubrem cibum Xenocrates laudaverat, qui *στρύχνος ἐδώδιμος* et *ἀβλαβὴς πρὸς γεῦσιν* a Dioscoride appellatur IV. 71 et a Theophrasto quoque VII. 15. 4 e tribus generibus primus commemoratur. Hoc Xenocrates tertium genus vocasse putandus est; Plinius et ipse *tertium genus* appellat veneni horrore perturbatus, etsi a dorycnio, quod §. 178 *tertium* dicitur, diversissimum. Obiter moneo §. 177 fortasse ante v. *frutex* v. *alterum* excidisse. Hoc se Xenocrati relinquere ait §. 181 verbis quae a Silligio et Iano ita eduntur:

472 181 = 31,105.

Commendatur ergo in cibis tertium genus; licet autem praeferatur hortensiis saporibus et nil sit corporis malorum cui non salutares trychnos Xenocrates praedicet, non tamen auxilia eorum tanti sunt ut ideo plura de iis commemorare fas putem etc.

Quae cum praecedente sensu nullo modo cohaerent et partim coniectura nituntur. Codd. enim vocem *autem* non habent e corruptela cod. R *apraeferatur* a Sill. effictam. Pro indicativo in T d subiunctivus legitur, quo probato initium loci ita constituo:

commendetur ergo — genus licet ac praeferatur etc.

Finis egregie a Dalecampio emendatus est, codd. habent *id pitura non* R, *id pletura nos* VTd, *id pleutura nos* Θ, ut pronomen *nos*, quod Xenocrati opponitur, promptum ac paratum nobis offeratur. Haud dubitanter igitur lego:

ut ideo plura nos rel.

Neque hic corrigendi vel potius vindicandi finem licet facere. Quod enim §. 182 apud Sill. Ian. legitur:

Halicacabi radicem bibunt qui vaticinari callen- 473
tesque vere ad confirmandas superstitiones adspici se volunt

id neque facile est ad intelligendum et a libris MSS. alienum, qui magno consensu *gallantes quo vere* habent, egregiam vocem reique quam maxime accommodatam. Qui vaticinari volunt et vere gallantes videri cupiunt, bibunt halicacabi radicem. Itaque lego: *gallantesque vere.* Iam vero manum de tabula!

LIBER XXII.

§. 1 cum Strackio *illarum* scribere malim.

24,25 = 8,11. (De glycyrriza sermo est). 474
praestantissima in Cilicia, secunda Ponto, radice dulci, et haec tantum in usu. Capitur ea vergiliarum occasu, longa ceu vitium; coloris buxei melior quam nigri etc.

Levius vitium S. I. codices plerosque secuti admiserunt, cum *hac* quod cod. R. exhibet in *haec* mutarunt: gravior est inepta glycyrrizae cum vitibus comparatio eaque uberiore Dioscoridis descriptione III. 5 corrigenda. *ῥίζαι,* ait, *μακραί, πυξοειδεῖς,.. γλυκεῖαι, χυλιζόμεναι, ὥσπερ τὸ λύκιον,* unde Plinio restituo *longa ceu lycium.* Scripturam *nigri* S. in V T d reperiri retulit, Gronovius Vossianum *nigra* habere testatur, quod etiam cod. R auctoritate confirmatum I. recte recepit, scripturae differentiam afferre neglexit. In fine §. 26 cum R scribo: *Sunt qui et calculos* etc.

29 = 12,14. 475

Hippophyes neque hippophaes e codicum corruptelis (*hippophes* R. *hippopes* Θ V d, *hippophyes* Murbac.) hoc loco eliciendum esse §. 30 demonstratur, ubi ab equorum

natura nomen accepisse dicitur. Neque obstat quod XXI. 91 *hippophaes* in R d et *hippo hae* in V reperitur: utrumque enim vocabulum de eadem planta usurpabatur, cf. Dioscor. IV. 159.

476—77 33 = 13,15.

difficilem ventrem tostum cibo emollit.

Scribere malim: *in cibo emollit.* Item §. 44 copula deleta legendum esse puto: *Hic est vernula cuius effigies ex aere fusa est nobilis ille splanchnoptes*, cf. XXXIV. 81; neque enim verna ipse sed effigies eius nobilis appellatur. §. 50 *echium et doris* scribo.

478 53 = 21,26. (de anthemide loquitur).

Genera eius tria flore tantum distant, palmum non excedentia, parvis floribus rutae, candidis aut malinis aut purpureis.

Talem locum S. I. exhibuerunt, a vulgata scriptura eo tantum diversum quod ante v. *rutae* particulam *ut* a libris MSS. praeter d alienam recte omiserunt. Vellem etiam in reliquis verbis optimos codices secuti essent. Nam ne sic quidem ut e cod. d restituuntur prorsus cum Dioscoride III. 144 consentiunt. Sic enim ille: *ταύτης εἴδη τρία ἄνθεσι μόνον διαφέροντα . . . φυλλάρια μικρὰ . . . ἔνδοθεν μὲν χρυσίζοντα ἄνθη, ἔξωθεν δὲ περίκειται κυκλοτερῶς λευκὰ ἢ μέλινα ἢ πορφυρᾶ, κατὰ μέγεθος πηγάνου φύλλων.* Cuius descriptionem sive potius eius auctoris quem uterque secutus est orationem Plinius in brevius non satis accurate contraxit: itaque non est cur *fronde* (ita Θ R V) cum d in *flore* mutemus; difficilius de extremis verbis iudicium est. Nam *floribus* d *foliis* Θ R V habent, nos autem neutro vocabulo carebimus cum lacunam expleverimus: apparet enim florum colorem, foliorum formam et diligentius a Dioscoride et a Plinio festinantius describi. *Parvis foliis* respondet Dioscoridis ver-

bis *φυλλάρια μικρά*, *ἄνθη floribus* codicis d, neque hoc nos morabitur quod folia floris cum ramorum foliis a Plinio permutantur. Sic igitur Plinium scripsisse arbitror:

G. e. tria fronde tantum d. p. n. e., parvis foliis rutae similibus, floribus candidis etc.

Similem lacunam in proximis verbis deprehendere mihi videor.

54 = 21,26. 479

pellunt.. menstrua in potu et urinam calculosque. Inflationes, iocinerum vitia, bilem suffusam, aegilopia commanducata, ulcerum eruptiones manantes sanat.

θεραπεύουσι δὲ καὶ αἰγιλώπια καταπλασσόμεναι, διαμασσώμεναι δὲ καὶ ἄφθας ἰῶνται, Dioscorides l. l. Sequitur interpungendum esse post v. *aegilopia*, quo facto prima verba cum prioribus coniungenda erunt, quibus potus efficacia describitur, voci autem *aegilopia* v. *illita* quo *καταπλασσόμεναι* exprimatur addendum esse:

pellunt . . m. i. p. e. u. calculosque; inflationes i. v. b. suffusam, aegilopia illita, commanducata ulcerum e. m. sanant.

§. 59 pro *quod siriasim vocant* lege: *quam s. v.* §. 67 cum Harduino lego *heroion*.

69 = 22,32. (de asphodelo). 480

Fere in quocumque morbo magis decoctis utuntur.

Magis quam qua re? nonne etiam aliis modis egregio effectu asphodelum adhiberi ipse Plinius refert? Legendum est *magi*, quorum in his libris quibus de medicina herbarum agitur, frequens est mentio.

Ibidem:

Sucus quoque . . . utilis fit corporis dolori cum melle, idem odorem corporis iucundum affectantibus etc. 481

Nonne omnes dolores ad corpus pertinent? Scilicet ita ut non *odorem* optimi libri sed *dolorem* e proximis verbis male repetitum exhibent, sic v. *corporis* bis posuerunt quae priore loco e Dioscoridis loco II. 199 in *aurium* mutanda est.

482 76 = 22,34. (de acantho loquitur).

Huius radices . . podagris quoque illinuntur tritae et calefactae calidis.

Calidis qui morbus significetur, nemo nos docuit, neque contra inflammationes calefacta emplasmata adhiberi putaverim. Quare potius eiciendum illud esse vocabulum censeo quam in *calculis* mutandum, nam calculis remedia intus pota prosunt potius quam imposita.

483 78 = 22,36.

Buprestim magna inconstantia Graeci . . remedia tamquam contra venenum prodiderunt, et ipsum nomen indicio est boum certe venenum esse.

Inconstantia Graecorum eo proditur quod veneno bupresti contra venenum utuntur. Atqui venenum esse e vulgata lectione non elucet, qua correcta restituo:
etsi ipsum nomen etc.

484 82 = 22,39.

Et iasione . . . florem fert candidum, concilium vocant.

Plantam *iasinen* potius nominari cum Salmasio arbitror, quum littera *o*, quam sane habet Theophrastus I. 13. 3, caus. pl. II. 18, ubique in Plinii libris desit, florem confidentius Graece *conchylium* appello, i. e. parvam concham, nam *concylium* in R V legitur. §. 83 omnino ex iisdem optimis codd. restituendum est v. *commodatus* in locum eius quod vulgo legitur *commendatus*.

84 = 22,41.

(sium) . . dysintericis prodest infusum, item illitum lentigini et mulierum vitiis in facie noctu illitum momentoque cutem emendat. 485

Mirum sane uno temporis momento (ita enim recte Strackius ‚in einem Augenblicke' vulgatam lectionem interpretatur) cutem emendari et incredibile. Quid Plinius dixerit Martialis me docuit qui III. 42 Pollam ita alloquitur: ‚Lomento rugas uteri quod condere tentas.' Scilicet reponatur oportet: *lomentoque.* §. 88 e R V *soncos* quod nomen a Theophrasto quoque VI. 4. 3 usurpatur, scribendum est. Verba corrupta *qui e lacte nitor* emendare nondum mihi contigit: *qui e lacte coquitur* in mentem venerat. Item §. 91 *feminis* displicet, quod fortasse in *feminibus* mutandum erit.

92 = 22,46. 486

Inter ea quae temere manduntur et boletos merito posuerim, opimi quidem hos cibi sed immenso exemplo in crimen adductos.

Ferri quidem haec posse concedo, nego a Plinio scripta esse. Nam primum *adductus* libri omnes MSS. habent, tum *his cibus et* V T d, *his cibus sed* Θ, deinde *opimis* V T, *optimi* d, *optimus* Θ. Quum igitur in nominativo *adductus* omnes consentiant, praeterea V Θ contra R conspirent, quidni facillimam structuram ex eorum consensu eliciamus?

optimus hic cibus sed — adductus.

§. 93 Gronovio assentior *rarumque* scribenti: codex enim K, e quo *raro umquam* S. recepit inter libros MSS. immerito refertur.

94 = 22,46. (de boletis sermo est). 487

Origo prima causaque e limo . . . mox partus,

ut diximus; illa pernicialia, prorsus improbanda; si caligaris clavus ferrive aliqua robigo aut panni marcor adfuerit nascenti, omnem illico sucum alienum saporemque in venenum concoquit; deprehendisse qui nisi agrestes possunt atque qui colligunt? Ducunt ipsi alia vitia, et quidem si serpentis caverna iuxta fuerit . .; itaque caveri conveniet prius quam se condant serpentes.

Ita Harduino auctore Silligius, qui quum in loco ,mire corrupto' ,sine meliorum codicum auxilio vix aliquid profici posse' putaret nihil temptavit praeter unam eamque satis debilem coniecturam: post v. *concoquit* inseruit *quod.* Egregie Pintianus verbum *ducunt* ,desecandum' esse e codd. animadvertit, proxima verba sic constituit: *alia etiamnum quidem* etc. Unum mendum Gronovius sustulit, quum quod nunc legitur *qui* post ,deprehendisse' e vulgata scriptura *deprehendisseque* elicuit, quae emendatio cod. R confirmata est. Ceterum virum summum opera fefellit, dum proponit: *Illa pernicialia quae probandi alea?* et: *Aliqui colligunt ipsi alia vitia*, *in quibus* vel: *atque qui colligunt? Ducunt ipsi alia vitia*, *e quibus.* Nuper denique Ianus scripsit: *illa perniciali iamque probandi alea . . . possunt? atque quae colligunt ipsi alia vitia? ne quidam* rel.

En librorum MSS. optimorum lectiones:

probandi alia R *quod probandi alia* V ϑ
clavos - *ferri vel* — *deprehendisse* R (*deprendisse* V) — *quae* V.

nisi — *atque qui* om. R, unum versum XXVII vel XXIX litterarum, quales pleracque eius codicis lacunae forma archetypi explicantur — *nigunt* R — *ducunt* om. R V T d — *ne quidem* omnes et Θ, de quo praeterea nihil comperimus.

Plinius pericula a boletorum venenis imminentia more

suo i. e. oratorie ita descripsit ut a minoribus ad maiora gradatim ascenderet summamque noxios distinguendi difficultatem exornaret. Et illa primum quidem certis quibusdam notis indicantur quae §. 92 descriptae a convivis eorumque ministris facile animadvertebantur. Has prima verba brevi repetunt:

Ut diximus, illa pernicialia pro b a n t t a l i a,

quod e codd. corruptela *probandi alia* nullo negotio efficitur. *Talia* i. e. notae illae probant vel redarguunt perniciales cibos sc. dilutus rubor, rancidus aspectus et similia. Iam ad ea progreditur quae domus urbanae dominos familiamque necessario latent, ea signa dico quae etiam a Dioscoride IV. 83 indicantur his verbis: *ἢ γὰρ ἥλοις κατιωμένοις ἢ ῥάκεσι σεσηπόσιν ... παραφύονται.* Sequitur haec a rusticis solis ibi tantum ubi boleti provenerunt deprehendi posse. Quae maior difficultas interrogatione exprimitur, cuius vis abrupta oratione augetur: *deprehendisse qui nisi agrestes possunt?* qui nisi quae viderunt accurate nuntiarunt, futurum est ut convivae nobilissimi misere occidant. Tertium idque maximum restat: quaedam enim vitia (*ἢ ἑρπετῶν φωλεοῖς παραφύονται,* ait Dioscorides) tam recondita sunt ut etiam rusticos illos in ipso solo fugiant. Atque Plinius quid scripsisse putandus sit, vides — iam, quaeso adverte animum quid scripserit. Scilicet verbum ad quod *deprehendisse* cogitatione suppletur, in litteris *ne quidem* latet *nequeunt.* Atque ita duabus litteris *di* in *t*, quattuor *idem* in *eunt* mutatis talis locus prodibit:

Ut diximus, illa pernicialia probant talia; *si caligaris clavus — concoquit: deprehendisse — colligunt? Ipsi alia vitia nequeunt: si serpentis* rel.

97 23,47. (de arboribus noxios fungos gignentibus) 488

non item fago, robore, cupresso, ut diximus.

Nescio cur optimorum librorum lectionem *taxo* (ita R *saxo* V) spreverint editores. Fagum enim ne altero quidem loco XVI. 31 reperies sed pinum, primam eius generis arborem, cuius sexta XVI. 50 taxus describitur.

489 100 = 23,48.

Imbribus proveniunt omnia haec, imbre et silphium. Venit primo e Cyrenis, ut dictum est; ex Syria nunc maxime importatur, . . exstincto omni Cyrenaico, ut diximus.

Ne hic quidem putidam interpolationem editores sustulerunt. Vocabulis enim *e Cyrenis* quae neque in R V neque in d inveniuntur ut par est omissis non XIX. 38, quem locum Sill. attulit, sed XIX. 41 respici intelligitur, ubi silphium ‚natum imbre piceo' dicitur. Scribendum est igitur: *I. p. o. h., imbre et silphium venit primo, ut dictum est; e. S. n.* etc.

§. 107 codicis V lectionem *desperantia cicatricem* iam olim Gronovius recte sed frustra probaverat.

490 110 = 24,51. (de aqua mulsa).

Repentina — praeclaram utilitatem habet in cibo aegrotantium levi hoc est alicae elutae, viribus recreandis, ori stomachoque mulcendo, ardori refrigerando.

ore boni codices, *ardore* R, *ardores* V T d, quod etsi minus concinnum Iano placuit. Tertium his casibus ablativum addo: *alica eluta* cll. §. 128; genetivum enim post v. *hoc est* vix ferendum esse putaverim.

§. 134 *infundantur* quod exstat in R V d retinendum et ad pastillos referendum est.

491 136 = 25,66.

Tisanae quae ex hordeo fit laudes — condidit

Hippocrates, quae nunc omnes in alicam transeunt, quanto innocentior alica.

Ad hiulcam mancamque orationem explendam non sufficit quod Ianus post extremum vocabulum posuit exclamandi signum. Comparativo enim comparationem alicae et hordei factam esse comprobatur voce *contra*, quae in cod. R legitur. Itaque aut lacuna indicetur aut locus quaeratur oportet, quo talis quae sententia flagitatur utriusque generis comparatio instituta esse videatur. Qui re vera exstat ibi, ubi verbum *vetuit* in libris R V d legitur, ab editoribus ideo deletum est, quod paulo ante scriptum repererant. Ita enim pergit Plinius: *Hippocrates — sorbitionem tamen dari totam vetuit aliudve quam sucum tisanae, contra quanto innocentiore alica! Item vetuit quamdiu pedes frigidi essent* etc.

160 = 25,77. 492

Ratio haec: aceti sextario uno dilui mellis uncias duas iustum est; ita temperatis sextariis tribus, decocta farina lolii sextariis duobus usque ad crassitudinem calidumque imponi dolentibus membris.

Rationem non constare Pintianus animadvertit neque tamen probabilem emendandi viam ingressus est. Sill. ut solet de loci salute nisi meliores libri inveniantur desperavit, cautius Ianus lacunae signum apposuit. Nobis ante omnia quid scriptum libri MSS. habeant, videndum est. Ad unum omnes legunt: *diluuntur mellis unciae duae — decoctae farinae — sextarios*, omnia rectissime, nam hoc perleve vitium est quod ante v. *usque* littera *u* i. e. II excidit. Tres igitur sextarii ita temperantur ut uni aceti in quo duae unciae mellis dilutae sunt duo lolii addantur: sequitur nulla mutatione opus esse sed transpositione, qua numerus ternarius duos illos farinae lolii sextarios non antecedat sed sequatur. Sunt autem XXVIII

litterae i. e. unus archetypi versus quae praepostero loco insertae turbas illas concitarunt; atque restituto ordine scribendum erit:

Ratio haec: aceti sextario uno diluuntur mellis unciae duae; iustum est decoctae farinae lolii sextarios duos usque ad crassitudinem calidumque ita temperatis sextariis tribus imponi dolentibus membris.

LIBER XXIII.

Ad hunc librum proximumque emendandum codicibus a V praesertim utendum est, nam cod. R a libri demum XXV §. 30 rursus incipit. Qui quamquam sunt inter se bonitate fere pares, tamen cod. a in re dubia maiorem fidem habeo, atque propterea saepius vulgatam scripturam recipiendam esse statuo, nisi et ea familia quae codd. T d repraesentatur et cod. Θ qui ad Vossianum propius accedit huius lectionem comprobaverit. Eos autem locos, ubi a reliquis editoribus vel antiquioribus vel nuper ab Iano rectius quam a Silligio iudicatum esse censeo, qui quidem non pauci sunt, sciens praetereo.

493 **4 = 3.**

Cinis sarmentorum vitiumque et vinaceorum condylomatis et sedis vitiis medetur.

De vitibus omnino agitur, itaque non possunt vites ut pars a genere distingui, atque *ἡ ἐκ τῶν κλημάτων καὶ στεμφύλων τέφρα* sola commemoratur a Dioscorido V. 1. Neque tamen vocabulum ipsum delendum erit, nam de vite alba Plinius proximo sensu locutus erat. Copula deleta scribendum videtur:

Cinis sarmentorum vitium et vinaceorum.

494–95 **10 = 1,6.** uvae

recentes stomachum et spiritus inflatione alvum turbant.

ἐκταράσσει κοιλίαν καὶ ἐμπνευματοῖ στόμαχον, Dioscorides ait V. 3 i. e.: *rec. stomachum spiritus inflatione et alvum turbant.* (*spiritum* male codd. habent) §. 21 non *ampeloleucen* sed *ampelon leucen* scribendum est, quod cod. a *a. leuchen*, incorruptum d praebet et quod in indice huius libri ablativis a R divisim scriptis et loco Diosc. IV. 188 probatur. §. 26 *uret* (*uretet* a) non *vitiet* cum V legendum videtur. §§. 37—42 in chrestomathia p. 234 sqq. tractavimus, ubi §. 38 *posse* casu omissum est.

44 = 1,23. 496

Utiliter et fovetur vino calido virilitas iumentis; infusum autem cornu iis lassitudinem aufert.

Interpolatum locum Sill. dedit, namque codices haec habent: *infusa cornu* (*cornus Θ*) *lassitudinem auferunt* (sic *Θ*, *aut peri* V *auferri* d), quos accuratius secutus Ianus *infuso cornu lassitudinem auferri* scripsit, ita scilicet ut infinitivus a proximo verbo *negant* regatur. Atqui ‚adipem vino mixtam in fauces infusam' lassitudini remedio esse Columella VI. 30 diserte tradidit. Interpunctione mutata, nam virilitas hominum est, non iumentorum, scribe:

u. e. f. v. c. virilitas, iumentis infusa (sc. *vina*) *cornu lassitudinem auferunt.*

47 = 1,24. 497

Ad omnia haec utilius id quod sponte naturae suae piceum resipit picatumque appellatur; helvennaco tamen nimio caput temptari convenit.

Codd. *Θ* V T *piceum* d et Barbarus *picem* — *Helven cypacro cotamen* V *helven cypacro quo tamen* d, unde recte Ianus *in agro, quo tamen* elicuit, in quam emendationem et ipse olim incideram. Minus felix est altera v. d. coniectura, qua *Helvetico* legi voluit. Helvetici enim vini nulla fere virtus laudatur, at summis laudibus ea vina

picem (ita hic quoque Ianus scribendum esse vidit) resipientia XIV. 18 (cf. ib. 43) celebrantur quae Viennensem agrum nobilitabant, Arverno Sequanoque et Helvico generibus distincta. Helviorum igitur agrum h. l. commemorari apparet: de nominis forma dubitari licet: *Ellinco* libri XIV. 18 *helven cy* nostro loco. Helvii igitur, qui a Ptolemaeo II. 10. 18 *Ἐλύκωκοι* appellantur, etiam Helveni nominati fuisse putandi sunt, unde et supra et hic legendum est: *Helvenico.*

498 49 = ibidem.

minime vero oculis rigentibus et genis stantibus aut defectis [gravibus].

Ultimum vocabulum ad explicandum vicinum appositum neque ab ipso auctore scriptum esse iam copulae absentia efficitur; fateor me etiam de altero *et genis* dubitare. Nam et Plinius palpebras non coeuntes statim commemoravit, et in V d, qui soli a Sill. h. l. collati sunt, *egentis* scribitur litteris, falso, ut videtur e proximo verbo *rigentibus* repetitis. — §. 50 scribo: *unicam spem hanc vini.*

499 51,52 = 1, 25,26.

si dissolutio sit stomachi, largius dandum, et si cibus non descendat. Inter vini genera quae fingi docuimus, nec fieri iam arbitror, et supervacuum est eorum usum docere rel.

Laudabili severitate Ianus vv. *largius* et *docere*, quae Sill. e K, quem nihil esse quam coniecturas a Dalecampio collectas saepius monui, recepit, simulque verbum *est* quod ex ingenio Sill. addiderat, postremo *et* quod abest a libris MSS., omisit: rectissime idem structuram sententiae praepositione *inter* impediri intellexit. Quod vero *inter* in *mitto* mutavit, sollertius quam accuratius fecit. Quod enim *mit͡* in V exstat, haud dubie *miter* i. e. *inter* quod

vulgo et in d legitur illo compendio, non *mitto* exprimitur. Ne hoc quidem probaverim quod p. VI fortasse *omnia* inserendum esse propter locum XIV. 111 pronuntiavit. *Fieri* enim non ad *vini genera* sed ad *usum* referendum est. Gravius in priore sententia mendum remanet; aegre enim copula caremus, nisi verbis illis *si cibus non descendat* nova quaedam cardiaci morbi species et repetita curatio significatur. Atque id omnino ita se habere Celsi loco III. 19 quem Hard. attulit, docemur. Qui postquam aegros ,post vomitum cibum sumere' iussit, ,si ne id quidem', inquit, ,manserit, sorbere vini cyathum, interpositaque hora sumere alterum.' Quocum ut Plinius consentiat, vocabulo *inter* in *iterum* mutato sic scribe:

si d. s. stomachi, *dandum* (sc. quem modò dixerat, vini cyathum),
si cibus non descendat, *iterum*. *Vini genera q. f. d. nec fieri iam arbitror et supervacuum eorum usum*, i. e. eorum usum nec fieri et supervacuum esse.

91 = 4,46. (de cypro loquitur). 500
odor floris olet, qui somnum facit.

Verba *olet qui* interpolationi deberi ait Sill., transpositione corrigere conatus est Ianus *qui olet*. Quodsi reputaveris non tantum florem sed etiam oleum ,odoris suavissimi' esse (cf. XII. 109), facillima mutatione Plinii verba emendari intelliges: *odor floris oleique somnum facit.*

99 = 5,53. 501
Vulvae ac ventris fluctiones sistit decoctum eius (palmam elaten dicit); item cinis ad tormina potus in vino albo, in vulvarum vitiis efficacissimus.

Pluribus verbis deperditis hanc enuntiationem inquinari

conquestus est Sill., scilicet libris MSS. temere spretis. Qui quum non *ad* sed *et tormina* habeant, scribendum est:

V. a. v. f. s. d. eius, item cinis et tormina; potus in vino albo in vulv. v. e.

502 **109 = 6,58.**

punica acida multa tunduntur.

Vocabulorum *acida multa* quae non reperiuntur in cod. a, alterum non necessarium est, nam de acerbo malo tantum agitur, alterum ineptum esse iam Sill. animadvertit: itaque optimo libro auctore expungenda esse arbitror.

503 **113 = 6,60.**

tosti tunsique stomachum iuvant cibo aut potionibus inspersi; bibuntur ex aqua caelesti ad sistendum alvum.

Non *inspersi* codices habent, sed *per se*. Contraria sunt acini in cibo aut potione sumpti iis qui *per se* bibuntur. Itaque scribendum est:

t. t. s. i. c. a. potionibus, per se bib. e. a. c. a. s. a.

504 **122 = 7,63.** (de fico sicca loquitur).

Utile et decocto fovere earum feminas. Decoctae quoque eaedem cum feno Graeco utiles sunt et pleuriticis et peripneumonicis. Cum ruta coctae torminibus prosunt, tibiarum ulceribus cum aeris flore etc.

Locum satis impeditum Ianus interpunctione mutata correxit laudabili ille quidem instituto, eventu improspero. Dum enim Plinii verba sic ordinat: *u. e. d. f. earum, feminas quoque decocto eodem c. f. Graeco. utiles s. e. p. e. peripleumonicis* (ita enim scribit) *cum ruta coctae et omnibus prosunt, tib.* etc., Dioscoridis auctoritatem immerito videtur neglexisse eaque primus addubitasse quibus reliquorum

verborum emendatio tamquam stabili fundamento inniti debebat. Quae enim ille I.133 sic elocutus est: *σὺν πηγάνῳ δὲ ἀφεψημένα στρόφων ἐστὶν ἔγκλυσμα,* ea Plinius ad verbum eodem auctore usus expressit: *cum ruta coctae torminibus prosunt.* Vocem *torminibus* Graeco *στρόφων* respondere intelligitur, iam a Barbaro nescio an e suis codicibus receptam; *cocta et omnibus*, quod libri nostri habent, Ianus maluit in *coctae et omnibus* mutare, quam ad sententiam apte, non diiudico, unum moneo *coctae tomnibus* vix difficilius in *coctae torminibus* corrigi. Ita hoc Plinii cum Dioscoride consensu restituto alterum initio loci anquirere lubet. *καὶ εἰς τὰς ὠμηλύσεις δὲ μίγνυνται καὶ εἰς γυναικείας πυρίας μετὰ τήλεως ἢ πτισάνης* Dioscorides scripsit: apparet feni Graeci mentionem a Sill. recte ad feminas referri, Ianum librorum MSS. scripturam *feminas quoque* recte quidem restituisse sed male a feno Graeco seiunxisse. Sequitur tertius utriusque scriptoris consensus. *τοῖς περὶ πνεύμονα χρονίοις πάθεσι* quae sunt apud Dioscoridem Plinius pleuritin addidit. Itaque voce *et* quae ab a abest in *est* mutata levique transpositione facta legimus:

Utile est dec. fovere earum feminas quoque cum feno Graeco;
decoctae eaedem utiles sunt e. p. e. p. Cum ruta rel.

132 = 7,67. 505

Utiliora persica sucusque eorum etiam in vino aut in aceto expressus. Qui alius eius pomis innocentior cibus?

Commotae orationi locus non est, quae suppleta ante v. *que* (hoc enim in libris reperitur) syllaba emendatur: *expressus, n e q u e — cibus*, cf. §. 135. 136. §. 141 cum libris *cerasia* ut apud Dioscor. I. 157, non *cerasa* scribo.

142 = 8,74. 506

Nuclei nucis pineae — — fauces videntur ex-

asperare et tussim; bilem pellunt poti rel.

At quid ait Dioscor. I. 88? nempe *ἁρμόζουσι παλαιαῖς βηξί*; itaque copula transposita scribendum est: *tussim et bilem pellunt* rel.

507 **144 = 8,75.**

Nuces ipsae (amygdalae amarae) — — sanguinem sistunt cum amylo et menta, lethargicis et comitialibus prosunt, capite peruncto epinyctidas sanant, e vino vetera ulcera putrescentia, canum morsus cum melle et furfures ex facie ante fotu praeparata rel.

Plura in hoc capite menda Pintianus deprehendisse sibi visus est, ita tamen ut de suis ipse dubitationibus dubitaret. Is autem quem adscripsimus locus interpunctione correcta cum Dioscoride facillime conciliabitur. *βοηθεῖ*, ait I. 176, . . . *πρὸς ἐπινυκτίδας σὺν οἴνῳ· πρὸς δὲ σηπεδόνας καὶ ἕρπητας καὶ κυνόδηκτα σὺν μέλιτι*. Haud dubie igitur scribi oportet: *N. i. . . s. s. c. a. e. menta, lethargicis e. c. prosunt c. peruncto, epinyctidas sanant e vino vetere* (ita recte Ian. ex optimis libris), *u. putrescentia, canum morsus cum melle, et furfures* rel.

508 **150 = 8,78.**

Nuces abellanae ... corpori et pinguitudini conferunt plus quam sit veri simile. Hae tostae rel.

corpori et pinguitudini a T d, *corpori et in pinguitudini* V i. e. *corpori et in pinguitudinem*, quod iam Gronovio videtur placuisse (nam utrum *et* deleat an retineat e verbis ipsius non constat). Tum *sunt verisimile est est ortae* V, *verisimile. Tostae* a, *sit verisimile. Hae* (*haec* d) *tostae* T d, unde codd. a et V inter se comparatis efficitur: *plus quam veri simile est. Tostae* rel. — §. 153 cum a V scr. *potu*, §. 159 alterum

item, ut nescio quis apud Dalec. qui K codicis nomine designatur, omittendum esse censeo. §. 160 lepidum Sillgii operarum vitium *sucus feminis* Ianus servavit, Strackius felici audacia in *sucus seminis* correxit: Harduini librum neuter inspexit.

161 = 9,81. 509

Lenius suco oleum est ex eadem myrto, lenius et vinum quo numquam inebriantur.

Dioscor. I. 155 . . *ὁ ἐξ — αὐτῆς δὲ γινόμενος οἶνος ἀκραιπαλός ἐστι προπινόμενος.* Apud Plinium aliquot verba exciderunt, veluti ,quo qui se ante confirmarunt.'

LIBER XXIV.

Qui ad hunc librum a Sill. excussi sunt libri MSS. V a d lacunis mendisque deformati magnum libri R quo hic quoque deficimur desiderium movent. Pleniore libro Barbarus usus videtur esse, cuius copiis caute adhibitis nonnulli loci probabili certe modo restituuntur; atque haud raro vulgatis potius quam Silligii lectionibus recte adsensus est Ianus. Ceterum cod. a Vossiano meliorem esse censeo: r i. e. Dalecampii *M.* vel *Man.* interdum secutus est Sill., affinem Luciliburgensem codicem E esse nuper in ephemeridibus a me editis (Eos II. p. 357) exemplis probavi, optimi codicis a ita similem ut nonumquam praeferendus eidem esse videatur.

9 = 4,5. 510

(gallae illinuntur) ulceribus manantibus, condylomatis, ulceribus quae phagedaenica vocantur.

Ita Sill. e r, cui nunc E adiungitur, rectissime; *vulneribus* e V a d et vulgata lectione Ianus. At non vulnerum sed ulcerum nomen phagedaenas esse Plinius XX. 27

tradidit. Distinguuntur autem manantia ulcera a putrescentibus, quae §. 38 appellantur. Transpositis igitur ultimis verbis scribendum esse censeo:

ulceribus manantibus quae phagedaenica vocantur, condylomatis, vulneribus.

511 39 = 7,23. (de pice sermo est).

Rhagadas sedis et pedum panosque et ungues scabros emendat, vulvae duritias et conversiones odore, item lethargicos; strumas cum farina hordeacia . . . decocta ad suppurationem perducit.

Omnino Dioscorides I. 94 cum his verbis conspirat: *κηρῷ δὲ,* ait, *ἴσῳ μιγεῖσα λεπροὺς ὄνυχας ἀφίστησι, φύματά τε ὑστέρας καὶ σκληρίας δακτυλίου διαφορεῖ· σὺν κριθίνῳ δὲ ἑψηθεῖσα ἀλεύρῳ . . χοιράδας περιρρήσσει.* Vides de solis letbargicis eum tacere quos Celsus III. 20 picis odore recreari tradidit. Quocum Plinius consentiet, cum ita verba eius distinxeris:

. . *conversiones, odore item lethargicos.*

512 41 = 7,25.

Est et pissasphaltos mixta bitumini pice naturaliter ex Apolloniatarum agro. Quidam ipsi miscent praecipuum ad scabiem pecorum remedium.

Non ea tantum pissasphaltos quae arte fit, sed etiam ea quae nascitur remedii usum praebet. Distinguendum est: *ex Ap. agro; quidam ipsi miscent; praecip.* etc.

513 47 = 8,32.

Umor e cavis populi nigrae effluens verrucas papulasque ex attritu obortas tollit.

Gronovium S. I. secuti sunt qui *ortas* scripsit: codices a r E et Dioscoridem I. 110 sequi oportebat. *εὐῶδες ἐν τῇ παρατρίψει* umidum illud appellatur; *et attritu* (*ex atrita*

Θ V) *odoratas* in cod. a, *et attritu odoratus* in r E legitur. Scribendum est igitur verbis recte ordinatis: *u. e. c. p. n. effluens et attritu odoratus verrucas pap. tollit.*

Ibidem. 514

Populi ferunt et in foliis guttam ex qua apes propolim faciunt; gutta quoque aeque ac propolis ex aqua efficax.

aquae propolis V T d, in a lacuna videtur inesse, si modo recte d, quod est apud Sill., in a muto. Scribendum est igitur: *gutta quoque atque prop. e. a. e.* Ita *turae* pro *ture* in V §. 102.

67 = 9,41. 515—18

Myricen, quam ericam vocant, Lenaeus similem scopis Amerinis.

Orationem ita non cohaerere ipse Sill. sensit, Ian. *iam* coniecit, facilius ad sensum et libris MSS. aeque accommodatum (nam *camericam* habent Θ V T d, *eam ericam* a) erit: *Myricen etiam e. v.* §. 68 ceteri codd. habent *gravis autem auctor*, a *gravis auctor*, nomine quippe proprio non intellecto. Scribo *gravis Erasistratus auctor.* §. 83 Sill. interpolavit, non correxit Ianus: mutilam esse orationem apparet. Talem lacunam §. 92 inesse editores perspexerunt, quam equidem non post v. *vocant* sed post v. *aceto* ita fere explendam esse e Dioscoridis loco I. 147 arbitror: *trita cum melle et illita cum aceto pterygia gangraenasque cohibent* uno versu XXIX litterarum restituto. §. 94 obiter moneo non *erythrodanus* sed *erythrodanum* scribendum esse: hoc enim genus et Dioscorides III. 150 et nostro loco libri MSS. praebent.

99 = 11,59.

Ros marinum est. Duo genera eius rel. 519

Primo vocabulo Ianus lacunae signum prudenter ap-

posuit quae e proximi enuntiati fine in *cibo datum* facillime sic expletur: *Dictum ros m. e.* rel.

520 105 = 11,64. (de cummium generibus agitur) ... urinam cient, amaritudines hebetant adstrictis ceteris; quae ex amygdala amara est spissandique viribus efficacior, habet excalfactorias vires. Praeponuntur prunorum autem et cerasorum ac vitium; siccant illitae et adstringunt, . . . prosunt et tussi veteri quatuor obolis in musto potis.

Talem locum si libri MSS. exhiberent, remedium e coniectura petendum videretur: neque enim quae ‚amaritudines' neque quae ‚cetera' sint, facile intelligitur: tum vocabuli ‚vires' repetitio valde displicet. Atqui non *viribus* habent codices sed *visceribus*, e quibus ‚iecoris amaritudine' XXIII. 12 vulgo legi et cod. a auctoritate confirmari meminimus, ‚adstringi' autem ‚viscera' XXIII. 139 legimus. Hoc igitur dicit Plinius, renes solvi, cetera viscera adstringi, vocabulumque *visceribus* transponendum est ita ut pone *ceteris* legatur. Prunarum autem cummim amygdalae praeponi quis non miretur, qui XIII. 66 pessimam cummim e prunis dici reputaverit? Omnia quae a medicis *proponuntur* genera commemorantur, atque hanc ipsam vocem quae eodem sensu VI. 175 usurpata est libri praeter T omnes exhibent. Quorum mentione facta scriptor ad amygdalas redit, quas tussi prodesse tradit quatuor obolis *in mixto potis*, (sic enim vulgo et in codicibus legitur). De musto cogitari nequit, ne de mero quidem, quae facillima emendatio Dioscoridis auctoritate commendatur. At vero quod apud illum I. 176 recte ex optimis libris legitur *μετ' ἀκράτου ποθέν*, in editionibus Aldi et Asulani *μετὰ κράματος* scribitur. Manifestum est igitur, in eo Graeci scriptoris libro quem Plinius in

manibus habebat eandem scripturam fuisse. Quapropter scribendum est:

— *adstrictis ceteris visceribus; q. e. a. a. e. spissandique efficacior, h. e. vires autem prunorum* (sic r E) proponuntur autem prunorum; *e. c. a. vitium — siccant i.... in mixto potis.*

107 = 12,65. 521

Spinae [Aegyptiae sive] Arabicae laudes in odorum loco diximus.

Unam spinam Arabicam Dioscorides III. 13 nominat, item in indice libri nostri boni codices R V a de *spina Arabica* sola loquuntur: verisimile est igitur, hic quoque de eadem spina agi: atque re vera *spinae Arabicae* genetivo casu V a d habent, additis verbis *spina Aegyptia* V a, *spinae Aegyptiae* d, v. *sive* utrum in cod. Murbacensi fuerit an a Cornario ad Diosc. l. l. suppletum, nunc diiudicari nequit. Scilicet idem veteri alicui grammatico acciderat quod nuper Sillgio. Neque enim Plinius h. l. XIII. 63, ubi de spina Aegyptia verba fecerat, sed XII. 67 et 72 respexisse putandus est, ubi murram et mastichen in Arabia e spina nasci dixerat. Illius *δένδρου γενομένου ἐν Ἀραβίᾳ ὁμοίου τῇ αἰγυπτιακῇ ἀκάνθῃ* etiam Dioscorides I. 77 mentionem facit. Superscripta igitur in archetypo libro sive glossa sive potius correctura *spina Aegyptia* fuerat, quae inde in contextum nostrorum librorum irrepsit.

109 = 12,67. 522

Et acacia e spina fit in Aegypto alba nigraque, arbore item viridi, sed longe melior est prioribus.

Nescio cur librorum MSS. lectio *Et acaciae . . meliore* (*melior e* a d *meliorem* V) ab editoribus spreta sit.

Ibidem. 523

Semen . . . colligitur autumno, ante collectum nimio validius. Spissatur sucus ex folliculis aqua

caelesti perfusis, mox in pila tunsis exprimitur organis, tunc densatur in sole.

Ne hic quidem intelligo cur activum *spissat* ab editoribus neglectum sit, quod in omnibus libris MSS. reperitur. Fieri enim nequit ut sucus spissetur, postremo densetur: at optime spissandi vires habere dicitur. Itaque legendum est: *Semen . . . validius spissat. Sucus* rel.

524 121 = 14,74. (de cynosbato s. neurospasto).

Fert et uvam nigram in cuius acino nervum habet, unde neurospastos dicitur, tota alia quam cappari.

V. *tota* cum a, saepius mutilo, non quidem omiserim, sed cum verbo proximo superiore coniungo. Scilicet nervum qui in solo acino insit, toti frutici nomen dedisse ait Plinius.

525 162 = 17,102. (de achaemenide)

hanc autem a regibus Persarum [comedi aut] bibi etc.

Vv. *comedi aut* desunt in codd. V a A, deesse debebant in editionibus. Item

526 163 = 17,102.

v. *autem* in libris iisdem MSS. non reperitur, itaque expungendum erit.

527 177 = 19,117.

Tordylon alii semen silis esse dixerunt, alii herbam per se.

‚Hoc est sesilis' recte Harduinus, cf. Diosc. IV. 161. Nescio quidni *sesilis* (*seseleos* iam K) in textum recipere dubitaverit: sil enim herba non est.

528 179 = 19,118. (de gramine).

In vicem eius — succedit decoctum ad vulnera

conglutinanda — adicitur decocto vinum ac mel . . rursusque coquitur in aereo vase ad dentium dolores . .

ἀποτίθεται δὲ ἐν χαλκῇ πυξίδι Diosc. IV. 32, atque hoc ipsum *cogitur* i. e. coagitur vel colligitur (cf. XX. 3) in cod a reperitur. Neque enim vereor, ne v. *rursus* vulgata lectio defendi videatur.

186 et 187 = 19,120. 529

nihil emendandum, sed librorum MSS. auctoritas vindicanda erit. Ac primum quidem *feni Graeci* editores, *foeni* vel *faeni* codices dederunt. Dę Graeco quidem loquitur Plinius, sed id cognomen, quod §. 184 apposuerat, et hic et proximo enuntiato brevitatis studiosus omisit. Deinde *Timon* quod in omnibus libris legitur (*tymon* E) ab editoribus in *Damion* mutatum est, quoniam illud nomen in indice auctorum non invenerant. Nescio cur *Theodori* nomen in sensu proximo superiore et XX. 103 illacessitum reliquerint: nam ne hic quidem inter auctores commemoratur. Scilicet medici fuerunt, quorum remedia Plinius e libro nescio quo cognoverat.

LIBER XXV.

In hoc libro emendando ad eos quos supra memoravimus libros inde a §. 30 cod. R, qui in hoc quidem libro codici a interdum posthabendus videtur; in paucis capitibus cod. palimpsestus Sessorianus accessit. §. 4—15 in chrestomathia p. 236 sqq. tractavi, in quibus nunc §. 8 cum Iano scribi malo *fors*, ib. cum S. I. *quadripertitis*, §. 14 cum Sill. *ballim*.

21 = 3,6. 530

. . nisi forte confines oceano Britanniae velut propinquae dicavere.

veluti propinquo (vel *propinque*) Sessor. i. e. *velut e propinquo*, ut XXX. 7, recipiendum haud dubie. §. 23 cum V d *ac praesens* non *ad praesens* lego.

531 35 = 4,17.

Herculi eam quoque adscribunt, quae Apollinaris, apud Arabas altercum [sive altercangenum], apud Graecos vero hyoscyamos appellatur.

Tribus vitiis locus laborat: est enim et mutilus et corruptus et interpolatus. Primum igitur vocabula *sive altercangenum* quae et hic et in indice libro I. ab omnibus libris MSS. absunt e Murbacensi Cornarii ad Dioscor. IV. 49, de quo nihil omnino constat, male Sill. et Ian. receperunt dudum ab Harduino expulsa. Nam ne Latina quidem videntur esse. Tum initio quaedam intercidisse Pintianus rectissime animadvertit: *apud nos* ille inseri voluit, ut XXIV. 142. At sic v. *Apollinaris* nude posita non intelligitur; quae cum Herculis contraria esse videatur, tutius erit praepositione repetita secundum cod. r scribere *apud alios, apud nos.* Postremo Arabes Latine loquuntur ineptissime. Vocabulum enim *altercum* ab altercando duci Scribonius Largus compos. 181 ab Harduino laudatus his verbis luculenter nos docet: *Altercum — qui biberunt . . mente abalienantur cum quadam verborum altercatione: inde enim hoc nomen herba trahit altercum.* Itaque non Arabas sed Romanos nominari apparet, neque praeter cod. d, cuius nulla est prae reliquis auctoritas, libri nominaverunt. *Arbilis* habet a, *Arabilis* V R — i. e. in negotiis agendis quasi rabiosos sive causidicos pugnaciter loquentes, ut Festi verbis utar. Haec igitur Plinius scripsisse putandus est:

H. e. q. a. quae Apollinaris apud alios, apud nos a rabulis altercum, apud Gr. v. h. a.

532 37 = 4,17.

Quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quam quatuor bibant; etiam antiqui in vino febrim depelli arbitrantur.

bibantur deinde *arbitrant* a, *arbitrantes* V R d. Lacunam Ianus participio recepto recte indicavit, vocabulo *biberunt* non satis veri similiter explevit. Quid desit, Dioscoridis verbis IV. 69 demonstratur: *τρία δὲ ἢ τέτταρα ποθέντα σὺν οἴνῳ ἠπιάλους πυρετοὺς θεραπεύει* scilicet numerus foliorum. Itaque Plinii verba talia fere fuisse arbitror:

. . *bibantur*, *et iam antiqui damnarunt*, *tribus in vino f. d. arbitrantes.*

§. 42 cum a (ut est in *β*) scribo *pingitur ex cuspide decutiens eam gladio.*

43 = 5,19. 533

hanc etiam praecisos nervos glutinare faciunt.

Leve sane vitium nec tamen praetermittendum, cum codices V R *hac*, Θ *hae*, a *haec* habeant, scribendum esse *hac — glutinari.*

47 = 5,21. 534

.. ab hoc (Melampode vate) appellatur unum hellebori genus Melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine invenisse tradunt capras purgari pasto illo animadvertentem datoque lacte earum sanasse Proetidas furentes, quamobrem de omnibus eius generibus dici simul convenit.

Nescio cur de omnibus hellebori generibus simul agendum propterea videatur, quoniam unum a Melampode repertum sit. Scilicet unus versus excidit cuius hoc fere argumentum fuerat:

quamobrem regni portione illum donatum esse.

48 = ibidem. (de hellebori generibus) 535

Utraque caule palmi ferulacio rel.

Caulis palmi non est *καυλὸς παλαιστιαῖος* (Diosc. IV, 148): scribatur oportet *palmari.*

536 49 = ibidem.

plurimum autem nascitur in Oete monte et optimum uno eius loco circa Pyram.

Post v. *monte* Ianus, nusquam Sill. interpunctionis signum apposuit, debebat post *optimum* collocari: *μοναχοῦ δὲ φύεται τῆς Οἴτης περὶ τὴν Πυρὰν*, Theophrastus inquit hist. pl. IX. 10. 2. Ibidem *in vitibus* mutare non audeo, poterat enim Plinius apud Theophrastum pro *ἐν ἀμπελῶσι* legere *ἐν ἀμπέλοις*.

537 82 = 8,42.

quidam cachlam vocant (sc. buphthalmum).

Codices MSS. et hic et in indice aut *calcham* aut *chalcan* appellant, de qua litterarum transpositione Schneiderus v. *χρυσάνθεμον* docte disputavit: *cachlam* vitiose Dioscorides III. 146. Quam corruptelam non erat cur editores probarent.

83 = 8,45.

538 Ischaemonem Thracia invenit.

Scr. *Ischaemon*, ischaemos enim et apud Theophr. IX. 15 et in indice (*schemos. shemos*) appellatur.

91 = 8,51.

539 Invenerunt et canes qua fastidium vincunt.

Sic rectissime ante Sill. legebatur, qui praesens tempus *inveniunt* e codd. plerisque scripsit. Miror ne Ianum quidem intellexisse perfectum, ubi de inventione semel facta sermo est, desiderari quod ipsum in optimo cod. a reperitur.

Notata est haec eius malignitas in alia herba maior.

Recte v. *animalis* quam a Pintiano deleri falso Sill. retulit, Ian. e codd. restituit, *eius* in *eiusdem* mutare neglexit.

§. 103 vereor ne Plinii ipsius error quo *Galliam* pro

Galatia nominavit, ab editoribus correctus sit, cf. XVI. 33. §. 105 *hiera botane* divisim scribenda erat.

116 = 9,68. 540

Acini (cyclamini) tantum in usu, gustu acri sed lenti; siccantur etc.

acre V R *sed lenti* V R a^2 d *scelenti* a^1; scribendum est: *acres et lenti*, sicut XXVII. 22 *acre gustatu ac lentum* et hic apud Dioscor. II. 194 δριμὺς . . καὶ γλισχρός legitur.

132 = 11,83. 541

Alopecias emendat nymphaeae Heracliae radix, si una tritae illinantur.

siueua V^1 R d E^2 *sive* V^2. Siccam picem i. e. tritam contra alopecias valere XXIV. 39 traditur, sc. cum Heracliae radice, cf. Dioscor. III. 138. Apparet igitur picis in lacuna mentionem factam esse, nam nonnulla excidisse vel prava correctione codicis V^2 indicatur; quodsi codice a hic uti liceret, nihilo magis fortasse coniectura opus esset, quam §. 147, ubi cod. V^2 *medicutur*, V^1R *medicetur*, a d recte *medicamentis miscetur* habent. Nunc illam lacunam proximo vitio §. 133 expleri arbitror. Vocabulum enim *admixta* quod voci *radix* male in libris MSS. additur, Pintianus ferendum non esse animadvertit, transponendum esse ad alterum v. *radix* non vidit. Scribendum esse arbitror:

si una admixta pici tritae illinantur (sc. alopeciae).

133 = 11,84. 542

item lingulaca . . cuius radix combusta teritur cum adipe suis nigrae; id quoque excipitur ut eius sit suis quae numquam peperit.

Verbum *sit* abest a libris MSS. qui *eius uis* vel *eius suis* habent, recte et ei qua Plinius in verborum ellipsi utitur libertati accommodate. Cf. Grasberger, de usu Plin.

p. 11 sqq. Obiter moneo §. 135 e bonis libris scribendum esse *iuncis tenuissimis*, (*iunci* R) §. 140 omnium librorum scripturam *chrysallion* vel *chrysalion* quae indice confirmatur, ab editoribus, male in *crystallion* mutatam rectissime ab I. restitui. Quidni enim in nothis Dioscoridis IV. 70 errari potuit? Atque ut omnino in his nominibus corrigendis summa cautione opus est, ita ne in §. 144 quidem bonum vocabulum *acoron*, quod in indice repetitur, mutaverim.

543 **145 = 13,92.**

ea (asyla) a nostris ferus oculus vocatur.

feris oculis codd. Iidem in indice *felix*, *fetis*, *fellis*. Scribendum est igitur *felix oculus*.

544 **148 = 13,94.**

Huius folia alba, alterius latiora ut lapathi sativae.

Mandragorae feminae vel nigrae folia angustiora quam lactucae folia appellantur §. 147, *στενώτερα καὶ μικρότερα* a Dioscor. IV. 76; candidi *μεγάλα, λευκά* ab eodem. Nunc igitur, ubi de mare sermo est, scribatur oportet:

Huius a l t e r i u s *folia alba*, *latiora* etc.

545 **149 = ibidem.**

odor gravis ei, sed radicis et mali gravior. Mala matura etc.

Ita Sill., Ian. *gravior*, *et albi mala matura*, uterque male. Codicis enim a scriptura, modo vulgatam interpunctionem mutaveris, cum Dioscoridis loco IV. 76 optime conciliatur. Candidi tantum mala *εὐώδη μετὰ δὲ βάρους τινός* esse tradit. Quod Plinius ita expressit:

odor gravis e i u s, *et radicis et mali gravior* e x a l b o. *Mala matura* etc.

Proximus sensus qui nunc vulgo legitur a Barbaro interpolatus est:

Folia servantur in muria efficacius, alias recentium sucus pestis est; sic quoque noxiae vires. 546

Scilicet quae in libris MSS. reperiuntur *albus rore tantum sucum* (*succus* a) ita sunt corrupta ut sucum sole densandum, a rore cavendum esse declarent. Plinius enim sicut XVI. 193 sq. materiam rorulentam, XVIII. 315 uvam rorulentam legi non oportere praecipit (cf. XVIII. 330), ita hic mandragorae rorulenti sucum noxium esse indicat, album autem nigro esse efficaciorem. Scribendum est igitur:

Folia servantur in muria, efficacius albi. Rorulenti sucus pestis est etc.

§. 159, 160 vulgata lectio *Aizoi duo genera* praeferenda est.

160 = 13,101. 547

alterum (aizoum) minusculum, quod erithales vocant . . . aliqui isoetes, sed aizoum utrumque, quoniam vireat semper.

Locum corruptissimum talem exhibent codices MSS.:

aliqui semitalia sedum qui aizoum utrumque vireat semper a, *aliqui sempervivum* a²

aliqui is (*h is* V) *is et similia sedum sed qui aizoum utrumque quoniam vireat* (*virerat* R) *semper* fere consentientes V R.

Itaque v. *sedum* quod etiam in indice legitur a Sill. spretum recte ab Iano restitutum est. Tum v. *isoetes* post v. *aliqui* truncatum indice comprobatur. Quae proxime sequuntur litterae *semitalia* vel *et similia* mea quidem sententia non v. *Italia*, quemadmodum S. I. statuerunt, continent, sed adverbium *similiter*, sc. ac maius aizoum. Deinde *qui* expulsa duorum librorum dittographia *sed* ac suppleta syllaba facile in *aliqui* corrigitur, tota denique sententia e cod. a²,

ubi v. *quoniam* proximis litteris *que* absorptum fuit, ita optime finitur:

aliqui isoetes et similiter sedum, aliqui aizoum utrumque, quoniam vireat semper, sempervivum.

Quae enim in a² inseritur *aliqui* correctio ad v. *qui* refertur.

Proximus sensus ante Sill. emendatius scribebatur.

§. 161 *palmo* in *palmum* corrigendum erat, ut factum est XXVI. 39.

§. 168 lego: *roboris sed minora*; §. 171 *nectitur.*

548 172 = 13,109.

alterum (ranunculi genus) . . altis caulibus

alitus V R, *altius* a d quod recipi oportere verbo Dioscoridis II. 206 *μακροκαυλότερον* demonstratur.

LIBER XXVI.

§. 1—20 in chrestomathia p. 241 sqq tractavimus. §. 24 haud dubie *circumfossa*, ut vulgo ante Sill. Ian., scribendum est. Plinius enim de tempore loquitur, quo planta effossa erat. §. 28 nescio quidni codicum scriptura *drachma ponderis* recepta sit, cf. XI. 184. §. 40 Ianus scripturam librorum *sillybus* recte secutus est, vellem etiam *densatur* ex optimis libris scripsisset, quo verborum facilior structura redderetur. §. 42 *geminos* scripserim.

549 47 = 8,30.

Et ladano sistitur alvus utroque, quod in segetibus nascitur.

Ladanum caprarum barbis villisque inhaerescens inter segetes nullo modo nasci potuit. Immo frutex *κατὰ τὰ αὐτὰ φυόμενος τῷ κίστῳ* appellatur a Dioscoride I. 128 scilicet *ἐν πετρώδεσι τόποις* ib. 126, in *silvestribus et montuosis*, ut clymenus apud Plin. XXV. 70. Atque non segetes

sed *silvas Arabum pastu caprarum infringi* idem retulit XII. 74. Itaque h. l. non *segetibus* scribendum esse apparet sed *silvestribus.*

Ibidem.

Ledon appellatur herba ex qua fit (ladanum) in 550
Cypro . . nobilius in Arabia

τὸ μέντοι ἀραβικὸν καὶ λιβυκὸν εὐτελέστερον Diosc. l. l. *verum — ladanum Cypri insulae esse* Plin. l. l. Itaque h. l. non *nobilius*, sed *vilius* legi oportet.

§. 58 scr. *filiculam*, cf. Diosc. IV. 185 et *filicis.*

65 = 8,39. 551

est enim tam ferventis naturae ut per se extra corpori impositum pusulas — faciat.

Sive de suco tithymali sive de ipsa herba accipias, masculino genere opus est scribendumque haud dubie *impositus.*

67 = 8,40. (de tithymalo myrtite) 552

minus hic vomitionibus quam superior, ceteri item.

Dativum etsi vix puto exemplis vel ellipsis vel casuum constructionis a Grasbergero p. 7 sqq. 34 collectis ita defendi ut adiectivo *idoneus* carere possimus, tamen istud medicorum dicendi genus confidentius emendare non audeo. Id vero non dubito affirmare, eundem dativum ‚ceteri' vocabulo necessario restitui. Neque enim cetera tithymali genera cum myrtite, sed vomitiones cum reliquis morborum remediis comparantur. Nam, ut cum Dioscoride loquar IV. 162, *δύναμιν ἔχει . . ὁμοίαν τῷ πρὸ αὐτοῦ· ἐμετικώτερος μέντοι ἐκεῖνος τούτου ἐστίν.* Itaque scribendum esse censeo:

minus hic vomitionibus (idoneus) quam superior, ceteris item.

§. 70 non *cyparissian* sed ex omnibus libris *cyparittian* scribo.

79 = 8,49.

553 Xiphii quoque radix superior urinam ciet infantibus, enterocelicis datur ex aqua et illinitur vesicae vitiis; peucedani sucus infantium ramici et umbilicis eminentibus psyllion illinitur.

Locus interpunctione mutata sanabitur. Nam psyllion, ut ait Dioscor. IV. 70, *ἐντεροκήλας τε τὰς ἐπὶ παίδων καὶ ἐξομφάλους ὑγιάζει*, peucedani sucus *πρός τε πόνους καὶ διατάσεις κύστεως καὶ νεφρῶν πινόμενος ποιεῖ* (III. 82). Distinguendum est igitur hoc modo:

— *illinitur; vesicae vitiis peucedani sucus; infantium ramici — illinitur.*

Quod clarius etiam ex hacc cod. Luciliburgensis lectione elucet: *sucus ramiti infantibus.*

554 82 = 8,50. (de crethmo)

est autem inter eas quae eduntur silvestrium herbarum — speciesque batis hortensiae.

batis Barbar. *plantae* Ian. E scriptura librorum MSS. *elatae* facile elicitur syllaba suppleta

elatinae hortensiae, cf. Dioscor. IV. 40.

86 = 8,54.

555 Vis semini excalfactoria et ideo inflationem facit.

Calida seminis vi, non inflationem sed *inflammationem* effici consentaneum est: atque sic in cod. R scriptum exstat.

556 89 = 8,58.

Ischiadici — sanantur, panace poto et infricata polemonia rel.

infricato libri MSS. ad unum omnes habent, prorsus ut

est apud Dioscor. III. 48 *ἔστι δὲ καὶ σύγχρισμα ἰσχιάδος* panaces et IV. 8 *ταύτης* (polemoniae) *ἡ ῥίζα πίνεται . . πρὸς . . ἰσχιάδα μεθ᾽ ὕδατος.* Sequitur, verba sic esse distinguenda:

panace poto et infricato, polemonia etc.

90 = 8,58. 557

Sedis vitia . . celerrime sanat plantago, condylomata quinquefolium, sedem conversam cyclamini radix ex aceto.

sedeam (*sed eam* V) *conversam* V R¹. *sedeam calumniam conversam* a, *sedeam calumniam* R². Vocabulum *calumniam* quod codicum a R² consensu satis munitur, ab editoribus male neglectum est, e descriptione quinquefolii apud Dioscoridem IV. 42 *τραύματα — ἰᾶται* nullo negotio emendabitur ubi scripseris:

condylomata quinquefolium *a c v u l n e r a*, *sedem* etc.

Obiter moneo §. 98 *etiam si* separatim scribenda esse, *m a g i s* post v. *adeo* probabilius inseri quam ante eandem, quum particulae *si* vicinia absorptum esse videatur.

108 = 11,68. 558

Geranion aliqui myrrin, alii myrtida appellant; similis est cicutae, minutioribus foliis et caule brevior, rotunda, saporis et odoris iucundi.

Foliis et caule descriptis quid tandem restat? Nempe radicem loco simillimo Dioscorides IV. 114 ita describit: *ῥίζαν δὲ ἔχει — περιφερῆ, εὐώδη, ἡδεῖαν βρωθῆναι.* Manifestum igitur vitium corrigo scribens

r a d i c e rotunda saporis etc.

110 = 11,68. 559

Phagedaenis [quod nomen sine modo esurientium est, alias ulcerum] tithymali medentur.

Quam uncis inclusimus sententia ferri fortasse posset, si nunc primum phagedaenae mentio fieret. Nunc vero, quum Plinius iam XX. 27, XXIV. 110 ulcera esse monuerit, alteram autem significationem verbi nusquam attigerit, interpretamentum hominis non indocti delendum esse censeo.

560 116 = 11,71.

Buglosso inarescente, si quis medullam e caule eximat dicatque ad quem liberandum febri id faciat et alliget ei septem folia — aiunt febri liberari; item Vettonicae drachmam in aquae mulsae cyathis tribus etc.

In aqua mulsa nullum medicamentum fieri potest ut alligetur: apparet accusativum casum voce *dedere* regi quae in proximo superiore sensu legitur, atque verba *buglosso — liberari*, a Plinio ut videtur margini addita non media inter medicamentorum ordinem collocanda sed in fine totius loci verbis *aristolochia perfrictionibus resistit* adiungi debere.

561 121 = 11,74.

Igni sacro medentur aizoum ... mandragorae radix, — secatur in asses ut cucumis primumque super mustum suspenditur, mox in fumo, dein tunditur e vino aut aceto seqq.

Leve vitium interpunctione mutata corrigitur. Nam e vino radix non tunditur sed medetur, cf. Theophrastus hist. plant. IX. 9. 1. Itaque post v. *tunditur* est interpungendum itaque finita parenthesi voce ‚tunditur' continuanda est oratio: *tunditur — e vino.*

562 127 = 12,79.

item quae contunsa sint duritiasque et sinus corporis illecebra (sanat).

Rectissime Pintianus ‚sinum corporis' malum non esse vidit, recteque idem *sinus ulcerum* XXVII. 63 commemorari

monuit. Quum autem *sinuosa corporis ulcera* coniecit, Plinium interpolavit magis quam sanavit. Scilicet *corporis* e proxima voce *corpori* male huc translatum est. Quo expulso scribo:

duritiasque et sinus u l c e r u m.

Etiam ,duritiae in alto ulcerum' XXX. 114 reperiuntur.

151 = 15,90. 563

Muliebribus morbis medetur maxime in universum paeoniae herbae semen nigrum ex aqua mulsa; eadem et in radice vis menses ciet, panacis semen cum absinthio menses et sudores, scordotis potu et illitu.

herbae Gronovius in cod. V legi negat, Sill. Nauta auctore affirmat, itaque vocabulum supervacaneum cum Pintiano expungere non audeo. Reliqua ut nunc leguntur usui scriptoris repugnant; nusquam enim remedii ,vis' cum verbo transitivo coniungitur. Accedit quod paeoniae radice plura mulierum mala sanari dicuntur a Dioscoride III. 147: *δίδοται δὲ ξηρὰ γυναιξὶν ἡ ῥίζα ταῖς ἐκ τόκου μὴ καθαιρομέναις· κινεῖ δὲ καὶ τὰ καταμήνια* . . . Tum aliquid in archetypo codice erratum esse libri a vitiis docemur qui nihil nisi haec habet: *meses ciet panacis se meses.* Quum igitur verba *semen cum absinthio* e margine archetypi, ut videtur, a scribis repeterentur, contigit ut v. *menses* bis non semel scriberetur. Recte omnia ita procedent:

eadem et in radice vis; *menses ciet panacis semen cum apsinthio et sudores*, rel.

LIBER XXVII.

In hoc quoque libro emendando codicem a prae ceteris sequendum esse existimo, lacunosum illum quidem et plurimis vitiis inquinatum, sed qui verae plerumque scrip-

turae vestigia conservaverit. Velut §. 25 vulgo recte *Syriae* legi Dioscorides III. 140 auctor est. *Histriae* reliqui libri exhibent male correctum, *istoriae* a, e quo ubi syllabam *is* e proximo vocabulo *maritimis* male repetitam deleveris *suriae* facile restituitur.

564 2 = 1,1.

Scythicam herbam a Maeotis paludibus et euphorbiam e monte Atlante ultraque Herculis columnas et ipso rerum naturae defectu rel.

Ablativum nullo modo explicari posse, ,defectu naturae' deserta Atlanti vicina significari apparet, cf. V. 15 sq. Itaque scribi oportet:

ex ipso — defectu. §. 4 *Caelius* recte Ruhnkenius.

565 5 = 2,2. (de aconito).

Ea est natura ut hominem occidat, nisi invenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur veluti pari intus invento; sola haec pugna est, cum venenum in visceribus reperit rel.

(R deficit) *velum parte intus* V[1] *veluti presentius* V[2], *velut praesentius* a, haud dubie recipiendum. *Praesens* enim sive remedium sive venenum saepissime Plinius non id tantum appellat, quod statim, sed quod omnino vim suam praestat. Cf. XVI. 51, XXI. 118, 149, XXIII. 149, XXIV. 2, XXVI. 38, XXVIII. 53, XXIX. 50, XXXII. 46.

566 14 = 4,5.

Aloe scillae similitudinem habet, maior et pinguioribus foliis, ex obliquo striata; caulis eius tener est . . radice una . ., gravi odore, gustu amara.

Non radix tantum odore gravis est, nam *βαρύοσμος δὲ,* Dioscorides ait III. 22, *ὅλη καὶ ἀπογευομένῳ πικροτάτη·*

ἔστι δὲ μονόρριζος etc., atque hoc ipsum *gravis* in codicibus legitur. Scribe: *Aloe s. s. h. m. e. p. f. e. o. striata — caulis eius t. e. . . . r. u. ceu palo in terram demissa — gravis odore, g. a.*

Ibidem. 567

mirifice enim conglutinat vel suco; ob id in turbinibus cadorum eam serunt.

In turbinibus quos nos Spunde dicimus herba seri nequit, sucus inseritur i. e. imponitur optime. Itaque praepositionem *in* verbo suo sic reddo: *ob id turbinibus c. eum inserunt.*

16 = ibidem. 568

Erit ergo optima pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis et iocineris modo coacta, facile liquescens.

Quid tandem sibi vult ‚iecur coactum'? *ὑπόξανθον, εὔθρυπτον, ἡπατίζουσαν, ῥᾳδίως ὑγραινομένην* Diosc. III. 22 vocat i. e. cuius sucus in pastillos coactus (XX. 3 al.) facile liquescat. Levi igitur transpositione locus Plinii sanatur: *rufi coloris et iocineris modo, friabilis coacta, facile liquescens.*

33 = 5,16. 569

Arction — similis est verbasco foliis — caule longo — semine cumini; nascitur in petrosis, radice tenera, alba dulcique.

Descriptio speciei loci indicatione moleste interrumpitur: versu XXVI litterarum transposito scribe: *cumini, radice — dulcique, nascitur in petrosis.*

Ibidem. 570

Decoquitur in vino ad dentium dolores ita ut contineatur ore decoctum.

dolorem vulgo recte scribebatur e **Ra**; *ore* codd. secutus recte Ianus omisit; *ita ut* Sill. *ut ita* Ian., codd. *ita*: scribe *ut.*

571 38 = 5,21.

Aphaca tenuia admodum folia habet, pusillo altior lenticula; siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora et madidiora et minora lenticula.

Primum *pusilla* e codd. a V r restitui debet: Plinius enim nusquam huius adiectivi ablativo in comparatione utitur. Deinde non erat cur S. I. v. *est* post *lenticula* codd. **Ra** invitis omitterent; denique non vv. cum Iano *et minora* quae in V^2 a r desunt, sed vv. *et madidiora* expungendae erant, ut Plinii locus cum descriptione Dioscoridis II. 177 *περιεκτικὰ τῶν σπερματίων τριῶν ἢ τεσσάρων μελάνων καὶ μικροτέρων φακοῦ* conciliaretur. Quae enim sunt ‚madida‘ semina?

572 46 = 7,28. (de absinthio)

vetus sine usu est.

a quocum R^2 ut plerumque consentit *vetustissime usu est* spatio unius vel duarum litterarum vacuo. Collatis quae §. 48 sequuntur verbis ‚Antiqui — databant‘ scribendum est: *vetustissimum usu est.*

573 47 = ibidem.

iterumque percolatum lente coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centaurio quaeritur sucus.

lente vulgo. Ad vitiosas codicum lectiones *herbae lecta* V *herbae leciti* R *herbae ita* a via et ratione emendanda Dioscoridis descriptio adhibenda est qui de centaurio minore III. 7 haec habet: *ὑλίζεται δι᾽ ὀθονίου θλιβείσης τῆς πόας* i. e.:

herba elisa.

60 = 8,38. (de circaea). 574

Diluitur in vino bibiturque ad dolorem vulvae et vitia; macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tunsae nocte et die. Trahit eadem potio et secundas; semine lac minuitur in vino rel.

Libri MSS. *minuit;* rectissime dummodo Dioscoridis loco comparato (III. 124: *ἡ ῥίζα ἀποκαθαίρει· ὁ δὲ καρπὸς γάλα κατασπᾷ*) verba ita distinguas: *die; trahit — secundas. Semine lac minuit* (sc. circaea).

63 = 8,40. 575

bibentes mulieres.

mulierum a R^2 recte, sc. Graece dictum, sicut §. 87 *putrescentibus ulcerum.*

64 = 8,41. 576

(Crocodilei radix) pota sanguinem per nares pellit copiosum crassumque atque ita lienes consumere dicitur.

Itane vero? sanguine per nares pulso? *Ἰσχύει δὲ,* Dioscorides inquit III. 10, *ἡ ῥίζα ζεσθεῖσα ἐν ὕδατι καὶ πινομένη ἄγειν πολὺ αἷμα διὰ ῥωθώνων· δίδοται δὲ καὶ σπληνικοῖς ἐναργῶς ὠφελοῦσα.* Voce igitur *ita* quae in bonis codicibus a R V sola reperitur, cum *atque* ex c d tantum afferatur, correcta scribendum est: *crassumque, item lienis* rel.

75 = 9,51. 577

Empetros quam nostri calcifragam vocant nascitur in montibus maritimis, [fere in saxo]; quae propius mari fuerit salsa est rel.

Non in maritimis montibus nascitur sed in maritimis et montibus, *ἐν παραλίοις καὶ ὀρεινοῖς* Diosc. IV. 178. Facile autem copulam inseri licebit quum primum glossam ineptam removerimus. Nam verbis *fere in saxo* quae nunc

quorsum referenda sint non invenio, vocem *empetros* in protarchetypi margine explicatam fuisse apparet. Quibus deletis locus ita persanabitur: *maritimisque; quae propius*. Atque re vera non *quae* sed *que* legitur in a R V.

578 76 = 9,53.

Epimedion caulis est non magnus hederae foliis denis atque duodenis, numquam florens, radice tenui, nigra, gravi odore; in umidis nascitur.

Hic rursus addendum aliquid, non expungendum est. Particulam enim *ac* quae in a una cum praepositione *in* deest, in V T d exstat, in R *hac* scribitur, Sill. temere neglexit, Ianus male in *at* mutavit. E loco Dioscoridis IV. 19 ῥίζαι δὲ λεπταί, μέλαιναι, βαρύοσμοι, γευσαμένῳ μωραί· φύεται ἐν τόποις ὑδρηλοῖς supplendum est:
***odore ac gustu fatuo*; *in* rel.**

579 78 = 9,55. (de filice).

ex una radice complures exeunt filices bina etiam cubita excedentes longitudine, non graves odore.

Diosc. IV. 183 folia ὑποδυσώδη appellat, Plinius sicut XXXIV. 173 *modice graves odore* appellavit.

580 79 = ibidem.

Pellunt interaneorum animalia, ex his taenias cum melle, cetera ex vino dulci triduo potae, Utraque (filix) — alvum solvit primo bilem trahens, mox aquam; melius taenias cum scammonii pari pondere. Radix eius pondere duum obolorum ex aqua — bibitur melle praegustato contra rheumatismos.

Locum perturbatum esse vv. *pari pondere* evincitur. Par enim pondus tum tantum quid sit intelligitur, quum quae nunc sequuntur verba *duum obolorum* praecesserunt.

Itaque locis Theophrasti IX. 18. 7 et Dioscor. IV. 183 comparatis levi transpositione Plinii verba ita ordinentur oportet: *aquam. Radix — rheumatismos, melius (contra) taenias cum sc. pari pondere.* Praepositio enim ab ipso auctore omissa videtur esse, quum hunc sensum margini postea adscriberet.

§. 81 *ipsis* corruptum esse video, corrigere in re incerta non audeo.

91 = 10,65. 581

vulnera quoque conglutinat (holosteon herba); nam et carnes coguntur addita.

Diosc. IV. 11 *δύναται δὲ καὶ αὐτὴ κρέα συνάγειν συνεψομένη* *dum coquuntur* a r, *cū cocuntur* R^1 *tum cocuntur* R^2. Scribe cum a *dum coquuntur* sc. conglutinat, de qua verbi ellipsi diligenter, ut solet, egit Grasberger de usu Plin. p. 14. Verba *sicut fel dulce* merito a Pintiano damnantur.

93 = 11,69. 582

Idaeae herbae folia sunt quae oxymyrsines; adhaerent iis velut pampini, in quibus flos. Ipsa alvum mensesque — sistit rel.

Quaenam est ipsa herba a foliis et flore distincta? De radice sermonem esse Dioscorides IV. 44 indicat his verbis: *ταύτης ἡ ῥίζα στυπτικὴ σφόδρα κ. τ. λ.* Quae ex optimarum membranarum a R^2 *floremque ipsum*, *flos remque ipsi* vitiis sic restituitur:

in quibus flos. Radix ipsa etc.

97 = 11,73. 583

Lycapsos longioribus quam lactuca est foliis crassioribusque, caule longo, hirsuto, adgnatis multis cubitalibus, flore parvo purpureo; nascitur in campestribus.

Ita ut vulgo Sill. libris MSS. neglectis, in quibus non

vitiosum locum esse sed mancum Dioscoridis verbis IV. 26 efficitur. Plinii enim libri a R V d *caulem longum* et *hirsutis* legunt; *lactuce* a R d. Dioscorides autem *καυλὸν*, inquit, *ἀνίησι μακρὸν, ὀρθὸν, τραχὺν, παραφυάδας ἔχοντα πολλὰς, πηχυαίας, τραχείας· καὶ ἐπ᾽ αὐταῖς ἄνθη μικρὰ, πορφυρίζοντα*. Facile igitur intelligitur, et verbum quo accusativi reguntur, et alterum adiectivum *τραχύν* excidisse: quibus suppletis scribendum est: *L. l. q. lactucae foliis* (sic recte l.) *c. caulem longum emittit* (cf. XVIII. 57, XXI. 97) *hirsutum*, *hirsutis* rel.

584 98 = 11,74.

alii diospyron, alii Heracleos.

Scr. *alii Dios pyron*, *alii Heracleus*, ut est in a R V.

585 102 = 11, 77. (de leucade).

Speciem eius auctores non tradunt, nec aliud quam silvestrem latioribus foliis esse efficaciorem, hanc semine acriorem.

Dioscor. III. 103: *λευκὰς ὀρεινὴ πλατυφυλλοτέρα τῆς ἡμέρου ἐστὶ, δριμύτερόν τε καὶ πικρότερον ἔχουσα τὸν καρπὸν καὶ ἀστομώτερον· δραστικωτέρα μέντοι τυγχάνει τῆς ἡμέρου*. Itaque non *hanc* sed *a c* scribatur oportet, *acriore* e codd. recipiatur.

586 109 = 12,85.

Othonna in Syria nascitur, similis erucae, perforatis crebro foliis, flore croci, quare quidam anemonen vocaverunt.

cocti a, *cocci* reliqui codices rectissime. Anemone enim ‚aut phoenicium florem habet, quae et copiosissima est, aut purpureum aut lacteum' (XXI. 164); coccum autem (cf. XXI. 45) a phoenicio colore non abhorrere Dioscorides II. 207 confirmat, secundum quem anemone sativa *ἡ μὲν φοινικᾶ φέρει τὰ ἄνθη, ἡ δὲ ὑπόλευκα, ἣ γαλακτίζοντα, ἣ πορφυρᾶ,*

silvestris ἄνθος φοινικοῦν est. Itaque fortasse apud eundem IV. 213 ἄνθος κρόκινον in κόκκινον mutare quam apud Plinium optimorum librorum auctoritatem spernere praestat.

119 = 12,93. 587

Peplis . . ex una radice tenui fruticat foliis rutae, paulo latioribus, semine sub foliis rotundo, minore quam candidi papaveris. Inter etc.

Ita vulgo, nec sane Dioscorides repugnat IV. 165: καὶ ὑπὸ (sic enim recte vulgo legi Plinii loco efficitur) τοῖς φύλλοις καρπὸς μικρὸς, στρογγύλος, ἥττων τῆς λευκῆς μήκωνος. At vehementer repugnant Plinii membranae e quibus d ultima vocabula haud dubie interpolata, talia exhibet: *minus candido quam papaveris*, optimae R V (nam a hic nos deficit), *minos candido papaver*, quod Plinius ex eodem libro qui a Dioscoride usurpatus est ad verbum recte, ad sensum fortasse mutata structura ineptius transtulisse putandus est. Nam: ἥττων τῆς λευκῆς μήκωνος nihil aliud est quam: *minor candido papavere*. Ultima enim vocalis proxima littera *i* absorpta est.

124 = 12,98. (de phalangitide). 588

Flos candidus, lilio rubro similis.

Diosc. III. 112: ἄνθη λευκά, παραπλήσια κρίνῳ. Flores lilii rubri candidi non sunt, itaque v. *rubro* aut prorsus delenda, aut, quod magis placet, cum *lilio* coniuncta in *liliaceo* mutanda videtur esse.

125 = 12,100. (de phyllo). 589

Femina magis herbacei coloris, caule tenui.

Herbae quacum phylli feminae color comparatur, nomen excidit, quod e Dioscoridis III. 130 verbis ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον facile ita suppletur:

femina oliva magis herb. col.

590 126 = 12,102.

Et hoc (semen phaleridis) calculos frangit potum ex vino vel aceto cum melle et lacte.

Nescio quod medicamentum aceto, melle et lacte misceri commode possit; atque ex optimis libris a R scribendum esse censeo: *vel cum melle et lacte*, item §. 128 e codd. a Θ V R cum Iano *rhe coma* (*rhecoma* Ianus).

591 133 = 13,109 (de smyrnio).

radix quoque odorata gustu acri mordet, sucosa, mollis; cortex eius foris niger, intus pallidus; odor murrae habet qualitatem.

Non odor radicis murrae similis est secundum Dioscor. III. 72, sed seminis sapor. *σπέρμα*, ait — *ὅμοιον τῷ τῆς κράμβης, μέλαν, δριμύ, γευσαμένῳ ὡς σμύρνη*. Plinius idem etsi non eodem loco sed absoluta herbae totius descriptione addiderat; postea autem, quum prima vocis *sapor*, quae utique restituenda est, littera extrema vocabuli *pallidus* absorpta esset, *apor* male mutatum est in *odor*.

592 142 = 13,117. (de tragopogone).

nascitur in asperis sine usu.

ἔστι δὲ ἡ πόα ἐδώδιμος Diosc. II. 172, loco, ubi provenire dicitur, omisso. *manditur sine usu* R^2, *manditurque sine usu* a, quos codd. ut optimos auctores secutus scribo:

nascitur in asperis manditurque; sine usu (sc. in medicina).

Nam vv. *in asperis manditurque* in reliquis libris V R^1 d temere excidisse scriptura *nasciturque* i. e. ‚nascitur manditurque' demonstratur.

LIBER XXVIII.

Ad hunc librum emendandum quoniam optimo libro a uti non licet, prae reliquis R^2 sequendum esse arbitror; illius enim codicis alteram manum ad a proxime accedere

intellexi. Neque tamen cod. V ac ne ipsum quidem cod. d contemnendum esse inde apparet, quod in nonnullis locis veluti §. 50 omnes libri erroribus ex archetypo repetitis inquinati sunt. Adhibui etiam libri Luciliburgensis (quem E appello) eam partem, quam v. d. Michel in programmate Athenaei Lucilib. a. 1865 edito diligenter contulit, etsi ad eandem fere familiam referendum esse intellexi, ad quam T d pertinent, cf. Eos II. p. 354.

4 = 1,2. 593

Incipiemus autem ab homine ipsum sibi exquirentes.

Quorsum v. *ipsum* referenda sit, non video, nisi participii casum in *exquirente* mutaveris. §. 5 *usque* quod in libris a Sill. collatis non reperitur non a Plinio brevitatis studiosissimo scriptum esse sed interpolatione ortum videtur. — §§. 10—29 in chrestomathia tractavimus.

34 = 4,6. 594

Elide solebat ostendi Pelopis costa quam eburneam affirmabant.

ostilia ni R, *ostiliam* V T, unde Gronovius eleganter *scapula* coniecit, cuius tamen nominis singularis casus in usu non est. *os*, *ulnae eius* Ianus, quod et durius dictum et ab ipsa fabula alienum est. Humerus enim fieri potest ut per metonymiam brachium vocetur, sc. totum pro parte, neque tamen ut una brachii pars alterius locum usurpet. *Ὀστοῦν* et *ὀστᾶ* Pausanias commemorat V. 13. 4, VI. 22. 1: negligentius Plinius miraculum costam appellavit. Itaque scribendum est *costa illa.*

36 = 4,7. 595

Eadem ratione terna despuere praedicatione in omni medicina mos est.

Scribe: *precatione.*

596 39 = ibidem.

Nos si haec, et illa credamus rite fieri, extranei interventu aut si dormiens spectetur infans a nutrice terna adspui, quamquam illos religione tutatur et fascinus imperatorum quoque, non solum infantium custos qui deus inter sacra Romana a Vestalibus colitur et currus triumphantium sub his pendens defendit medicus invidiae, iubetque eosdem respicere similis medicina linguae, ut sit exorata a tergo Fortuna gloriae carnifex.

Locum misere corruptum talem Sill. exhibuit, e libris MSS. ii quos prae reliquis sequi par est RV alio modo sanandum esse demonstrant. Ac primum quidem in utroque non *nos* quod in d interpolatum esse videtur sed *eos* legitur, referendum haud dubie ad Marcionem, Opilium, Salpen, qui sputi efficaciam celebrasse sensu proximo superiore dicuntur. Neque tamen Gronovius qui pronominis rationem optime intellexit, *eos* in *eis* recte videtur mutasse. Nam lacunosum potius locum esse verbumque quo infinitivi regantur, desiderari voce *fieri* indicatur, quae in Vd legitur, a R abest. Quam lacunam in codice archetypo latius etiam patuisse primum verisimile fit voce *mutuatur* vel ut est in R[1] *utuatur*, in R[2] *mutatur*; tum vocabulo *terna* quod solum neutro casu cum verbo proximo commode coniungitur. His accedit quod quia ab eorum tantum maleficiis nutrici cavendum erat qui malignis fortasse oculis infantem dormientem spectarent, quum contra a parentibus nihil mali expectare liceret, particula *aut* ubi nunc legitur ferri nequit. Quodsi igitur reputaveris, singulos archetypi codicis versus litteris vicenis septenis aut octonis fere constitisse, quibus

verba quae postea exciderunt in margine addita videantur esse, haec fere in eo olim scripta extitisse concedes:

SVPERIOR PALPEBRA SALIVA TANOAN
TVR EOS HAEC CREDAMVS RITE FIERI iubere aut
EXTRANEI INTERVENTV SI DORMIENS
SPECTETVR INFANS A NVTRICE TERNA precatione
ADSPVI QVAMQVAM ILLOS RELIGIONE mutua tuea-
TVR.

Quam interrogationem indignantis scriptoris esse Ianus animadvertit. At *illos* i. e. non infantes, de quibus ne cum Gronovio cogitemus vel numero prohibemur, sed auctorum superstitiones defendi Plinius fascini religione ait qui non infantes tantum sed etiam triumphantes tueri credatur; et *mutua* quidem religione, ita ut si illi fascini vim pueris salutarem admittant, ne sputi quidem efficaciam qui fascinum colant, negent. V. *religio* similiter usurpatur §. 65. Particula autem *quamquam* verbi *tueatur* coniunctivum regi non est quod mireris, cf. XVI. 161.

Reliqua praeter v. *recipere* quam Sill. inutili coniectura (Prellero placuisse mythol. Rom. p. 205 satis mirari nequeo) *resipiscere* tentavit, quasi insanirent triumphatores, nescio quis ante Dalecampium, Rhodiginus, ut Sill. refert, recte in *respicere* mutavit, non tam corrigenda quam e libris MSS. restituenda erunt. Praepositione *a* quae in d solo legitur expuncta fascinum non a virginibus Vestalibus sed festis Vestalium diebus coli solitum esse discimus, ad quorum laetitiam concelebrandam quum etiam aselli admitterentur, suum fascino locum fuisse intelligitur. Tum e cod. R lectio *eodem* recipiatur oportet. Nam *medicina linguae* quum fascini *similis* vocetur, signum et ipsum fuisse debuit, lingua, puta, Medusae exserta quae posticae currus parti affixa triumphantem *eodem* i. e. pone se respicere iuberet.

Quae si recte hactenus disputata sunt, Plinius satis quidem obscuram, sed non inelegantem hance sententiam scripsisse putandus est:

Eos haec credamus rite fieri iubere, aut extranei interventu — adspui? quamquam illos religione mutua tueatur et fascinus, imperatorum — custos qui deus inter sacra Romana Vestalibus colitur et — invidiae, iubetque eodem respicere similis medicina linguae rel.

597 40 = 4,8.

Morsus hominis inter asperrimos quoque numeratur.

Scribe: *inter asperrimos quosque.*

598 41 = 4,9.

Virorum — capillus canis morsibus medetur — et capitum vulneribus — a revulso cruci, quartanis, combustus — carcinomati.

hoc revulso R *ac revulso* V d, rectissime, i. e. *ac revulso cruci* (si cruci revulsus fuerit vir) *quartanis.*

599 43 = 4,10.

si pollices pedum pungantur eaeque guttae referantur in faciem.

seferantur R. *se ferantur* V. Scribe: *si ferantur in faciem.*

600 51 = 4,13.

Excedit fidem — cura qua sordes virilitatis contra scorpionum ictus singularis remedii celeberrimi auctores clamant; rursus in feminis, quas infantium alvo editas in utero ipso contra sterilitatem subdi censent; meconium vocant.

Meconium non ante partum in utero sed statim post partum edi constat, cf. Aristot. H. anim. VII. 10 p. 587 Bek. Itaque turpem errorem et paene ridiculum ne Plinius commisisse videatur, suppleta quae excidit vocula scribendum est: *paene in utero ipso.*

61 = 6,17. 601

(Prodest) extremitates corporis velleribus perstringi contra horrores [corporis] sanguinemve narium immodicum, lino vel papyro principia genitalium, femur medium ad cohibenda urinae profluvia.

Mancam orationem esse et imperfectam apparet, nam cuius mali remedium lino genitalibus alligato contineretur prorsus legentem latebat nisi a veteribus medicis qui ab Harduino laudantur edoceremur contra sanguinem naribus profluentem valere. Cf. Marcell. Empir. X. p. 86 alios. Idem igitur usus fuit lini ac vellerum lanaeque licet alio modo impositorum, nam haec quoque sanguinem in naribus et auribus sistunt, cf. XXIX. 31, 32. Accedit optimorum librorum auctoritas. Alterum vocabulum *corporis* non legitur in V R^1, in iisdem non *sanguinemve* scriptum exstat sed *sanguinem vel;* denique *velleribus* recte quidem a Sill. receptum est, sed vulgata lectio *vel aurium* codicis R^2 scriptura *vel auribus* commendatur, quae quum *vel aurium* esse deberet, e margine archetypi loco praepostero inserta est. Itaque omissa altera voce *corporis* ne usui quidem scriptoris consentanea (nam voce ‚horrores' in re medica sola utitur) lacuna ita expletur facillime:

contra horrores, contra sanguinem **vel aurium** *vel narium immodicum lino vel papyro pr. gen.* rel.

74 = 7,21. 602

peculiariter valet (lac mulierum) potum contra venena quae data sint e marino lepore, bupresti, ut Aristoteles tradit, dorycnion.

sunt R^2 *bupresti* R^2 *bupraesti* V^2, *prestimutatim* R^1 *praestimutatim* V^1, *bupresti mutatim* d; unde Ianus *praesertim, ut*

alii elicuit, satis quidem ille sagaciter, sed eatenus falsus quod buprestim omisit. Nam et eo Scribonii Largi loco quem Hard. attulit comp. 190 lac ad buprestim valere dicitur et a Plinio XXIII. 30, XXIX. 105 inter venena buprestis enumeratur. Quum praeterea plurimum codici R^2 tribuendum esse videatur, scribendum est haud dubie:

buprestim, *ut alii* (sc. tradunt), *ut Aristoteles, dorycnium* (sic recte Ian. e codd.).

603 76 = 7,22.

Mulieris quoque salivam ieiunae potentem diiudicant cruentatis oculis.

Nescio cur librorum MSS. scriptura *ieiunam* (*ieiuna* R^1), ab editoribus spreta sit loco simillimo §. 35 corroborata.

604 79 = 7,23.

sementem (*sementim* recte Ianus, *sementia* codd.) enim arescere, item novellas [vites] eius tactu in perpetuum laedi, rutam et hederam, res medicatissimas, ilico mori.

De mulieribus menstrualibus loquitur, quae ‚nudatae segetem ambiant', ‚per media arva' in Cappadocia eant, vineas non commemorat. Neque in libris MSS. nominantur, e quibus V R e vocis proximae initio *novelle*, T d *novella* exhibent, quod ipsum recipiendum erat. Ut enim §. 124 *de novellis* sc. pratis legimus, ita hic quoque omisso illo quod codd. auctoritate destituitur, vocabulo *vites* legendum est:

item novella eius rel.

605 83 = ibidem.

Sotira obstetrix tertianis efficacissimum dixit (sanguine menstruo) plantas aegris supterlini multoque efficacius ab ipsa muliere et ignoranti; sic rel.

Structuram verborum ita demum emendari apparet, cum e R d cum vulgatis editionibus genetivum *aegri* restitueris atque littera *s* e proxima voce repetita scripseris:

aegri supterlini — et ignorantis.

91 = 8,26. 606

Urinam (cameli) fullonibus utilissimam esse tradunt; — barbaros servare eam quinquennio rel.

Infinitivum alterum bene quidem verbo *tradunt* regi non nego, sed optimis codd. R² V² in libro sat multis lacunis inquinato obtemperandum scribendumque ut erat ante Hard., reor: *barbaros constat.*

95 = 8,27. 607

eiusdem dentes, si de sinistra parte rostri eruti sint.

rostri eruti sint reliqui codices omittunt, R² verba tantum *eruti sint. si* e terminatione *dentis* male repetitam recte Dalecampius omisit, idem reliqua quoque expunxit. At v. *rostri* cod. R² auctore retinendam esse censeo.

100 = ibidem (de hyaena). 608

superioris dextrae partis rostri dens.

Ita Sill. Ian.: *e superiori dextra parte rostri dens*, impeditissima uterque structura. R³ *superiori dextrae partis rostri* R¹ V T *superiori dextra parte rostri* i. e. littera *i* correcta:

superior e dextra parte rostri dens.

111 = 8,28. 609

Sanguis utriusque (crocodili) claritatem visus inunctis donat et cicatrices oculorum emendat.

Leve vitium ex archetypi ea specie, qualem animo informavi, corrigendum est. Sc. vv. *donat et* in libris MSS. non leguntur, in quorum archetypo duo versus XXVI litterarum ita scripti fuerunt:

CLARITATEM VISVS INVNCTIS DAT
CICATRICES OCVLORVM EMENDAT.

Nihil igitur facilius fieri potuit quam ut ex hac syllabarum congruentia altera omitteretur. Qua restituta scribatur oportet: *dat, cicatrices — emendat.*

610 116 = 8,29. (de chamaeleone).

Armum dextrum ad vincendos adversarios vel hostes valere, utique si abiectos eiusdem nervos calcaverit; sinistrum etc.

Quis calcat nervos? is haud dubie qui armo utetur. Itaque scribe: *calcaver is; sinistrum.*

117 = ibidem.

611 Idem praestare narrant iocur . . . melancholicos autem sanari si ex corio chamaeleonis sucus herbae tepente bibatur.

Per totum caput ea quae a Democrito de chamaeleonis efficacia tradita erant exponuntur: de cuius praecepto hic quoque agi lectione cod. V *narratio cur* indicatur, itaque scribendum est: *narrat iocur.* Herbae nomen corruptum Ianus collatis locis XXI. 159, XXV. 12 emendare recte aggressus est. Quum tamen in librorum optimorum corruptelis *debente, bebente* eadem terminatio reperiatur, non *Heleniae* sed *nepenthae* legendum esse arbitror.

612 121 = 8,31.

— in inguina adalligata —

in agmina VR d, unde constantem Plinii structuram dativi sic restituo *inguini adall.* §. 126 *ne* recte vulgo legi Dioscoridis loco II 77 efficitur.

613 127 = 9,33.

Bibitur autem (lac schiston), efficacissime heminis per intervalla singulis diebus quinis; melius rel.

Ceteri codices pro *singulis* exhibent *salis*, R² *salis in*,

pro *quinis* R d, *melius quine* V *quinae illius* unde Ianus eleganti coniectura effecit *satis diebus quinae* (cf. Diosc. II. 77); at tum aut e Plinii usu *in die* dicendum aut numerus adiciendus erat. Certum numerum dierum ei curae e morbi ratione attribuendum et per singulos dies certum numerum heminarum bibendum esse ait Plinius. Quae sententia verbis R² duce ita mutatis prodibit:

statis in diebus quinis.

131 = 9,34. 614

Stomacho utiles (casei) qui non sunt salsi, id est recentes; veteres alvum sistunt corpusque minuunt, stomacho utiliores.

ὁ δὲ νεαλὴς . . πρὸς καθαίρεσιν σαρκὸς ἐπιτήδειος, κακοστόμαχος. Dioscorides inquit II. 79; neque omnino fieri potest ut duo genera aeque utilia sint; itaque legendum est haud dubie: *stomacho inutiliores.*

136 = 9,27. (de axungia seu adipe suillo). 615—16

quamobrem non de alia loquemur sue, multo efficaciore femina et quae non peperit; multo vero praestantior in apris est.

Diversa suium genera Pl. quoniam non distinguit *aliam suem* nescio cui opponere non potuit, potuit axungiam suillam reliquis animalibus praeferre. Itaque lacunam sic expleo *quam e sue*; proximum sensum partim codd. Ianumque secutus ita constituo: *multo efficacior e femina est, q. n. p.* §. 139 cod. V² habet *capillis*, R² *fluentibus*, unde efficio *capillis fluentibus.*

146 = 9,40. 617

praestantisimum in effectu fel est.

praestantissima in effectu R², i. e. *praestantissimum effectu.* Ablativus enim solus eidem adiectivo additur II. 110, XXVII. 144.

618 **158 = 10,45.** (inter venena nominatur) pharicon aut dorycnium.

Ita Barbarus, at *ph* litteras codices non exhibent: *carice*, *carie*, *tarice* scribitur, i. e. *agaricum*, cf. Diosc. de venenis I. p. 14 ed. Sprengel.

619 **169 = 11,47.**

utrumque [vero] sero

vulgo et cod. d e dittographia: VR *vero* recte omittunt.

620 **170 = 11,47.**

et quoniam noctu quoque cernant, sanguine hircino lusciosos sanari putant nyctalopas a Graecis dictos.

Uno archetypi versu transposito apparet legi debere: *et sanguine hircino lusciosos sanari putant, quoniam noctu quoque cernant, nyctalopas a Graecis dictos.*

621—23 **174 = 11,48.**

si maior sit gravitas aurium, fel cum murra — infundunt.

Deest nomen animalis, sc. vaccae quam nominat Habdarrhamanus ab Harduino laudatus, quod e proximis litteris *tasaurium* facile restituitur, sc. *taurinum fel.* Eodem modo §. 176 in plerisque membranis *efficaciora*, in R^2 solo *esse efficaciora* legitur, haud dubie recipiendum. Contra §. 181 non *emortui* sed rectius *mortui* legitur, nam in V *det e mortui* R *dente mortui* exstat.

624 **183 = 12,50.**

Cutem in facie erugari et tenerescere candore custodito lacte asinino putant notumque est quasdam quotidie septingenties custodito numero facere. Poppaea hoc Neronis principis instituit rel.

Vix credibile videtur, neminem *custoditum lac* quale

fuerit, explicuisse, nam vocem *candorem* cum verbo *tenerescere* coniungi simili loco §. 184 demonstratur, ubi Plinius *candorem cutique erugationem* laudavit. Nempe nullum est, neque toties in die mulctis asinis lac aliud quam recens fuisse putandum est. At numerum custodiri sane consentaneum est. Turpe vitium tertio protarchetypi versui prava repetitione adhaesit. In quo quum singuli versus ita essent divisi

TENERESCERE CANDORE CVSTODITO
LACTE ASININO PVTANT NOTVMQ. EST
QVASDAM COTIDIE SEPTINGENTIES

factum est ut e primo versu ultima vox male repeteretur. *Septingenties* scripsi ex archetypo, *quingenties* a Plinio scriptum est, cf. XI. 238, Dio C. LXII. 28. Denique non *fovere* sed *foveri* legendum esse et res ipsa et Iuvenalis versus VI. 468 *illo lacte fovetur* demonstrat.

184 = ibidem. 625

Fimo taurino malas rubescere aiunt, non ut crocodileam illini melius, sed foveri frigida — iubent. Testas et quae decolorem faciunt cutem fimum vituli cum oleo et cummi manu subactum emendat.

Duobus vitiis laborat locus, quorum alterum leni medicina sanabitur hace: *melius sit*: *foveri*. Alterum gravius est; quae enim testae emendantur? Quasi vero testae faciei aut cutis morbus essent! Scilicet una syllaba interciderat, qua suppleta legatur oportet: *cicatrices quae* rel.

219 = 16,62. 626

Podagris medetur ursinus adips taurinumque sebum pari pondere et cerae; addunt quidam hypocisthidem et gallam. Alii hircinum praeferunt

sebum cum fimo caprae et croco sinapive vel caulibus hederae tritis rel.

Primum copulam ante v. *cerae* ineptam et e proximis litteris dittographia ortam deleamus, tum ultima verba quae ita ut eduntur in nullo Silligii libro leguntur (*sinapi vel* V) e codd. R d restituamus: *croco, sinapi cum caulibus* rel.

627 223 = ibidem.

verrucas vero aufert fimi vitulini cinis ex aceto, asini urinae lutum.

Quid sit lutum urinae, ignoro, urinam asini cum luto illitam Marc. Emp. c. XXXIV commendat. Plinium igitur scripsisse consentaneum est:

asini urina et lutum.

628 **226 = 16,63.**

Comitialibus datur et lactis equini potus lichenque in aceto mulso bibendus.

lichen equi Plinius codd. V R auctoribus scripsit, non magis ille quidem elegantiae consulens quam cum §. 227 *sanguinem asinini pulli ex vino*, *item fimum asinini pulli* commemoravit.

629—30 **232 = 17,68.**

Hydropicis auxiliatur urina apri.

E Diosc. II. 99 *αἰγὸς δὲ (οὖρον) ὕδρωπα κ. τ. λ.* scribendum est *urina capri.* §. 235 non *vel* sed *fel tauri* lego melioribus codicibus obtemperans.

631 239 = 18,73.

Sanguinem sistit . . . e fimo asini cinis illitus. Efficacior vis e maribus aceto admixto et in lana ad omne profluvium imposito, similiter ex equino capite et femine aut fimi vitulorum cinis rel.

capitis V R, *feminum* R² *feminam* V R¹ d, unde conse-

quitur genetivos a v. ‚cinis' aptos esse, post v. *equino* autem v. *genere* excidisse. Ceterum verba *efficacior — aceto* uncis includenda sunt, post v. *illitus* minori interpungendi signo posito.

243 = 18,74. 632

Feminum vituli cinis sordida ulcera — sanat.

Marcellus Emp. c. IV ‚Ulcera' inquit, ‚quae sordidata sunt, fimi vitulini cinere — purgantur'. Itaque e codicum MSS. vestigiis (*femininum* V *vitulini* RV) necessario legendum est:

Fimi vitulini cinis. 633

244 = 18,75.

Scabiem hominis asininae medullae maxime abolent et urinae eiusdem cum suo luto illitae.

Iterum urinarum lutum purgandum erit, idque facillime fiet his Q. Sereni versibus quos Hard. attulit diligentius consideratis: ‚Ergo lutum prodest membris adhibere fricatis, Quod facit ex asino saccatus corporis humor. Nec pudeat tractare fimum quod sucula fudit'. Quid igitur Plinius praecepisse putandus est, nisi idem? Lege: *cum suillo luto illitae.*

§. 249 *coagulo* codices omnes, *sanguine* d, quae structura quum ut fortasse rarior non insolita tamen sit (cf. §. 257), nescio quidni eum Iano librorum MSS. auctoritatem sequamur.

263 sq. = 20,81. 634

Mira — traduntur in iisdem animalibus . . . Animalium vero medicinas: si sanguis rel.

medicina R[1]. *medicin* V. Accusativum Ianus ita defendit ut cum proximo superiore sensu ‚adeoque nihil omissum

est, ut leporem surdum celerius pinguescere reperiamus' coniungeret. At alienissima nova quae iam incipit rerum series ab altera illa est quae modo absolvitur, neque eadem structura includenda. Restituendus est nominativus *medicinae* cuius praedicatum e primo capite cogitatione repetitur sc. ,traduntur.'

LIBER XXIX.

Ad hunc quoque librum emendandum quoniam cod. a collatus non est, praecipue R^2 sequendum esse arbitror, ita tamen ut in magna verborum corruptione non modo ceteris ΘR^1 utar, sed ne a cod. d quidem abstineam, qui §. 22 solus recte *Notum* exhibet atque nonnumquum cum cod. R^2 solus conspirat. Nonnullos locos libris nostris emendatiores Herm. Barbarus in suis codicibus legit veluti §. 52, nobis autem eos quos Sillligii Ianique diligentia accuratius novimus sequi quam incertis vestigiis insistere praestabit. Atque ad cetera vitia hic praeter rerum obscuritatem lacunis haud paucis foliorumque perturbatione accedentibus non pauca intacta aut imperfecta relinquenda erunt. — §§. 2 ad 21 in chrestomathia tractavimus.

635 **24 = 1,8.**

Theriace vocatur excogitata compositio luxuriae; fit ex rebus sexcentis, cum tot remedia dederit natura, quae singula sufficerent.

Fabricii coniectura a S. I. recepta caremus egregie, nam de *externis* seu peregrinis mercibus Plinius loquitur, ita ut naturae excogitatam luxuriam, singulis remediis compositionem opponat. Quod autem in codd. legitur *fixit* e proximi vocabuli *compositio* (nam *luxuriae* in plerisque omittitur) fine corruptum est. Scribo: *compositio luxuriae ex rebus externis.*

29 = 1,9. 636

Ordiemur autem a confessis hoc est lanis ovisque obiter ut rebus praecipuis honos in primis perhibeatur.

Vocem *obiter* honori rerum praecipuarum repugnare apparet, scilicet e sequentibus male repetitam. Namque quod in archetypo tertio ab hoc versu exeunte scriptum exstitit *obiter* scribae oculis aberrantibus huc retractum est, quomodo post unum versum librarius codici R *fidem* repetivit. Itaque molesto additamento expuncto scribendum est *ovisque, ut rebus* rel.

47 et 48 = 3,11. 637

Cibo quot modis (ova) iuvent notum est, cum transmeent faucium tumorem calfactuque obiter foveant. Nullus est alius cibus rel.

Cibo stomachus iuvatur corpusque alitur neque propterea quod fauces fovet sanas nedum tumidas. Apparet igitur verba *cum — foveant* ad morbum aliquem referri faucium quem luculenter Dioscorides II. 55 his verbis demonstrat: *ἀκροχλιαρὸν δὲ πρὸς — τραχυσμοὺς τραχείας ἀρτηρίας — ἁρμόζει.* Quem morbum paulo supra Plinius quum commemorasset, factum est ut unus versus XXVIII litterarum intercideret, quae autem illum excipiebant verba sedem mutarent. Quibus §. 47 additis Plinium sic scripsisse coniicio: ‚Dantur et tussientibus cocta et trita cum melle et cruda cum passo oleique pari modo, *item cocta arteriis exasperatis*, cum transmeent faucium tumorem calfactuque obiter foveant.‘

55 = 3,13. 638

De anserum ovis . . . dicturi ... debemus honorem et Commageno clarissimae rei. Fit ex adipe

anserum alioqui celeberrimi usus, sed in hoc in Commagene Syriae parte cum cinnamomo, casia rel.

Verba *sed in hoc* quomodo interpretatus sit Sill., equidem non divino, neque Ianum interpunctione mutata ‚anserum — alioqui c. usus, s. i. h. i. C. S. parte —' quidquam effecisse puto. Quod autem vulgo *ad hoc* legebatur, a libris MSS. alienum est. E quibus R haec habet: *Commagenorum — aliqui c. u. sed in hoc Commagene*, V: *cum magnae — aliqui c. u. sed in hoc in Com.* R^2 autem ante v. ‚sed' *est* addidit. Incerta igitur praepositionis semel aut bis positae sede definita scribo *hoc in C.*, tum vv. *sed* et *est* quam e copula ortam esse puto transpositis lego:

fit ex adipe anserum et alioqui, sed celeberrimi usus hoc in Commagene.

Quodsi nos in folio misere corrupto versari (quid enim lectione §. 52 in nostris libris inquinatius exstare censes?) fortasse reliqua quoque, quae sane ferri possunt, e codicis R vestigiis ita mutari praestat: *Commagenorum clarissimo remedio.* Ceterum omnes libri recte *Suriae* exhibent.

639 56 = 3,13.

Fit et in Syria alio modo, adipe avium . . . . phoenice elate, item calamo.

Ita editur e coniectura Barbari, quod cur fiat nescio. Quod enim elates nomen ad palmarum genus et unguenta a Plinio refertur (XII. 134, XXIII. 99) eo ad librorum MSS. lectionem *phoenice tunso* deserendam minime adducimur, nempe eodem iure etiam *spathae* nomen interpolare licet. Immo de omnium palmarum fructu intelligendum esse vocabulum Dioscoridis praeceptis I. 148—150 docemur. — In fine huius sectionis vv. *in capris* Silligius lectionem codd. V R^2 *in capris* rectissime probavit, quam ab Iano re-

lictam esse miror, cf. XXVIII. 153. §. 68 VR *referret*, *referet* recte Gronovius.

74 = 4,23. 640

(Cetera venenata) perire conscientia dicuntur homine percusso neque amplius admitti ad terras, salamandra rel.

Pluralem numerum ineptum esse et re ipsa et loco simili II. 155 docemur: *terram* recte exhibent R^1 Td; *terra* V *terras* R^2. Scilicet in archetypo fuerat *terra*, quod ipsum retinetur in V; R^2 e proximae vocis initio corruptus est.

84 = 4,27 (de phalangiis). 641

Inveniuntur et cortices eorum qui triti et poti medentur; [mustelae catuli, ut diximus supra.]

V. *diximus* abest a libris MSS., quae supersunt abesse debebant. Plinius enim neque supra i. e. §. 60 catulos mustelarum contra phalangia valere tradidit neque eosdem §. 88 alibi a se commemoratos esse nisi ‚in serpentibus'. Quo utroque argumento efficitur, h. l. in phalangiis describendis nullam eorum mentionem fieri. Accedit quod verbum ne Plinius quidem facile omisisset. Nihil igitur restat quam ut quomodo verba importunissima huic potissimum sensui adscribi potuerint demonstremus. Cuius erroris origo non tam a rerum quadam confusione quam ab archetypi specie repetenda est. Quum enim §. 88 verbis ‚mustelae catulo, ut in serpentibus dictum est' in margine rubrica ‚mustelae catuli, ut supra' addita esset, factum est ut unum protarchetypi folium quinquaginta versuum qui fere mille trecentas aut quadringentas litteras continebant (MCCCXXIII litteras numeravi) librarii errore cum altero permutaretur indeque §. 84 adderetur index qui ad §. 88 pertinebat.

86 = ibidem (de phalangii specie). 642

Vocatur et rhagion acino nigro similis.

Ita Barbarus ex Aetii loco, ut videtur, IV. 1. 18. At generi neutri adiectivum *similis* aptum non est; aptissimam formam *rox* (cf. Nicandr. theriac. 716 *αἰθαλόεις ῥώξ* ibique schol.) e librorum optimorum vitiis *racino* R *rachino* V d facile elicimus. Ib. pro *araneis textis* legerim *aranei textis ac pinnis* potius quam *pinna*, nam littera *s* in codd legitur.

643 89 = ibidem.

Est contra morsum eius remedio terra ex orbita.

Et V R d; lege *Est et.*

644 90 = 4,28. (de stellione).

Hunc Graeci coloten vocant et ascalaboten et galeoten; in Italia non nascitur; est enim hic plenus lentigine, stridoris acerbi, et vescitur; quae omnia a nostris stellionibus aliena sunt.

Mirum viros doctos praeter Ianum v. *vescitur* non offendi, quae utique passivo sensu non accipienda ex Aristotelis h. anim. IX. 2. p. 609 a Bek ita suppletur: *vescitur araneis* (‚vermibus‘ I.). – §. 91 verba *nec nisi pilos attingere* corrupta esse intelligo, emendare non audeo, nisi forte *nec nisi pilosa attigere* scribendum erit.

645–46 94 = 4,30.

Potentissimae (cantharides) .. variae —, multum pingues; inertiores minutae rel.

V. *multum* cum positivo adiectivi coniungi a Plinio non memini: cum comparativo copulatur XV. 68. Itaque legere praestat: *pingues*; *multum inertiores*. Adverbium *contra* §. 97 e bonis codd. restituendum est.

647 102 = 5,32.

Lacerta quam hi sepa, alii chalcidicen vocant.

isepa V d, unde additis quae exciderant litteris id quod proxima voce requiritur *alii sepa* prodibit.

112 et 113 = 6,36. 648

Capitis doloribus remedio sunt . . . limacis inter duas orbitas inventae ossiculum per aurum cum ebore traiectum in pellicula canina adalligatum, quod remedium pluribus semperque prodest.

cogerent cum ebur libri MSS., unde Ianus effecit *cohaerens cum ebore* neque usui scriptoris satis accommodate, qui id verbum cum dativo coniungere solet, et inepta sententia. Quae enim debilis ossiculi tanta vis cogitari poterit quae in aurum penetret? Rectius Sill. tertiam aliquam rem commemorari putavit per quam pariter ac per aurum et ebur ossiculum traiciatur. Quae res remedio aeque absurdo quod a Marcello c. 8 p. 269 Steph. contra oculorum vitia commendatur suppeditatur. Ibi enim lacertam viridem cum annulis aureis, argenteis, ferreis et electrinis in vas vitreum coniciendam esse traditur, de quibus annulis utpote qui facile traiciantur ossiculo Plinius quoque loqui putandus est. Itaque litteris *co* in *a* correctis, reliquis coniunctis scribatur oportet: *per aurum*, *argentum*, *ebur*. Extremam sententiam verbo addito sic lego: *quod remedium pluribus profuit semperque prodest.* §. 119 pro *et utere* quod R habet, scripserim *vetere.*

120 et 121 = 6,38. 649

Hic sal — in antidotum contra serpentes additur; quidam et viperis utuntur in cibis. Primum omnium occisa (vipera) statim salem in os addi iubent — mox . . discoquunt in aqua, oleo, sale, aneto, aut statim vescuntur aut pane colligunt ut saepius utantur.

Locus per se non difficillimus librariorum incuria ita perturbatus est ut facile restituatur. Quod enim in omnibus

legitur *quidam et attollitur viperis* (*vi viperis* R), id ab editoribus temere omissum in archetypi margine rectissime adscriptum fuit. Vicino enim vocabulo *addi* factum est ut quod Plinius scripserat *attollitur* i. e. ,antidoti dignitatem consequitur' in *additur* corrumperetur*). Simili errore qui tamen verae scripturae vestigium retinet in R² *et omnium aut statim* legitur. Deleta igitur voce *omnium* e superioribus male repetita quae remanent *et aut* retinenda sunt.

650 123 = ibidem.

ad argema et albugines.

Scribe cum R²: *ad argemata e. a.*

651 124 = ibidem.

Laudant et gallinae fel et praecipue adipem contra pusulas in pupillis; has scilicet eius rei gratia saginant.

Has quorsum referatur non habet, neque libris MSS. praeter d, cuius prae reliquis exigua auctoritas est, confirmatur. Itaque quod in ΘVR legitur *nec* haud dubie recipiendum erat. Scilicet Plinius acerbus luxuriae insectator non propter adipis in re medica usum sed ad coenarum delicias saginari eundem obiter monuit, cf. X. 139. Particulas autem *nec* et *scilicet* etiam XXI. 13 copulavit.

652 127 = ibidem.

Earundem avium sanguis nyctalopas sanat et iocur ovium atque, ut in capris diximus, efficacius fulvae.

Fulvas oves appellari est quod mireris, cum praesertim ovem candidam commendet Marcellus p. 279 D et Plinius ipse rutilam capram laudaverit XXVIII. 170. Quid multa?

---

*) Ita §. 131 in codicibus scripturae quae in arch. inerat varietas indicatur: *dicuntur; dicitur* V d *dicunt; dicitur* R.

ut supra dixerat ,in columbis masculae efficaciorem putant' (sanguinem), ita hoc loco haud dubie scripsit: *atque*, *ut diximus*, *in capris efficacius fulvae.*

136 = 6,39. 653

Millepeda . . . animal est e vermibus terrae pilosum, multis pedibus arcuatim repens tactuque contrahens se; oniscon Graeci vocant, alii tylon; efficacem narrant ad aurium dolores in cortice punici mali decoctum et porri suco; addunt et rosaceum rel.

Ultima a Dioscoridis descriptione II. 37 *καὶ πρὸς ὠταλγίαν δὲ λεῖοι σὺν ῥοδίνῳ θερμανθέντες ἐν κελύφῳ ῥόας καὶ ἐνσταγέντες ἁρμόζουσιν* eo differunt, quod Plinius porri sucum addidisse videtur. At videtur tantum; nam quod in codicibus legitur *mel porri s.* facillime sic corrigitur: *vel porri suco*, ita ut alterutrum ad coquendum adhiberi tradiderit. Quae initio retulit uno vocabulo in proximum litterarum XXVI versum qui in archetypo sequebatur reposito cum Dioscoridis verbis *σφαιρούμενοι κατὰ τὰς ἐπαφὰς τῶν χειρῶν* emendantur: *multis pedibus repens tactuque contrahens se arcuatim.*

142 = ibidem. 654

At — Diodorus — se id dedisse tradit.

Pluralis numerus *haec* cum praecesserit, *id* ineptum esse apparet. *sedisse* R², *redisse* VR¹, unde *se dedisse* sc. ,haec' efficio.

LIBER XXX.

2 = 1,1. (de arte magica). 655

Natam primum e medicina nemo dubitat.

dubitavit R V i. e. *dubitabit*, quo tempore Plinius locutionem solitam ,nemo dubitet' etiam XXI. 7, ubi *dubitavit*

12*

in codd. legitur, variasse putandus est. — Quae sequuntur usque ad §. 17 in chrestomathia tractavimus.

656 31 = 4,11.

Uva (mitigatur) suco cocleae acu transfossae illita ut coclea ipsa in fumo suspendatur.

Remedia cum certis legibus fieri narrat, Plinius particulae *ut* vocem *ita* praemittere solet velut XXX. 47, ubi in R^2 d reperitur, in V R^1 omissa. Quam hic quoque Marcellus ep. 14 addidit, nos ex ultimis vocabuli *illita* litteris facile restituimus.

657 32 = ibidem.

Multipeda trita in fimo columbino cum passo gargarizatum, etiam — impositum rel.

Ita Sill. Antea recte e cod. R^2 *fimum columbinum*, cf. Marcell. Emp. c. 12. Sc. interpungendum est post *trita*, ut multipedae remedium a reliquis distinguatur.

658 Ibidem.

cocleae coqui debent illotae — et in passo dari potu; sunt qui Astypalaeicas efficacissimas putent et smegma earum.

V. *smegma* interpolatam esse Sill. intellexit; quod vero e librorum MSS. vitiis *missima* Θ *inissima* R V elicuit *in iis ima earum* lano probatum, etsi dicendi genus apud Plinium non reprehenderim, medicorum tamen praeceptis adversari arbitror, qui coclearum cinerem, spumam, capita saepius laudaverunt, ,ima' i. e. imas partes quantum memini nusquam commendarunt. Duplici modo a librariis erratum est, et superlativi terminatione *sima* repetita et una littera omissa; nos interpunctione correcta ita scribimus:

cocleae: coqui — potu — sunt qui Astypalaeicas efficacissimas putent — et c i n i s *earum.* — §. 34 non *et ad*, sed e codd. V R *ad* legendum est.

45 = 6,15. (de cocleis). 659

Laudatissimae autem sunt Africanae — ex his Iolitanae — Astypalaeicae, Aetnaeae [Siculae] modicae — Baliaricae —, laudatae et ex insulis Caprearum; nullis autem cibis Graecae, neque veteres neque recentes. — marinae stomacho utiliores, efficacissimae tamen in dolore stomachi; laudatiores traduntur quaecumque vivae cum aceto devoratae.

V. *laudatiores* Sill. corruptam esse pronuntiavit, Ianus e
fr
librorum MSS. lectione *fraudalis* R *flaudatis* d *audatis* V, (*plaudatis* legi Gronovius refert) egregie emendavit *e laudatis* interpunctione sublata. Vellem v. *Graecae* quam e cod. R^2 Sill. vulgatae *gratae* substituit intactam reliquisset; quae ceteris coclearum generibus opponuntur. Reliqua nondum sanata sunt. Ac primum quidem *nullae* quod ante Sill. legebatur, e R^2 restituendum est addita praepositione *in* quae in ultima vocabuli *autem* syllaba latet, tum eiusdem libri lectione *ex insulis ex* efficitur, ut supra ,Africanae — ex his Iolitanae' laudantur, scribi oportere *ex insulis*, *ex his Caprearum* (Chium inter insulas Dioscorides nominat II. 37). Denique v. *Siculae* glossema nominis ,Aetneae' esse censeo.

47 = 6,16. 660

suspiriosis (sc. medentur quod e verbo proximo medetur supplendum est) multipedae ita ut ter septenae in Attico melle diluantur et per harundinem bibantur; omne enim vas earum nigrescit contactu; quidam torrent ex his sextarium in patina donec candidae fiant, tunc melle miscent; [alii centipedam vocant] et ex aqua calda

dari iubent. Cocleae in cibo iis quos linquit animus — in potu datae rel.

ter etsi in d solo legitur non spernendum videtur, ut maior numerus fiat, quo cum septenario fere delectarentur magi, §. 49 non XX aut XXX (sic R[1]) sed XXI gryllos, opinor, torreri iusserunt; *earum* autem optimis codd. alienum delendum est. Quod vero de centipedae nomine additur structurae verborum repugnat atque glossema a librario loci XXIX. 136 memoro adscriptum margini haud dubie e loco alienissimo et omnino e Plinii oratione removeatur oportet. Gravius etiam restat vitium a Sill. animadversum; quod enim in potu dantur cocleae in cibo dari nequeunt. At multipedis in patina tostis optime vescebantur. Itaque verba importuna sic erunt transponenda ut vv. *aqua calda* excipiant.

661 55 = 7,19.

Dysintericos recreant femina pecudum decocta cum lini semine aqua pota.

Non quacumque aqua sed ea tantum in qua pecudum femina decocta erant. Praescribit enim Marcellus Emp. c. 27: ‚ut et caro manducetur et aqua illa potetur.‘ Sicut igitur §. 53 *eo* ante v. ‚suco‘ in R[1] omissum est, ita hic ab omnibus librariis peccatum est litterarum proximarum similitudine deceptis. Quae ita repetendae sunt ut legatur *semine e a aqua.*

662 59 7,20.

Gravissimum vitium ileos appellatur: huic resisti aiunt discerpti vespertilionis sanguine rel.

vulnus vitium V R — *apii illieos* V *apuleius* R[1] *apus* R[2] *eos aiunt eos* V R[1]. *vitium alvi* Ianus scripsit sagaci coniectura verissima ad sensum, ad librorum MSS. lectionem minus apta. Qui quae vitia exhibent gravissima, e codicis arche-

typi perturbatione repetenda sunt. In quo quum hic fere verborum ordo fuisse videatur:

(a p u l e i u s R[1])

SIMVM VVLNVS VITIVM APII ILLIEOS
APPELLATVR HVIC RESISTI EOS | AIVNT
EOS DISCERPTI rel.,

apparet verbum *aiunt* in margine ita additum esse ut a librariis inter utramque vocem *eos* medium inseri potuerit. Haec autem ipsa e superiore versu male fuerat repetita; itemque verbum *appellatur* post litteras *illieos* vel *leius* totum, antea imperfectum *apii* vel *apu* scriptum exstabat. Quos errores qui codicem R correxit e suo exemplari non omnes sustulit; expunxit enim litteras *eos*, at superiorem versum magis etiam corrupit. Itaque litteris illis *apii* alvi nomen non contineri eo magis contendo, quod non de alvo sed de ventre agi utriusque scriptoris qui Plinium auctorem secuti sunt, testimonio confirmatur. Namque et Marcellus Emp. cp. 27 p. 369 Steph. et Plin. Valerianus cp. 33 ‚gravissimum ventris vitium' appellat. Itaque *vulnus* non delendum erat sed in *v e n t r i s* mutandum.

64 = ibidem. 663

Sunt occulti interaneorum morbi de quibus mirum proditur: si catuli . . . ex ore aegri suctum lactis accipiant, transire vim morbi, postremo exanimarique dissectisque palam fieri [aegri] causas; mori et humari debere eos obrutos terra.

Huius quoque loci emendationem Ianus egregie inchoavit, cum *causas mori* in *causas morbi* mutaret; vocem *aegri* intactam reliquit quae e superioribus eo facilius repeti poterat, quod simillimum verbum *fieri* praecedebat.

70 = 8,22. 664

Ne acria perurant, adips anserinus . . . adips cygni; haec et haemorroidas sanare dicuntur.

haec d ut scilicet cum verbi numero congruat; *hic* V R quam lectionem peiori libro male posthabitam esse Plinii Valeriani II. 31 observatione demonstratur: ‚Adeps quoque anserinus — imponitur. Adeps cygni ad idem facit, et haemorrhoidas sanat.‘ Quum igitur non utrumque adipis genus sed cygni tantum contra haemorroidas valere dicatur, non pronomen sed verbum corrigendum est: *hic — dicitur.*

665 77 = 9,23.

Sale quidam cum vipera cremato in olla nova saepius sumpto aiunt liberari podagra.

Salis cremati quaenam vis sit ignoro: scilicet non sal cremabatur sed vipera cuius cinis cum sale sumebatur. Itaque scribatur oportet: *cremata.*

666 78 = ibidem.

Et de milvo affirmant, . . . si pedes sanguine cum urtica vel pinnis palumborum cum primum nascentur tritis cum urtica.

Lacunam inesse Sill. animadvertit, quam Ianus locis Marcelli Empir. 36 et Plinii Valeriani III. 14 ab Hard. allatis usus ad sententiam recte ita explevit: ‚eius perunguantur vel columbarum sanguine c. u. v. pinnis earum‘ codicum vestigia minus accurate secutus. Habent enim *sanguinem* et *earum*. Quae si reputaveris unum versum XXVII litterarum excidisse primique vocabuli initium in altera non superesse, haec fere verba addes: *milvi vel columbarum unguantur*. In proximo sensu Ian. recte scripsit *earum* pro *eorum* quod genus e proximis vocabulis *articulorum dolorum* (ita pro *doloribus* V R) facillime ortum est.

667 80 = ibidem.

Ulcera omnia pedum sanat cinis earum (coclearum) quae vivae combustae sunt (*sint* vulgo recte

e R²), fimi gallinarum cinis exulcerationes, columbini fimi ex oleo.

Ita Sill., melius Ian. post *cinis* distinxit, neque tamen locum persanavit. Namque ut nunc leguntur verba, scriptor cinerem fimi gallinarum omnibus ulceribus pedum, cinerem columbini fimi exulcerationibus mederi ait eumque solum ex oleo appositum. At qui melioribus Plinii codicibus usus est Marcellus Empiricus c. 34 p. 397 D ed. Steph. utrique generi eandem vim attribuit, utrique oleum addi iubet. ‚Fimi' inquit ‚gallinarum vel columbini cinis omnem exulcerationem pedum sanat.' Sequitur uno verbo transposito scribendum esse: *fimi gallinarum cinis, columbini fimi ex oleo exulcerationes.*

Ibidem. 668

Attritus calciamentorum veteris soleae [crematae] cinis (sanat).

‚Exustae' soleae cinerem laudat Marcellus 34 p. 400 E, neutrum vocabulum librorum MSS. auctoritate commendatur, nam *soli cinis* R d habent, *cinis* V. Itaque praestat vocem minime necessariam delere.

83 = 10,24. (de ricino). 669

eundem in augurio vitalium habent.

Ita Barbarus e coniectura: alio librorum MSS. lectione *funditium* nos duci Ianus in programmate Suevofurtensi 1858 p. 11 (cf. Philol. XXI p. 107) animadvertit. Quod autem ipsum vocabulum *fundicium* a fundo i. e. auctore derivatum retineri voluit, propterea improbandum est quod novum verbum procudit idque ab eo nomine derivavit cuius in re augurali nusquam mentio facta est. Aliud in promptu erat idque si quid video et litterarum ductibus et auguriis aptissimum, quod in notis Tironianis p. 90 ab *indicio* ducitur, *indicivum*. §. 92 Ianus rectissime *de mortuo* scripsit, ceterum

R^2 potius sequi debebat (reliqui *mortuo*), in quo *a mortuo* scriptum repererat.

670 98 et 99 = 11,30.

In quartanis — subnectunt — viperae caput abscisum — muris rostellum — lacertae vivae dextrum oculum effossum, mox cum capite suo deciso in pellicula caprina.

oculumne cum suo capite? an cum capite deciso i. e. sine capite nescio quod animal — nam si lacertam intelligi voluisset scriptor, *ipsam* addere debebat. Aliam bestiolam dicit illis ineptiis minime alienam; atque sicut XXIX. 106 muscarum capita commendantur, ita hoc loco quidni earundem corporibus uti dicantur magi? Legendum est igitur: *muscam capite* rel.

671 102 = ibidem.

Stellionem inclusum capsulis subiciunt capiti — devorari autem iubent cor mergi marini sine ferro exemptum inveteratumque conteri et in calida aqua bibi.

Scire velim quot capsulis unus stellio includatur: nempe singuli singulis, qui numerus littera *s* semel scripta restituitur *capsul a e.* Quod autem praecedit verbum *incluserant* meliores libri scriptum exhibent i. e. *inclusum aereae capsulae*, quomodo XXIX. 245 aerea pyxide magi uti dicuntur. Multo vero minus quae statim sequuntur apte explicari possunt. Nam ne magi quidem id effecisse putandi sunt, ut cor devoraretur devoratumque biberetur. Hic quoque duplex curandi modus qui meliores codices exararunt vitiosa scrip-

m ***u***

tura *inveteratusoque* R *inveteratosoque* V qualis fuerit indicant, nos facili emendatione aperiemus: *devorari — exemptum, inveteratum quoque — bibi.*

107 = 12,33. 672

Carbunculus — aboletur — apibus quae in melle sint immortuae (*mortuae* recte vulgo e libris MSS.) impositis polentaque imposita [inspersa].

Vocabulum *inspersa* utrum dittographia ortum an proximae voci glossema additum esse dicam, quomodo §. 106 *accidat* voci *incipiat* adscriptum esse videtur, nescio: delendum utique est.

109 et 110 = 12,35. 673

Ambustis canini capitis cinis medetur — nervorum nodis capitis viperini cinis — terreni vermes cum melle illiti, doloribus eorum [adips], amphisbaena mortua adalligata, adips volturinus rel.

Ambusta vel *Lambusta* libri exhibent, item *nodus* R^2, *nodos* E^1 (nam usque ad §. 119 hoc libro Luciliburgensi propter Michelis industriam uti licet), *dolores* omnes. Apparet igitur Plinium h. l. verbum ‚mederi' cum quarto casu coniunxisse. Vermium autem adipem quis umquam vidit aut fando cognovit? Qui e dittographia eo facilius in locum prorsus alienum se insinuavit, quod librariorum oculi ad proximi archetypi versum post XXVII litteras a voce *adips* incipientem aberrarunt.

112 = 13,38. 674

e naribus fluentem (sanguinem sistunt) — aranei telae, gallinacei cerebellum vel sanguis, profluvia ex cerebro, item columbinus rel.

Galeni locum (de fac. simpl. med. X. 278) Harduinus attulit, ubi sanguis gallinacei *εἰς τὰς τῶν μηνίγγων αἱμορραγίας* prodesse traditur. Itaque interpunctione sublata legatur oportet:

vel sanguis profluvia ex cerebro.

675 120 = 13,41.

Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, praecipue ex ariete, sebum ex nitro.

Vocem quae post v. *sebum* excidit e Plinii Valeriani loco III. 46 addi licet: sc. *leoninum*.

676 124 = 14,43.

Facilius enituntur quae fimum anserinum cum aquae duobus cyathis sorbuere.

Molestissimum remedium unde editores acceperint nescio, nam quod in VR legitur *cum anserinum* haud dubie nihil est nisi praepositio male e proximis verbis repetita. Itaque quae in Td reperitur lectio *adipem anserinum* omnino restituenda est.

677 127 = ibidem.

Sunt et minutae longaeque candidae cocleae passim oberrantes.

Copula importuna vitium orationis indicatur, idque non librariis sed editoribus, e quibus I. scripsit *minumae lubricaeque*, culpae dandum. Omnes enim codices *loricaeque* (*loricae quae* V) habent, Plinianae elegantiae perquam accommodatum qua testas coclearum loricam non inepte appellavit. Librarii alium errorem admiserunt religiose ab editoribus servatum. Quum enim toto capite Plinius de malis muliebribus, de partu et conceptu loquatur, inter quae remedia coclearum non minimam partem esse demonstrat, qui tandem factum est ut de usu coclearum in corporis candore emendando, scabendi pruritu levando disserat? At supra §. 121 cum nihil aliud agit, hanc quoque sententiam addidisse putandus est. Qua quo decet translate aptissime sic procedit oratio: *sedant pruritum cocleae minutae latae contritae illitae. Sunt et minutae loricaeque candidae cocleae passim oberrantes; hae arefactae sole in tegulis tunsaeque in farina miscentur lomento aequis partibus candoremque et lae-*

vorem corpori afferunt; scabendi desideria tollunt minutae et latae cum polenta. Similiter eo loco in quo nunc versamur a coclearum efficacia ad viperas commode transitur. Quem locum Harduinus recte distinxit, Sill. Ianus ita interpunxerunt post v. *adservata* (§. 128) ut intelligi nequeat. Ceterum vv. ‚loricaeque candidae' genetivos esse non est quod moneam. 678

131 = 14,45.

Putant et ter circumductas ovo perdicis aut . . . non inclinari (mammas).

Avis nomen excidisse Sill. animadvertit, e sensu superiore facile suppleri *otidis* non vidit.

133 = 14,46. 679

Quidam in heminis tribus olei discoquunt viperam, exemptis ossibus psilotri vice utuntur.

Viperae ossa antequam discoqui coeperit eximi consentaneum est, discocta demum et trita uti licebit. Quod quum Plin. Valerianus III. 52 his verbis docuerit: ‚vipera exemptis ossibus — discoquitur et teritur' rel. scribendum esse sequitur: *viperam exemptis ossibus, trita ps.* rel. Eodem auctore mox scr. ‚*primi partus*.'

137 et 138 = 15,47. 680

Ramici infantium lacerta mederi iubent; marem hanc prendi; intellegi . . . Id agendum ut per aurum — mordeat vitium; tum in calice novo illigatur, in fumo ponitur.

Infinitivum *poni* codd. exhibent, sc. *iubent* optime atque haud cunctanter recipiendum; *illigatur* enim in participium mutari debere locis simillimis §. 135 sqq. efficitur. Quae autem post v. *id* interiecta sunt, structuram verborum non impedire omnes sentient qui verbum *esse* a Plinio saepe omitti meminerint.

681 141 = 15,49.

(Venerem) inhibet et fimum cocleae et columbinum rel.

Duo fimi genera commemorantur; itaque cur librorum scriptura *inhibent* ab editoribus spreta sit non intelligo.

682 142 = ibidem.

Ibium cineres cum adipe anseris et irino perunctis, si conceptus sit, partus continere, contra inhiberi venerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatisque pelle arietina tradunt, item cuiuscumque galli [gallinacei], si cum sanguine gallinacei lecto subiciantur.

Locum perturbatissimum pluribusque lacunis deformatum libri MSS. praestant, e quibus quum R² d verba *cineres cum adipe* soli, quae recte restitui lectione R¹ *adips et* indicatur, servaverint, eosdem etiam in reliquis sequi par est. In quibus duo remedia amatoria diversissima confunduntur. Nam, galli testiculi cum adipe anserino in arietis pelle brachio suspensi concubitum excitant. Suppositi lecto cum ipsius sanguine efficiunt ne concumbant qui iacent.' Ita Sex. Platonicus II. 8. 3. Itaque priore loco non *contra inhiberi* sed *concitari* Plinius scripsisse putandus est, quibus e proximis verbis v. *item* adiungenda est. V. autem *inhiberi* ad alterum sensum transponatur oportet, priore v. *gallinacei* cum R² T deleta. Ceterum recte v. *conceptus* ab Iano in *conceptum* videtur mutari. Scribendum igitur esse existimo: . . . *concitari venerem — tradunt, item inhiberi cuiuscumque galli, si cum s. g. l. s.*

§. 144 Ianus emendavit.

LIBER XXXI.

§. 4—8 in chrestomathia tractavi.

10 = 2,7. 683

custodit autem fetum Linus fons in eadem Arcadia.

Leinus R[1] *Lechnus* Isidor XIII. 13 recte, ut videtur, a v. *λέχος*, an *Licnus* ab infantium cunis appellatur.

13 = 2,9. 684—85

Ceronam. Scr. *Cerona* ex Antig. Caryst. 78.

Ib. 14 pro *Aleos* e V. 117 scr. *Aleon.*

17 = 2,14. 686

Polyclitus (ait) explere olei vicem iuxta Solos Ciliciae Liparim, Theophrastus hoc idem in Aethiopia eiusdem nominis fontem, Lycos in Tasitia eius fontem esse cuius aqua luceat; — Theopompus in Scotussa lacum esse dicit qui vulneribus medetur.

Verba Plinii a librariis editoribusque pessime habita interpolatione liberare Ianus aggressus est, neque tamen rem absolvit. Ac primum quidem in libris MSS. haec leguntur: *P. expleri iuxta — Ciliciae congui* VR[1] *ungui* R[2] *congruit* d, e quibus verbum *ungui* Ianus recte restituit eo tamen falsus quod *eo* ante *ungui* intelligi posse putavit. Scilicet non corrupta tantum sed manca quoque sunt quae in codd. scribuntur. Litteris enim *expleri* nihil continetur nisi nomen *Lipari*, e *congui* quatuor quae exciderant litteris insertis quod loci sententia flagitatur prodit *ut oleo ungui.* Tum ne *hoc* quidem tolerari Ianus vidit, sed quum e d *ac* scripsit, lacunam inesse non animadvertit. Qua expleta scriptura librorum *hac* R[1] *huc* V sic emendatur: *facere.* Denique *inditistra eius* (haec enim librorum scriptura est), collato XXIV. 161 et ea quae paulo supra in nomine Theophrasti

corruptela reperitur *Theophilarastus* emendatur: *in Indiae Tradastilis. Scotussaeis* ab Iano correctum est.

687 20 = 2,17.

Crannone est fons calidus — qui vino triduo .addito calorem potionis custodit in vasis.

Athenaei epitome II. p. 42 *Κραννῶνι δ'ἐστὶν ὕδωρ ἡσυχῇ θερμὸν, ὃ διατηρεῖ κραθέντα τὸν οἶνον ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας.* Sequitur verba Plinii sic transponi debere: *qui vino a d d i t o t r i d u o calorem* rel.

688 28 = 2,19. (de tempe).

siliqua silvestris amplecti radicibus fontem eum dicitur semper florens purpura.

‚Arbor florens purpureo colore' Vitruv. VIII. 3. 15. Itaque scribo *florens, p u r p u r e a.*

689 30 = 2,20.

Destillantes quoque guttae lapide durescunt in antris Coryciis.

Coricis ideo V R, unde Sill. *item in Idaeo,* Ian. *Idaeo* coniecit, quod nescio quomodo cum verborum structura conciliaverit. Simplicius et nisi fallor verius legitur *in antris Coryciis I d a e.*

690 Ibidem.

in quibusdam speluncis . . columnasque faciunt (guttae), ut in Phausia Chersonesi Rhodiorum rel.

Phausiam codicibus quoque alienam veterum scriptorum nemo usquam nominavit. Libri habent *ipsausia* V d *ipsaia* R, unde dempta vocali quae praepositionem continet quod remanet *psaia* et correcta litterarum perturbatione et addita quae interierat syllaba simillima facili emendatione notissima Chersonesi regio (cf. V. 104) efficitur *in B u b a s s i a.*

32 = 3,21. 691

nec levitatis in pluvia aqua argumentum est... quo fit ut aquae pluviae sordium plurimum inesse sentiatur citissimeque ideo calefiat [aqua pluvia].

Brevitatis studiosissimus Plinius eadem vocabula ter repetere non potuit, itaque quae facile e proximis intelliguntur postrema vocabula a librario non imperito addita esse videntur.

44 = 3,27. 692

Aquarum sunt notae iuncus aut harundo .... Salix enim erratica et alnus aut vitex [aut harundo] . . sponte proveniunt . . augurio fallaci.

Inter certa aquae signa et fallacia, quae a Vitruvio VIII. 1. 3 cumulantur, Plinius sedulo distinxit, itaque harundinem bis commemorare non potuit. Quae igitur post v. *vitex* male repetuntur verba *aut harundo* deleantur oportet.

46 = ibidem. 693

loco in altitudinem pedum quinque defosso ollisque e figlino opere crudis aut peruncta pelvi aerea cooperto lucernaque ardente concamarata frondibus, dein terra . . .

Ollas, pelvim, lucernam in eodem loco condi, tum locum ipsum frondibus ac terra operiri et ratione descriptionis et Vitruvii loco VIII. 1. 4 efficitur. Nam scaphio aut pelvi in loco defosso collocatis ‚summa‘ ait, fossura operiatur harundinibus aut fronde, supra terra obruatur‘. Quum igitur non loco cooperto lucerna frondibus concamarari putanda sit frondibus, sed locum ollis, pelvi, lucerna concamaratis frondibus cooperiri appareat, verbum *cooperto* in archetypo ab initio

alterius versus in alterum migrasse atque ante v. *frondibus* transponendum esse videtur.

694 55 = 5,30.

Et illa miraculi plena, Arethusam Syracusis fimum redolere per Olympia, verique simile, quoniam Alpheus in eam insulam sub [ima] maria permeet.

Ima maria non prorsus quidem a Plinii sermone aliena sunt, cf. II. 128, etsi genetivum *maris* voci addit *ima* XXXII. 64: sed hic unius codicis d auctoritate nituntur, in R *sumaria* in V *subima* legitur. Quod quum cum locutione Senecae III. 26 *sub mare* magis conspiret, vocem *ima* expungere malim.

695 61 6,32.

sicut in Segesta Siciliae, Larisa, Troade rel.

Fort. scr. *Larisa Troade*, ut a ceteris oppidis cognominibus distinguatur.

696 65 = 6,33.

Lendes — hac curantur, ut liventia reducit eadem (aqua marina) ad colorem.

ut h. l. ineptum legitur quidem in R V sed facile in *ac* mutatur. §. 76 recte vulgo scribi *ex appositis montibus deferunt,* durissimam structuram *ex his ap. m.* Plinio a Sill. Ian. immerito obtrudi, ipsa librorum MSS. corruptela demonstratur. Nam quod praecedit *et Oxus* deest in plerisque codd. sc. in *ex his* corruptum, in R^2 cum praepositione ita coniunctum est: *yxisses* i. e. *oxus ex.* Ceterum haec in transcursu, nam a defendenda vulgata ante Sill. lectione consulto abstineo.

697 78 = 7,39.

muros domosque massis salis faciunt.

Praepositio qua carere non possumus, e voce proxima una littera repetita restituitur: *domosque e massis.*

85 = 7,41. 698

Salsissimus sal qui siccissimus, suavissimus omnium Tarentinus atque candidissimus, et de cetero fragilis qui maxime candidus.

cetero Ian. e V R^1 d cui assentirem nisi cod. R^2 auctorem sequi mallem; *et* haud dubie mutandum videtur, ut legatur: *candidissimus est, de cetero* rel.

Ibidem.

In igne nec crepitat nec exsilit Tragasaeus — 699
nec ullius spuma aut ramentum aut tenuis.

ullus T V R^1, *ramento* omnes, recte ab I. recepta, habent. Collatis §§. 74, 76 et dittographia deleta scribendum est: *aut ramento tenuis.*

87 = 7,41. (de sale). 700

conditur etiam odoribus additis — —, ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta [iterum] in mandendo, quaesitus garo.

Homines cum iterum mandere non soleant neque garum, quod ‚liquoris exquisiti genus' §. 93 vocatur, mandi omnino possit, sequitur quam lectionem Sill. e libris MSS. recepit, eam ferri non posse. Ne Iani quidem coniectura, qua interpunctione correcta *interim* i. e. interdum scribi voluit, rem absolvi putaverim. Nam non interdum sed semper salis saporem intelligi in mandendo apparet. Non mutandum est vocabulum ineptum sed delendum, e litteris similibus *interinn* quae eundem fere versus superioris locum occupasse putandae sunt, male repetitum. In proximo sensu vitium a Sill. Plinio obtrusum ab Iano merito expulsum quam antiquum sit, Isidori loco XVI. 2 demonstratur qui, multum

largiores lacte multoque gratiores casei dote' scripsit, fortasse recte.

701 88 = ibidem.

adeoque necessarium elementum est ut transierit intellectus ad voluptates animi quoque; scommata sales appellantur omnisque vitae lepos ... non alio magis vocabulo constat.

Quid sententia requiratur, intellexit quidem Pintianus sed nomine peregrino male expressit; qui autem ad librorum MSS. scripturam propius se applicuit Ianus subiecto se carere posse putavit. Qui quae lectioni a Sill. receptae substituit ,nimirum a sale ap.' propterea non ferenda esse contendo, quia non omnes animi voluptates a sale appellantur, sed ioci salesque. Eo igitur consilio ad litterarum ductus accedendum est, ut iocorum vocabulum inde expiscemur. Atque haec in libris MSS. leguntur: *animi quoque nimia sale* (*sales* R^2). Quae, ubi animo reputaveris terminationem *que* nihil esse nisi *ce*, quam scripturae permutationem ne ab imperatorum quidem aetate prorsus alienam esse vel notissimo templo Fortunae huiusque diei demonstratur, vocabulis recte distinctis paucisque litterulis mutatis, ita emendari apparet: *animi, ioci enim a sale appellantur.*

§. 94 *lautissimum* scribo cum R V, non *laudatissimum*, §. 98 cum R d verbum *est* pone v. *ignea* colloco, §. 102 priorem praepositionem *in* dittographia ortam esse puto.

702 104 = 9,45.

crocodilorum morsibus (salem imposuere) ex aceto in linteolis ita ut batuerentur ante vincta ulcera.

vinculis Ianus, *hic* V d *inc* R^1 *ictuum* R^2 e i. e. *ante vincturam.* Ulcera antequam vinciri coepissent, veneno liberabantur, quod batuendo ut fieret medici praeceperant, tum in vinctura

sale curabantur. Differunt igitur quae hic traduntur praecepta a Dioscoridis loco V. 125, ubi sal ad molliendam vinculorum duritiem imponi videtur.

125 = 11,47. (de spongiis). 703

Iidem (penicilli) abstergendae lippitudini utilissimi, eosque tenuissimos et mollissimos esse oportet.

Ita Sill. Ian. Geleninm eiusque codices secuti. De quibus quid iudicandum sit, quoniam minus constat, nos nostris codicibus quorum accurata notitia illorum virorum doctorum diligentiae debetur, firmius insistemus. *ea tenuissimosque oportet* R^1 V, plenius idem Vossianus altero loco quo quae a XXXI. 118 usque ad XXXII. 57 leguntur, pariter atque in R^2 repetuntur (*ψΩ* Sill. appellat), plenius igitur *ψΩ* R^2 *ea tenuissimos et mollissimosque oportet*, iidem vocem proximam litteris *e*, *a*, *ae* finiunt. Unde eadem fere sententia quibus scriptor usus fuisse videatur haec verba extricamus: *utilissimi, ac eo* (i. e. et ideo, cf. XVII. 127, XXXI. 31) *tenuissimos esse mollissimosque oportet.*

126 = ibidem. 704

Et ipsae (spongeae) vulnerum inflammationibus imponuntur, nunc siccae, nunc aceto adspersae rel.

Vulgatam hanc lectionem quam haud dubitanter Sill. repetivit, interpolatam esse Ianum non latuit. Quod vero lacunae signum apponere quam corruptam codicum scripturam corrigere maluit, cautius quam rectius mihi quidem videtur fecisse. Nam quid omnino excidisse potuerit, non assequor. En librorum MSS. lectiones: *inflammationes sine ciniungitur* V *inflammationes si nec inunguitur* R d *Ω ψ*, e quibus litteras *sine* dittographia proximarum *s cini* ortam esse quis non intelligit? Quae autem restant *ciniungitur* termi-

natione passivi abiecta in *minuunt* facile corriguntur. Quod vocabulum inflammationum proprium supra XXV. 88 ,non in ipsa inflammatione sed imminuta' usurpatur. *τραυματικός τέ ἐστι*, Dioscorides inquit V. 137, *καὶ οἰδήματα στέλλει*.

LIBER XXXII.

Expeditiorem viam ingredimur. Librum enim Bambergensem, quem manibus teneo, tot tantisque virtutibus ceteris eminere quis nescit, ut plerumque solus, interdum cum optimis alterius familiae codicibus orationem Plinii germanam incorruptamque praestet? Quem accuratius quam nescio quo pacto in maiore Silligii editione factum est collatum sicut in primis libris codicem A, nos ita auctorem sequemur, ut alteram sectam, ubi suis Bambergensis liber vitiis laborat (neque id raro accidit) in auxilium advocemus.

705 10 = 1,4.

Iuba — tradit — cetos — in flumen Arabiae intrasse rel.

Haud dubie *in flumen Arabim intrasse* scribendum est, i. e. ,apud Gedrosos qui Arabim amnem accolunt' (IX. 7). Iubam enim praeter Arabiam etiam eum cursum descripsisse constat, quo ex Arabia Patalen navigabatur, cf. vind. I. p. 97. Nomen autem fluminis vicinis vocabulis ,de Arabia' corrumpi facillime potuit. §. 11 cum cod. B. scr. *repere*, §. 13 non *anthiam* sed plurali numero quo IX. 182 Plinius usus est, *anthias* rectius legi librorum MSS. vitiosa scriptura (*pithias* B *phitiasin* VR) efficitur.

706 15 = 2,6.

Trebius Niger auctor est xiphian [id est gladium] rostro mucronato esse, ab hoc naves perfossas

mergi — ad locum Mauretaniae, qui Cotte vocetur.

Gladium piscem Plin. iam IX. 54 nominaverat, xiphian infra §. 151 commemorat, neutro loco interpretatur, quae igitur h. l. ut mucronatum rostrum explicetur, adiecta legimus glossam redolent. Locus autem Mauretaniae et V. 2 in cod. A et hic in cod. B *Cottae* appellatur, quae nominis forma cum Strabonis loco p. 825, 2 *αἱ Κώτεις* confirmetur, plurali numero Plinius usus esse videtur.

16 = 2,7. 707

E manu vescuntur pisces in pluribus quidem Caesaris villis; sed quae veteres, prodidere in stagnis, non piscinis admirati, in Eloro Siciliae castello —, item in Labrandi Iovis fonte anguillae et inaures additas gerunt, similiter in Chio rel.

Ita Sill. cod. Bambergensem e parte secutus, neque multum differt Iani ratio qui interpunctione mutata verba non emendavit, nisi quod recte e codd. *Labrayndi* i. e. *Labrayndii* scripsit. Equidem neque sententiam orationi aptam inesse neque structuram verborum ferri posse contendo. Nam quod Ianus post vv. *villis* et *sed* leniore interpunctione usus est, non contraria sunt villae et castellum, sed stagna et piscinae, Silligius vero ne sensum quidem grammaticae legibus accommodavit, quorsum enim referuntur verba *sed quae veteres?* Neque omnino ulla primis sententiis inest oppositio, sed comparatio, eodem enim modo e verbo ‚vescuntur' infinitivus ‚vesci' supplendus est, quo XXXIV. 5 verbum ‚exerceri' semel positum bis intelligitur, quo de genere cf. Grasberger p. 16. Corrupta esse sequitur verba *sed quae* B *se quae* R *se que* V, unde deleta quae e proximo vocabulo adhaeserat littera *s* nullo negotio efficitur *aeque* sc. e manu vesci. Ita XVII. 84 a sententia

,id quidem — maluerim' ad alteram eodem adverbio ,aeque' transitur. Bambergensis autem scriba quum etiam in fine post v. ,diximus' male addiderit ,pisce', in media quoque sententia peccasse videtur, optime ceteri syllaba addita *anguillas hae* exhibent. Qua lectione recepta scribendum erit:

E. m. v. p. i. p. q. C. villis, aeque veteres prodidere, in stagnis non piscinis admirati, i. Heloro S. c. n. p. S. i. i. L. I. fonte anguillas — hae e. i. a. gerunt — similiter rel.

§. 17 post v. *parent* interpungatur oportet, §. 18 *Scyllae* pro *Siciliae* lego. §. 33 v. *tollit* pone v. *oculorum* non in alterius tantum familiae libris sed etiam in Bamb. deest; nam e Silligii Iani copiis satis negligenter usi silentio cave quidquam colligas. Quod nisi in ceteris libris *suffusionesque* legeretur, praepositionem *contra* bis ponendam esse existimarem, nunc verbum excidisse concedo. Ita in §. 34 quem sensum Ianus emendavit non *hoc* ex *hec* sed *hęc* ex *hoc* factum est, v. *efficariore* a m. 1 *efficaciorem* manifesto scriptum erat, postea in rasura e tribus litterae m signis ultimum erasum, medium et primum in *st* mutatum est. Ibidem non *demonstrent* sed recte *demonstrant* scriptum exstat. §. 41 non V tantum sed etiam B habet *sanguinem inlini*, §. 48 B² non *fluuiatilium* sed *fluiatililium*.

708 61 = 6,21. (de ostreis).

Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras.

ambientem B V R, *fribras* V et an te rasuram B, unde concinnior lectio prodire videtur:

ambientem purpureo crine fibram.

709 68 = 7,23.

Sornatius tantam vim (sanguisugarum) hanc tradit ut, nisi oleum ore contineant quae tinguent, dentes quoque earum denigrari dicat.

Cur feminae solae tinguere capillos dicantur, nescio, de viris puerisque Plin. Valerianum I. 7 loqui video. Qui quum ab iis qui curentur oleum ore continendum esse praeceperit his verbis: ‚habere — debet in ore oleum is qui curabitur — ne ei dentes nigrescant‘ Plinium scripsisse puto: *qui tinguntur — eorum;* et habet *qui*, *eorum* d, *tingunt* praeter B omnes. §. 75 In Bamb. recte non *ipsas* scriptum est sed *et ipsas.*

84 = 7,27. 710

Muricum generis sunt quae vocant Graeci coluthia —, turbinata aeque sed minora multo, efficaciora etiam et oris halitum custodientia.

Praeter muricum remedia eam quoque vim coluthia quae calycia i. e. parva pocula potius appellanda erant, habere dicuntur, ut oris halitum custodiant. Quam melius particula ‚etiam‘ adiungi apparet. Copula igitur quum a cod. Bamb. absit, scribendum erit: *s. minora, multo efficaciora*, *etiam oris h. c.*

86 = 8,27. (de alcyonio). 711

Quatuor eius genera: cinereum spissum, odoris asperi; alterum molle, lenius, odore fere algae; tertium candidioris vermiculi; quartum pumicosius, spongeae putri simile.

Hic rursus e cod B. addenda est copula. Nam lenem odorem aspero opponi manifestum est, sicut molle genus spisso. Itaque inserta e cod. B. copula legatur oportet: *lenius odore et fere algae.* In proximis vocabulis genetivus ‚c. vermiculi‘ non habet quo referatur; scilicet ad v. ‚simile‘, cum genetivo ‚putris‘ in codd. V R d coniunctam. Sequitur, orationem Plinii hoc modo continuari:

tertium candidioris vermiculi, quartum p. s. putris simile.

93 = 9,30.

712 Iocineris doloribus scorpio marinus in vino necatur, ut inde bibatur; conchae longae carnes ex mulso potae rel.

Ita et Sill. et qui cum antecesserunt quique secutus est Ianus tacite scripserunt, lectionis *necatus* quam et reliqui codices exhibent et Bamb., qui etiam §. 92 non, quod e Silligii silentio colligas, *demittat* sed *dimittat*, scripsit nullam rationem habuerunt neque sententiae structuram expediverunt. Scilicet post v. *doloribus* verbum *prosunt* vel simile quod excidisse non animadverterant.

713 **97 = 9,31.**

(Myaces) ulcera — sanant; item carcinomata; cremati, ut murices, et morsus canum hominumque cum melle rel.

cremati autem ante Sill. legebatur. Qui vocem importunam Bamb. auctore recte delevit, interpunctionem non correxit. Atqui Dioscorides II. 7 *καέντες* inquit, *τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν*, qui *τὰ αὐτὰ ποιοῦσι καὶ οἱ κήρυκες καέντες* ac murices retulerat cp. 5, et *πορφύρα καεῖσα δύναμιν ἔχει — ἀνακαθαρτικὴν ἑλκῶν*, cf. cp. 4. Itaque legatur oportet: *ulcera — sanant, item carcinomata cremati ut murices; et* rel.

714 **103 = 9,32.**

Saepiae quoque ova urinam movent, renes purgant.

et renes non V tantum habet, sed B quoque, haud dubie recipiendum.

715 **116 = 10,38.**

alii sanguinem testudinum lethargicis illinunt.

testudinis V et B, itemque Plinius Valerianus III. 6 recte utique.

121 = 10,42. 716

Sanguinem fieri piscium cibo putant.

flere B[1], *fluere* B[2] recte, nam contrarium statim sequitur ,sistere.'

123 = ibidem (de hirudinibus). 717

Aliquando tamen relinquunt adfixa capita, quae causa — multos interemit, sicut Messalinum e consularibus patriciis, cum ad genu admisisset; invehunt virus remedio verso.

Male dici ,remedium versum' Pintianus intellexit, neque tamen recte *in veneni* coniecit. E codicum autem scriptura *inuenit uirus* B *inueniunt uirus* V R T facile efficitur *inveni in virus*, sc. ,apud auctores' (XX. 215) interemisse, quem infinitivum breviloquus scriptor omisit. Cottam Messalinum dixit, Tiberio regnante nescio quo anno consulem suffectum. Pergit Plinius:

124 = ibidem. 718

Maxime rufae ita formidantur; ergo sugentes rufas forficibus praecidunt.

V. *rufas* male repetivit Sill., Ianus cautius libros MSS. secutus *sugere* scripsit, ante v. *rufas* aliquid excidisse ratus. At haec ipsa vox in uno B[2] reperitur, i. e. in optimo codice interpolato: *sugere urfas* legitur in B, *sugere oras* in V R d T. Scribendum est igitur:

sugere orsas.

Obiter moneo §. 125 de codicis B. errore male a Sill. relatum esse, accurate ab Iano in ed. I. Teubneriana vol. V. p. 356. §. 134 *sub diu* etiam in B legitur. §. 136 vulgo recte *ex XV* legitur; quod enim B habet *e XXV* nihil aliud est atque *ex XV*.

719 136 = 10,47 (de sanguisugis).

[hic suffitus urentium eas necat cimices unice.]

invectas vulgo male legi ab Iano intellectum est, qui e scriptura cod. B *in vice* tres coniecturas elicuit: *invicem*, *in veste*, *unice;* postremam recepit eique Sill. obtemperavit. Equidem primam praeferrem, nam XXIX. 62 suffitu cimicum hirudines abigi dicuntur, si una voce mutata sensum expediri mihi persuaderem. Nunc in multis haereo. Ac primum quidem non comburentium tantum cimices necari consentaneum est sed eos quoque qui in cubilibus latent; deinde voces ‚hic suffitus' pro ‚harum suffitus' vel ‚hae suffitu' vix Latine dici puto, totam denique sententiam et ab hoc loco quo de psilothris agitur, alienam esse arbitror et supervacaneam omnino, quum de illa hirudinum virtute iam §. 124 idem relatum sit. Quid multa? delendus est sensus e superiore loco saeculo ut videtur quarto ab homine non illo quidem indocto sed elegantioris orationis minus perito repetitus.

§. 142 numerum piscium CXLIIII corruptum olimque recte CLXXVI scriptum esse et facili computatione nominum quae insequuntur facta intelligitur et indice h. l. confirmatur. Ibi enim ipse qui quaeritur numerus CLXXVI reperitur.

720 147 = 11,53 inter pisces enumerantur cochloe, quorum generis — helices, aliis actinophoroe dicuntur, quibus radii cantant; extra haec sunt rotundae rel.

Rectam emendandi viam ingressus est B auctore Ianus, ita tamen ut vocem *radii* cautius quam verius omitteret. Scilicet id quidem virum prudentissimum non latuit, quod Silligius sibi persuasit, fieri non posse ut radiis conchae non concavo buccino soni eliciantur: sed quae e Xeno-

cratis libro desumpta apud Oribasium II. 58 leguntur, non debebat negligere. Tria enim cochlearum genera distinguantur oportet: helices, teretes et oblongae quibus canitur, rotundae, quibus oleum asservari solebat. Primum autem genus cum altero apud Plinium confusum conflatumque est, quum in imo fortasse margine archetypi versus XXVII litterarum excidisset, ultimum proximi vocabulum in eo libro, unde B codex descriptus est, solus conservatus, in eo exemplo quod ceteris repraesentatur, interiisset. Nos igitur voce *radii* religiose servata lacunam ita expleri statuimus:

quibus radii exstant; teretes quibus ut tubis cantant; extra haec rel.

150 = ibidem. 721

— pectines maximi et nigerrimi aestate, laudatissimi autem Mytilenis, Tyndaride, Salonis, Altini, Chia insula.

Hic quoque Silligius Iani copiis negligenter usus est. Nam, sicut ille in ed. I. Teubn. accurate retulit, ante v. ‚nigerrimi‘ in B scriptum exstat *in his*, rectissime. Neque enim nigerrimi pectines sunt aestate, sed laudatissimi, cf. Xenocr. l. l. Maximi igitur pectines et praecipue nigerrimi quique aestate optimi sunt; ‚*hi* autem‘ — nam haec quoque vox e B asciscenda erat — sunt vel reperiuntur non Altini sed Latini teste eodem Xenocrate. Itaque cod. B scriptura *alti. nicia* (*altinicia* ceteri) sic emendabitur:

Latini, *in Chia insula.* (*in* iam ab I. additum est).

152 = 11,54. Ovidius commemoravit: 722–23

— parum, tragum et placentem cauda melanurum.

sparum coniecit Hauptius ex Ovidii v. 106, qui tamen ‚sparulum‘ nominat. Veri similius ne bis unum vocabulum

mutetur, ex versu 107 mihi quidem videtur legi *pagurum*. In archetypo enim in fine versuum e membrana aliquantulum aut deletum aut male compactum fuisse putandum est, quo factum est, ut *pa rum* omnes, *caudam. labrum* B, ceteri *cauda labrum* servaverint. Eidem vitio tribuo errorem §. 154 a nemine dum animadversum. Nam post v. *spondyli* excidit *loco*; *pro spondylo* vulgo legitur, ad sensum recte.

LIBER XXXIII.

Huius libri §§. 8—30, 32—38, 42—57, 132—157 in chrestomathia tractavimus, e quibus Ianus in editione Teubneriana recentiore et numerorum notas nonnullas accuratius expressit et duos locos videtur emendasse; §. 15 ego *etiam* scripseram, Ianus recte distinxit *et iam*; §. 145 v. *eius* post *conservi* restituit*). Fortasse etiam §. 32 recte legit *principatu* e B pro *principatus*. Quod autem §. 155 ego ,*et* Antipater quoque' scripsi, id Bamb. auctore feci.

724 3 = 1.

Illa nos perimunt — quae occultavit atque demersit (tellus), illa quae non nascuntur repente.

Frigidam sententiam ne tum quidem prooemio i. e. eo loco ferendam esse putarem, quo ad oratoriam artem Plinius fere consurgit, si librorum optimorum fide confirmaretur. Quia enim metalla frugibus opponuntur quae suo plerumque tempore proveniunt neque ipsae repente nascuntur, negationi illi nulla omnino vis inesse videretur. Optimi autem codices B V R *ut repente* summo consensu exhibent: itaque non delenda est vocula *ut* sed addendum verbum et ad sententiam et ad structurae concinnitatem necessarium. Quod

*) Praeterea nonnulla prioris editionis Teubnerianae quam operis correctam exhibueram vitia imprudentia mea contigit ut repeterentur.

quam facile simillimis proximi vocabuli litteris hauriri potuerit, quis non intelliget? Namque scribatur necesse est:
quae non nascuntur ut repente rapiantur.

4 = 2. 725

Didicit homo naturam provocare et artem vitiorum irritamenta; in poculis libidines caelare iuvit ac per obscoenitates bibere. Abiecta deinde sunt haec [et sordere coepere] et auri argentique nimium fuit.

Quae vulgo ita leguntur recte Bergkius in exercitt. Plin. II. 3 improbavit; nam neque vitiorum irritamenta artem provocare recte dicuntur neque postrema apte cumulantur. Quod autem ultima verba delevit v. d., non animadvertit aurum argentumque propterea nominari quo gravius murrina in sensu proximo commemorentur; neque quae in primis verbis mutavit, probabilia esse videntur. Satis enim inconcinne coniecit vel ‚artem ad v. i.' vel ‚arte', ut verba ‚vit. irr.' voci ‚libidines' nulla vi apponerentur. Contrariae quum sint voces ‚homo — vitiorum irritamenta', ‚naturam — artem', sequitur verbo ‚provocare' alternm flagitari eius aut contrarium aut simile. Quod male in codd. deterioribus suppleri ‚auxere' apparet; neque enim augetur ars vitiorum irritamentis sed frangitur ac debilitatur. Accedit quod quae statim sequuntur verba ‚et sordere coepere' absunt a cod. Bamb., in quo *abs sorbere* scriptum est idque rectissime etsi alieno loco, nam et naturam ab homine provocari et vitiis cupide artem adhiberi haec tandem est sententia indignatione scriptoris dignissima, eaque facillima mutatione sic restituenda:

D. h. n. provocare et absorbuere artem v. i.; i. p. l. c. i. a. p. o. b. A. d. sunt haec et auri arg. nim. fuit.

Paulo infra B habet: *earum iam accessio est*, ceteri

codd. *et aurum i. a. e.* Scribendum videtur: *earum iam accessio est aurum.*

726 31 = 2,7.

Decuriae quoque ipsae pluribus discretae nominibus fuere, tribunorum aeris et selectorum et iudicum. Praeter hos etiamnum nongenti vocabantur, ex omnibus electi ad custodiendas suffragiorum cistas [in comitiis].

In loco difficillimo, quo de eleganter Bergkius in exercitt. Plin. II. p. IV egit, diutius immorari nolo unumque significasse satis habeo: nongentorum illorum quodquod munus fuisse videatur, ad indicia sola referri. Itaque annotatione docti illius grammatici qui iudiciorum custodes comitiorumque permutavit, expuncta ex omnibus iudicum decuriis nongentos electos esse existimo, e quibus quotquot ad singula iudicia requiri viderentur cistarum custodes adhiberi consueverint.

§. 40 quod sententiae unice aptum est, *avro* exstat in cod. Bamb.

727 58 = 3,19 (de auro).

Praecipuam gratiam huic materiae fuisse arbitror non colore, qui clarior in argento est magisque diei similis, ideo militaribus signis familiarior, [quoniam longius fulget].

Colorem clariorem argenti causam esse cur militaribus signis adhiberetur, iam dictum erat; quae insequuntur nihil sunt nisi glossa e margine repetita.

728 59 = ibidem.

— quo saepius arsit, proficit ad bonitatem, aurique experimentum ignis est, ut simili colore rubeat ignescatque; et ipsum obrussam vocant.

Quid? obrussamne aurum? immo obrussa auri est experimentum. Interpungatur oportet:

— *ignescatque et ipsum: obrussam vocant.*

67 = 4,21. 729

Aurum qui quaerunt ante omnia segutilum tollunt; ita vocatur indicium. [Alveus hic est] harenaeque lavantur atque ex eo quod resedit coniectura capitur.

Segutilum ab alveo diversum in alveo seu fossa lavari harenamque continere apparet. Atque alveum Plinius non erat cur commemoraret, commemoravit doctus ille interpolator; ipse segutilum harenam lavari narravit. Itaque B scriptura (*harenae qua lauatur*) correcta et glossemate expulso legendum esse censeo:

— *indicium harenae, quae lavatur* rel

69 = ibidem. 730—32

Vagantur hi venarum canales per latera puteorum et huc illuc.

Scribe: *puteorum huc et illuc.* — In §. 70 verba ‚arrugias id genus vocant' in parenthesi collocanda sunt, ut proxima verba cum priore sensu artius cohaereant. Item §. 71 verba ‚si longior — ambitque' cum proximis superioribus coniungenda atque a v. ‚Et tamen' nova sententia ordienda est.

72 = ibidem. 733

Peracto opere cervices fornicum ab ultimo cadunt; dat signum ruina eamque solus intellegit in cacumine eius montis vigil.

Is scilicet qui in summo monte collocatus est vigil ubi intellexit iamiam fore ut mons corruat, *dat signum ruinae.* Itaque

734 Mons fractus cadit — fragore qui concipi humana mente non possit eque efflatu incredibili spectant victores ruinam naturae.

Et fragorem et aeris efflatum vehementissimum esse traditur. Itaque e codd. V R restituatur oportet quod ex parte iam vulgo ante Sill. legebatur: *non possit, aeque efflatu incredibili: spectant — naturae.*

735 75 = ibidem.

Vitium lavandi et si fluens amnis lutum importet.

V *et* neque coniungit quidquam neque comparat. Scribatur oportet: *V. l. est si* rel.

736 85 = 4,25. (de auro).

— ex melle vero decoctum cum melanthio illitum umbilico leviter solvit alvum.

Non *leviter* sed *leniter* alvus solvitur (cf. XXXII. 64), atque sic habet B.

737 90 = 5,27. (de chrysocolla).

Indocta opificum turba tribus eam generibus distinguit, asperam quae taxatur in libras X vii, mediam quae X v, attritam quam et herbaceam vocant X iii. Sublinunt autem harenosam priusquam inducant atramento et paraetonio.

Num harenosa tantum utuntur opifices sc. quarto nescio quo chrysocollae genere cuius nullum omnino pretium tradatur? Immo una e tribus illis generibus harenosa fuisse putanda est, eaque eo loco inseratur oportet, ubi peccatum in archetypo fuisse hac codicis B lectione *aspe quae mataxatur* indicatur. Itaque transposita illuc voce ‚harenosam' lego:

asperam harenosam — Sublinunt autem priusquam rel.

§. 93 *santernam vocant nostri* legebatur ante Silligium,

rectissime, nam non in reliquis tantum codicibus sed etiam in B exstat.

100 = 6,32. 738

Et alias argentum vivum non largum inventum est.

Non de praeterito tempore Plinius loquitur sed de sua aetate. Quod igitur aliis in locis dixerat ‚rarum inventu‘ (IX. 60, XV. 130, XXVIII. 1, 217), id h. l. dicere maluit: *non largum inventu est.*

105 = 6,35. (de scoria). 739

Additur emplastris ut molybdaena, de qua dicemus in plumbo, cicatricibus maxime glutinandis et contra tenesmos dysenteriasque, infusa clysteribus cum myrteo oleo.

Emplastra et clysteres quum sint diversa remedia, illa cicatricibus prodesse, clysteres contra dysenterias adhiberi manifestum est, cf. XXXIV. 174. Alio igitur modo distinguenda est oratio: *glutinandis, e. c. t. dysenteriasque infusa cl. c. m. o.*

106 = ibidem. 740

Chrysitis ex vena ipsa fit, argyritis ex argento, molybditis e plumbi ipsius fusura, quae fit Puteolis et inde habet nomen.

‚Ut Puteolana nominetur‘ Hard. Minime (nam etiam in Sicilia fieri auctor est Dioscorides V. 102), e plumbi potius fusura molybditis appellatur. Itaque distinguendum est ita: — *fusura quae fit Puteolis, et i. h. n.*

108 = ibidem. 741

Quidam duo genera faciunt spumae, quae vocant scirerytida et peumenen.

Alterum genus haud dubie id est quod durum solidumve

fluit, quod follium afflatu accenditur alterum. Itaque sic Graeca nomina a vocibus *σκιῤῥός*, *ῥύω* et *πνέω* ducta recte scribentur: *scirorytida et pneumenen.*

742 118 = 7,40.

(Minium) neutro ex loco invehitur ad nos nec fere aliunde quam ex Hispania, celeberrimo Sisaponensi regione in Baetica miniario metallo vectigalibus populi Romani. Nullius rei diligentiore custodia, non licet ibi perficere rel.

Pluralis *vectigalibus* quia ad neutrum substantivum referri potest, ad ea quae proxime sequuntur praepositione addita applicandus est, aptissima sententia. Propterea enim in Hispania glebae minii non perficiuntur, quia diligentissime custoditur vectigal. Itaque scribendum erit: -- *metallo. E vectigalibus p. R. nullius r. d. custodia non licet* rel. Obiter moneo, *celeberrimo* etiam in B legi, non *celerrimo.*

743 119 = ibidem.

Namque est alterum genus — quod fit exusto lapide — non ex illo cuius vomicam argentum vivum appellavimus — sed ex aliis simul repertis. Steriles etiam plumbi deprehenduntur solo colore rel.

steriles etiam plumbi de'|| *micae p'rehenduntur solo*|| Bamb. versibus ita distinctis. V. *micae* Ianus in margine ab aliquo adscriptam fuisse putat, qui v. *steriles* sc. lapides explicare conaretur. Equidem quum ante v. *steriles* unam litteram erasam esse videam secus censeo. Omissa erat a librario pone v. ‚repertis' *micae*, quod verbum quum deficiente spatio suo loco supplere non posset in alterum versum coniecit eadem manu sed litteris paulo minoribus. Itaque scribi velim: — *repertis micae. Steriles* rel.

122 = ibidem. 744

remedium ut pariete siccato cera Punica — admotis gallae carbonibus inuratur.

Quomodo e galla carbones fieri possint, ab editoribus non demonstratur, neque quemquem de ea re accuratius cogitasse putaverim. In ‚ferreo vase' carbones componi debere Vitruvius VII. 9. 3 monuerat, quem quum hoc loco Plinius auctorem sequatur, nomine aliquo usus esse putandus est quo illius orationem non sententiam variaret. Quod ipsum in egregio codice servatum Sill. Ian. temere neglexerunt. Scriptum enim in B exstat *gal. ea* (*galeae* in V) i. e. *galla* vase a galeae similitudine appellato, quam deminutiva forma Varro apud Nonium XV. 35 galeolam vocavit, h. l. sine dubio reponendam.

Ibidem. 745

Qui minium in officinis poliunt faciem laxis vesicis illigant ne in respirando pernicialem pulverem trahant et tamen ut per illas spectent.

illas prorsus otiosum est, neque enim vesicarum amor incolas tenuit, sed ne laederentur aut pulvere aut tegumenti crassioris asperitate. Quid autem vesicis levius? atque hoc ipsum *ut per levia spectent* rectissime in B scriptum exstat.

131 = 9,46. 746

pingitque (Aegyptus), non caelat argentum. Unde transit materia et ad triumphales statuas.

transmisit R, verbo minus apto, tempore aptissimo. Nam non de re quae tum ipsum fieri coeperat, sed de more recepto sermo est. Itaque nulla fere mutatione scribatur oportet: *Unde transiit materia* rel.

§. 159 post v. *montibus* levius distingui oportere arbitror, ut proxima verba ad sil prope urbem effossum referantur.

LIBER XXXIV.

De §§. 13—93, 140—141 in chrestomathia egi, praeterea §. 70 verba ‚Harmodium — Alexander' addito artificis nomine, ‚Antenor' §. 72 pone v. ‚bigasque' inserenda esse alibi monui. Quaedam autem in prioris edit. Teubnerianae exemplo quod correctum operis excudendum transmiseram emendare neglexi. §. 82 Ianus rectius fortasse *Philippiensis* e cod. B scripsit, nam quod §. 66 copulam *et* restituit, contra codicis auctoritatem factum est.

747 10 = 2,5. (de aere).

Proxima laus Aeginetico fuit, [insula ipsa aere,] nec quod ibi gigneretur, sed officinarum temperatura nobilitata.

Insula et ipsa, nec aes gignens sed vulgo, *insula ipsa est — nec quod ibi gigneretur, sed off. temperatura — nobilitata* Ianus. Codices autem ita variant:

et ipsa ē nec ē gignens R

et ipsa est nec est gignens V

et ipsa nec aes gignens d (et codd. Gelenii).

Qua librorum deteriorum scriptura comparata efficitur aeris nomen interpolatum recteque ab Iano omissum esse. Reliqua compendiis archetypi male intellectis corrupta esse ex hisce cod. R. litteris *nec egi* apparet. Quae in B egregie explentur litteris *necuodi* ac terminatione *tur*, cui quum in deteriorum codicum exemplari e proximo vocabulo *s* adhaesisset, participium substitutum est. Ad codicem igitur B hic quoque redeundum est. In quo haece leguntur:

ipsa est nec uodibi signetur

Romano enim scriptori id praesertim memorabile videbatur, quod apud Aeginetas non numis signandis aes inservierit sed officinis. Itaque in archetypo codicis B scriptum erat *insula ipsa est ne cuod ibi signetur*, ita ut quae Plinius ipse

tradiderat cum grammatici annotatione coalescerent. Insulam enim Aeginam esse eamque sua aetate ignobilem saeculo quarto grammaticus annotare potuit, Plinius etiamsi non IV. 57 retulisset, commemorare non poterat. Quae igitur restant, ipse ita enuntiasse putandus est, nam aes supra nominaverat:

Proxima laus Aeginetico fuit, *non quod ibi signetur*, *sed off. t. nobilitata.*

95 = 9,20. 748

palma Campano perhibetur utensilibus, vasis probatissimo.

Utensilia vasa non duo sunt genera sed utensilia vasorum genus (cf. ,utensilia vasorum' XIII. 72), quod Isidori etiam interpolatione (,utensilibus et vasis *omnibus*' XVI. 79) confirmatur. Deleta igitur quae ne in B quidem exstat interpunctione scribatur oportet *utensilibus vasis.*

Fit Campano simile in multis partibus Italiae pro- 749
vinciisque. Sed octonas plumbi libras addunt et carbone recoquunt propter inopiam ligni.

Quis tandem? nempe provinciae, Capuanos enim ligni non carbonis ignibus uti supra traditum erat; Galli vero etiam lapides candefacere statim narrantur. Quod igitur in B scriptum legitur *italiae prouinciae prouinciisq; sed octonas* inde Plinium haec tradidisse consequitur:

— *Italiae provinciisque. Sed provinciae octonas* rel.

102 = ibidem. 750

botryitis nominata; ponderosior haec priore, levior secuturis. Duo eius colores: deterior cinereus, puniceus melior, friabilis oculorumque medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacium —; haec dicitur placitis, et ipsa ab ar-

gumento, planitie crusta verius quam pumex, intus varia rel.

Adiectivum ‚friabilis' non ad colorem sed ad cadmeam botryitin pertinet, itaque alio modo interpungendum esse apparet. Infra v. *planitie* an operarum vitio Ianus omisisse videatur nescio, suo loco legi nego. πλακώδης enim cadmea recte crusta dicitur, planitie autem crusta non efficitur. Neque tamen delendum est vocabulum verbis Dioscoridis V. 85 ὥσπερ ζώνας ἔχουσα τὰς διαφύσεις conveniens, sed eo unde in archetypo post versum XXVI litterarum aberraverat transponendum. Itaque legendum est:

levior secuturis — duo eius c. d. c. p. melior —, friabilis —— crusta verius q. p. intus planitie varia.

751 **108 = 11,25.**

Atque haec omnia medici – ignorant; paret nominibus; in tantum a conficiendis iis medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinae solebat. Nunc quotiens incidere in libellos componere ex his volentes aliqua hoc est impendio miserorum experiri commentaria, credunt Seplasiae omnia corrumpenti. Iam quidem facta emplastra et collyria mercantur, tabesque mercium aut fraus Seplasiae sic exteritur.

Ita Sill. contaminatis librorum deteriorum et B scriptura, Ianus autem ex illis vulgatam lectionem *pars maior et* servavit, ultimi verbi loco e B scripsit *sicce taxetur*. Nos e Bambergensis erroribus quid Plinius scripserit facile expediri arbitramur, atque quod ille exhibet *paret* in *parent* mutatum ad medicos refertur qui nominibus inserviunt, res negligunt. Tum *medicaminibus iis*, hoc enim ordine verba in B leguntur, recipiatur oportet. Deinde non *commentaria*

sed *commentariaque*, quod in B exstat, ad v. *libellos* transferendum est, ut medici sive libellis auctorum sive praeceptis nulla arte collectis, qualia apud Marcellum, Oribasium, alios permulta reperiuntur, uti dicantur. Neque *ex iis* (*ex is* B[1]) et *expediri* quod in omnibus libris MSS. reperitur est cur mutare conemur. Medicos enim se ex aerumnis curisque expedire aegrotorum impendio Plinius indignatur. Denique quae a prima manu B sane corrupta exhibet *siccenateturet*, inde nullo negotio effici apparet *sic vexat et urit* sc. miseros. En oratio haece elegantissima prodibit:

— *parent n.*; *i. t. a. c. medicaminibus iis a.*, *q. e. p. m. s. N. q. i. in libellos commentariaque*, *c. ex iis v. a. h. e. i. m. expediri*, *c. S. o. c. l. q. f. e. e. c. m.*, *t. m. a. f. S. sic vexat et urit.*

109 = ibidem. 752

Et squama autem et flos uruntur — lavantur — et uvas oris farina admota tollit, et tonsillas cum melle.

Necessario *tollit et* in pluralem *tollunt* mutanda sunt. Proxima ab Iano recte distinguuntur.

116 = 12,28. (de scolece). 753

teritur autem, donec viride fiat contrahatque se vermiculorum specie, unde et nomen. Quod vitium ut emendetur, duae partes quae fuere aceti miscentur urina pueri impubis.

Quod tandem vitium? neque enim in nomine neque in viridi colore quidquam inest quod reprehendatur. At colorem nescio quid ingrati habuisse a Dioscoride V. 92 docemur, qui *ἐνεργὴς* inquit *δὲ καὶ εὔχρους γίγνεται*, *ἐὰν ὄξους μὲν λάβῃ μέρος ἕν*, *οὔρου δὲ παλαιοῦ μέρη δύο*. Itaque colori vitium inesse dixerat Plinius his fere verbis, quae excidisse eo est verisimilius, quoniam etiam proxima verba

impubis. Idem autem in B desiderantur: *ceterum colore ingratiore.* Ne sic quidem sanatus erat locus, quos recte sanum integerrimumque libri MSS. praestant Ianus secutus est:

— *duae partes quam fuere a. m. u. p. i.*

i. e. binae partes urinae singulis aceti admiscentur.

754 127 = 12,32. (de chalcantho).

— superponitur emplastris ad dolores tollendos, quodque ex eo candicat, in uno usu praefertur violaceis rel.

quo V R, *quod* non d T tantum sed etiam B, e quo S. I. *quodque* attulerunt. Itaque scribatur oportet: — *tollendos. Quod ex eo* rel.

755 142 = 14,41. (de ferro).

In Cappadocia tantum quaestio est, aquae an terrae fiat acceptum, quoniam perfusa certo fluvio terra neque aliter ferrum e fornacibus reddit.

De Chalybum metallis loquitur, cf. Ps-Aristot. de mirab. auscult. 48, quos prope Cerasum oppidum habitasse constat vel e Xenoph. anab. V. 5. 1. Itaque non de incerto quodam fluvio agi consentaneum est sed de flumine oppidi cognomine (cf. Forbiger Geogr. ant. II. p. 424). Scribendum est igitur: *Ceraso fluvio.*

756 150 = 15,43. (de robigine et ferro).

haec est ferro a Graecis antipathia dicta. Ferunt quidam et religione quadam id fieri et exstare ferream catenam rel.

Quum proximus inferior versus protarchetypi a v. *ferunt* inciperet, factum est ut in primum superioris versus vocabulum eaedem litterae transirent. Neque enim v. *antipathia* cum dativo coniungitur et frequentissima est rerum repugnantiae apud scriptorem nostrum mentio Cf. XX. 1,

XXIV. 1, XXXVII. 59. Hoc quoque loco ,de discordia rerum concordiaque quam antipathian Graeci vocavere ac sympathian' cogitavit scripsitque: *haec est rerum a. G. a. d. Ferunt quidem*, nam sic non *quidam* etiam B habet.

157 = 16,47. 757

ideo in calathis quibus aurum colligitur cum eo remanent, postea caminis separantur rel.

De calculis plumbi nigris sermo est, iisque nondum conflatis. Quare Graeco vase, quo ferrum fundi Hesychius s. v. retulit, hic quidem locus non est, neque id praeter codd. Barbari quos non inter optimos fuisse putaverim, recentissimumque h Parisiensem in ullo codice reperitur. *cubatis* habet d, *colatis* V R, *cutalis* B i. e. *scutulis*. Etiam de *catinis* cogitari licet cll. XXXIII. 69, verum et remotius est a litterarum ductibus quos etiam in vitiosa librorum scriptura religiosius sequi par est, et illo quidem loco ad aurum non colligendum sed coquendum adhiberi traditur.

164 = 17,49. 758

Nigro plumbo — utimur — eruto — in Britannia — adeo large ut lex ultro dicatur, ne plus certo modo fiat.

Qui nuper de plumbariis in Britannia metallis egregie disputavit, Hübnerus in mus. Rhen. XII. p. 349 verba ,ut — dicatur' tam obscura sibi videri pronuntiat ut haud sciat an Brunnii coniectura ,ut lege interdicatur' multis probetur. Atque non obscura tantum est talis oratio sed vix Latina, quae tamen non audaciore illa mutatione sed lacuna potius expleta sanari videatur. Quum enim syllaba *ca* in archetypo excidisset, quod restabat *uere* factum est ut in *ultro* corrigeretur. Ego vero ita legi censeo:

lex cavere dicatur, nisi malis: *lex ultro cavere dicatur.*

759 **165 = ibidem.**

Nuper id compertum (metalla derelicta fertilius revirescere) in Baetica Samariensi metallo, quod locari solitum X $\overline{CC}$ annuis, postquam oblitteratum erat, X $\overline{CCLV}$ locatum est; simili modo Antonianum in eadem provincia a pari locatione pervenit ad HS. $\overline{CCCC}$ vectigalis.

Sic recte scribitur locus partim a Gronovio partim ab Iano, qui nomen prioris metalli e B restituit, emendatus, cui ego parvum aliquod sed certissimum addidi; praepositionem enim *a* addi debuisse comparatione efficitur inter priorem alterius metalli locationem eamque quae Plinii aetate facta est.

760 **167 = 18,50.** (de plumbo)

Coquitur — patinis fictilibus, substrato sulphure minuto, lamnis impositis tenuibus opertisque sulphure et ferro mixtis. [Cum coquatur], munienda in eo opere foramina spiritus convenit; alioqui plumbi [fornacium] halitus noxius sentitur et pestilens et canibus ocissime, omnium vero metallorum muscis et culicibus.

Verba ‚cum coquatur' aut cum praecedentibus coniungi oportet, ut, dum coquatur plumbum, ferro versandum (i. e. ‚mixtis') esse praecipiatur, aut quod malim deleri glossam verborum: ‚in eo opere' margini adscriptam. Deinde in proximo sensu quid essent ‚foramina spiritus' ignorasse videntur librarii. Et sunt eae quidem nares, nam *ἀναιροῦ*, Dioscorides ait V. 96 *σκεπάσας τοὺς ῥώθωνας*, grammaticus autem ille qui Plinii libros saeculo quarto ut potuit emendavit *fornacium* in margine explicuerat, quam vocem postea male in scriptoris orationem irrepsisse apparet. Neque enim fornacium sed ipsius metalli halitum noxium esse

canibus reliquisque animalibus traditur. *βλαβερὰ γὰρ ἡ ἀποφορά*, inquit Dioscorides sc. *τοῦ μολύβδου*.

168 = ibidem. 761

— cum se ipso teritur in mortariis plumbeis addita aqua caelesti donec crassescat

sc. non plumbum sed aqua, *ἕως ἂν μελανθῇ τὸ ὕδωρ καὶ γένηται ἰλυῶδες*, Diosc. ait V. 95. Itaque pone vocem ,donec' inserenda est *ea*.

169 = ibidem. 762

Quidam in lapideo mortario et maxime Thebaico plumbeum pistillum terere malunt.

plumbeo pistillum R *plumbeo pistillo* d et vulgo. *οἱ δὲ καθαρὸν μόλυβδον ῥινήσαντες τρίβουσιν ἐν λιθίνῃ θυΐᾳ δοίδυκι λιθίνῳ* Dioscorides l. l. Itaque scribendum est: *plumb um pistillo.*

171 = 18,51. 763

Scoria — plumbi — optima quae maxime ad luteum colorem accedit, sine plumbi reliquiis aut sulphuris specie et terra carens.

Duo genera simul optima esse nequeunt, neque in proximo sensu *haec* nisi una eademque est. Accedit quod a Dioscoride quoque V. 97 haec *μηδὲν ἔχουσα μολυβδῶδες, μηλινοειδὴς τῷ χρώματι* sola laudatur. Itaque verba *aut sulphuris speciem* (accusativi enim terminatio intercidisse videtur) pone v. *colorem* inserantur, i. e. ante unum versum XXVI litterarum, qui scribae festinatione nunc praecedit ea quae sequi debebat.

LIBER XXXV.

In hoc quoque libro, cuius §§. 4—28, 51—137, 151—157 in chrestomathia illnstravi, accidit mihi ut nonnullos locos imprudens tales typis exprimendos transmitterem quales in

vulgato quo utebar exemplo legebantur, qui et apud Silligium et apud Ianum emendatius scribuntur. Quod autem §. 56 *apparet*, §. 57 *increbruerat*, §. 82 *et reverso* scripsi, Bambergensem codicem secutus sum, de quo falsa a Sill. traduntur. §. 17 nunc Ianus lacunam inesse statuit recte ut videtur, §. 19 idem bene e B *Pacui* non *Pacuvii* legi voluit.

764 29 = 5,11.

Quibus coloribus singulis primi pinxissent, diximus cum de his pigmentis traderemus in metallis. Quae mox [neogrammatea genera picturae vocantur] qui deinde et quae invenerint et quibus temporibus, dicemus in mentione artificum.

Ita Sill., qui sententiam illam videtur intellexisse, si tamen sententia appellanda est, equidem me nihil intelligere fateor; neque quam Ianus orationem Plinii esse voluit ,qui — quae vocantur' rel. multo faciliorem intellectu esse putaverim. Nam relativum *qui* bis in codd. positum a grammatica, alterum *et quae* a rei veritate abhorret, vocem denique *neogrammatea* Graecam esse quis concedet? Duplicem autem in modum a librariis peccatum est, e quibus Bambergensis verae lectionis vestigia saltem monstrat, quibus insistere liceat. Habet enim *neogrammatae a g. p. vocantur*, unde haud dubie substantivi alicuius Graeci finem cum pronomine lucramur, quo ad priorem sensum revocamur. Primae autem litterae e proxima vocula ita restitui licet: *monogrammata.* At ,monochromata' tales picturae a Plinio appellantur? audio locorum notissimorum XXXIII. 117, XXXV. 15 (ubi e cod. B. *e monochromato* legi oportet) bene memor, neque a Plinio ipso sed a grammatico illo vocem optimam ab ea quam antiquiore aetate vim habebat deflexam hic praeter necessitatem additam esse censeo. Ita enim quae restant facile

emendantur. *Qui mox deinde et quae invenerint et quibus temporibus*, Plinius scripserat, ut res et aetatem particulis repetitis coniungeret. Quum autem grammatici additamentum *monogrammata ea genera picturae vocantur* in orationem scriptoris reciperetur, contigit et ut v. *mox* initium proximae absorberet et ut v. *qui* repeteretur.

36 = 6,17. 765

Sinopidis Ponticae selibra, silis lucidi libris X rel.

Huic equidem loco non tantum auxilii afferre potero quantum proximo superiori sensui Pintianus attulit, sed tamen elegantiae sermonis consultum esse arbitror, cum e cod. B *et silis* scripseris.

37 = 6,19. (de melino) 766

praeterea linguam tactu siccat, pilos detrahit, mitigat.

‚Nisi egregie fallor, Plin. *medica vi* scripsit‘. Ita Silligius et fallitur egregie. Nam recte quidem e librorum MSS. corruptelis metica ut B

meccica ut V d

metcica ut R

substantivum *vi* elicuit, sed adiectivum etiamsi apud Dioscoridem V. 179, quem locum ipse laudavit, verbum *σμήχει* non repperisset, Plinii saltem auctore XXX. 29 restituere poterat. Luce enim clarius est scribi oportere: *smectica vi*.

38 = 6,20. 767

Usta casu reperta est in incendio Piraeei, cerussa in orcis cremata.

Orcarum quum in coloribus comparandis nulla usquam mentio fiat, urcei autem et a Vitruvio VII. 11. 1 et a Plinio ipso XXXIV. 175 commemorentur, non possum non vehementer mirari, lectionem *urcis* quae in B[1] reperitur altera

manu rectissime in *urceis* correctam ab utroque editore contemni.

768 Ibidem = 6,21.

Eretria — explet vulnera, si coquatur, ad siccanda utilis, praecipua et capitis doloribus et ad deprehendenda pura; subesse enim ea intellegunt, si ex aqua illita non arescat.

Cod. B quum prima vocabula inverso ordine et in fine versuum corrupta ita exhibeat: *explet uolnera si coquatur.* || *ad siccanda praecoquitur.* legi consentaneum est: *e. vulnera, si coquatur ad siccanda praecipua, utilis et c. d.* Idem quum non *illita* sed *inlinunt* habeat, non Plinii vitio dandum esse sequitur quod Hippocratis de morbis III. 27 praecepto contradicere videtur, sed librariorum errori qui verba quaedam proximi simillima omiserunt. Hippocrates enim haec tradit: *χλιάρην ἐπιβάψας ὀθόνιον λεπτόν, περικάλυψον κύκλῳ τὸν θώρηκα· καὶ ὅκου ἂν πρῶτον ξηραίνηται, ταύτῃ χρὴ τάμνειν.* Unde coniuncta Bambergensis reliquorumque scriptura *inlita non* et *inlinunt non* efficitur legendum esse: *si ex aqua illita linteum arescat.*

769 41 = 6,25.

Atramentum quoque inter facticios erit, quamquam est et terrae geminae originis

ἤ τις καὶ γεώδης ἐστίν, Dioscorides inquit V. 117, atque terram appellari non posse quum ‚aut salsuginis modo emanare aut terra ipsa' — dicatur, Sill. recte animadvertit. Ita autem variant libri: *terrae* B, *terre* R, *terra* V d. Legi igitur oportet: *terrena.*

770 48 = 29,6.

Appianum — fit et creta viridi, aestimatum sestertiis in libras.

Recte ille quisquis est hominum doctorum qui a Dale-

campio V, a Sill. K appellatur, *ex creta* scripsit, melius tamen *e creta* scripsisset. Nam non novus color praeter Appianum nominatur, sed e duobus noviciis viridi altero candido altero Appianum e creta viridi fieri dicitur. Praeterea num ‚sestertiis' per se positum sufficiat ad aestimationem, quum alibi velut XVIII. 130, XXXV. 37 *singuli* addatur, dubito. Bamb. autem *sestertii* habet, i. e. *sestert.* II vel *sestertiis binis.*

49 = 7,31. 771

Cerae tinguntur iisdem his coloribus ad eas picturas quae inuruntur, alieno parietibus genere sed classibus familiari, [iam vero et onerariis navibus], quoniam et pericula expingimus, ne quis miretur et rogos pingi, iuvatque pugnaturos ad mortem [aut certe caedem] speciose vehi.

Locus interpolatus est, idque bifariam. Ac primum quidem qui ad caedem hostium in pictis navibus pugnant, non sua sed aliena pericula pinxerunt. Deinde quia pugnarum pericula sola commemorantur eaque nisi in classibus locum non habent, quas solas in eodem picturae genere Plinius in reliquis locis (cf. 37, 101, 149, XXXIII. 115) nominat, apparet hoc quoque additamentum hominis inepte docti esse.

105 = 10,36. 772

Erat tunc Protogenes in suburbano suo hortulo [hoc est Demetrii castris], neque interpellatus proeliis inchoata opera intermisit rel.

Pudet me non mediocriter ineptissimum additamentum cum chrestomathiam ederem a me non esse animadversum. Nam neque tempus praesens *est* ferri potest neque omnino in castris Demetrii sed in suburbano quodam aedificio pictam fuisse a Protogene tabulam traditur, quod vi et armis rex expugnaverit, cf. Plut. Demetr. 22.

773 121 = 11,38.

at illi draconem — depictum circumdedere luco eoque terrore aves tunc siluisse narratur et postea [cognitum est ita] posse compesci.

Hic quoque interpolationem recentiorum hominum a me tolerari potuisse pudet me poenitetque. Quae enim in codicibus non leguntur verba ‚cognitum est ita', iis facillime carere poterimus voce *posse* in *potuisse* mutata.

§. 138 Brunnius hist. artif. II. 53 *Astypalaea* probabiliter coniecit.

774 141 = 11,40.

Eutychidis bigam regit Victoria.

Quum omnes quotquot enumerantur h. l. pictores nominativo appellentur, mirum sane est, in uno Eutychide structuram ineleganter ita variari, ut currus ille Eutychidis, Victoria sui iuris esse videatur. Atque nominativum praeter R et codd. Barbari libri MSS. omnes exhibent, eundem et K apud Dalecampium et *V. alii* i. e. homines quidam docti defenderunt cum aut *quam* insererent aut *regis cum Vict.* scribi vellent. Neutra coniectura opus erat, ne ea quidem ratio quam Dalecampius probavit, qua post v. *bigam* gravius distinxit, linguae lege ulla flagitatur. Nihil enim facilius est quam verbam praegnanti, quem dicunt, sensu quo *regere* idem sit ac *regi curare* interpretari. Scribendum est igitur: *Eutychides — Victoria.*

775 142 = ibidem.

Nealces — sollers in arte; siquidem cum proelium navale Persarum et Aegyptiorum pinxisset, quod in Nilo [cuius est aqua maris similis] factum volebat intellegi, argumento declaravit quod arte non poterat: asellum enim bibentem in litore pinxit et crocodilum insidiantem ei.

Nili aquam marinae dissimillimam esse quis nescit? Ac Nigri quidem naturam eandem quam Nili esse Plinius V. 44 recte tradidit, flumen vero et natura et colore et sapore a mari diversum esse ignorare non potuit. Scilicet hic quoque importunam grammatici sedulitatem deprehendi licet, qui quum causam cur crocodilus a pictore additus esset, quo certissimo signo locorum fluminisque situs definiretur, novam pro suo ingenio excogitavit. Quod autem verborum ordo in libris nostris ita pervertitur, ut *cuius Nilo est aqua* vel *aquam* scriptum habeant, factum est tum cum glossa in orationem scriptoris reciperetur. Ceterum obiter moneo neque *solus inte* sed *sollers inte* neque *eius* sed *cuius*, neque *crocodillum* sed *corcodillum*, neque *quinquatrans* sed *quinquatruus*, neque *Clytemnestram* sed *Clytemestram* nec denique *etiamnum* sed *etiannum* (B¹ *etiãnum* B²) in B reperiri.

Quod autem §. 144 legitur Clytaemnestram ad 776
verba *Oreste matrem* retrahenda esse arbitror, Clytaemnestra enim sola non videtur aptum pictori argumentum dedisse. Praeterea *Pasiam* e cod. B lectione *Pastam* recipiendum erat.

148 = ibidem. 777

— ut multum manipretiis antecederet celeberrimos aetate imaginum pictores Sopolim et Dionysium.

,equidem non intelligo. Plin. *ea aetate* videtur scripsisse' prudenter Sill. annotavit. Plinius autem scripsit: *eadem aetate*, quod pronomen habet Bambergensis totis litteris exaratum.

150 = 11,42. 778

Hoc cum fecere, non apparet in velis.

Hoc subiectum est, delenda est igitur interpunctio.

158 = 12,46. 789

In sacris — fictilibus prolibatur simpuviis.

sinpuls B, *simpuis* V R i. e. *simpulis* quod ipsum in codd. Barbari fuisse traditur, rectissime haud dubie.

780 159 = ibidem.

— vel adsiduitate satiant figlinarum opera, imbricibus, doliis ad vina excogitatis, ad aquas tubulis, ad balineas mammatis, ad tecta coctilibus laterculis fundamentisque, aut quae rota fiunt rel.

Ingeniosissimam transpositionem qua Ianus nunc locum perturbatum emendare voluit, probarem omnino, nisi verba ‚aut quae manu aptantur' ex Isidori orig. XX. 4 inserenda esse e Bamb. lectione consequeretur. Bamb. enim quum scriptum exhibeat *vel quae adsiduitatis* (non *adsiduitate* ut est apud Sill.), sic potius continuanda erat Plinii oratio: *vel quae manu aptantur aut quae rota fiunt, adsiduitate satiant figlinarum opera* rel. Vocabulum *imbricibus* nisi omnino expungendum est, recte a vv. dd. cum vocibus *ad tecta* coniungitur.

781 160 = ibidem.

in Italia — Asta.

Non Asta sed *Hasta* oppidum appellandum erat, nam etiam in Hispania ‚Hasta' nominatur apud Henzenium inscr. Lat. II. p. 25 et Italicum illud et h. l. in B d et III. 49 in A omnium optimo ac R ita scribitur, levi errore in tabula Peutingeriana *Hasia*, nomine scilicet ab hasta ducto.

782 161 = ibidem.

Cois laus maxima, Hadrianis firmitas.

Non bene ‚laus' et ‚firmitas' inter se comparantur, certa quaedam laus Cois vasis tribui putanda est e proximo sensu, ubi ‚amphorae duae propter tenuitatem' Erythris ostendi dicuntur, repetenda. Itaque repetitis litteris *la* legendum est: *Cois illa laus m., H. f.* — §. 171 post *eorum qui* ali-

quid deesse videtur; quod enim Ianus hanc codicis B lectionem recepit, quomodo explicari velit, non assequor.

171 = 14,49. 783

— in ulteriore Hispania, civitatibus Maxilua et Calento, fiunt lateres qui siccati non merguntur in aqua.

callent B *canlent* R. Idem oppidum III. 12 *Callet* vocatur, manifestum est igitur recte l litteram in B recte bis scribi et apud Vitruvium II. 3, 4 corruptis verbis ‚in Galliis' idem nomen contineri.

175 = 15,50 (de sulphure). 784

Genera quatuor: vivum quod Graeci apyron vocant, nascitur solidum [hoc est glaeba]; solum, cetera enim liquore constant et conficiuntur oleo incocta, vivum effoditur tralucetque et viret, solo ex omnibus medici utuntur. Alterum genus appellant glaebam rel.

Vossiani codicis auctoritate usus, quocum fere consentit B, Gronovius Plinii orationem molesta repetitione liberatam ita ut nunc legitur sagacissime restituit, neque tamen omnia absolvit vir ingeniosissimus. Primum enim vocabula ‚solum' ‚solo' repetita displicent propterea quod alterum a voce *vivum* item bis posita longius distat, tum non primum genus ‚glaeba' appellari potuit quod secundi generis nomen est, postremo nescio cur vox ‚solidum' perspicua et Plinio usitata interpretatione egere videatur. Error igitur ille librariorum qui et in V inductis prioribus verbis et in B lineolis margini additis indicatur, quo sententiam ‚solum ex omnibus medici utuntur alterum genus' post v. ‚glaeba' inculcarunt, eandemque qualis nunc legitur post v. ‚viret' repetiverunt, non solum est vitium quo oratio scriptoris labo-

rat. Ubi enim male repeti verba intellexit qui Plinii libros correxit, in margine prioribus vocabulis ‚alterum genus' adscripsit ‚hoc est glaeba'. Itaque factum est ut non error solus remaneret sed eiusdem correctio novum errorem pareret. Quo additamento expulso verba ‚solidum solum' dittographia laborare apparet. Rursus pronomen *hoc*, ab Isidoro XVI. 1 in *quo* mutatum suo loco motum in subditicium illud videtur abiisse. Itaque haec Plinii ipsius verba fuisse consentaneum est:

G. q. v. q. G. a. v. nascitur solidum; cetera e. l. c. e. c. o. i., v. e. t. e. viret, hoc solo m. u. rel.

785 Alteram dittographiam in proximo sensu deprehendisse mihi videor, nam quod ibi tertium genus lanis suffitu candorem tantum mollitiamque conferre dicitur quid praeterea conferre potest? Repetita vox est e proximis superioribus quod vitium iam qui saec. XV codicem h exaravit, animadvertit.

786 180 = 15,51.

Bituminis probatio, ut quam maxime splendeat sitque ponderosum ac grave, leve autem modice, quoniam adulteratur pice.

‚Magna in his vocibus corruptela' Silligio inesse videtur, nulla inest cum codices secutus non tantum cum Iano vocem ‚ac' sed etiam interpunctionem omiseris. Tum enim alterum genus bituminis ‚grave' ἡ πορφυροειδῶς στίλβουσα — καὶ βαρεῖα (Dioscor. I. 99) quam maxime splendere et ponderosum esse dicitur, ‚leve' alterum ‚modice' sc. splendere quae ῥυπώδης a Dioscoride appellatur.

787 191 = 16,53. (de terra Samia).

Samiae duae sunt, quae collyrium et quae aster appellantur. Prioris laus ut recens sit ac lenissima linguaeque glutinosa; altera glaebosior, candida; utraque uritur, lavatur.

Ita e vulgata lectione atque codicibus Silligius, qui Isidorum XVI. 1 laudavit, quasi is non iisdem codicibus corruptis usus esset. Mirum sane quod quae iam in vetustis editionibus paulo correctius edebantur, denuo corrupta sunt. Ita autem Dioscorides V. 171 utrumque genus descripsit: *τὴν ἄγαν λευκὴν προκριτέον καὶ ἐλαφρὰν, καὶ ἐν τῷ θίγειν τὴν γλῶτταν κρατουμένην ἐγκόλλως — οἷα ἐστὶν, ἣν τινες κολλύριον καλοῦσιν. Ἔστι γὰρ αὐτῆς δύο εἴδη τό τε προειρημένον καὶ ὁ καλούμενος ἀστὴρ, πλακώδης ὢν καὶ πυκνός κ. τ. λ.* Tantum igitur abest ut aster ‚candidus' solus vocari queat ut collyrium candidius etiam appelletur. Neque ‚lenissima' est quae *μάλα ἐλαφρά* dicitur sed ‚levissima'. Sequitur legi debere:

— *ac levissima l. glutinosa, altera glaebosior; candida utraque; u. l.* Initio *duo* scribi malo.

195 = 17,57. (de creta). 788

ex iis Cimoliae duo ad medicos pertinentia.

Nusquam, quantum memini medicamina ad homines, semper ad artem referuntur, quare hic vocabulum *usus* post ‚medicos' excidisse arbitror.

200 = 18,58. 789

Talem in catasta videre Chrysogonum Sullae, Amphionem Q. Catuli, rectorem L. Luculli, Demetrium Pompeii rel.

Quum cetera nomina servorum propria sint omnia, Luculli servus appellativo designari non potuit, quam licentiam loco XXVIII. 56 Dalecampio praeeunte Sill. frustra excusare conatus est, sed e servis potentissimus notissimusque nominari debuit. Quod, quae fuit servilium nominum ratio, facile restituemus, cum una litterula mutata scripserimus: *Hectorem L. Luculli.* §. 201 coniectura vetus

quam Dalec. attulit quamque in rasura d confirmat, *quos* mihi probatur.

LIBER XXXVI.

Huic quoque libro, cuius §§. 9—43, 64—125 in chrestomathia interpretatus sum, praeter ea quae imprudens iam a Silligio correcta neglexeram, Ianus operam utilem sedulo dedit et in illa quidem parte §. 91 Strackii emendationem *trecenum* merito recepit, §. 106 eleganter *superne* coniecit, pauca mihi corrigenda reliquit.

790 4 et 5 = 2,2.

Elegantissima oratione scriptor antiquarum legum censoriarum inconstantiam insectatur, quibus cenarum parsimoniae cavebatur, aedificandi luxuria negligebatur. Quae leges docte ac verissime in B Claudianae appellantur ab Appio puto Claudio Pulchro qui post Scauri aedilitatem a. DCCIV. importuna severitate magistratu functus est. Quod in deterioribus libris loco VIII. 209 adhibito in ‚glandia' mutatum est, sicut §. 7 ‚Palatio' in ‚atrio', quam lectionem si probaveris, cum editoribus post v. ‚cenis' interpungendum est. Illa autem pulcherrima altercatio nunc prava interpunctione obscuratur. Postquam enim eum qui maiorum causam defendendam suscepit dicentem fecit ‚non enim invehebantur' (marmora), scriptor respondet: ‚id quidem falso — silentio legum'. At, inquit ille: ‚sed publicis nimirum indulgentes voluptatibus.' Cui his verbis occurrit Plinius: ‚id ipsum cur?' rel. Disputari enim cum adversario iisdem verbis ‚Verum esto, indulserint publicis voluptatibus' efficitur. Itaque scriptoris orationem sic distingui rectius apparet:

Dicat fortasse aliquis ‚non enim invehebantur': id quidem falso; trecentas LX columnas M. Scauri aedilitate — viderunt

portari silentio legum. ‚Sed publicis nimirum indulgentes voluptatibus‘: id ipsum cur? rel.

67 = 9,14. (de obelisco). 791

Alexandriae statuit unum Ptolemaeus Philadelphus — exciderat eum Nectanebis (Necthebis Sill. Ian.) rex purum, maiusque opus in devehendo statuendove multo quam in excidendo.

Ita Sill. Ian. verbum ‚fuit‘ omitti posse rati, e Bambergensi puta. Quid autem ille exhibet? nempe *multum est*, hic quoque prae ceteris egregia fide insignis; servavit enim participii terminationem quae in V R d in ‚multo‘ abiit, passivi participium dico, nam e levi corruptela multum id quod sententia loci requiritur restituitur inuentum. Vides litteras m et l ex his signis in et e effictas esse.

69 = ibidem. (de obelisco Alexandrino). 792

navalibus incommodum Maximus [quidem] praefectus [Aegypti] transtulit in forum rel.

Pessimo exemplo Sill. e pessimis libris particulam recepit quae quid hoc quidem loco sibi velit, ne divinari quidem licet. Recte igitur et ego et Ianus *quidam* recepimus, quae vox optimi Bambergensis et bonorum librorum V R d consensu confirmatur. At enim ‚quidam‘ vir illustris notissimusque (cf. C. Inscr. Gr. 4956. 27, Henzen Inscr. Lat. 6956 a) a Plinio vocari non potuit. Audio neque Plinium quidquam nisi hoc scripsisse persuasum habeo: *Maximus praefectus*, cf. XIX. 3, grammaticum autem illum, de quo saepius me loqui memini, qua pollebat doctrina, in margine annotasse: *quidam praefectus Aegypti.*

99 = 15,23. (de Cyzico). 793

Eodem in oppido est lapis fugitivus appellatus; Argonautae eo pro ancora usi reliquerant ibi.

Quum omnes codices, non solum R d (nam Vossiano iam destituimur) sed etiam Bambergensis *cum* habeant (fallitur enim Sill.), necessario *eum* scribendum est, a v. ‚reliquerant' aptum. Ceterum §. 98 *ingenii* recte vulgo omitti censeo post versum XXVII litterarum ex proximo vocabulo repetitum, *milium aureum* quomodo emendari debeat, non reperio.

794 99. 100 = ibidem.

Eadem in urbe — turres septem acceptas voces numero repercussu multiplicant —. Et hoc quidem locorum natura evenit ac plerumque convallium; ibi casu accidit, Olympiae autem arte, in porticu quam ob id heptaphonon appellant, [quoniam septiens eadem vox redditur].

Graecum vocabulum Plinius cur legentibus interpretaretur non fuit; grammatico in margine interpretem agere placuit. In proximo sensu non post v. *clavo* sed pone v. *amplum* interpungendum esse videtur.

795 104 = 15,24.

Sed tum senes aggeris vastum spatium [et] substructiones insanas Capitolii mirabantur rel.

Particula *et* quum praeter R etiam in B omittatur neque in chiasmo necessaria videatur, deleatur oportet.

796 105 = ibidem. (de cloaca maxima).

Permeant corrivati septem amnes —; aliquando Tiberis retro infusus recipitur pugnantque diversi aquarum impetus intus.

V. *intus* quae sensu minime requiritur atque e proximo vocabulo facile repeti potuit, quia non reperitur in B a nobis quoque omittenda est.

127 = 16,25. 797

(Ferrum) trahitur magnete lapide —. Sideritim ob id alio nomine vocant, quidam Heraclion. Magnes rel.

Primum particula *namque* post v. *trahitur* quae non in R d tantum sed etiam in B reperitur restituatur oportet, tum *Heraclion* altero nomine Graecum etiam genere fuisse demonstratur, atque Ἡράκλεια λίθος ab Hesychio nominatur. Itaque *Heracliam* (*eraclem an* R) scribendum est.

130 = ibidem. 798

Alius rursus in eadem Aethiopia non procul mons [gignit lapidem theameden qui] ferrum omne abigit respuitque.

Quae inclusimus vocabula unde in recentiores libros irrepserint, nescio, ac possit sane aliquid ante v. ,mons' vel post eandem excidisse videri. At quum lapis ille et prorsus ignotus sit atque ne in indice quidem huius libri reperiatur, artis nostrae legibus puto condemnari. Tum ipsum illud vocabulum *mons* lapidibus vix videtur recte opponi, quare Isidorum XVI. 4 secutus legere malim: *A. r. i. e. A. magnes ferrum* rel. Neque enim de Indiae monte (II. 211) cogitandum est.

130 = 16,26. 799

Lapidem e Scyro insula integrum fluctuari tradunt, eundem comminutum mergi.

Codices omnes atque qui suo errore eorum scripturam confirmat Isidorus XVI. 4 ,lapis a Syria' habent *e Syro*, ad quos quum in indice etiam V accedat, Silligii Ianique iudicium non possum non mirari, qui in Harduini sententiam propterea concesserunt, quod Scyros insula lapidosa fuisse narratur, quasi inde consequeretur nullos in Syro lapides

fuisse. Vocem autem ‚integrum' quae etiam a Bamb. abest cum Pintiano omitterem, nisi Isidorus in suo exemplo legisset.

800 **143 = 19,35.** (de spongitis lapidibus).

Quidam eos tecolithos vocant, quoniam vesicis medentur; calculos rumpunt in vino poti.

Non propterea *τηκολίθους* appellari consentaneum est, quia vesicae medentur, sed quia calculos rumpunt. Itaque scribendum est: *vesicis medentur; quidam eos tecolithos vocant, quoniam calculos rumpunt i. v. p.*

801 **145 = 20,37.** (de schistis).

— in iis commodior croco similis, peculiaris explendis oculorum lacunis in lacte muliebri, procidentesque oculos praeclare cohibet.

Quae sint oculorum lacunae, nescio neque apud Dioscoridem V. 144 reperio. Qui *πληροῖ δὲ καὶ κοιλώματα* dum refert ‚inanitates ulcerum' quas Plinius vocat XXXIV. 169 significavit. Emendato igitur vocabulo proximi vicinia corrupto scribendum erat: *ulcerum lacunis.*

802 **159 = 22,43.**

— in Siphnio singulare, quod excalfactus oleo nigrescit durescitque mollissimus.

Aliquanto elegantius locutus est Plinius: *durescitque natura mollissimus.* Sic enim Bamb.

803 **160 = 22,45.** (de speculari lapide).

Hispania hunc tantum citerior olim dabat, nec tota sed intra centum milia passuum circa Segobricam urbem.

Segobrigam e B restituit Ianus, immanem numerum invitis libris MSS. non tetigit. Scilicet *c. passum* B^{1}, *c. passus* B^{2} d rectissime scriptum exhibent.

166 = 22,48. (de tofo). 804

Exestur halitu maris, fricatur vento, everberatur imbri.

friatur B[1] verissime, hi enim lapides facile ‚friantur et dissolvuntur' Vitruvius ait II. 7. 2.

171 = 22,51. 805

cum inaequali crassitudine structa sunt coria, pseudisodomon (vocant genus).

Quod e B v. *coria* antea omissa, quae in ceteris codicibus *cona* levi vitio scribitur, a Silligio Iano auctore recepta est, bene factum; nollem tamen ab Iano in priore edit. Vitruv. II. 3. 2 et Plin. XXXI. 47, a Silligio Plin. XVII. 26, XXXIV. 164 laudari. Nam quae ibi ‚coria caespitum terraeve' appellantur ea a choriis probe distinguantur oportet. *Χωρία* enim laterum a. v. *χῶρος* ducta qua ipsa Vitruvius II. 3. 4, II. 8. 5, 7 utitur, ordines sive strata laterum, non superficiem significant. Quod verbum quum eo ipso loco II. 8. 6 quem Plinius exscripsit, Vitruvius in eadem descriptione usurpaverit, sequitur non *coria* legendum esse sed *choria*.

180 = 24,57. 806

Non cera atque rosaceo sed *cera ac rosaceo* scribendum est e cod. B.

184 = 25,60. 807

Pavimenta originem apud Graecos habent elaborata arte picturae ratione donec lithostrota expulere eam.

De variis musaici operis generibus h. l. disputare non in animo habeo, unum moneo v. *ratione* quae apud Isidorum XIV. 8 omittitur, cum v. *picturae* coniungi non posse. Itaque aut verba ita transponenda sunt: *donec ratione lithostrota* aut, quod magis placet, lacuna statuenda erit, fortasse

voce ‚emblematum‘ vel potius ‚tessellarum‘ explenda. Haud dubie autem aliquid excidit

808 **186 = 25,62.**

Subdialia Graeci invenere, talibus domos contegentes, facile tractu tepente, sed fallax rel.

Adiectiva enim neutrius generis quo referantur non habent. Terminatione proximi verbi ‚contegentes‘ absorptum interiit vocabulum *genus*. Item mancus est locus

809 **197 = 26,67.**

Remisit et Tiberius Caesar Heliopolitarum caerimoniis repertam in hereditate eius qui praefuerat Aegypto obsianam imaginem Menelai.

Cuius tandem? Fuitne *hereditate Vestini*, quae gens inter illustres equestrium commemoratur a Tacito Hist. IV. 53? Obiter moneo §. 196 in B non *crassitudine* sed *crassitudinis* scribi.

810 **199** = ibidem. (de obsiano vel vitro).

Fragmenta teporata adglutinantur [tamen], rursus tota fundi non queunt praeterquam abrupta sibimet in guttas, veluti cum calculi fiunt quos quidam abaculos appellant, aliquos et pluribus modis versicolores.

'Neque *tamen* quod e B^2 Sill. recepit neque quod vulgo legitur *tantum* commode explicari poterit, mihi proximarum syllabarum *nantur rursus* dittographia esse videtur, qua suspicione M apud Dalecampium lectione *agglutinan. rursus* confirmor. Quod vero sequitur *abaculos* manifesto interpolatum e codd. B d (atque hi soli iam restant aut summa aut aliqua certe fide digni) corrigendum est. Qui quum *ab oculis* scriptum exhibeant, atque ‚versicolores‘ calculos illos fuisse

ab ipso scriptore doceamur, quidni vitreos aut vitri similes *oculatos* fuisse putabimus? Itaque scr. *ab oculis.*

202 = 27,69. 811

Pestilentiae quae obscuratione solis contrahitur, ignes si fiant, multiformiter auxiliari certum est.

Adverbium ‚multiformiter' Plinio obtruserunt editores refragantibus codicibus. In d enim *multiforma* in B *multiformi* legitur optime. Pestilentia multiformis esse potest, ignes non possunt. Itaque pestilentiae in multis eius formis ignes auxiliari hoc modo dicuntur: *ignes si fiant multiformi a. c. e.*

LIBER XXXVII.

Ultimi libri quam misera sit condicio, inter omnes constat. Quem quum ne d quidem antiquiore manu sed recentiore interpolatum contineat, ad unum fere Bambergensem ex iis qui etiamnum in bibliothecis adservantur, confugiendum est. At ne is quidem in hoc libro eadem qua in reliquis praestantia excellit, quippe qui et nonnullis locis videatur esse interpolatus et permultis lacunis foedatus ut quadam ex parte excerpti potius quam integri libri speciem prae se ferat. Aliquanto tamen pluribus locis quam a S. I. conceditur orationis vere Plinianae vestigia videtur continere. Neque praeterea contemnendi sunt duo codices a Dalecampio adhibiti, Manuscriptus ille, quem a Cuiacio acceperat, et Fuxensis i. e. Tolosanus. Laurentianum collatum nondum esse doleo vehementer.

1.

multis nulla sui parte mirabilior. 812

sui omittit B, itaque nos quoque omittemus.

4 = 1,2. (de gemma Polycratis). 813

— ostenduntque — novissimum prope locum tot praelatis obtinentem.

Prorsus non intelligo, cur S. I. codicis optimi lectionem *praelatis multis* deterioribus posthabuerint.

814 §. 11 sensum ‚quod peregrino appellant nomine dactyliothecam‘ antiqui recentissimique editores post v. ‚plures‘ collocarunt, multo rectius B: Gemmas plures primus omnium Romae habuit, quod peregrino appellant nomine dactyliothecam, privignus Sullae Scaurus. Nam non gemmae plures, sed gemmae plures ab uno habitae i. e. gemmarum collectiones dactyliothecae vocaban-

815 tur: diuque nulla alia fuit donec Pompeius Magnus, quae Mithridatis regis fuerat, — in Capitolio dicaret, ut Varro aliique aetatis eius auctores confirmant, multum praelatam Scauri. Non hoc confirmavit Varro, Mithridatis dactyliothecam maioris quam Scauri aestimatam esse, neque enim regias opes privatis praestitisse mirum est, sed contra Scaurianam praelatam esse illi. Atque hoc ipsum quod coniectura restitui debebat, scriptum exhibet B: *multum praelata Scauri.*

12,13 = 2,6.

816 Verba ex ipsius Pompeii triumphorum actis subiciam. [Ergo] tertio triumpho rel.

‚*Ergo* om. B‘. Ita Sill. Ian., ipsi retinuerunt. Quasi vero necessario ab hoc vocabulo acta triumphorum exordium fecissent.

817 **14 = 2,14.**

Erat et imago Cn. Pompei e margaritis, illa relicino honore grata, illius probi oris venerandique per cunctas gentes, illa, inquam, ex margaritis, severitate victa et verius luxuria quam triumpho.

Postquam Sill. egregiam libri B scripturam ‚relicino‘ (sc. relicinae frontis cf. VII. 53) recepit, Ianus ultima

verba recte ad vulgatorum exemplorum normam reduxit, unum nobis emendandum relictum est, ac potius restituendum. Quum enim B non ut Sill. refert semel sed bis vocem ,illa' et ante vv. ,ex margaritis' et post eas scriptam exhibeat, ,inquam' autem omittat, scribatur necesse est: *illa ex margaritis, illa* (sc. priore) *severitate victa et veriore luxuriae triumpho.*

§. 15 v. *hinc* cum B omittenda est. — Quis consularis ille 818—19
fuerit, cuius nomen §. 18 in *anus* desiisse putandum est (nam *annos* est in B) etsi definiri nequit, id tamen certum est neque L. Annium nec T. Arrium fuisse, de quibus Sill. cogitavit, cum uterque Neroni superstes fuerit. Fortasse de Servilio Noniano loquitur Plinius. §. 19 *servari* cum B omittendum est. §. 21 Iani iudicium probo, cum v. *in* in B loco mota esse videatur. Quod autem ille cum Silligio §. 22 v. *maculae* ante *pingues* omisit, codicis optimi lectionem male retulit, nam is idem quod reliqui vocabulum exhibet. §. 24 quae a B omittuntur voces ,iuxta gemmam' et ,regis' legibus artis nostrae obtemperabimus cum nos quoque expungemus.

25 = 2,9. (de crystallo). 820

Sudines negat nisi ad meridiem spectantibus locis nasci, quod certum est; non reperitur in aquosis locis rel.

Iuba, Bocchus, Xenocrates, Sudines quae de crystallo tradiderant, ea Plinius sic refert ut utrum vera sint nec ne in medio relinquat, quod omnium consensu constare videatur, a prioribus discernat. Itaque ita oratio interpungenda erit: — *nasci. Quod certum est, non reperitur* rel.

30,31 = 2,11. (de sucino). 821

— in sucinis causam ne deliciae quidem adhuc excogitare potuerunt; occasio est vanitatis Graecorum detegendae. Legentes modo aequo per-

petiantur animo, cum hoc quoque intersit vitae scire nos quidquid illi prodidere mirandum. Phaethontis — sorores luctu mutatas in arbores populos lacrimis electrum — fundere — plurimi poetae dixere primique, ut arbitror, Aeschylus, Philoxenus, Euripides, Satyrus, Nicander; quod esse falsum Italiae testimonio patet. Diligentiores eorum Electridas insulas in mari Hadriatico esse dixerunt rel.

Quod fere in B fieri solet, ut nova quaedam capita maioribus litteris indicentur, id h. l. editores admonere poterat voce *potuerunt* sucinorum cum crystallinis murrinisque comparationem absolvi atque voce *occasio* ad electri naturam transiri. Itaque post *potuerunt* gravius interpungendum itaque prosequendum est: *Occasio — detegendae: legentes — mirandum.* Quod autem in eodem libro non *nos* sed *non* legitur cum excusatione illa scriptoris optime conciliatur; nam non quidquid Graeci prodidere scire vitae interest, sed hoc quod in luxuriae irritamento describendo prodiderunt. Tum quod in B reperitur *ac lacrimis* temere neglectum est, confirmatum egregie codicis B[1] scriptura *populose:* unde efficitur *populos esse ac lacrimis.* Ne hoc quidem casu factum est quod nomina *Satyrus*, *Nicander* absunt a B. Neque enim Satyrus poeta innotuit, neque Nicander inter primos poetas enumerari potuit. Neque tamen omnino delenda sunt Plinianae doctrinae vestigia, sed pone v. *eorum* sc. Graecorum transponenda.

822 32 = ibidem.

Nam quod Aeschylus in Iberia [hoc est in Hispania] Eridanum esse dixit — faciliorem veniam facit ignorati sucini in tanta ignorantia orbis.

Recte mihi videtur Bergkius exercitt. Plin. I. p. 32 codicis d lectionem *sucini tanta* praetulisse, illud miror a viro sagacissimo praetermissum esse quod luce clarius patet importunum correctoris glossema. Nam quod vix ferendum esset illa quidem aetate additamentum, id hoc loco, postquam III. 21 Hispaniam Iberiam a Graecis dictam esse tradidit cumque XX. 254 Iberiam nominasse satis habuit, legentes docere Plinius non potuit, eosdem grammaticus ille non inepte monuit.

33 = ibidem. 823

Chares — Phaethontem in Aethiopia Hammonis obiisse (dixit).

Manifestam post genetivum ‚Hammonis' lacunam nemodum animadvertit, neque enim tota Aethiopia sed Meroe tantum insula a templo Hammonis, de quo nuper Partheius in actis acad. Berol. 1862 p. 155 egit, (cf. Plin. VI. 186) appellari potuit. Quae quomodo explenda esse videatur, et re ipsa et codicis B scriptura *Hamonesso* docemur, sc. *Hammonis insula.*

Ibidem —40. 824—30

Philemon — in Scythia erui duobus locis, candidum atque cerei coloris quod vocaretur electrum, in alio fulvum quod appellaretur sualiternicum.

Graecumne hoc vocabulum est? an alio ac Graeco nomine Graecus scriptor uti putandus est? Minime. At modo fulvi coloris memineris, facile invenies dictum esse *hyalopyrrichum.* Quid quod in B littera *s* lineola transversa expungi videtur. §. 35 mirum illud aestuarium *mecynomenon* Graece a Pythea dictum fuisse videtur. §. 36 rectius interpungitur *relinquere, oceani deinde uestibus, et* ante v. *vocari* cum B omittendum est, §. 39 eodem auctore *inde fluere* scribendum.

Ceterum neque §. 38 additamentum *in Electride lacu* habet B (recte Ian. p. LXXVI) et §. 39 v. *oceanum* sic repetit: *oceanu oceanum*. §. 40 *thium* i. e. *θεῖον* et cum Iano *sacrum* scribatur oportet.

831 40 = ibidem.

Super omnes est Sophocles [poeta tragicus], quod equidem miror, cum tanta gravitas ei cothurni sit, praeterea vitae fama, alias principe loco genito Athenis, [et rebus gestis] et exercitu ducto.

Ineptissimis additamentis scriptorem liberari laetor. Quorum alterum voci ‚cothurni' adscriptum erat, alterum, quod ne structurae quidem verborum convenit, verbis ‚exercitu ducto' explicandis inserviebat.

832 45 = 3,11.

— vivitque eques Romanus —, qui et commercia ea et litora peragravit.

Quae ex hoc loco in lexica immigravit inaudita alias (Claudiani enim in Eutrop. I. 58 alia ratio est) vocabuli interpretatio, qua ‚commercia' mercatus significare dicuntur, nihili est. Inter vocabula *ea* atque *et* litterarum similitudine excidit verbum *exercuit*.

833 47 = 3,12.

— candida odoris praestantissimi; sed nec his nec cerinis pretium; fulvis maior auctoritas; ex iis etiamnum amplior translucentibus rel.

etiam amplius tralucentibus B recte, sc. pretium.

834—35 Ibidem.

Summa laus Falernis a vini colore dictis, molli fulgore perspicuis, in quibus et decocti mellis lenitas placeat. Verum hoc quoque notum fieri oportet rel.

Duo genera a Solino 20. 13 nominantur, ,melleum et Falernum', itaque verba ,in quibns' rel. ad melleum referri apparet, sic ordinanda: *et in quibus decocti — placeat.* Ex eodem Solini loco 20. 11 et Plinii narrationi aliquid addere licet, et rursus Solinum e Plinio emendare. Scilicet glaebam illam XIII librarum §. 46 a Germanorum rege dono missam esse Solinus narrasse videtur his verbis: ,cum per idem tempus tredecim milia librarum rex Germaniae dono ei miserit', quae si recte se haberent, quum parvae e sucino imagines vivórum hominum pretia exsuperare dicantur (cf. Plin. §. 49), iustam fere servorum legionem donum illud aequasset. Quod, si v. ,milia' ex ultima proximi vocabuli littera repetitum esse statuere licet, suppleta voce ,glaebam' ad civilem modum reducitur. Apud Plinium autem hunc sensum ,dono a Germaniae rege missam' excidisse putaverim, cui coniecturae ut in ceteris libris damnandae in hoc libro locum concedi quis est qui negare velit? Deniqne vocem *verum* margini libri B a recentissima manu, e codicibus ut puto interpolatis, immerito additam esse inde consequitur quod prima littera vocis *Hoc* maiore amplitudine atque ultra contextum porrecta novum caput sequi demonstratur.

55 = 4,15. (de adamante). 836

— ita appellabatur auri nodus in metallis repertus perquam raro, comes auri, nec nisi in auro nasci videbatur.

Auri nodum Plinii errori tribuit qui a Sill. laudatur Pinderus de adam. p. 47, illum enim Platonis verba e Timaeo p. 59 χρυσοῦ ὄζος male interpretatum esse. Quid vero Plinio cum Timaeo? Atque erratum est haud dubie, neque tamen a Plinio sed a librariis. Verbis enim ,comes auri' quae desnnt in B eo quo vulgo leguntur loco quae praecedunt quaeque sequuntur moleste repetuntur; quae si

pone v. ‚appellabatur‘ collocaveris, ea quam scriptor affectavit sermonis elegantia videntur dignissima. Deleta igitur voce ‚nodus‘ ita procedit oratio:

i. a. auri comes i. m. r. p. raro, nec nisi i. a. n. v.

837 57 = ibidem.

— duritia inenarrabilis est simulque ignium victrix natura —, unde et nomen interpretatione Graeca [indomita vis] accepit.

Nominativum per se ineptissimum ad correctoris interpretationem referendum esse quis dubitet? Quae quum etiam apud Isidorum XVI. 13 reperiatur, ad antiqua referenda esse additamenta efficitur, quae recte, nisi fallor, saeculo quarto assignavi. V. *et* cum B omittenda est.

838 63 = 5,16. (de smaragdis).

Praeterea longinquo amplificantur visu inficientes circa se repercussum aera rel.

Tria genera smaragdorum (nam ‚smaragdus‘ non ‚zmaragdus‘ ea gemma in B appellatur) distinguit Plinius, convexos, concavos, planos, quos extentos vocat, itemque Solinus 15. Convexi autem describuntur ea de qua loquimur sententia, nominantur a Solino *globosi*, quod vocabulum pone v. *praeterea* necessario inserendum est.

839 semperque sensim radiantes et visum admittentes ad crassitudinem sui facilitate translucida rel.

Quid est ‚visum admittere‘? Neque ego scio neque ab editoribus edoceor, verbaque ea quum non in C solum sed etiam in B omittantur, lubens expungenda esse censerem, nisi praeter veterum editorum libros etiam apud Solinum l. l. haec scripta reperissem: ‚probantur — si aspectus transmittant‘. Quam sententiam interpunctione mutata ita efficere liceret, ut distinguendi notam a v. ‚admittentes‘

ad v. ‚sui‘ transferretur. Facilior tamen et propter eiusdem praepositionis ‚ad‘ viciniam similior veri ea coniectura videtur esse, qua *admittentes* in *transmittentes* corrigendum propono. In proxima sectione Ianus bene vulgatam lectionem restituit.

66 = ibidem. (de Cypriis smaragdis). 840

— dos eorum est in colore liquido — pariterque ut transluceat et niteat [hoc est ut colorem expellat, aciem recipiat].

Neque satis Latine locutus est quicumque verba uncinis inclusa adscripsit, nam qui expellitur color, non remanet, neque quidquam orationi Plinii addidit quod non verbis eleganter inter se oppositis declaretur.

67 = 5,18. 841

Sed et vitia demonstrari convenit in tam prodigis pretiis.

Huic B codicis scripturae adiectivum acceptum refero, interpolatis codicibus ubi ‚in tanto prodigio‘ scriptum exstat vocalem, quibus coniunctis — et his quidem etiam carere poteramus — scribendum esse pronuntio: *in tam prodigiosis pretiis.*

68 = ibidem. 842

— aut intus occurrit aut excipit in fine visum candor hic coloris. Sunt item vitia capillamentum rel.

Bene Ianus in edit. priore et praecedentia restituit, in quibus quam e coniectura inseruit vocem ‚quidam‘ ante ‚varii‘ eam in Bambergensi reperire poterat, et hoc loco a B discessit. Vellem longius progressus esset. Nam quod in B deest, his in verbis non magis quam saepissime manco et lacunoso, in ceteris libris varie corruptum invenitur, in P legi-

tur vocabulum ,corporis' sententia flagitatur omnino. Capillamenta enim, sal, plumbago non coloris vitia sunt sed corporis. Itaque servatis religiose quae in B adsunt verbis haec a Plinio scripta esse conicio.

— *candor. Haec coloris, corporis sunt item vitia* rel.

§. 70 *in sole* etiam B habet, haud dubie restituendum. §. 71 Mommsenius ad Solinum p. 98 codicis B scriptura improbata e codd. Barbari ad vulgatam lectionem redeundum esse monuit. §. 73 B non *vocent* sed ut vulgo *vocant* exhibet; §. 75 idem recte *nisi si*. §. 79 Iani coniectura *castrata* mihi probatur, voce tamen *causa* e vulgata lectione recepta. §. 83 e B recipiendum est *sunt*.

843 88 = 6,23. (de sardonyche).

Persuasimus deinde et Indis ut ipsi quoque his gauderent, utiturque perforatis utique vulgus in collo; et hoc nunc est Indicarum argumentum.

deinde indis ut ipsi quoq. gauderent utitur perforatis B rectissime, nisi quod in fine versus post *quoque* excidit *iis*, ut a v. *utitur* nova sententia exordiatur. §. 92 e B quem in re dubia sequi par est, *magnae* delendum, *et* scribendum esse censeo.

844 104 = 7,30. (de Carchedoniis).

Carthaginem quondam deportabantur.

Carthagine B recte, sc. a Nasamonibus in urbem devectae inde trans maria mittebantur. Paulo supra *imbre* a B quidem abest, sed Isidori auctoritate XVI. 13 confirmatur, quod contra Ianum moneo. Infra *cerarent* legitur in B i. e. *cerae retinent* quod plene scriptum erat in Y (Fuxensi), confirmatum a Solino 60 et Isidoro.

845 105 = 7,31. (de sarda).

— ad haec sarda utilissima — ipsa vulgaris et primum Sardibus reperta, sed laudatissima circa

Babylonam. Cum lapicidinae quaedam appellantur, haerentes in saxo cordis modo reperiuntur.

Babylona recte Ianus e B[1], reliqua inemendata reliquit, quae foedissimis duobus vitiis in B inquinata sunt. Nam et *inutilissimae* scripsit librarius, non *inutilissima* oculis ad verbum *utilissima* relapsis, et *appellantur*, quod in ceteris codicibus recte *aperirentur* scribi Theophrasti loco de lapid. §. 31 *διακοπτομένων τῶν πετρῶν* probaretur, nisi re ipsa posceretur. Diversus est enim locus XVI. 142. Quibus correctis haec prodibit scribendi ratio: *reperta; sed laudatissimae c. Babylona, cum lapicidinae aperirentur: haerentes – reperiuntur.*

108 = 8,32. (de topazo). 846

Iuba Topazum insulam — dicit, nebulosam et ideo quaesitam saepius navigantibus; ex ea causa nomen accepisse; [topazin enim Trogodytarum lingua significationem habere quaerendi].

Quasi vero Graece locuti essent Trogodytae; atque istis ineptiis regem doctissimum nondum liberatum esse nonne mireris? Nam quod Isidorus XVI. 7 Graecis illis Trogodytis fidem habuit, id sane mirum non est. Scilicet corrector ille quarti saeculi doctrina imbutus quum verbo *τοπάζειν* non proprie quaerendi sed suspicandi vim inesse animadvertisset, quod Graecos dixisse non putavit, id ab hominibus paulo indoctioribus commode dictum esse sibi persuaserat

— ex hac primum importatam Berenicae reginae 847
quae fuit mater sequentis Ptolemaei, ab Philone praefecto regi mire placuisse et inde factam statuam Arsinoae Ptolemaei [Philadelphi] — sacratam in delubro quod aureum cognominabatur.

‚*Philadelphi*, om. B. At v. 36, 68'. Ita Silligius. At illo

loco nihil docemur nisi hoc, a Philadelpho delubrum conditum esse, quasi propterea Ptolemaei nisi addito cognomine mentionem facere non liceret. Qui quum h. l. ‚sequens Ptolemaeus‘ appelletur, additamentum delendum esse efficitur. Neque tamen nihil ex illo loco in usum nostrum converti licet. Ibi enim delubrum Arsinoeum vocatum esse traditur, aureum non appellatur, itaque mutatione in nomine proprio non violenta pro *aureum* legendum est *Arsinoeum*.

848 110 = 8,33.

Nascitur post aversa Indiae apud incolas Caucasi montis Phycaros, Sacas, Dahas.

Duo nomina a Salmasio restituta sunt, tertium nobis restituendum reliquit: *Hyrcanos*.

849 114 = 8,35.

Sudines dicit et in Sibero Atticae flumine nasci.

Non Atticae flumen fuit Siberus vel Siberis, sed *Galatiae*, cf. Procop. de aed. 5. 4, quod nomen reponendum esse apparet.

850 116 = ibidem.

-- haec erit illa quae vocatur aerizusa.

— *quae arizusa* (non *arizufa*) *dicetur* B, unde scribatur oportet: *quae aerizusa dicitur*.

851 Non minus multae species reliquae sunt, — ut crystallo similes aut myxis, item terebinthizusa, [improprio, ut arbitror, cognomine, velut e multis eiusdem generis composita gemmis].

Glossema ineptum recte in B omittitur, quod non antiquo illi correctori, sed homini nescio cui docto tribuo saeculi XV. Non prorsus dissimilis est ea interpolatio quae in margine ed. Dalecampianae V. sigla notatur ‚velut et multis ejusdem generis gemmis eandem ob rem imposito‘.

117 = ibidem. 852

Vitium in iis est— — — et omnia quae in ceteris; et vitro adulterantur — — cum extra fulgorem spargunt atque non in se continent. Nec diversae quas sphragidas vocant, publico gemmarum dominio iis tantum dato, [quoniam optime signent].

Sententiam quae a vv. ‚et vitro' usque ad ‚continent' pertinet, B omisit, neque tamen propterea quae sana et integra exhibet spernenda sunt. Et primum quidem glossemate caret non illo quidem falso sed supervacaneo, deinde elegantius scriptum habet, quod merito Ianus recepit, *et quae ceteris omnia*, postremo verissime (sphragides enim a vitreis gemmis sane diversae sunt) *Reliquas sphragidas vocant.*

118 = 9,37. 853

Libet obiter vanitatem magicam hic quoque coarguere,

hic quoque arguere B, itaque expulsa voce *quoque* ut e dittographia orta scribi praestat *hic coarguere.*

119 = 9,38. (de cyano). 854

Inest ei aliquando et aureus pulvis qualis in sapphiris.

Ita S. I. (*qualis sappiris*) e B, ut ferunt. At ille *non qualis* habet pariter ac deteriores libri. Quod autem v. *inest* in fine sensus praepositione *in* recte omissa repetitum legitur, factum est dittographia syllabarum contingentium *in ise nim.* Itaque scribendum est: — *pulvis non qualis sapphiris*, vel potius *sappiris*. §. 120 *ut* rectius omittitur.

123 = 9,40. 855

Tales aliqui malunt paederotas vocare, alii ante-

rotas, multi Veneris genam, [quod maxime videtur decere et specie et colore gemmae].

Variant in extremis verbis codices deteriores, quorum dissensum diiudicare supersedeo, quoniam totam sententiam a B recte omitti video, ab eleganti homine insertam, cui Veneris pulchritudo prae pueris probaretur.

856 130 = 9,46. (de paederote).

proxima in Aegypto, ubi tenites

ubi senites* Vindobonensis et Pollingensis P, in B omittitur, in indice autem dilucide scribitur *sine syenites* haud dubie igitur recipiendum est *ubi: yenites.

857 **132 = 9,48.** (de astrio).

Optimam in Carmania gigni dicunt —; cerauniam vocari quae sit deterior; pessimam lanternarum lumini similem.

B *etiam vocari*, idem et P d h r *pessimam vero*, utrumque rectissime.

858 **137 = 9,52.** (de ceraunia).

— dicunt in sole aperto proiectam radios in se cadentes, discutere, aliquo vero ante se proiecto nitore adiacentia illustrare.

V. *proiectam* vel *proiecta* e proximo vocabulo *proiecto* repetitum esse apparet, atque recte in B omitti. Contraria enim vocabula ‚in sole' iis sunt quae paulo ante leguntur ‚sub tecto'. § 138 non *Horus* sed cum B scribi debere *Orus* iam a Brunnio de auctorum indicibus Plinianis p. 39 observari video.

859 **139 = 10,54.** (de achate).

— reperta primum in Sicilia — postea plurimis

in terris, excedens amplitudine, numerosa varietatibus mutantibus cognomina eius.

quae mutant cognomina eius scribi oportet, haec enim leguntur in B. — §. 140 quae a B omittuntur, varie ab editoribus mutata, ita sunt interpolata ut corrigi posse non videantur: fortasse adsumpto e Solini loco 5. 26 vocabulo ‚animalium' legendum est *et aliorum animalium staticula.*

142 = ibidem. 860

eam vero quae unius coloris sit invictam athletis esse (dicunt); argumentum, quod — faciat

argumentum esse eius codd. recent., *argumento*, ut I. in ed. priore retulerat, non *argumentum* B recte, nam etiam ‚argumento quia' absolute Plinium dicere memini.

145 = ibidem. 861

Arabica ebori simillima est, et hoc videretur, nisi abnueret duritia.

E Solini c. 33 quid tandem duritia Arabicae abnuat intelligimus: indeque restituendum est *nisi r a d i abnueret duritia.*

146 = ibidem. 862

et aliam eodem nomine ibi — nasci — contra lymphatum habentium.

Scribe: *contra lymphatum* (an *lymphationem*?) *habentem v i m.*

154 = 10,56. 863

Crocallis cerasum repraesentat.

Quae sit crocallis non magis ignoratur quam quid repraesentet. Itaque non est cur codd. B C lectionem *ceras* contemnamus, quippe quae idem dicere videatur quod de ceritide §. 152 praedicatur: ‚ceritis cerae similis est'.

864—70 Chelidoniae duorum sunt generum hirundinum colore, ex altera parte purpurea et alia in purpura nigris interpellantibus maculis.

Scribe: *alia purpur a m n. i. m.* §. 156 in B rectissime scribitur *Cetionides*, item in indice, ubi etiam a consentit, a Cetio flumine quod non procul ab Atarneo prope Pergamum oppidum Caico miscetur (cf. Strabo XIII. p. 616, Plin. V. 126) appellatae, §. 159 *cordis specie* cum B legi debet, §. 160 ex eodem codice *Eumitren ut Beli gemmam sanctissimi deorum Assyrii observant*, particula ‚ut' ante versum XXVII litterarum transposita, item §. 162 *synechitim* quod nomen indice confirmatur a verbo *συνέχειν* (cf. §. 192) i. e. premere vel angere ductum, nam ‚memoriam adimere' dicitur, ibidem *notabilem, in educatione nutricibus lactis fecundam;* v. *dicunt* cum C et B omittendum est, item §. 163 non tantum *autem* cum B sed etiam *concipere* verbum male repetitum. Rursus §. 164 *nascitur* pro *nasci dicitur* etiam codicis B error est.

871—72 **173 = 10,63.**

Mormorion — vocatur et promnion, cum in ea miscetur et carbunculi color, Alexandrinum; ubi sardae, Cyprum.

alexandrion uero ubi B; scribe: *Alexandrion, ubi vero* rel. — §. 183 etiam B habet *sanguineum* idque rectissime, namque etiam *ochrum* (i. e. pallidum vel candidum) ex eodem recipiendum est. §. 187 *piscis* cum C P merito ab I. deletum est. §. 188 sententia *Narcissitis venis et odore distinguitur* quae in B deest, ut litterarum ordo constet, pone v. *parit* transponenda est.

873 **190 = 11,73.**

Sunt et a leonis pelle et a panthera nominatae leontios, pardalios.

Haec non suo loco leguntur et ad eas gemmas transferenda quae ‚ab animalibus cognominantur‘, itaque fini §. 187 adiungenda. §. 192 causam non video, cur a B discedendum videatur.

Plures etiam tum in hoc libro tum in reliquis omnibus coniecturas proferre poteram, sed ea tantum legentium iudicio proponere apud animum constitui, quae aut vera et indubitata aut certe via et ratione excogitata esse viderentur.

Errata.

S.	7	l.	25	lege:	arbitrantur.
„	13	„	7	„	quinis.
„	20	„	23	„	et peste.
„	26	„	5	„	*a et* a.
„	28	„	26	„	*γλυκεῖα.*
„	37	„	3	„	*non ut e*
„	„	„	30	„	suo.
„	44	„	24	„	hic.
„	45	„	30	„	*ὢν.*
„	50	„	30	„	distribuit.
„	76	„	10	„	exigeretur.
„	79	„	18	„	Curium.
„	135	„	4,5	„	*vires; proponuntur autem prunorum* (sic r E) *e. c. a vitium.*
„	146	„	25	„	vi non.
„	152	„	11	„	non cum lano vv.
„	171	„	24	„	cum.

ERLANGAE.

TYPIS AUGUST JUNGII ET FILII.